

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

ALMANYA'DA İSLAM DİN EĞİTİMİNDE DİL SORUNU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Atilla KURNAZ

Enstitü Anabilim Dalı : Alman Dili ve Edebiyatı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Arif ÜNAL

MAYIS - 2019

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

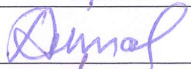

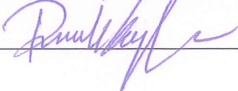
ALMANYA'DA İSLAM DİN EĞİTİMİNDE DİL SORUNU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Atilla KURNAZ

Enstitü Anabilim Dalı : Alman Dili ve Edebiyatı

“Bu tez/..../201.. tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği / Oyçokluğu ile kabul edilmiştir.”

JÜRİ ÜYESİ	KANAATI	İMZA
Prof. Dr. Arif ÜNAL	Basarılı	
Prof. Dr. Yonca İLDEŞ	- Basarılı -	
Doç. Dr. Funda KIZILER EMER	Basarılı	

SAKARYA
ÜNİVERSİTESİ

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
..... ENSTİTÜSÜ
TEZ SAVUNULABİLİRLİK VE ORJİNALLİK BEYAN FORMU

Sayfa : 1/1

Öğrencinin

Adı Soyadı	:	Atilla Kurnaz		
Öğrenci Numarası	:	Y166014011		
Enstitü Anabilim Dalı	:	Alman Dili ve Edebiyatı		
Enstitü Bilim Dalı	:	Alman Dili ve Edebiyatı		
Programı	:	☒ YÜKSEK LİSANS	☐ DOKTORA	
Tezin Başlığı	:	Almanya'da İslam Din Eğitimi ve Dil Sorunu		
Benzerlik Oranı	:	%4		

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE,

Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Enstitüsü Lisansüstü Tez Çalışması Benzerlik Raporu Uygulama Esaslarını inceledim. Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının benzerlik oranının herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi beyan ederim.

06/05/2019
Öğrenci İmza

Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Tez Çalışması Benzerlik Raporu Uygulama Esaslarını inceledim. Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen öğrenciye ait tez çalışması ile ilgili gerekli düzenleme tarafımda yapılmış olup, yeniden değerlendirilmek üzere sbtezler@sakarya.edu.tr adresine yüklenmiştir.

Bilgilerinize arz ederim.

...../...../20.....
Öğrenci İmza

Uygundur

Danışman
Unvanı / Adı-Soyadı: Prof. Dr. Arif ÜNAL

Tarih: 06/05/2019

İmza:

KABUL EDİLMİŞTİR

REDEDİLMİŞTİR

EYK Tarih ve No:

Enstitü Birim Sorumlusu Onayı

ÖNSÖZ

Tez yazım aşamasında her türlü maddi ve manevi desteklerini bana sunan Danışman Hocam Prof. Dr. Arif ÜNAL' şükranlarımı sunarım. Ayrıca değerli görüşleriyle ve verdiği destekten dolayı sayın hocam Prof. Dr. Muharrem TOSUN'a teşekkür ederim. Sakarya Üniversitesi Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü saygıdeğer hocalarına şükranlarımı sunmayı borç bilirim. Ayrıca mesleki anlamda bugünlere gelmemde büyük pay sahibi olan Hacettepe Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkan'ı Prof. Dr. Yonca İLDEŞ'e en samimi duygularıyla teşekkür ederim.

Her anne baba gibi evladına karşılıksız sevgi ve destek veren anne ve babama sonsuz şükranlarımı sunmayı bir görev bilirim. Bu zorlu süreçte her daim bana destek veren eşime, oğlum İlder Nogay'a ve kızım Almıla'ya en kalbi duygularıyla teşekkürlerimi sunuyorum.

Atilla KURNAZ

06/05/2019

İÇİNDEKİLER

ÖZET	v
SUMMARY	vi
KISALTMALAR	vii
TABLO/ŞEKİL	viii
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1: ALMANYA VE AVRUPA’DA İSLAM DİN DERSİ	8
1.1 İkinci Dünya Savaşı Sonrası Alman Eğitim Sistemi.....	9
1.2 Günümüz Alman Eğitim Sistemi.....	9
1.2.1 Alman Eğitim Sisteminde Kreş ve Ana Okul.....	9
1.2.2 Alman Eğitim Sisteminde İlkokul.....	10
1.2.3 Alman Eğitim Sisteminde Ortaokul ve Lise.....	10
1.3 Almanya’da Dini Eğitim Hakkı	12
1.3.1 Almanya’da Din Eğitimi.....	12
1.3.1.1 Ortaçağ Almanya’sında Din Eğitimi.....	14
1.3.1.2 Weimar Cumhuriyeti’nde Din Eğitimi (1918 -1933).....	14
1.3.1.3 Nasyonal Sosyalizm Döneminde Din Eğitimi (1933-1945).....	15
1.3.2 Almanya’da Azınlıkların Kendi Anadilinde Din Eğitimi	16
1.3.3 Almanya’da İslam Dini Eğitimi.....	18
1.3.4 Almanya’da Anadil Eğitimi.....	20
1.4 Avrupa’da İslam Dini Eğitimi.....	21
1.4.1 Avusturya’da İslam Dini Eğitimi	21
1.4.2 Belçika’da İslam Dini Eğitimi	22
1.4.3 İsviçre’de İslam Dini Eğitimi	22

1.4.4 Fransa’da İslam Dini Eğitimi	23
1.4.5 İngiltere’de İslam Dini Eğitimi	23
1.4.6 Norveç’te İslam Dini Eğitimi	23
1.4.7 Danimarka’da İslam Dini Eğitimi	24
1.4.8 Hollanda’da İslam Dini Eğitimi	24
1.5 Almanya’daki Camilerde Anadilde Din Eğitimi.....	24
1.5.1 Diyanet İşleri Türk İslam Birliği’nde Anadilde Din Eğitimi.....	25
1.5.2 İslami Görüş Milli Gençlik’te Anadilde Din Eğitimi	25
1.5.3 İslam Kültür Merkezleri Birliği’nde Anadilde Din Eğitimi.....	26
1.6 Almanya’daki Okullarda Almanca İslam Dini Eğitimi.....	27
1.7 Eyaletlere Göre Almanca İslam Dini Eğitimi.....	28
1.7.1 Kuzey-Ren Vesfalya İslam Dini Eğitim.....	29
1.7.2 Aşağı Saksonya’da İslam Dini Eğitim.....	29
1.7.3 Bavyera’da İslam Dini Eğitim.....	29
1.7.4 Rheinland Pfalz’da İslam Dini Eğitim.....	30
1.7.5 Baden-Württemberg’te İslam Dini Eğitim.....	30
1.7.6 Berlin’de İslam Dini Eğitim.....	31
1.7.7 Hamburg ve Bremen’de İslam Dini Eğitim.....	31
1.8 Almanya’daki Müslüman Öğrenciler.....	31
1.8.1 Müslüman Öğrencilerin Sayıları.....	31
BÖLÜM 2: ALMANYA’DA İSLAM DİNİ VE MÜSLÜMANLAR.....	33
2.1 Almanya’daki Müslümanların Tarihi.....	33
2.1.2 Almanya’daki Müslümanlar- İstatiksel Veriler.....	39
2.2 İslami Dernekler ve Camiler.....	41

2.3 Devlet Projesi Olarak Alman İslam Konferansı (AİK).....	43
2.3.1 Alman İslam Konferansı'nın (AİK) Kuruluş Nedenleri.....	44
2.3.2 Alman İslam Konferansı'nın (AİK) Hedefleri	44
2.3.3 Alman İslam Konferansı'nın (AİK) Çalışma Programı	45
2.3.4 Almanya İslam Konferansı'nın (AİK) Yapısı	46
2.3.5 Yıllara Göre Almanya İslam Konferansı (AİK).....	47
2.4 Müslümanların Kültür ve Eğitim Politikalarından Beklentileri.....	49
2.5 Alman Üniversitelerinde İslam Dini Dersi Öğretmenliği Bölümleri	49
2.5.1 Almanya'daki İslam Pedagojisi Bölümleri.....	50
2.5.2 Münster Üniversitesinde İslam Pedagojisi Eğitimi	50
2.5.3 Erlangen-Nürnberg Üniversitesinde İslam Pedagojisi Eğitimi	51
2.5.4 Osnabrück Üniversitesinde İslam Pedagojisi Eğitimi	51

BÖLÜM 3: ALMANYA'DAKİ İSLAM DİN PEDAGOJİSİ VE İLAHİYAT BÖLÜMLERİNDE EĞİTİM GÖREN ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİYLE MÜLAKATLAR.....53

3.1 Araştırma Modeli.....	53
3.2 Çalışma Grubu.....	53
3.3 Veri Toplama Aracı.....	54
3.4 Verilerin Toplanması.....	54
3.5 Katılımcıların Genel Özellikleri.....	55
3.6	
Mülakatlar.....	56
3.6.1 Lisans Eğitimi Gören Öğrencilerle Mülakat.....	56
3.6.2 Yüksek Lisans Eğitimi Gören Öğrencilerle Mülakat.....	100

3.6.3 Mülakatların Değerlendirilmesi.....	129
3.6.3.1. İslam Dini Eğitiminin Dil Yetisine Katkısı.....	131
3.6.3.2. İslam Dini Eğitiminin Kültürel Yetiye Katkısı.....	131
3.6.3.3. İslam Dini Eğitiminin Müslüman Kimliğine Katkısı.....	132
3.6.3.4. İslam Dini Eğitimi Bölümü Öğrencilerinin Meslek Seçme Motivasyonu ve Mesleki Perspektifi.....	132
3.6.3.5. Üniversitelerde İslam Dini Öğretmenliği Eğitimi.....	133
SONUÇ.....	134
KAYNAKÇA.....	139
EK.....	144
ÖZGEÇMİŞ.....	145

Sakarya Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Özeti

Yüksek Lisans	☒	Doktora	☐
Tezin Başlığı: Almanya’da İslam Din Eğitiminde Dil Sorunu			
Tezin Yazarı: Atilla KURNAZ		Danışman: Prof. Dr. Arif Ünal	
Kabul Tarihi: 06.05.2019		Sayfa Sayısı: ix (önkısım) + 145 (tez)	
Anabilim Dalı: Alman Dili ve Edebiyatı			
<p>Yapılan bu araştırmanın içeriğinde Almanya’daki din eğitimine dair sorunlar ele alınacaktır. İslam Din Öğretmenliği ve İlahiyat bölümlerinde eğitim gören öğrencilerin dil konusundaki sorunları ve nasıl olması gerektiğine yönelik fikirleri ele alınmıştır. Aynı zamanda söz konusu bölümlerin, okullardaki uygulama biçimlerinde yaşanan sorunları üzerinde durulacaktır. Elde edilen bilgilerle, yaşanan bu sorunların sonuçlarından yola çıkarak veriler elde edilmeye çalışılmıştır.</p> <p>Araştırmanın sonucuna ulaşmada nitel araştırmanın mülakat yöntemi kullanılmıştır. İslam din eğitimindeki mevcut durum ve sorunları hakkında Osnabrück Üniversitesi’nin İslam Din Öğretmenliği ve İlahiyat bölümlerinde lisans ve yüksek lisans eğitimi gören öğrencilerine yönelik sorular sorularak yargı ve fikirlerine müracaat edilmiştir.</p> <p>Giriş kısmında çalışmanın hedefi, konusu, önemi, sınırları ve yöntemi üzerinde durulmuştur. Birinci bölümde Almanya ve Müslümanlar arasındaki tarihi geçmiş, Alman eğitim sistemi, işçi göçü, ana dil eğitimi, Avrupa ve Almanya’daki din eğitimi hakkında bilgiler verilmiştir. İkinci kısımda Almanya’daki camiler ve Müslüman dernekler, İslam din eğitimi, Almanya’daki okullarda ve eyaletlerde din eğitimi, Alman İslam Konferansı ve Almanya’daki üniversitelerin İslam Din Öğretmenliği ve ilahiyat bölümlerine dair malumatlara değinilmiştir. Araştırmanın üçüncü ve son bölümünde ise mülakat içeriğiyle birlikte sonuç ve sonuçların çıkarımları doğrultusunda düşüncelere yer verilmiştir.</p>			
Anahtar Kelimeler: Almanya, dil, din eğitimi, ilahiyat, İslam din öğretmenliği			

Sakarya University
Institute of Social Sciences Abstract of Thesis

Master Degree	☒	Ph.D.	☐
Title of Thesis: The problem of language in Islamic religious education in Germany			
Author: Atilla KURNAZ		Supervisor: Professor Arif ÜNAL	
Accepted Date: 06.05.2019		Number of Pages: ix (pre text) + 145 (main body)	
Department: German Language and Literature			
<p>The content of this study will address the problems of religious education in Germany. The problems of the students who are studying in the departments of Islamic Religious Education and Theology and their ideas about language should be discussed.</p> <p>At the same time, it will be emphasized the problems of these sections in the application forms in schools. Based on the information obtained, the results of these problems have been tried to obtain data.</p> <p>Interview method of qualitative research was used to reach the results of the research. On the current situation and problems of Islamic religious education, the students were asked questions about their undergraduate and graduate education in the Department of Islamic Religious Education and Theology at the University of Osnabrück.</p> <p>In the introduction, the aim, subject, importance, limits and method of the study are emphasized. In the first chapter, information is given about the history of Germany and Muslims, German education system, labor migration, mother tongue education, religious education in Europe and Germany. In the second part, information about the mosques and Muslim associations in Germany, Islamic religious education, religious education in schools and states in Germany, German Islam Conference and the departments of Islamic Religious Education and theology of universities in Germany are mentioned. In the third and last part of the study, opinions were taken in line with the conclusions of the results and results with the interview content.</p>			
Keywords: Germany, religious education, language, Islamic religion teaching, theology			

KISALTMALAR

A.g.e.	: Adı geçen eser
AİK	: Alman İslam Konferansı
B.k.z	: Bakınız
DİTİB	: Diyanet İşleri Türk İslam Birliği
İGMG	: İslami Görüş Milli Gençlik
VİKZ	: Verband der Islamischen Kulturzentrum (İslam Kùltür Merkezleri Birliği)
V.s.	: ve saire

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Bölümlere Göre Dağılım.....	55
Tablo 2: Cinsiyete Göre Dağılım.....	55
Tablo 3: Yaşlara ve Cinsiyete Göre Dağılım.....	56

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1: Alman Eğitim Sistemi.....	12
------------------------------------	----

GİRİŞ

Özellikle son 60 yılda göç hareketliliği farklı nedenlerden dolayı Müslüman ülkelerden batı ülkelerine gerçekleşmiştir. İslam ülkelerinden Avrupa ülkelerine yönelen bu göçlerin sonucu olarak göç alan ülkelerdeki Müslüman toplumunun nüfusunda da bir artış meydana gelmiştir. Elbette göçün nedenleri arasında ekonominin büyük bir etkisi vardır. Fakat yıllar geçtikçe o ülkelerde yaşayan Müslümanların öncelikli alanları farklılaşmıştır. Sosyal, ekonomik ve siyasal hayatta olduğu gibi eğitim hayatında da Müslüman toplumun ihtiyaçları meydana gelmiştir. Müslüman toplumunun ihtiyaçları belli bir zaman süresince isteyerek veya istem dışı göz ardı edilmiş olsa da, İslam dini eğitiminin bir hak olduğu gerçeği ortaya çıkmıştır.

Özellikle Almanya'daki Müslümanlar bu konu hakkında istek ve arzularını dile getirerek uzun bir zamandan sonra din eğitimi hakkını elde etmişlerdir. Bu hakkın elde ediliş süreci, Müslümanların kurumsallaşmaları ve Alman siyasetinin Müslümanları görmemezlikten gelmekten vazgeçmesiyle oluşmuştur.

Almanya'da hayatlarını idame ettiren ve üç kuşaktır o ülkede yaşayan insanların adaptasyon gibi bir sorunlarının kalmadığı ve günümüzdeki Müslüman gençlerin ve çocukların ana dillerinden ziyade Almancayla yaşamlarını sürdürmekte olduğu görülmektedir. Ortaya çıkan bu durum artık oradaki bu gençlerin din eğitimlerinin sadece cami, dernek ve aileleriyle yetinilmeyip, devlet tarafından verilmesi ve bu eğitimin de üçüncü kuşağın ana dili olan Almancayla olması gerekliliği ortaya çıkmıştır.

Genel itibariyle üç bölümden oluşan bu tezin birinci bölümünde çalışmanın yapıldığı ülke olan Almanya'nın İslam diniyle ilgili tarihçesinin yanı sıra Müslümanlara ait bilgiler verilecektir. Ayrıca birinci bölümde İslami dernekler, kurumlar, camiler ve eğitim konusundaki çalışmaların kurumsallaşmaları irdelenmiştir. Tezin ikinci bölümünde Alman eğitim sistemi hakkında bilgiler ışığında hem azınlıklara verilen eğitim, hem de farklı dinlere mensup insanların okullardaki din eğitimi hakkında bilgiler içermektedir. Ayrıca Alman tarihinde din eğitiminin kronolojik işleyişi hakkında geçmişten günümüze kadar olan bilgiler sınıflandırılmıştır. Günümüzde İslam din eğitiminin eyaletlerdeki işleyişi

hakkında bilgi verilen üçüncü bölümde, Müslümanlara ait cami ve derneklerde din eğitiminin hangi biçimde verildiği konusunda ifade edilmeye çalışılmıştır.

Bunun yanı sıra Almanya dışında Müslüman nüfusun yoğun olarak yaşadığı sekiz Avrupa ülkesinin İslam din eğitimi hakkında nasıl bir yol izlediği ve gelecekte nasıl bir din eğitimi perspektifi oluşturacağına dair bilgiler verilecektir. Tezin son bölümü, İslam dini eğitimi veren öğretmenlerle yapılan mülakatları içermektedir. Son bölümde İlahiyat ve İslam Din Dersi Öğretmenliği bölümlerinde eğitim alan öğrencilerin mülakat esnasında vermiş oldukları cevaplar ışığında görüş ve düşünceleri değerlendirilerek farklılıkları, istekleri ve konu hakkında ortak paydaları gösterilmeye çalışılmıştır. Sonuç bölümünde genel itibariyle yapılan çalışmanın çıktısı hakkında bilgiler verilirken, aynı zamanda İslam din eğitiminin dil sorunsalının yanı sıra Almanya'daki din eğitiminin geleceği hakkında bir perspektif sunma amaçlanmıştır.

Çalışmanın Amacı

Bu tez, birbiriyle ilişkili birden fazla amaç ve hedef gözetmektedir. Tezde kullanılacak ve tezin ana omurgasını oluşturacak derinlemesine mülakat yöntemi ile elde edilen veriler aracılığı ile sivil toplum örgütlerinde, kamuoyunda ve siyasi karar vericilerde farkındalık oluşturmak hedeflenmektedir. Almanya'da yaşayan Müslüman toplumunun öncelikleri arasında bulunan din eğitimi konusunda, ülkede bulunan ve üniversitelerde eğitim gören öğrenciler, din eğitimi ve Alıncayı baz alan tek dillilik konusunda görüş ve eğilimleri ortaya çıkarmaktır. Ayrıca Müslüman toplumunun uzun yıllardır Almanya'da varlığını sürdürmesi, hem siyasi yönü hem de toplumda son yıllarda oluşan önyargı ve İslam/Müslüman düşmanlığının oluşmaması konularında, hem Almanlara hem de Almanya'da yaşayan Müslümanlara fikir edinmeleri hususunda yardımcı olunması hedeflenmektedir. Bu araştırma hem sayısal bilgilerin yenilenmesini hem de diğer bilgilerin çoğunun üzerinden tekrar geçilmesini sağlamış olacaktır.

Çalışmanın Hedefleri

Yapılan çalışmanın ana ve alt başlıkları yöntemsel bir biçimde incelenerek, uygulanan mülakat yöntemi ışığında elde edilen çıktıların tez çalışmasını uygun bir şekilde sonuca götürmesi hedeflenmiştir. Ayrıca tez çalışmasının sonucunda hedeflenen beklentiler:

- Almanya’da bulunan Müslümanların din eğitimi konusunda fikirlerini belirlemek,
- Almanya’daki Müslüman eğitimci adaylarının tek dilli eğitim hakkındaki düşüncelerini irdelemek,
- Üniversitede bulunan İslam pedagojisi ve ilahiyat fakültelerinde eğitim gören üniversite öğrencilerinin konu ile ilgili düşüncelerini almak ve bunların sonucunda Almanya’daki İslam dini eğitiminin nasıl bir yörüngeye oturacağı konusunda fikir edinmek amaçlamaktadır.

Bu araştırma ile Almanya’da yaşayan Müslümanlar ve Alman toplumu arasında köprü oluşturularak bağların güçlendirilmesine ve Almanya’da yaşayan dini toplumlar arasında çatışma yaşanmamasına katkıda bulunmayı hedeflenmektedir.

Çalışmanın Konusu

Tez çalışmasının konusu, genel itibariyle Almanya’daki İslam din eğitiminin gelecekteki yönlendiricilerinin dersin verilmesi esnasında ön plana hangi dilin çıkması gerektiğini incelemektir.

Yapılan araştırmanın konusu Avrupa ülkeleri arasında lokomotif görevi gören ve 4,4-4,7 milyon civarında Müslümana ev sahipliği yapan Almanya’daki Osnabrück Üniversitesi’nde İslam dini eğitiminin verilmesinde dilin, eğitim hayatının, eksiklerin, eğitim alınan kurumun ve İslam din eğitiminin geleceğinin perspektiflerini ve düşüncelerinin ortaya konulmasıdır.

Müslüman ülkelerden Almanya’ya 1950’li ve 60’lı yıllar arasında başlayan ve günümüzde hala aile birleşmeleri, doğumlar ve Müslümanlığa geçişler yoluyla artan popülasyon, Almanya’da hem nüfus hem de sosyo-ekonomik nedenlerle birlikte önemli bir Müslüman gurubun oluşmasını sağlamıştır. Ancak Müslüman nüfus, özellikle 11 Eylül saldırıları ile birlikte hedef noktasına oturtulmuştur. Avrupa’da, özellikle Almanya’da, artan bu denli “İslam” ve “Müslüman” korkusunun sonucunda, Alman İç İşleri Bakanlığını yürüten Wolfgang Schäuble öncülüğünde 27 Eylül 2006 tarihinde Alman İslam Konferansı’ı toplantısı düzenleme kararı verilmiştir. Bu konferansın amacı, Alman devleti ile Almanya’da yaşayan Müslümanlar arasındaki diyalogu geliştirmektir. Fakat bu konferansın toplanmasından Eğitim veya Entegrasyon bakanlıklarının değil de İç

İşleri Bakanlığının sorumlu olması, Müslümanların entegrasyon, dini hizmet veya eğitimi konularındaki sorunlarına çözüm getirmektense bunların “*bir güvenlik sorunu*” olduğu şüphesini akıllara getirmektedir. 2006 yılından sonra Alman devletinin desteği ile eyaletler bazında İslam dini dersinin pilot eyaletlerdeki ilkokullarda verilmesi adımı atılmıştır. Hamburg (2012) ve Bremen (2013) eyaletlerinin İslami cemaatlerle imzalamış oldukları anlaşma ile Alman devleti ve Müslümanlar arasındaki diyalog farklı bir boyut kazanmıştır. Aşağı-Saksonya eyaletinde ise Osnabrück Üniversitesi’nin öncülüğünde 2010 yılında imamlar için “*İmam Geliştirme Programı*” açılmıştır. Bu program içerisinde Almanya’da bulunan imamların öncelikle Almancayı öğrenmeleri, gençlerle çalışmaları ve radikalleşmeyi önlemeleri amaçlanmıştır.

Almanya’da beş milyon civarında Müslüman yaşamını sürdürmektedir. Bu denli büyük bir Müslüman kitlenin Almanya’da oluşu, son yıllarda onların seslerini duyurmalarına imkân sağlamıştır. Fakat oluşan bu kitlenin sorunları, istekleri ve başarıları Türkiye’de yeteri kadar araştırılmamış görünmektedir. Türkiye’de yapılmış olan tezlerde daha çok Almanya’daki Türk toplumu, İslami cemaatlerin durumu, Türkiye’den Almanya’ya giden imamlar ve öğretmenlerin sorunları gibi sosyolojik çalışmalar üzerinde durulmuştur. Bu çalışmayla birlikte Almanya’daki tek dilli dini eğitimin yanında üniversitelerde öğrenim gören, İslam dini dersi verecek olan geleceğin öğretmenleri ve camilerde Almanca bilen ve Almanya’da eğitim alan geleceğin imamlarıyla ilgili bir araştırma yapılacaktır. Öncelikle onların sorunları, bu sorunların nedenleri, onların beklentileri, istekleri, İslam’ın ve Müslümanların geleceği konularını araştırıp hem onları anlamak hem de bu alanda bir yenilik getirmek istenilmektedir.

Çalışmanın Önemi

Türkiye’de yapılmış olan çalışmalarda İslami din dersinin kurumsallaşması ve Müslüman toplumunun bu konu hakkındaki bakış açılarını irdeleyen veya bu konu hakkında yapılmış spesifik bir çalışma henüz bulunmamaktadır. Yapılan çalışmanın yaratacağı özgün değerler şu şekilde sıralanabilir:

1. Almanya’daki dini eğitim sistemine bir bakış açısı ve geleceğe dair fikir edinme konusunda perspektif sunma,

2. Kalıcı hale gelen Müslüman toplumunun istek ve arzularının araştırılıp, din eğitimi başta olmak üzere, dini cemaatlerin kurumsallaşmaları konusunda fikir edinimine katkı sağlanacaktır.

3. Almanya'da bulunan Müslüman toplumun, ülkedeki siyasiler ile karar mercileri arasındaki iletişimin güçlendirilmesi ve bu güçlenen iletişimle birlikte uygulamadaki noksanlıkların giderilmesi ve alınacak kararlarda oluşacak farkındalığın etkisi, yapılacak çalışmanın bir diğer özgün değeri olacaktır.

Bu tezin konusu, Almanya'da hayatlarını sürdüren Müslüman toplumun sadece yaşamlarını incelemekten ziyade, Müslüman öğrencilerin kurumsallaşmış İslami dini eğitiminin Almanca olmasının önemini ortaya koyarak daha önce Türkiye'de üzerinde durulmamış bir bakış açısını yansıtmaktadır. Bu bağlamda, yıllarca farklı dini konularda mücadele veren Almanya'daki Müslüman toplum, eğitim, kurumsallaşma ve imam yetiştirme konularının literatürde yer edinmesi ve bu konudaki literatürünün gelişimi için önemli bir rol oynaması düşünülmektedir.

Çalışmanın Sınırları

Yapılan araştırma 2018-2019 eğitim ve öğretim yılının güz döneminde Osnabrück Üniversitesi İslam teolojisi ve İslam din dersi öğretmenliği bölümlerinde lisans ve yüksek lisans eğitimi gören öğrencilerini kapsamaktadır. Osnabrück Üniversitesi'nin seçilmesindeki amaç bu üniversitenin İslam teolojisi ve İslam Din dersi Öğretmenliği bölümlerinde öncü kurum olmasındandır. Ayrıca yapılan mülakatlar öncesi katılımcıların cevaplanması için sorulan demografik sorular demografik değişkenlik olarak ele alınmıştır.

Çalışmanın Yöntemi

Çalışmada uygulanan yöntem saha araştırmasıdır. Araştırma, yaklaşık iki ay süren toplam 19 mülakatla neticelenmiştir. Söz konusu çalışma, Almanya Aşağı-Saksonya eyaletinin Osnabrück şehrinde yer alan Osnabrück Üniversitesi'nin ilahiyat ve eğitim fakültelerinde eğitim gören lisans ve yüksek lisan öğrencileri ile derinlemesine mülakat yöntemi uygulanarak gerçekleştirilmiştir. Mülakata katılım gösteren kişiler kartopu yöntemiyle bulunmuştur.

Mülakat çalışmasına geçmeden önce üç kişilik katılımcı grup ile bir pilot uygulama gerçekleştirilmiştir. Araştırma esnasında karşılaşılabilecek sorunları en

aza indirebilmek için yapılan pilot proje uygulaması ile bazı soruları, düzenlenmesi gerekirse, düzeltme amacı gütmüştür. Proje dâhilinde yapılan mülakatlar, Skype programı vasıtasıyla internet ortamında uygulanmıştır. Bu mülakatlar, günde ortalama bir veya iki öğrenciye ulaşılarak yapılmıştır. Kişiden kişiye değişmekle birlikte, bir mülakat ortalama 1-1,5 saat süresince gerçekleştirilmiştir.

Görüşmeler formel ve informel olmak üzere iki ayrı türde gerçekleştirilmiştir. Formel görüşmelerde ses kayıt cihazı kullanılarak ve yapılandırılmamış sorular hazırlanarak uygulanmıştır. Demografik sorularda ise görüşme yapılan kişinin yaşı, doğum yeri, uyruk gibi özellikler göre şekillenmiştir. Formel görüşmelerin ses çözümlenmesi yapılarak, bu görüşmelerden elde edilen veriler araştırma temaları kapsamında sistematize edilmiştir.

İnformel görüşmelerde bilgi alınan kişiyle görüşmenin doğal ortam içerisinde gerçekleştirilmesi planlanmaktadır. Bu şekilde, sorular sorulduğunda ise soruları cevaplayan kişi kendisiyle mülakat yapıldığını fark etmeyecektir. Bu nedenle, doğal ortamlarda yani sohbet havasında gelişecek olan mülakatların oldukça faydalı olacağı belirtilmelidir.

Literatür Taraması

Ülkemizde ve Avrupa’da din eğitimi, din eğitmenleri, ilahiyat ve din ve ahlak bilgisi bölümleri, din görevlileri ve öğretim elemanları üzerinde çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmaları şu şekilde özetleyebiliriz:

1. 2006 yılında Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Din Eğitimi Bilim Dalı öğrencisi Seyide Çalışkan’ın hazırlamış olduğu “*Avusturya’daki Temel Eğitim 4.Sınıf İslam Din Dersi Kitabının Değerlendirilmesi*” adlı yüksek lisans çalışması değerlendirmeye alınmıştır. Yapılmış olan çalışmada Avusturya’daki ilkokulların 4. sınıflarında İslam din dersinde işlenen kitabın çocuk eğitimi konusundaki uygunluğu hakkındadır.
2. 2013 yılında Gülten Caca’nın yazmış olduğu “*Kosova Eğitim Sisteminde Din Eğitime İlişkin Eğitimci Algıları*” adlı yüksek lisans tezi literatür kaynağı olarak görülebilmektedir. Araştırmanın amacı olarak ise Kosova’da eğitim sisteminde din eğitimi ihtiyacına yönelik eğitimci algı ve düşüncelerinin neler olduğunun ve bu algıların yaş, cinsiyet, dini inanç, etnik köken ve aylık gelir

düzyer durumuna göre anlamlı bir fark gösterip göstermediğinin belirlenmesi olarak ortaya çıkmaktadır.

3. 2011 yılında Hasan Yerkazan'ın Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi olarak hazırlamış olduğu tezinin konusu ise “*Eğitim ve Din Hizmetleri Bağlamında Almanya Diyanet İşleri Türk İslam Birliği*” dir. Araştırma DİTİB'in Almanya'da dini eğitim, entegrasyon, diyalog ve dini hizmetler alanlarında neler yaptığına dair bir perspektif sunmaktadır.

4. 2008 yılında Mouhamad Khorchide tarafından Viyana Üniversitesi'nde kaleme alınan “*Der islamische Religionsunterricht zwischen Integration und Parallelgesellschaft*” adlı doktora tezi İslam din dersinin entegrasyon ve alternatif toplum arasında kalmışlığını irdelemektedir. Bu çalışma Avusturya'da İslam din dersi öğretmenleri üzerinde yapılmış ilk araştırma konusu olmasıyla dikkat çekmektedir.

Soruların Hazırlanması

Anketin geliştirilmesi için var olan benzer araştırmalar üzerinde durulmuştur. Yapılmış olan çalışmalardan alınan uyarlayıcı ifadelerden ya kısmen ya da tamamen yararlanıldı ya da gerektiğinde yeniden yazıldı. Uygulanan mülakat için 25 açık uçlu soru hazırlanmıştır.

Sorular içerik bakımından farklı konuları ele almaktadır. Bunun nedeniyse katılımcıların ilgisini mülakata verebilmesini sağlamak içindir.

Mülakata katılanlara yöneltilen sorular konulara göre şu şekilde ayrılmışlardır: Kişisel veriler, okudukları bölümü seçme motivasyonları, okullarda ve camilerdeki din eğitimi, eğitimcinin genel amaç ve görevleri, din eğitiminde kullanılan dil.

Sorular Türkçe olarak hazırlanmıştır. Mülakat esnasında Türkçe ifade yetersizliği yaşandığı zamanlarda soru veya sorular Almancaya çevrilmiştir.

BÖLÜM 1: ALMANYA VE AVRUPA'DA İSLAM DİN DERSİ

1.1 İkinci Dünya Savaşı Sonrası Alman Eğitim Sistemi

İkinci Dünya Savaşı sonrasında galip devletler demokratik bir eğitim politikasının oluşması için tüm eğitim sistemini dört başlık altında toplamışlardır. Alman eğitimin ana omurgasını sağlayan temel unsurlar şunlardır:

- a. Ekonomik Boyut: Eğitim ve okul için gerekli olan araç gereçlerin sağlanması,
- b. Eğitimde kademe sistemine geçiş,
- c. Yapısal sistemin oluşturulması,
- d. Nazi ideolojisinden arındırılmış yeni bir eğitim sisteminin devreye sokulmasının sağlanmasıdır.

Hayata geçirilen bu eğitim sistemi, Doğu Almanya'da ve Demokratik Alman Cumhuriyeti'nde çok farklı bir eğitim sistemlerini beraberinde getirmiştir.

Doğu Almanya'da 1. ve 10. Sınıflar arasındaki eğitim, Mesleki Eğitim Okulları (Polytechnischen Oberschulen) aracılığıyla sağlanmaktaydı. Üniversite eğitimine hazırlık amacı güden ve 11-12. sınıfları kapsamaktaydı. 3 Ekim 1990 tarihinde iki Almanya'nın birleşmesi ile Doğu Almanya'daki eğitim sistemi tamamıyla kaldırıldı. Almanya'nın Doğu Eyaletlerindeki (Yeni Eyaletler) eğitim tıpkı Batı Eyaletlerindeki gibi (Eski Eyaletler) büyük bölümü -küçük modifikasyonlarla aynı şekilde eğitim sistemine dâhil edilmiştir.

Soğuk Savaş'ın etkilerini hisseden Almanya 17 Şubat 1955 tarihinde eğitimde köklü bir değişikliğe gitmiştir. Alman Eğitim Bakanlığı tarafından Düsseldorf şehrinde, "Düsseldorf Anlaşması"¹ (Düsseldorfer Abkommen) alınan kararlar 1 Nisan 1957 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu kararlar özellikle okulların Lise (Gymnasium) ve Orta Dereceli Lise (Realschule) bölümlerini ilgilendirmektedir. Düsseldorf Anlaşmasının önemli özelliklerinden biri de İngilizcenin okullarda zorunlu yabancı dil olarak okutulması olmuştur. Bunun yanında liseye (Gymnasium) gelene kadar öğrencilerin sadece iki yabancı dil öğrenmeleri gerektiği karardır. Bu durum Eski Yunanca gibi dillerin çoğu okulda kaldırılmasına neden olmuştur. Ayrıca Düsseldorf eğitim anlaşması, okulların

¹ "Kulturministerium" <https://www.kmk.org/kmk/aufgaben/geschichte-der-kmk.html>, Erişim Tarihi: 17.09.2018.

açılış ve kapanış tarihlerinin, tatillerin sürelerinin ve not gösterge çizelgelerinin karara bağlanmasını da düzenlemiştir.²

1.2 Günümüz Alman Eğitim Sistemi

Almanya'da, her eyaletteki okul sistemi farklılık göstermektedir. Bütün çocuklar okula altı yaşında başlamakta ve ilkokul genellikle dört yıl sürmektedir. Daha sonra, ortaokul veya liseye gittiklerinde çocukların yararına yönelik kararlar verilir. Alternatif olarak, tüm dereceleri yapabileceğiniz kapsamlı okullara yönlendirilir. Bazı federal eyaletlerde, anaokulları ve ortaokullar birleştirilmiştir.³

Farklı okul türleri ve bu okullardaki başarı baskısı nedeniyle, Alman okul sistemi çok katıdır ve erken yaşlarda okul kariyerinin belirlenmesi nedeniyle eleştirilmektedir. Çocuğunuzu bir Alman okula göndermek istiyorsanız, Alman okul sistemini iyi tanıdığınızdan ve çocuğunuzun geleceği için belirli bir okul türünü seçmenin sonuçlarını bildiğinizden emin olmalısınız.⁴

1.2.1 Alman Eğitim Sisteminde Kreş ve Anaokulu

Almanya'da anaokuluna gitmek gönüllülük esasına dayanır. Bu nedenle, ebeveynler çocuklarının anaokulu masraflarını karşılamak zorundadırlar. Bazı batı Almanya bölgelerinde anokulunu talebi karşılayacak yeterli okul sayısı mevcut değildir. Ana okuluna gidebilmek için uzun bekleme listeleri nedeniyle, bazı ebeveynler, doğumdan hemen önce çocuklarını bir anaokuluna kaydettirerek, doğum sonrasında anaokuluna gitme hakkını elde etme yoluna giderler.

Birçok anaokulunun sabah saatlerinde iki ila üç saat süren bakım prosedürleri vardır. Normalde, anaokulları pazartesten cumaya kadar açıktır. Bazı şehirlerde, üç yaşın altındaki çocuklar için prosedür açısından aynı değerde kreşler de vardır.

Anaokulları, çocukların Alman yaşam tarzını benimsemeleri için genellikle iyi bir yoldur. Ancak, bazı anaokullarında tüm yaş gruplarındaki çocukların üç ila altı yıl

² Bellenberg, Gabriele./Klemm, Klaus (2000): Entstehung, Struktur und Steuerung des deutschen Schulsystems, Universität Duisburg-Essen, Duepublico, s. 14-16.

³ <https://learnrgerman.dw.com/en/das-deutsche-schulsystem/1-38485158/e-38486700>, Erişim Tarihi: 07.12.2018.

⁴ <https://www.justlanded.com/deutsch/Deutschland/Landesfuehrer/Bildung/Das-deutsche-Schulsystem>, Erişim Tarihi: 02.10.2018.

boyunca birlikte oynadığını da unutmayalım. Bu tür anaokullarında, yaş gruplarına, gruplara veya sendikalara göre ayrılma yoktur.⁵

1.2.2 Alman Eğitim Sisteminde İlkokul

Almanya’da çocuklar ilkokula doğum aylarına göre, beş buçuk ile altı buçuk yaşları arasında başlarlar. Okulun ilk günü, Alman çocuklar için özel bir gündür. Gelenek haline gelmiş bu özel günde onlar adına kutlamalar yapılır. Okula başladıklarında, kendilerine tatlılar ve küçük hediyelerle dolu bir okul çantası (Schultüte) verilir. Okul çantaları kırtasiye dükkânlarında ve büyük alışveriş merkezlerinde mevcuttur.

İlkokul derslerinin sayısı, çocuğun derecesine ve yaşına bağlıdır ve haftada 20 ila 30 saat arasındadır. Öğrenciler, dört yıllık eğitimden sonra ilkokulu bitirirler. Ebeveynler daha sonra çocukları adına ortaokul öğrenimi için öğretmenlerden öneriler alırlar. Bu öneriler, öğretmenin; çocuğun başarıları, yetenekleri ve ilgi alanları hakkındaki değerlendirmelerine dayanmaktadır. Örneğin bir çocuğun, dersleri sınıf arkadaşlarından daha geç anladığı takdirde, öğretmenin tavsiyesi, o çocuğun engellilere yönelik özel bir okulda eğitim görmesi yönünde olur.⁶ Almanya’da 2017/2018 yılı rakamlarına göre 725.000 öğrenci ülkede bulunan 15.409 ilkokulda (Grundschule) eğitim görmektedir.⁷

2.2.3 Alman Eğitim Sisteminde Ortaokul ve Lise

İlkokulu bitirdikten sonra çocuklar genellikle aşağıdaki ortaokullardan birine giderler:

Hauptschule (Ortaokul; onuncu sınıfa kadar): Hauptschule, öğrencileri bir ortaokul diploması ile mesleki eğitime hazırlar. Ortaokulu bitirdikten sonra, gençler genellikle meslek okullarında (Ausbildung) bir meslek eğitiminde çıraklık yapmaya başlarlar. Bu okulların sayısı ise Almanya genelinde toplam 2.344’tür.⁸

⁵ <https://www.justlanded.com/deutsch/Deutschland/Landesfuehrer/Bildung/Das-deutsche-Schulsystem>, Erişim Tarihi: 02.10.2018.

⁶ <https://www.justlanded.com/deutsch/Deutschland/Landesfuehrer/Bildung/Das-deutsche-Schulsystem>, Erişim Tarihi: 02.10.2018.

⁷ <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/235954/umfrage/allgemeinbildende-schulen-in-deutschland-nach-schulart/>, Erişim Tarihi: 02.10.2018.

⁸<https://de.statista.com/statistik/daten/studie/235954/umfrage/allgemeinbildende-schulen-in-deutschland-nach-schulart/>, Erişim Tarihi: 02.10.2018.

Realschule (onuncu sınıfa kadar): Realschule, normal yetenekteki öğrenciler için daha geniş bir ders yelpazesi sunar. Realschule, ticaret veya sağlık mesleğinde (hemşire gibi) yardımcı eleman olarak çalışmak isteyen öğrenciler için tasarlanmıştır. Realschule'deki vurgu, matematik alanında ve dil becerilerinin kazandırılmasında zanaat içerisinde daha az yer almaktadır. 2017/2018 eğitim yılındaki veriler ışığında Almanya genelinde Realschule okullarının toplam 1.940⁹ tır.

Gymnasium (on ikinci / on üçüncü sınıfa kadar Lise): Gymnasium, öğrencileri yüksekokul veya akademik bir eğitime hazırlar ve bir bitirme sınavı olan “Abitur” ile tamamlanır. Gymnasium, haftada 32-40 ders ve birçok ödev ile en zorlayıcı okuldur. 2017/2018 eğitim yılı kayıtlarına göre Almanya’da 3.118¹⁰ Gymnasium vardır.

Bazı federal Almanya eyaletlerinde, tüm öğrencileri ziyaret eden kapsamlı okullar vardır (Alm. Gesamtschule). Beceri ve başarılarına bağlı olarak, öğrenciler bazen farklı sınıflara ayrılırlar. Onuncu sınıfın tamamlanmasının ardından, her öğrencinin, üç yıl boyunca okulu bitirme veya okula devam etmeleri arasında seçim yapmaları ve onuncu yıl boyunca elde ettiği başarılarla dayanarak bakaloryayı tamamlamaları gerekmektedir. Bazı federal eyaletlerde, tüm öğrencilerin birarada eğitim gördüğü kapsamlı okullar vardır. Beceri ve başarıya bağlı olarak, öğrenciler bazen farklı sınıflara ayrılır. Her öğrenci onuncu yıl boyunca yaptığı performansa dayalı olarak onuncu sınıfın tamamlanmasından sonra okulu bitirme ve eğitim alma veya üç yıl ve bakalorya tamamlanması için okula devam arasındaki seçim yapmak durumunda kalır.¹¹ Almanya 2.099¹² adet Gesamtschule bulunmaktadır. Alman Eğitim Sisteminde var olan yapı Şekil 1’de görüldüğü gibidir.

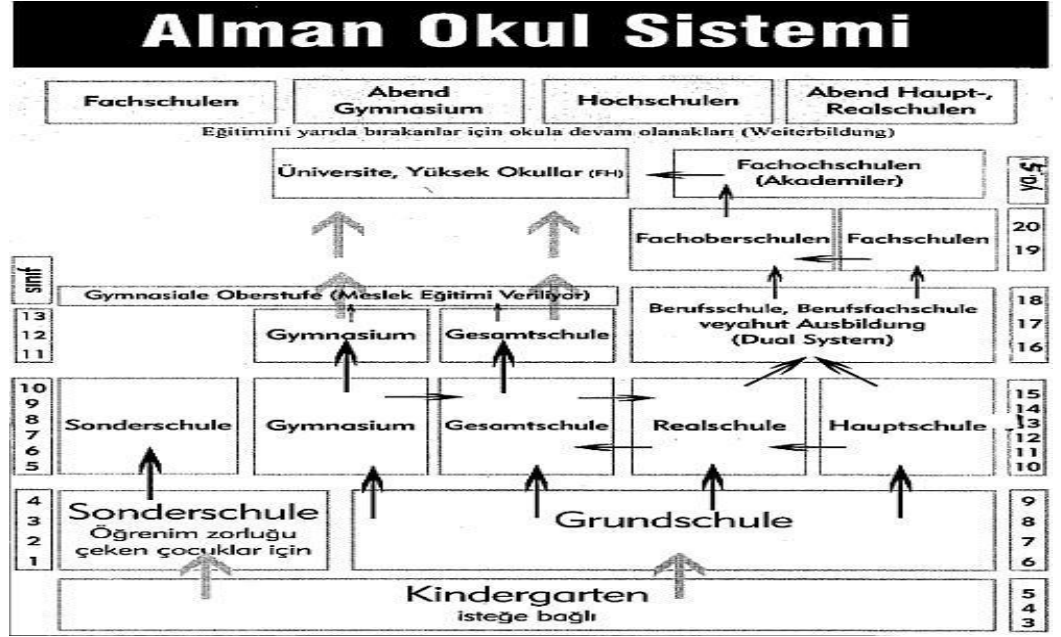
⁹<https://de.statista.com/statistik/daten/studie/235954/umfrage/allgemeinbildende-schulen-in-deutschland-nach-schulart/>, Erişim Tarihi: 02.10.2018.

¹⁰<https://de.statista.com/statistik/daten/studie/235954/umfrage/allgemeinbildende-schulen-in-deutschland-nach-schulart/>, Erişim Tarihi: 02.10.2018.

¹¹ <https://www.justlanded.com/deutsch/Deutschland/Landesfuehrer/Bildung/Das-deutsche-Schulsystem>, Erişim Tarihi: 02.10.2018.

¹² <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/235954/umfrage/allgemeinbildende-schulen-in-deutschland-nach-schulart/>, Erişim Tarihi: 02.10.2018.

Şekil 1. Alman Eğitim Sistemi (Berlinea.com)

1.3 Almanya'da Dini Eğitim Hakkı

Aydınlanmadan beri dinin eğitimdeki yerinin ayrılmaz bir parçası olup olmadığı konusunda tartışmalar devam edegelmiştir. Bu tartışmanın önümüzdeki asırlarda da son bulmayacağı, hatta zaman zaman daha da şiddetleneceği varsayılmaktadır.¹³

Din açısından bakıldığında ise şu anlam ortaya çıkmaktadır: Dinin de dünya ile ilgili bir bakış açısı vardır. Kapsamlı bir eğitim sürecinin parçası olmasıyla birlikte din, dünya erişiminin yapısı, somut bir mezhep ya da din örneği içerisinde olasılıkları ve sınırları bilmeyi ve öğrenmeyi yansıtmaktadır.

1.3.1 Almanya'da Din Eğitimi

Almanya'da devleti ve dini cemaatler arasındaki ilişkiler 1919 yılındaki Weimar Cumhuriyeti Anayasasına dayanır. Weimar Anayasasında devletin resmi bir dininin olmadığına ve devlet-din işlerinin kesin bir çizgiyle ayrılmasına karar verilmiştir. Fakat dini cemaatlerin devlet ile işbirliğinde olmasına izin verilmiş, hatta bu durum gerekli görülmüştür. Bu işbirliği esnasında devletin cemaatlere

¹³ Willems, Joachim (2007):Der Beitrag des Religionsunterricht zur allgemeinen Bildung in deutschen Schulen, Sunum, St. Petersburg, s.1-4.

karşı objektif davranması gerekmekteydi. 1968 yılında çıkarılan yasayla birlikte ülkede bulunan tüm okullar kamuya geçmiştir.¹⁴

1968 yılındaki yasa ile birlikte okullarda din eğitimi de okulların birinci sınıfından itibaren verilmeye başlanmıştır.¹⁵ Devlet ile dini cemaatler arasındaki çalışmalar, din eğitimi de kapsamaktadır. Avrupa'nın farklı ülkelerinde olduğu gibi, din eğitiminden de cemaatler değil, Alman devleti sorumludur. Elbette Alman devletinin dinin korunması veya yayılması gibi görevleri yoktur, fakat Alman Anayasasında din eğitimi konusunda bir maddenin olmasından dolayı devlet din eğitimi kamusal görev olarak görmektedir. Almanya'da din eğitimi mezhep temelli öğretim dalı olarak verilmektedir. Din eğitiminin verilmesi Alman Anayasası'nın 7. Maddesi'nin¹⁶ koruması ve devletin denetimi altında bir haktır. Bu demek oluyor ki matematik veya tarih dersi için hangi sorumluluk ve/veya özen gerektiriyorsa, din dersi için de aynı şeyler geçerlidir. Eğitim müfredatından öğretmenlerin yetiştirilmelerine kadar devlet, din eğitiminin her kademesinde yer almaktadır.

Alman Anayasasının 7. Maddesi'ne göre verilecek eğitimin dini cemaatlerin ilkeleriyle ve fikirleri ile bağdaşması gerekir. Bunun nedeni ise mezhepsel farklılıkların olmasıdır. Bundan dolayıdır ki devlet, din eğitiminde cemaatleri eğitim müfredatlarının ve ders kitaplarının hazırlanması konusunda serbest bırakmaktadır. Elbette öğrencilere verilen dersler Hristiyan öğretileriyle paralel yürütülmektedir. Ders içeriklerinin oluşturulmasının yanı sıra devlet, kiliselere, özel okul açabilme imkânını vermiştir.¹⁷ Cemaatler sadece eğitim müfredatlarında değil aynı zamanda öğretmenlerin eğitimlerinde de söz sahibidirler. Okullarda Hristiyan din eğitimi veren öğretmenler kilise ziyaretleri, okullardaki dini etkinliklerinin uygulaması ve aynı zamanda dini bayramların kutlanmasında bağımsızdırlar. Almanya'da bu serbestlikten dolayı Protestan ve Katolik din eğitimlerinin yanında bazı bölgelerde Ortodoks, Yahudi ve İslami din eğitimleri

¹⁴ Altun,Dursun (2001) Almanya'da Din Eğitimi. Timaş Yayınları, İstanbul, s.58.

¹⁵ A.g.e., s.45.

¹⁶ https://www.bundestag.de/parlament/aufgaben/rechtsgrundlagen/grundgesetz/gg_01/245122, Erişim Tarihi: 14.02.2019.

¹⁷ Başkurt, İrfan (1995): Federal Almanya'da Din Eğitimi, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınevi, s.30-31.

de verilmektedir. Herhangi bir mezhebe bağılı olmayanlar ise ahlak (Ethik) veya felsefe (Philosophie) derslerine katılmaktadırlar.

Almanya'daki din eğitimi mezhepsel temelli olmasından dolayı, objektif ve tarafsız değildir. Bu durum, din derslerinde farklı dinler hakkında bilginin verilmediği anlamına gelmez. Öğrenciler hangi din dersine katılırlarsa katılırlar, diğer dinler hakkında öğretmenleri tarafından bilgilendirilmektedirler. Bu şekilde öğrenciler, hem kendi dinlerinin hem de farklı dinlerin ifade şekillerini veya sembollerini tanıma fırsatı bulmuş olmaktadır. Ayrıca öğrenciler, Almanya'daki din eğitimine kayıt olma veya kayıt sildirme konusunda serbesttirler. Mesela herhangi bir öğrenci ders esnasında öğrendiği bir konu hakkında tereddütte düştüğünde veya bir konunun kabul edilemez olduğunu düşündüğünde, din dersinden kaydını sildirebilmektedir.¹⁸

1.3.1.1 Ortaçağ Almanya'sında Din Eğitimi

İlk üniversitelerde ilahiyat tüm çalışmaların merkezinde olduğu için, ilk manastır okullarında öncelikle dini kitapları okumakla ilgilenilmiştir. Latince'nin yanı sıra Vulgate'in (Kutsal Kitap) 9. yüzyıldan itibaren geçerli olan İncil metni olarak okunması ve yazılması öğretildi.

Alman dilinde, Kutsal Kitabın öğretimi matbaanın icadı ve Luther İncilinin yayılması sayesinde daha da ilerlemiştir. İlk önce Martin Luther tarafından rahip meslektaşlarının eksik bilgilerini en aza indirmek için bir araya getirilen Küçük İlmihal (Alm. Catechism) daha sonra, bugünün okul sisteminin bir başka öncüsü olarak kabul edilebilecek olan Protestan sınıflarının temelini de oluşturmuştur.

Sistizimde olduğu gibi, Hristiyan dini öğretisi de yirminci yüzyılın ortasına kadar esasen önemli pasajları, duaları ve kutsal kitapların mezheplerini ezberlemeyi ve ezberlemeyi öğrenme ile ilgiliydi.

1.3.1.2 Weimar Cumhuriyeti'nde Din Eğitimi (1918 -1933)

Birinci Dünya Savaşı sonrası kurulan Almanya Cumhuriyeti Kasım Devrimi ve Cumhuriyetin ilanından (9 Kasım 1918) sonra, dini topluluklara hâlâ kamu fonu sağlanıp sağlanmayacağı ve din eğitiminin bir devlet okulunda verilip

¹⁸Battke, Achim/ Fitzner, Thilo/ Isak, Reiner/ Lochmann, Ulrich (2002): Schulentwicklung- Religion- Religionsunterricht., Freiburg, Herder, s.51, s.64.

verilmeyeceği temelde sorgulandı. Böylece ilk defa, din eğitimini sadece geleneksel dinsel ve mezhepsel bir tarzda değil, objektif tasarlamak mümkün oldu.

Bu konuda var olan iki ana gruptan söz edilirse okul reformcuları iki kampa bölündü: Hamburg reform öğretisinin önde gelen temsilcisi Wilhelm Paulsen, din konusunun kaldırılmasının kilisenin okullardaki etkisini engellemenin tek yolu olduğunu gördü. Hugo Gaudig gibi eğitim reformcuları pedagojik olarak din unsurunun gençlerin yaşam ufku için kesinlikle gerekli olduğunu savundu.

Otto Eberhard, meslek okulu reformu pedagojik fikrini de desteklese de, teolojik nedenlerden dolayı dini öğretiyi savundu. Eberhard'a göre, Hristiyan odaklı bir dünyada büyüyen gençler Hristiyan etiği ve sevgisi normlarına da yaklaşmalıdır.

Weimar'daki Kurucu Meclis'teki grupların hiçbiri, mevcut çoğunluk nedeniyle siyasi düzeyde üstün olmadığından, Weimar okulunun uzlaşmasına ve Friedrich Naumann'ın (DDP ve Prusya kilisesi görevlisi) arabuluculuk teklifinde bulunduğu okuldaki dini öğretimin devamına atıfta bulunarak Temel Kanununun 149. maddesi, Temel Kanununun 7'nci maddesinin ifadesini de düzenlemiştir. Bu düzenlemeye göre din dersleri mezhepsel olmakla birlikte sosyalist bir bakışla verilen din eğitiminin olmayacağı belirtilmektedir.¹⁹

1.3.1.3. Nasyonal Sosyalizm Döneminde Din Eğitimi (1933-1945)

20 Temmuz 1933'te Papa Pius XI ve Alman Reich arasında Concordat anlaşmasına varılmıştı. Anlaşmanın 21. Ve 24. Maddelerinde, Katolik dini öğretisinin, vatansever, sivil ve sosyal sorumluluk duygusunun Hristiyan inancının ve ahlakının ruhundan özel bir vurgu ile korunmasının uygun bir konu olduğu kabul edildi.

Yüksek kilise makamlarına, okul yönetim kurulu ile anlaşarak, öğrencilere kilisenin öğretileri uyarınca dini eğitim alıp almadıklarını inceleme fırsatı verilmiştir. Katolik din öğretmenlerinin istihdamında piskopos, hükümet ile iletişim kurma durumundadır. Katolik din okullarının eğitimini sürdürmesi ve yeni okulların kurulması garanti altına alınmaya devam edilmiştir. Ebeveynlerin veya velilerin başvuruda buldukları tüm cemaatlerde, eğer öğrenci sayısı yerel okulun örgütsel koşullarını göz önüne alarak, düzenli bir şekilde okullaşmayı

¹⁹ Kronhage, Kristian (2004): Religionsunterricht und Reformpädagogik, Münster, Waxmann, s. 44 .

mümkün kılırsa, Katolik ilköğretim okulları kurulmasına karar verilmiştir. Tüm Katolik ilköğretim okullarında, yalnızca Katolik Kilisesi'ne mensup öğretmenler istihdam edilir ve Katolik dini okulunun özel gereksinimlerini karşıladıklarını garanti eder. Öğretmenlerin genel mesleki eğitiminde, Katolik öğretmenlerinin Katolik Meslek Yüksekokuluna göre eğitilmesini sağlayan tesisler oluşturulmuştur.

Fakat 1933'ten 1945'e kadar Nazi hükümeti Concordat anlaşmasındaki okul yönetmeliklerini ya tam olarak uygulamamış ya da sık sık ihlal ederek din derslerini sekteye uğratılmıştır.

1.3.2 Almanya'da Azınlıkların Kendi Anadilinde Din Eğitimi

Alman Anayasası'nın 7. Maddesinin 3. Bendine göre "Almanya'daki tüm devlet okullarında din eğitimi verilmesinde herhangi bir istisna olmaksızın sınırlama bulunmamaktadır. Verilecek olan din dersleri dini cemaatlerin prensiplerine uygun olarak verilmelidir. Hiçbir öğretmen isteği dışında din dersi verme konusunda baskı altına alınamaz."²⁰ Buna göre okullarda verilen din derslerinin statüsü koruma altına alınmıştır. Ayrıca verilen veya verilecek olan din eğitimi diğer dersler gibi bu şekilde anayasa ile devlet kontrolü altında olmasına olanak sağlamaktadır. Din dersleri verilmesi konusunda devlet hem dersi verecek olan öğretmeni işe almak hem de maaşını ödemekle yükümlüdür. Bu dersleri veren öğretmenlerin üniversitede eğitim görmüş olmaları ve pedagojik formasyona sahip olmaları beklenmektedir. Derslere katılım konusunda ise öğrencilerin diğer derslerde olduğu gibi katılım zorunlulukları vardır. Öğrenciler, Matematik, Almanca, Fizik vs. derslerinde olduğu gibi din dersinde de not sistemine tabiiilerdir. Yılsonunda ebeveynler veya öğrenci kendi kaydını dersten sildirmediği derse katılması zorunludur. Hem okul yönetimi hem de eyalet yönetimleri din dersi konusunda, mezhepsel din derslerinin eğitimdeki önemine vurgu yapmaktadır.

Alman devleti, kilise ve cami gibi kuruluşlara olumlu yaklaşmasına rağmen din ve devlet işleri konusunda kendisini hem objektif hem de nötr olarak

²⁰"Die Grundrechte"-

https://www.bundestag.de/parlament/aufgaben/rechtsgrundlagen/grundgesetz/gg_01/245122,
Tarihi: 24.04.2018.

Erişim

konumlandırmaktadır. Bu konumlamadan dolayı verilecek olan din derslerinin içeriğini dini cemaatlere bırakmıştır. Kapsam bakımından yukarıda belirtilen içerik konusunda olduğu gibi, Alman anayasasının 7. Maddesinin 3. Bendine göre, okullarda verilen din dersleri mezhep temellidir. Derslerin mezhepsel olmasından dolayı devlet hem kilise/cami hem de cemaatlerle birlikte çalışmak durumundadır.

Din derslerindeki uygulamalar konusunda herhangi bir sıkıntı yaşanmasının önüne geçilmesi konusunda devlet, cemaatler tarafından seçilmiş muhatap alınacak kişileri görevlendirmekle yükümlüdür. Hem Devletin hem de cemaatlerin kendilerine göre din derslerinde yükümlülükleri vardır. Bu yükümlülüklerden bir tanesi, cemaatlerin kendi mezheplerine göre şekillendirdikleri ders içeriğini devletin, anayasaya uygunluk konusunda gözetlemesidir.

Bir diğer yükümlülük ise dersleri veren öğretmenlerle ilgilidir. Din dersini okullarda verecek olan öğretmenlerin yeterliliği konusunda devlet tüm sorumluluğu cemaatlere bırakmıştır. Cemaatler ise bunu kendi mezhep ve dinlerine göre yapmaktadırlar. Mesela Katolik din dersi vermek isteyen bir din öğretmeni üniversitede almış olduğu diplomadan sonra kiliseye gidip bir sınava tabii tutulmaktadır. Bu sınavdan başarılı olması durumunda “Missio canonica”²¹ adlı yeterlilik belgesine sahip olur ve bu yeterlilik belgesiyle okullarda Katolik din eğitimi verebilmesine olanak sağlanır. Aynı şekilde Protestanlarda da din eğitimi verme konusunda yeterlilik belgesine sahip olmak lazımdır. Protestanlarda bu izin belgesine “Vocatio”²² denmektedir. İslam din dersi verebilmede ise “İcazet”²³ (Idschaza)²³ ihtiyaç duyulmaktadır.

Alman devletinin, din dersinin okullarda verilmesi konusundaki beklentileri dört maddede özetlenebilir;

- a. Demokrasi bilincinin oluşumu ve öğrenci becerilerinin gelişimine olumlu etki etmesini,
- b. Din derslerinin pozitif bilimle ayrışmamasını,

²¹ “Beauftragt, um zu unterrichten”- <http://www.katholisch.de/aktuelles/dossiers/berufe-in-der-kirche/beauftragt-um-zu-unterrichten>, Erişim Tarihi: 24.04.2018.

²² “Vocatio”- <http://www.evrel.ewf.uni-erlangen.de/studium/vocatio.shtml>, Erişim Tarihi: 24.04.2018.

²³ “Der Beirat für den Islamischen Religionsunterricht in Niedersachsen”- <https://www.beirat-irun.de/idschaza/>, Erişim Tarihi: 24.04.2018.

- c. Açık bir dünya görüşüne sahip bireylerin yetiştirilmesini,
- d. İnsan hakları ve kadın-erkek arasındaki farklılıkların bilincinde olunması ve ayrıca farklı görüşlere hoşgörülü davranılması din derslerinden beklenenlerdir.²⁴

1.3.3. Almanya'da İslam Dini Eğitimi

Almanya'daki en büyük iki Hristiyan mezhepten sonra İslam dini en büyük üçüncü dini grup olarak ülkede yerini almaktadır. Alman Uyum ve Göç Bakanlığı'na (Bundesamt für Migration und Flüchtlinge) göre Almanya'da 4,4 ile 4,7²⁵ milyon arasında Müslümanın yaşadığı varsayılmaktadır. Bu rakam 82,2 milyonluk bir ülkenin %5,4 ile %5,7'lik bir kısmının İslam dinini benimsemiş olduğunu göstermektedir. Bu da Almanya'da yaşayan her 100 kişiden 5/6 sının Müslüman olması demektir. Almanya'da bulunan Müslüman nüfusun çoğunluğunu 1960'tan sonra başlayan işçi göçü ile Almanya'ya gelen Müslümanlar oluşturmaktadır.

İslam dini Hristiyanlıkta da olduğu gibi farklı mezheplere ayrılmaktadır. Almanya'daki mezheplerin en büyük gurubunu Sünniler (2.640.000²⁶) oluşturmaktadır. Sünni grubu Aleviler (500.000) ve onları Şiiler takip etmektedir (225.500)²⁷. Müslüman çocuk ve genç sayıları da aynı şekilde değerlendirilmektedir. Resmi rakamlara göre Almanya'daki Müslüman genç nüfusun 850.000 olduğu tahmin edilmektedir. Bunların 650.000'inin okul çağında olduğu bilinmekte²⁸ ve bu rakam okula giden öğrencilerin %7'sine tekabül etmektedir.

1960 sonrası ülkedeki Müslüman nüfusun varlık göstermeye başlaması ile birlikte İslam dininin eğitimi konusunda istek gündeme gelmeye başlamış ve bu alanda çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Bu bağlamda, 1970'lerin sonuna doğru Nord-Rhein Westfalen eyaletinde İslam Dini Eğitimi için yapılan ilk örnekler arasındadır. Aralık 1979 tarihinde Eyalet Enstitüsü (Alm. Landesinstitut)

²⁴ Bulut, Yılmaz (2004): Almanya'da Müslümanlar, Ankara, Kadim Yayınları, s. 284.

²⁵ <https://www.bamf.de/SharedDocs/Meldungen/DE/2016/20161214-studie-zahl-muslimedeutschland.html>, Erişim Tarihi: 01.03.2019.

²⁶ https://remid.de/info_zahlen/islam/, Erişim Tarihi: 19.02.2019.

²⁷ <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/76744/umfrage/anzahl-der-muslime-in-deutschland-nach-glaubensrichtung/>, 08.02.2019.

²⁸ <http://www.deutsche-islam-konferenz.de/DIK/DE/DIK/5ReligionsunterrichtSchule/Schuelerpotenzial/schuelerpotenzial-node.html>, Erişim Tarihi: 08.02.2019.

tarafından 1. Ve 4. sınıflar için İslam dini eğitimi müfredatı hazırlanmıştır. Hazırlanan müfredata İslami cemaatler tarafından destek gelmeyince, din dersi konseptinde değişiklik yapılarak, Müslüman öğrencilerin katıldığı ana dil derslerine entegre etmek için müfredat hazırlamaya başlanmıştır.

Bavyera eyaletinde de 1986 yılında İslam din eğitimi, ana dil derslerinin içerisine konulmuştur. 2006 yılından önce İslami cemaatler ve Müslümanların istekleri doğrultusunda İslam dini dersi konusu sesli şekilde dile getirilmeye başlanmıştır. Cemaatler ve dernekler Alman Anayasasının vermiş olduğu haklar ile birlikte bir çatı altında toplanıp İslam din dersinin okullarda resmi ders olması için başvuruda bulunmuşlardır.²⁹

Almanya'nın hiçbir Eyaletinde Anayasa'nın belirtmiş olduğu 7. Maddenin 3. fıkrasına göre devlet tarafından desteklenen bir İslam dini dersi verilmemektedir. İslam dini dersinin verilememesinde farklı nedenler vardır. En önemli neden olarak ön plana çıkan durum ise, Almanya'da yaşayan İslam toplumunda din dersinin içeriğinin hazırlanması konusunda tek bir muhatapın olmaması olarak gösterilmekteydi.

Nisan 2007 tarihinde "Muhataplık" konusunu farklı İslami cemaatler ve Alevi dernekler birleşerek aşarak, "Çatı Örgütü" kurma konusunda hemfikir olmayı başarmışlardır. Bu kurumsallaşmadan sonra ise Müslüman cemaatlerin İslam din dersi istekleri konusunda başvuruları başlamıştır. Özellikle Sünni organizasyonlar Berlin, Baden-Württemberg, Hessen, Kuzey-Ren-Vesfalya, Rheinland-Pfalz, Saarland ve Bremen eyaletlerinde İslam dini dersi için başvurmaya başlamışlardır. Aşağı Saksonya eyaletinde İslam dini dersinin çerçevesi oluşturulmuş ve 1. Ve 4. Sınıfları kapsayan müfredat örneği hazırlanıp 2010 yılında sunulmuştur.³⁰

1980 yılından itibaren İslam dini dersi için mücadele veren Berlin İslam Federasyonu 13 Kasım 1998³¹ yılında Berlin Federal İdari Mahkemesi tarafından dini cemaat olarak tanınmış ve 2000 yılından itibaren Berlin'deki okullarda İslam dini dersi verme yetkisini almış bulunmaktadır. Bu tarihten önce Müslüman

²⁹ Pfaff, Ulrich (2000): Islamische Unterweisung in Nordrhein-Westfalen. In: Die Beauftragte der Bundesregierung für Ausländerfragen: Islamischer Religionsunterricht an staatlichen Schulen in Deutschland. Praxis – Konzepte – Perspektiven. Dokumentation eines Fachgesprächs., Berlin, Lit Verlag ,S. 14.

³⁰ <http://db2.nibis.de/1db/cuvo/datei/kc-iru-2010.pdf>, Erişim Tarihi: 08.02.2019.

³¹ <http://jungfreiheit-archiv.de/archiv98/478aa15.htm>, Erişim Tarihi: 08.02.2019.

öğrenciler, özellikle Türk öğrenciler, Rheinland-Pfalz, Saarland, Schleswig-Holstein, Baden-Württemberg, Hamburg, Niedersachsen, Bremen, Berlin, Hessen ve Nord Rhein Westfalen eyaletlerinde seçmeli “Ana Dilde Eğitim” (Alm. Muttersprachlichen Ergänzungsunterricht) içerisinde, İslam dini dersi almaktaydılar.

Bu derslerin verilme amacı olarak Almanya’da 1960’lı yıllarda başlayan işçi göçü ile birlikte ailelerini getiren işçilerin çocuklarının bir gün tekrar ülkelerine dönme ihtimali güdülmektedir. Türkçe ana dil eğitimi Almanya’da bulunan konsolosluklar üzerinden Türkçe olarak Türkiye’den gelen öğretmenler tarafından verilmekteydi. Müslüman olup da ana dili Türkçe olmayan Müslüman öğrenciler ise ya etik (Ethik) derslerine ya da eyaletlere göre Katolik veya Protestan (katholisch/evangelisch) din derslerine katılmaktaydılar. Geçmişte yaşanan bu sıkıntılardan sonra, okullarda verilen İslam dini dersi Müslümanlar tarafından önemsenmekteydi. Bu önemsenmenin sonucu olarak okullarda verilen İslam din derslerine katılım oranı %85’e yükselmiştir. Camilerdeki din dersine katılım ise %15 olarak kalmıştır.³² Veriler, Alman eğitim kurumlarında verilen din derslerinin hedefine ulaşmakta olduğunu göstermektedir.

1.3.4 Almanya’da Anadil Eğitimi

Almanya’da uygulanan “Ana Dil Eğitimi” dersi, yabancı kökenli öğrencilerin kendi dillerinde ve örgün eğitimleri dışında gördükleri ders olarak tanımlanmaktadır. Bu eğitimin içeriği geldikleri ülkelerin dil, tarih, coğrafya ve din eğitimini kapsamaktadır. 24 Mayıs 1976 tarihinde Yabancı Dil eğitimi dersi, Eğitim Bakanlığı Konferansı’nda (Kultusminister Konferenz) şu şekilde açıklanmaktadır: “Örgün veya okul öncesi eğitim gören yabancı kökenli öğrenciler, ana dillerini unutmamaları için ana dil eğitimini almalıdırlar. Bu eğitim onlara ülkeleri hakkında bilgi verme ve dillerini en iyi şekilde koruma imkânı vermektedir. Yabancı öğrencilere fazla yük olmaması için, ana dil derslerinin haftada en fazla 5 ders saati verilmesi uygundur.” Ana dil eğitim derslerine katılım gönüllülük esasına dayanmakla birlikte genellikle, istisnalar dışında, öğleden sonraki zaman dilimini kapsamaktadır. Ayrıca eyalet eğitim bakanlığı, verilen ana dil eğitimi derslerinden sorumlu değildir.

³² Bulut, Yılmaz (2004), Almanya’da Müslümanlar, Kadim Yayınları, s. 287.

Ana dilde Eğitim (Unterricht in der Muttersprache) ise “Ana dil Eğitimine” göre örgün öğretim olarak görülmektedir. Derse katılım zorunludur ve homojen sınıf ortamında tüm dersler (matematik, fizik, kimya, tarih, coğrafya vs.) ana dillerinde verilmektedir.

1.4 Avrupa’da İslam Dini Eğitimi

İslam dini eğitimi, Avrupa’nın çeşitli ülkelerinde yaşayan 25,8 milyon Müslümanın başlıca sorunları arasındadır. Bu sorunun ortaya çıkmasının ve yıllarca sürüncemede kalması o ülkelerin idare şekilleri ve Hristiyanlık ile ilintilidir. AB ülkelerinin tamamı Hristiyanlık dinine mensupturlar. Bu ülkelerin anayasalarında din dersi konusunda farklı yasaların olması, ilgili ülkelerde İslam dini eğitiminin okullarda verilmesi konusunda sıkıntılara neden olmaktadır. Bundan dolayı Avrupa’da az sayıda ülkede İslam dini eğitimi “*resmi*” bir şekilde okullarda ders olarak okutulmaktadır.

1.4.1 Avusturya’da İslam Dini Eğitimi

Avusturya’da İslam Din Dersi 1982/1983 eğitim yılından itibaren okullarda düzenli bir ders olarak verilmektedir. Avrupa ülkelerinin geneline bakıldığında İslam dini dersinin Avusturya’da diğerlerine nazaran bir geçmişinin olmasının nedeni, ülkedeki İslam Kanunuyla alakalıdır. Bugün hala geçerli olan İslam Kanunu, 15 Temmuz 1912’de İmparator Franz Joseph tarafından yaz tatilinde bulunduğu Bad Ischl’de imzalanmıştır. Yalnızca Sünnilere uygulandı ve 1878’de Avusturya’nın işgal ettiği ve 1908’de eklenmiş olan eski Osmanlı Bosna-Hersek’teki Müslümanları kapsama aldığı için, yalnızca Hanefi mezhebine mensuplarının yararlanılmasında uygulandı. Avusturya’da 1912 yılında yürürlüğe giren ve 2015 yılında revize edilen bir İslam yasası mevcuttur. Yürürlüğe giren yasayla birlikte kilisenin elde etmiş olduğu kurumsallaşma hakkı ülkedeki Müslümanlara da uygulanmıştır. Bunun neticesinde de Hristiyan din eğitimi gibi İslam din eğitimi de hayata geçirilmiştir.³³

700 bin Müslümanın yaşadığı ülke olan Avusturya’da, 2.200 okulda İslam dini dersi verilmektedir. 600 öğretmen tarafından verilen derslere 70 bin öğrenci katılmaktadır. İslam dini dersi verilen okullar genellikle Avusturya’nın büyük kentlerindeki Müslüman halkın yoğun olarak yaşadığı yerlerde bulunmaktadır.

³³ <http://www.perspektif.eu/sayi.php?no=266>, s. 43, Erişim Tarihi: 12.11.2018.

İslam din dersinin Avusturya'daki okullarda verilebilmesi için en az üç öğrencinin dersi almak için ebeveynleri tarafından okula müracaat etmeleri gerekmektedir.³⁴

1.4.2 Belçika'da İslam Dini Eğitimi

Belçika, 1974 yılından beri İslam dinini resmi din olarak tanımıştır. Bu tanımayla beraber ülkedeki okullarda İslam dini dersinin okutulmasına izin verilmiştir. İslam dini dersi ilk olarak 1976 yılında seçmeli ders olarak okutulmaya başlanmıştır.

İlk yıllarında İslam dini dersi Müslüman ülkelerden Belçika'ya gelen öğretmenler tarafından okutulmuştur. 1985 yılında hükümetin aldığı karar doğrultusunda yurt dışından öğretmen getirilmesi uygulamasından vaz geçilmiştir. Oluşan öğretmen ihtiyacının, ülkede yetiştirilecek öğretmenlerle kapatılması planlanmıştır. İslam Din Dersi Eğitim Merkezi'nin (Fl. "Centrum Islamonderwijs") 2005 yılında kurulmasıyla, Belçika'daki İslam dini eğitiminin her türlü düzenlenmesi bu merkez tarafından yapılmaya başlanmıştır.³⁵

Belçika'daki okullarda 110 bin öğrenci İslami din eğitimi görmektedir. Bu dersler ülkenin Flaman ve Valon bölgelerinde 1.500 öğretmen eşliğinde verilmektedir. Flaman bölgesi Hollanda'ya yakın olduğundan dolayı buradaki dersler Flamanca verilmektedir. Güneyde bulunan Valon bölgesindeyse Fransa'ya yakınlığından dolayı dersler Fransızca verilmektedir.

1.4.3 İsviçre'de İslam Dini Eğitimi

İsviçre'de bulunan toplam 26 kantondan sadece üç kantonunda İslam dini dersi verilmektedir. Luzern, Thurgau ve başkent Zürih'deki okullarda İslam dini dersi verilmektedir. Bu üç kantondaki toplam beş okulda verilen derslere toplamda 214 öğrenci eğitim katılmaktadır.³⁶

İsviçre'deki İslam dini dersleri okul tarafından öğrencilere sunulan bir ders değildir. Okul materyallerinin çoğu Almanya'da kullanılan İslam dini dersi kitaplarından oluşmaktadır. Ayrıca öğretmenler okula ait kadrolu öğretmenler

³⁴ Tavukçuoğlu, Mustafa (1996), Belçika'da İslam Din Eğitimi Genel Bir Bakış, Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi Sayı 3, İstanbul, s. 209-215.

³⁵ <http://www.perspektif.eu/sayi.php?no=266>, s. 45, Erişim Tarihi: 12.11.2018.

³⁶ <http://www.perspektif.eu/sayi.php?no=266>, s. 48, Erişim Tarihi: 12.11.2018.

olmayıp, dersleri fahri olarak yürütmektedir. Öğretmenlere verilen maaşlar Müslüman cemaat, veliler, şirketler ve sponsorlar yardımıyla verilmektedir.³⁷

1.4.4 Fransa’da İslam Dini Eğitimi

Fransa, Avrupa’nın diğer ülkelerinden farklı bir anayasal düzene sahiptir. Fransız Devrimi’nden sonra ülkenin temelleri katı bir laiklik üzerine oturtulmuştur. Örneğin Alman anayasasında din, din özgürlüğü gibi maddeler yer alırken, Fransız anayasasında din ile ilgili metinler daha az yer bulmaktadır. Fransız anayasasında dinin anayasal düzende yerinin olmaması nedeniyle, din hizmetleri, din eğitimi gibi konularda halkın bu konulardaki talepleri ile ilgilenecek herhangi bir kamu kuruluşu bulunmamaktadır.

Anayasa’nın temel aldığı laiklik ilkesinin gölgesinde Fransa’da din eğitimi, özel okullar ve ülkedeki dini grupların açmış olduğu okullarda verilmektedir. Fransa’daki okulların yüzde 16’sını özel okullar oluşturmaktadır. Bu özel okulların yüzde 90’lık kesimini ise Katolik okullar oluştururlar. Bu okullarda verilen din eğitimi müfredatları ve öğretmen seçimleri, tümüyle okul yönetiminin inisiyatifindedir. Katolik okullarından dışında ülkede, 300’e yakın Musevi okulu bulunmaktadır. 5,7 milyon Müslümanın yaşadığı ülkede Müslüman okullarında son zamanlarda artış gözlemlenmektedir. Ülke genelinde Müslümanlara ait 86 okul bulunmaktadır.³⁸

1.4.5 İngiltere’de İslam Dini Eğitimi

İngiltere’de din dersi zorunlu bir derstir. Din derslerinde dinler hakkında genel bilgiler verilmektedir. İslam dini dersi ise Müslümanların açmış oldukları okullarda verilmektedir. Müslümanlara ait özel okulların sayısı ülke genelinde 200 civarındadır.³⁹

1.4.6 Norveç’te İslam Dini Eğitimi

1997 yılından itibaren Norveç’teki okullarda din dersi zorunlu hale getirilmiştir. Devlet okullarında İslami din eğitimi verilmemektedir. İslam dini dersi eğitimi almak isteyen öğrenciler, İslami kuruluşlarda veya camilerde din dersi eğitimi

³⁷ <http://www.perspektif.eu/sayi.php?no=266>, s. 48-49, Erişim Tarihi: 12.11.2018.

³⁸ <http://www.perspektif.eu/sayi.php?no=266>, s. 53-54, Erişim Tarihi: 12.11.2018.

³⁹ <http://www.perspektif.eu/sayi.php?no=266>, s. 56, Erişim Tarihi: 12.11.2018.

alabilmektedirler.⁴⁰ Ülkede büyük çoğunluğu Sünni mezhebine bağlı 180.000 Müslüman yaşamaktadır.

1.4.7 Danimarka'da İslam Dini Eğitimi

Tıpkı Norveç'teki gibi Danimarka'da da din dersi zorunlu dersler arasındadır. Hristiyanlık dinini baz alan bu derslerde İslam dininin de dahil olduğu diğer dinler hakkında bilgi verilmektedir. Zorunlu ders olarak verilen din dersine, isteyen veliler çocuklarını göndermeme hakkına sahiptirler. Ayrıca İslam dini dersleri ülkede yaşayan 230.000 Müslümana ait 20'den fazla okulda ve camilerde verilmektedir.⁴¹

1.4.8 Hollanda'da İslam Dini Eğitimi

Hollanda'da öğrenciler, ailelerin talebi doğrultusunda, okullarda din eğitimi alma hakkına sahiptirler. Ancak dersi verecek öğretmenin maaşının derse giren öğrencilerin velileri tarafından ödenmesi şartı vardır. İslam dini dersi de ailelerin istekleri doğrultusunda devlet okullarında verilmektedir.⁴²

1.5 Almanya'daki Camilerde Anadilde Din Eğitimi

1950'li yıllarda Avrupa'ya başlayan işçi göçüyle birlikte Müslüman ülkelere genç insanlar, işçi açığını gidermek amacıyla ilgili ülkelere çalışmaya gitmişlerdir. Bu insanlar sadece işçi değil aynı zamanda insandırlar. Bu insanlar; gittikleri ülkelere beraberinde, kendi dillerini, kültürlerini, örf ve adetlerini ve dinlerini de getirmişlerdir. Avrupa ülkelerine çalışmak amacıyla gelen bu insanların başlıca sorunları sadece barınma veya dil sorunları değildi. Bu sorunlar içerisinde, özellikle Müslüman ülkelere gelenlerin dini vecibeleri konusunda yaşadıkları sıkıntılar diğer sorunlarından daha önemlidir. Yalnızca dillerine değil, aynı zamanda hem kültürlerine hem dinlerine yabancı oldukları bir ülkede yaşamak, Müslümanlar adına sıkıntılı bir durum ortaya çıkarmıştır.

Bir araya gelen Müslümanlar, bayram namazlarını, topluca buldukları şehirlerdeki parklarda, tren vagonlarında veya kiraladıkları kiliselerde kılarak çözüm aramışlardır. Türkiye Diyanet İşleri Bakanlığı, Almanya'daki Müslümanlara hizmet götürmek adına 1980'li yıllarda Diyanet İşleri Türk İslam

⁴⁰ <http://www.perspektif.eu/sayi.php?no=266>, s. 56, Erişim Tarihi: 12.11.2018.

⁴¹ <http://www.perspektif.eu/sayi.php?no=266>, s. 56, Erişim Tarihi: 12.11.2018.

⁴² <http://www.perspektif.eu/sayi.php?no=266>, s. 56, Erişim Tarihi: 12.11.2018.

Birliği (DİTİB) adı altında 135 derneğin kuruluşunu gerçekleştirmiştir. Bu ve buna benzer kuruluşlar sayesinde Müslümanlara, dini vecibelerinin yerine getirilmesi ve İslam din eğitimi verilmesi konusunda kurumsallaşma hareketleri başlamıştır.

1.5.1 Diyanet İşleri Türk İslam Birliği'nde Anadilde Din Eğitimi

DİTİB camilerinde verilen İslam Dini Dersleri günümüze kadar Müslüman ve Türk toplumunun ihtiyaçlarının karşılanmasında önemli bir yere sahiptir. Fakat kullanılan geleneksel yöntemlerin çağımıza ayak uyduramamış olması nedeniyle verilen İslam Dini Eğitimi nitelik olarak yetersiz kalmaktadır. Bu nedenle anlamlı ve uygulanabilir bir İslam Dini Dersi konusunda yeni ve uygulanabilir müfredata ihtiyaç duyulmaktadır.⁴³

İslam Dini Dersinin genel hedefleri, İslam'ın temel yapı taşlarının öğrenimi, İslami kimlik oluşumu, yaşlılara ve Türk devletine karşı gençlerin saygı duymasını amaçlamaktadır. Ayrıca gençleri suçlardan uzak tutmayı amaçlamaktadır. DİTİB'in vermiş olduğu din derslerinde belirli bir din akımı yerine genel bir İslam öğretilmektedir. Bu ders sistemi nedeniyle verilen ders tarafsız olarak değerlendirilir. Derslerin temel amacı Kur'an-ı Kerim'in okunması ve ezberlenmesi, İslam'ın temel bilgisi, dini ritüeller, İslam tarihi ve temel ilkelerinin öğrenilmesidir. Ders materyallerinde ise Kur'an-ı Kerim, ilmihal ve Diyanet İşleri Bakanlığı'nın vermiş olduğu ders kitapları yer almaktadır. Ders yöntemi kısmındaysa ezber, okuma ve ev ödevleri ön plandadır. Derslere katılanlar yaşlarına bağlı olarak üç gruba ayrılır: başlangıç, orta ve ileri. Ayrıca, dersler cinsiyete göre de gruplar ayrılmaktadır. Dersler genellikle görevli imamlar tarafından verilse de yeteri bilgiye sahip olan cemaat de din derslerine katılıp öğrencilere öğretilenlik yapabilmektedir.⁴⁴

1.5.2. İslami Görüş Milli Gençlik'te Anadilde Din Eğitimi

İslami Görüş Milli Gençlik'in (İGMG) din eğitimindeki amaçları şu şekildedir: Sosyalleşme, hoşgörü, gençleri suç faaliyetlerinden uzak tutma, dini ve kişilik

⁴³ Köktaş, Mehmet Emin/ Kurt, Hüseyin/ Soyhun, Mehmet (2014): Islamunterricht in Deutschland, Probleme-Vorschläge, Frankfurt, Sözlü Sunum.

⁴⁴ Alacaciođlu, Hasan (1999): Ausserschulischer Religionsunterricht für muslimische Kinder und Jugendliche Türkischer Nationalität in NRW, Münster, s. 209-224.

gelişim ve derneğe üye kazandırma. İGMG'nin dini yönelimi Nakşibendi fikrine yakınlık göstermekle birlikte, siyasi olarak yönelimini ise Prof. Dr. Necmettin Erbakan'dan almaktadır. Derslerin ağırlık verildiği konuların başında İslam'ın temel unsurları, ritüeller, ahlak, Kur'an-ı Kerim ve dua okumalarıdır. Eğitimde kullanılan kitaplar İGMG'nin kendisi tarafından hazırlanan ve bastırılan yayınlardır.

Bunların yanında Kur'an-ı Kerim ezberi ve öğretmen odaklı (Alm. Frontalunterricht) gibi klasik eğitim de kullanılmaktadır. Derslerin öğretim dili Türkçe'dir. Kız ve erkek öğrenciler ayrı sınıflarda eğitim görmektedirler. Yetersiz derslikler nedeniyle sınıflarda on yaş altı çocukların sınıflarında karma eğitim verilebilmektedir. Din derslerine imamların yanı sıra bilgili ve tecrübeli cemaatten kişiler ve ileri seviyeye gelmiş olan öğrenciler de ders vermektedirler. İGMG'nin imamları genellikle Türkiye'den gelmektedirler. Bu imamların çoğu İmam Hatip okullarından veya ilahiyat bölümlerinden mezun olmuşlardır.⁴⁵

1.5.3 VİKZ'te (Verband der Islamischen Kulturzentren) Anadilde Din Eğitimi

Derslerin içeriği ve amaçları şu şekildedir: Gençleri topluma kazandırmak ve birleştirmek, geleneksel dini değerleri öğretmek ve öğretimin dinsel işlevini vurgulamak. Dernek, Nakşibendi'nin mistik hareketi ve Süleyman Hilmi Tunahan'ın⁴⁶ felsefesini izlemektedir. Derslerde hiçbir şekilde politik içerik verilmemektedir. Derslerin temelini geleneksel içerikli bilgiler oluşturmaktadır: Kur'an, Arapça, İslami hukuk, İslam tarihi, Kur'an çalışmaları ve Kur'an yorumlanması Kur'an ezberleme ve kıraat okumaları. Sınıfta Osmanlı dönemi ders kitaplarının yanı sıra derneğin yayınladığı kitaplar kullanılmaktadır. Ezber, Ödev ve öğretmen odaklı gibi geleneksel ders metotları hala kullanılmaktadır. Ancak grup çalışması ve tartışmalar gibi bazı modern yöntemler de vardır. Ders esnasında katı kurallar vardır: teori ve pratik arasında olan bağlantı sıkı sıkıya olması gerekmektedir. Ayrıca derse katılan öğrencilerin kıyafetleri kurallara uyumu konusunda dikkat etmeleri beklenmektedir. Dersler yaş gruplarına göre değil seviyelere göre ayrılmaktadır. Diğer camilerdeki gibi kızlar ve erkekler ayrı

⁴⁵ A.g.e., s. 192-206.

⁴⁶ B.k.z. <https://tunahan.org/hayati/hayati/>, (Erişim Tarihi:20.05.2019)

sınıflarda eğitim görmektedirler. Derslerin öğrenim dili Türkçedir. VİKZ'e bağlı camilerde görev alan imamlar ve öğretmenler kendi bünyeleri içerisinde üç yıl eğitim ve bu eğitim sonunda girdikleri sınavda başarılı olmaları durumunda göreve başlamaktadırlar.⁴⁷

1.6 Almanya'daki Okullarda Almanca İslam Dini Eğitimi

İslam dini dersinin okullarda verilmesi hususu, Almanya'daki Müslüman toplumunun en büyük sorunları arasında olup 30 yıldan fazla süredir tartışılmış ve yıllarca farklı ders modelleri denenmesine rağmen bir sonuca varılmamıştır.

Özellikle 1980'lerde Kuzey Ren-Vesfalya'da "Ana Dil Eğitimi"nin bir parçası olarak Türk öğrencilere İslami, kültürel ve dini içerikli derslerin verildiği bir model denenmiştir. Nord Rhein Westfalen eyaletinde ilkokul ders programına ana dil dersinin adapte edilmesi için 1986 yılında komisyon kurulması kararlaştırılmıştır. Komisyon içerisinde bulunan altı Türk öğretmenin yanı sıra İslam ve Protestan ilahiyatı gibi farklı bilim alanlarından beş kişi bulunuyordu. Oluşturulan ders planının yanında öğretmenler de Türkiye'den gelmiştir. Dersin dili Türkçeydi. Yapılan ana dil derslerinin amacı, Almanya'daki Türk ailelere, "ülkelerine geri dönecek" gözüyle bakılmasıydı. Almanya'da bulunan yabancı kökenli işçilerin çoğunun Türk olması, projenin ilk olarak Türkçe ve Türk öğrencilere yönelik olmasını açıklamaktadır. Bu model önceki tüm modellerde olduğu gibi, din dersi talimatları için yasal dayanağı düzenleyen Alman Anayasası'nın 7. maddesinin hükümlerine uymamıştır. Anayasanın ilgili maddesinde tüm okul sisteminin devletin denetimi altında olduğu, sınıfa katılımın veliler tarafından belirlenebileceği ve talimatın devlet denetimine halel getirmeksizin dini cemaat ilkelerine uygun olarak verildiği belirtilmektedir.⁴⁸

Almanya'daki Müslüman öğrencilerin devlet okullarında dini eğitim almaları konusunda hem siyasilerin hem de toplumun yanı sıra, kiliseden de çok büyük bir destek söz konusudur. Almanya'da dini bir toplumun şartlarını yerine getiren İslami bir topluluğun olmaması, İslam din dersinin önünde bir engel olmaktadır.

⁴⁷ A.g.e., s. 180-191.

⁴⁸ Hamdan, Hüseyin (2011): Muslime in Deutschland: Geschichte- Gegenwart- Chancen, Schriften des Zentrums für interkulturelle Kommunikation, Heidelberg,, s.47.

Alman İslam Konferansı bu sorunun çözümü için bir yandan din eğitiminin kabul edilebilirliği ile ilgili gereklilikleri ve dini eğitim hakkını elde edebilmeleri adına şu öneriyi getirdi: “Prensipleri dini bir cemaatin tüm şartlarını yerine getirmeyen bir organizasyon tarafından belirlenmiş olsa bile, dini öğretime izin verilebilir. Bir dini cemaatin varlığına ilişkin farklı görüşler dikkate alınmaksızın, İslami din eğitiminin kurulmasına yol açacak anlaşmalar getirebilir.”⁴⁹

Şu anda beş eyalette, Alman Anayasasının 7. Maddesinde belirtildiği gibi İslami din eğitimi olarak nitelendirilecek altı farklı model bulunmaktadır. Tüm bu modeller Almanca olarak öğretilmektedir. Bavyera ve Kuzey Ren-Vestfalya'da tarafsız etik dersi temelinde dini bir eğitim düzenlenirken, diğer modeller mezhepsel odaklı öğretime yakın bir şekilde tasarlanmıştır.⁵⁰

1.7 Eyaletlere Göre Almanca İslam Dini Eğitimi

Almanya’da verilen İslam din derslerinin ilk yıllarında uygulanan İslam Bilimi (Islamkunde) dersleri hiçbir şekilde Alman Anayasası’nın 7. Maddesinin 3. bendinde yer alan:

“Devlet okullarında verilen din dersi muntazam bir öğretim branşıdır. Devlet tarafından koruma altında olan din dersi cemaatlerin uygun gördüğü esaslara göre verilmektedir.”

açıklamayla örtüşmemektedir.

İslami din eğitiminin, ilk zamanlar okullarda okutulan bir branş dersi olmamasının ana sebebi, Müslümanlara ait bir dini cemaatin (Religionsgemeinschaft) olmaması gösterilmektedir. Bir dönem din dersi sorununa daha önce de belirtildiği gibi Anadil Dersleri’ne entegre edilerek de çözüm aranmıştır. Kuzey-Ren Vestfalya’da ise 1983 yılında İslam din dersinin verilmesi konusunda farklı tasarımlar uygulamaya konulmuştur.⁵¹ 2003 yılında ise ilk olarak Alman Anayasası’nın din dersi hakkındaki görüşü okullarda sürdürülen pilot uygulamayla başlamıştır. Bu pilot uygulama ile birlikte ilk defa Müslümanlar için din eğitimi konusu Anayasa’ya uygun olarak sürdürülmeye başlanmıştır.⁵²

⁴⁹ A.g.e., s. 48.

⁵⁰ A.g.e., s. 48.

⁵¹ Kiefer, Michael: Islamkunde in deutscher Sprache in Nordrhein-Westfalen. Kontext, Geschichte, Verlauf und Akzeptanz eines Schulversuchs. (Islam in der Lebenswelt Europa ; 2) Münster, 2005.

⁵² Bodenstern, Mark (2006):> Islamische Theologie an deutschen Hochschulen: ein Weg zu einem Islam europäischer Prägung?: Religionen in Migration. Grenzüberschreitung als Aufforderung zum Dialog. Peter Graf, Göttingen, s. 183.

2018 yılının verilerine göre Almanya’da 800’den fazla okulda İslam din dersi verilmektedir. Bu derslere katılan öğrenci sayıları yıldan yıla artış göstermektedir. 2018 yılında 55.000 öğrenci İslam din dersine katılım sağlarken bu sayı 2016 yılında 42.000’dir.⁵³

Bu başlangıç ile birlikte Eyaletlerdeki okullarda verilen İslam din dersi aşağıda belirtildiği gibidir.

1.7.1 Kuzey-Ren-Vesfalya’da İslam Dini Eğitimi

1999 yılında İslam Bilgisi (Islamkunde) dersi verilen eyalette, 2012 yılında ilkokuldan başlayarak ortaöğretime kadar İslam din dersi verilmeye başlanmıştır. Sayısal olarak bakıldığında hem öğrenci hem de okul olarak Kuzey-Ren Vesfalya başı çekmektedir. 110 okulun birinci sınıfından onuncu sınıfına kadar verilen İslam Din Dersi 19.400 öğrenciye okutulmaktadır.⁵⁴ İslam din dersi, Almanya’da İslami Araştırmalar eğitimi aldığı ispatlayabilen 70’den fazla Müslüman öğretmen tarafından verilmektedir. 2002 yılında, 1980’lerde geliştirilen müfredat yeni bir müfredat ile değiştirildi. Öğrenme içeriği; insanın doğa, diğer insanlar, kendi ve Tanrı arasındaki ilişkiye bağlı sorularla ilgilidir. Derslerde İslam’ın başlıca kaynaklarından olan Kur’an ve Sünnet dikkate alınmaktadır.

1.7.2 Aşağı Saksonya’da İslam Dini Eğitimi

2003/04 yılında sekiz ilkokulla başlanan İslam Din Dersi 2005/06 yılında 19 ilkokula yükselmiştir.⁵⁵ 2018 yılında ise bu rakam 60 okula yaklaşmıştır. Eyalet genelinde 35 öğretmenin görev aldığı okullarda toplam 3.800 öğrenci İslam Din Dersine katılmaktadır.⁵⁶

1.7.3 Bavyera’da İslam Dini Eğitimi

Üçüncü eyalette ise Bavyera yer almaktadır. 2003/04 eğitim yılında bir ilkokulda pilot İslam Din Dersi eğitimine Erlangen şehrinde Erlangen İslam Topluluğu (Islamischen Religionsgemeinschaft Erlangen) ile birlikte başlanmıştır.⁵⁷

⁵³ <https://www.zeit.de/gesellschaft/2018-04/islamischer-religionsunterricht-schueler-schulen>

⁵⁴ Gebauer, Klaus (2003); Landesinstitut für Schule: Islamkunde in Nordrhein-Westfalen. Einige Infos., NRW, Soest, s. 25.

⁵⁵ Bodenstein, Mark: Islamisierung von Muslimen? s. 70.

⁵⁶ <https://www.ndr.de/nachrichten/niedersachsen/Kultusminister-will-Islam-Unterricht-ausbauen,religionsunterricht108.html>, Erişim Tarihi: 12.09.2018.

⁵⁷ Kiefer, Michael: Islamkunde in deutscher Sprache in Nordrhein-Westfalen. Kontext, Geschichte, Verlauf und Akzeptanz eines Schulversuchs., s. 83.

Verilere bakıldığında 2016/17 eğitim yılında 400 okulda İslam Din dersine 11.000 öğrenci tarafından derslere katılım sağlanmaktadır.⁵⁸

1.7.4 Rheinland-Pfalz'da İslam Dini Eğitimi

Eyalette 2004 yılından itibaren iki farklı İslam Din Dersi modeli mevcuttur. Biri ilkokullarda diğeri ise ortaokullarda verilmek üzere İslam Din Dersi modeli uygulanmaktadır. 30.000 Müslüman öğrencinin bulunduğu eyalette 12 ilkokul ve 7 ortaokulda⁵⁹ İslam Din Dersi verilmektedir.

1.7.5 Baden-Württemberg'te İslam Dini Eğitimi

Baden-Württemberg'deki İslam dini eğitim 2006/ 2007'de 12 ilköğretim okulunda örnek bir proje olarak başlamış ve dört yıl sürmesi planlanmaktadır. İki okuldaysa AABF (Almanya Alevi Birlikleri Federasyonu) ile iş birliği içerisinde yürütülen tamamen Alevi sınıflar mevcuttur. Sünni müfredatı için çeşitli Müslüman örgütlerden üyeler ve Ludwigsburg ve Karlsruhe'deki eğitim fakültelerinden iki temsilciden oluşan bir yönlendirme grubu oluşturulmuştur.⁶⁰ 2017/18 eğitim-öğretim yılında toplam 93 okulda 5.900 öğrenci derslere katılmaktadır.⁶¹ Eğitim içeriği altı ana öğeden oluşmaktadır: İslami inanç ilkeleri, kişilerarası ve sosyal birliktelik, hayattaki zorluklarla başa çıkmada yardım ve güçlendirme, varoluş ve anlam sorularına açıklık, eleştirinin teşviki ve entegrasyon.⁶²

Dersi verecek öğretmenlerde İslam dinine aidiyet, dersi Almanca öğretmesi ve üniversitelerin eğitim fakültelerinden mezuniyet gibi şartlar aranmaktadır. Aranan şartların yerine getirilmesi durumunda ilahiyat ve din eğitimi alanındaki hizmetiçi eğitime katılma hakkını elde etmektedirler.

⁵⁸ <https://www.irp.dirs.phil.fau.de/2017/03/27/seit-schuljahr-20162017-mehr-islamunterricht-in-bayern/>, Erişim Tarihi: 01.11.2018.

⁵⁹ <https://religion.bildung-rp.de/islamischer-religionsunterricht-erprobung.html>, Erişim Tarihi: 01.11.2018.

⁶⁰ Hamdan, Hüseyin(2011): Muslime in Deutschland: Geschichte- Gegenwart- Chancen, Schriften des Zentrums für interkulturelle Kommunikation, Zentrum für interkulturelle Kommunikation e. V. , Heidelberg s.49.

⁶¹ <https://www.stuttgarter-zeitung.de/inhalt.islamischer-religionsunterricht-modellprojekt-zu-soll-in-baden-wuerttemberg-weiterlaufen.7eaaa96f-655d-45b7-a529-a7fc62c88aa7.html>, Erişim Tarihi: 01.11.2018.

⁶² Hamdan, Hüseyin(2011): Muslime in Deutschland: Geschichte- Gegenwart- Chancen, Schriften des Zentrums für interkulturelle Kommunikation, Zentrum für interkulturelle Kommunikation e. V. , Heidelberg, s.49.

1.7.6 Berlin’de İslam Dini Eğitimi

Almanya’nın başkenti Berlin’de İslam Dini Dersi diğer eyaletlerdeki gibi devlet tarafından verilmemektedir. İslam Din Dersleri, Berlin İslam Federasyonu (Islamische Föderation Berlin) tarafından 30 ilkokulda 2.000 öğrenciye verilmektedir.⁶³

1.7.7 Hamburg ve Bremen’de İslam Dini Eğitimi

Bremen eyaletinde uygulamaya konulan din dersi, her öğrencinin katılabildiği ortak bir din dersi verilmektedir. Bu ders spesifik olarak herhangi bir dine göre şekillenmemiş dünya genelinde var olan dinler hakkında öğrencilere bilgi verilmektedir. Hamburg eyaletindeyse Protestan kilisesinin öncülüğünde öğrencilere verilen din eğitimi 2014 yılından itibaren bütün dinlerin ilkelerine uyumlu bir din dersi şeklinde verilmeye başlanmıştır.⁶⁴

1.8 Almanya’daki Müslüman Öğrenciler

1.8.1 Müslüman Öğrencilerin Sayıları

Almanya’daki Müslüman nüfus yaklaşık %5’tir.⁶⁵ Müslümanların çoğunluğunu 2,2 milyon ile Sünniler oluşturur. 2005’ten itibaren Federal İstatistik Bürosu’nun verilerine göre, Almanya’daki Müslümanların %60’ını Türk vatandaşları oluşturmaktadır. Türkleri, İranlılar(%2), Afganlılar (% 2), Faslılar (% 2), Lübnanlılar (% 1), Pakistanlılar (% 1), Tunuslular (% 1) ve %31 ini diğer çeşitli küçük gruplar izlemektedir. Müslümanların %26’sı Alman vatandaşıdır. Ancak, bunların esas olarak Alman vatandaşlığına kabul edilen Müslümanlar olduğu ve sadece küçük bir kısmının İslamiyet’i seçen Almanlar’dan oluştuğu söylenebilir.⁶⁶

PEW-Institut’un yapmış olduğu araştırmalara göre Almanya’daki Müslüman nüfusun 2050 yılında toplam nüfusun %9’unu oluşturacağı varsayılmaktadır.⁶⁷

Mesela Almanya’nın büyük kentlerinde göçmen nüfusunun Almanlara göre daha

⁶³ Kiefer, Michael, İslamkunde, 2005, s. 82.

⁶⁴ <http://www.perspektif.eu/sayi.php?no=266>, s. 40, Erişim Tarihi: 12.11.2018.

⁶⁵ Uslucan, Hacı-Halil: Integration durch islamische Religionsunterricht?, Wiesbaden, 2011, s. 145-167.

⁶⁶ Below von, Susanne/ Karakoyun, Ercan (2007): Sozialstruktur und Lebenslagen Muslime in Deutschland, Opladen, Lübeck,, s. 33-54.

⁶⁷ <http://www.spiegel.de/politik/ausland/deutschland-anteil-der-muslime-steigt-laut-pew-studie-auch-ohne-migration-a-1181018.html>, Erişim Tarihi: 10.03.2019.

fazla olacağı tahmin edilmektedir. Araştırmaya göre 2030 yılında Frankfurt'ta yaşayan yabancıların oranı %57, Stuttgart'ta %48, Münih'te %37, Hamburg'da %28 ve Berlin'de %23 olması öngörülmektedir.⁶⁸

2001 yılındaki verilere göre Almanya'da 16 yaş altı 800.000 Müslüman çocuk ve genç yaşamaktadır. Bu gençlerin %7'si camilerin ve derneklerin açmış olduğu Kur'an kurslarına katılmaktadır.⁶⁹ 2001 yılında 750.000 Müslüman öğrenci Alman okullarında eğitim görmektedir. Almanya'da eğitim gören Müslüman öğrencilerin oranı %6'ya tekabül etmektedir.⁷⁰ Günümüzdeyse 900.000 Müslüman öğrenci Alman okullarında eğitim ve öğretime dâhildir. Kuzey-Ren Vesfalya, 320.000 Müslüman öğrenciye ev sahipliği yapan en büyük eyalettir.⁷¹

⁶⁸ Köktaş, Mehmet Emin/ Kurt, Hüseyin/ Soyhun, Mehmet (2004): Islamunterricht in Deutschland-Probleme und Vorschläge, Frankfurt.

⁶⁹ Zentralinstitut Islam-Archiv Deutschland, 2000, sayı 1.

⁷⁰ Uslucan, Hacı-Halil (2011): Integration durch islamische Religionsunterricht? Springer Verlag, Wiesbaden, s. 145-167.

⁷¹ Khorchide, Mohamad (2013): Tagung "Islam in Deutschland", Münster/Osnabrück Aralık 13 2013, Münster.

BÖLÜM 2: ALMANYA'DA İSLAM DİNİ VE MÜSLÜMANLAR

İslam dini, üç semavi dinden birisidir ve yaklaşık 1500 yıla yakın bir geçmişe sahiptir. İslam, semavi dinler içerisinde nüfus bakımından en büyük ikinci dindir. Yoğun olarak Asya, Afrika ve Avrupa kıtasında hüküm süren Müslümanlar, dünya genelinde yaklaşık 1,8 milyar⁷² kişiyle temsil edilmektedir. 28 Avrupa Birliği ülkesinde ve İsviçre ile Norveç'te 25,8 milyon Müslüman yaşamaktadır.⁷³ Günümüzde Avrupa ülkelerinde yaşayan Müslümanların sayısı, 1950'lerden bu yana, Müslüman ülkelerden gelen işçi göçü nedeniyle artmıştır. Hedef ülkeler; başlangıçta Fransa, İngiltere, İskandinavya, Benelüks veya Almanca konuşulan ülkelerin yanı sıra Kuzey Batı Avrupa'da bulunan devletlerdi. Daha yakın zamanlarda İspanya ve İtalya da, Müslüman göçmenler tarafından çok tercih edildi. Göçmenlerin çoğu, ilgili hedef ülkelerde farklı dağılım gösteren Kuzey Afrika, Türkiye veya Pakistan'dan geliyorlardı. Birçok Avrupa ülkesine gerçekleşen göç, Müslümanları güçlü ve etkili azınlıklara dönüştürmüştür.

2.1 Almanya'daki Müslümanların Tarihi

İslam dininin Almanya'daki varlığı konusu 1960'lar ve 1970'lerdeki işçi göçü ile bağlantılı olsa da, izleri daha eskiye dayanmaktadır. Almanlarla Müslümanlar arasındaki ilişkiler Büyük Karl (747-814) ve Bağdat Halifesi Harun el- Raşid'e (763-809) dayanmaktadır. Birbirlerine gönderdikleri diplomatlar ve ticaret ile Müslüman doğu ve Hristiyan batı arasında ilişkiler kurulmaktaydı.⁷⁴ Almanya'ya gelen ilk Müslümanlar ikinci Viyana kuşatmasında esir düşen Müslüman Osmanlı askerleriydi. Bu askerlerin büyük bir çoğunluğu vaftiz edilerek Hristiyanlığı seçmiş veya ülkelerine geri dönmüş olsa bile, ufak bir kısmı Almanya'da hayatlarını sürdürmüş ve ölmüşlerdir. Bu durum, Brake (1689) ve Hannover (1691) kentlerinde bulunan mezar taşlarından anlaşılmaktadır.⁷⁵ Ayrıca 18. y.y.'da bazı Müslüman savaş esirleri Almanya'ya gelmişlerdir. Curland Dükü tarafından Prusya Kralı birinci Friedrich Wilhelm'e 1735-39

⁷² <https://www.welt.de/politik/article163421714/Islam-ist-die-am-staerksten-wachsende-Religion.html>, Erişim Tarihi: 07.03.2019.

⁷³ <https://www.nzz.ch/international/die-zahl-der-muslime-in-europa-steigt-ld.1333360>, Erişim Tarihi: 07.03.2019.

⁷⁴ Sekretariat der Deutschen Bischofskonferenz (1993): Christen und Muslime in Deutschland. Bonn, Arbeitsheft 106 S. 7.

⁷⁵ Lemmen, Thomas (2002), Islamische Veriene und Verbände in Deutschland. Bonn, 15.

yılları arasında meydana gelen Rus-Türk savaşı sırasında esir düşen 22 Türk askeri ‘hediye’ edilmiştir. Müslüman askerlere önce kraliyet yetimhanesinde namazlarını kılabilmeleri için bir oda tahsis edilmiş daha sonra bu askerler ülkelerine gönderilmişlerdir.⁷⁶ 1741 yılında ikinci Friedrich, Tatar ve Boşnak Müslümanlardan oluşan 1.000 askeri, ordusuna entegre ettirmiştir.⁷⁷

Osmanlı- Prusya ilişkileri dolayısıyla 1763 yılında Berlin’de Osmanlı elçiliği açılmıştır. Üçüncü Berlin elçisi Ali Aziz Efendi 1798’de burada vefat etmiş ve Kral üçüncü Wilhelm, Tempelhofer Feldmarkt’ta naşının gömülmesi için yer tahsis etmiştir. Tahsis edilen bu mezarlığa dört Müslüman daha gömülmüştür. Mezarlığın bulunduğu alana 1854 yılında kışla yapılacağından mezarlar, 1866 yılından günümüze kadar korunmuş, ardından Berlin-Neuköln Columbiadamm’da bulunan ve Osmanlı İmparatorluğu’nun mülkü sayılan Mezarlığa defnedilmişlerdir.

Birinci Dünya Savaşı esnasında Osmanlı’nın, savaşa, İttifak Devletleri tarafında katılmasından dolayı Almanya’da bulunan Müslüman esirlerin yanı sıra Osmanlı askerleri de Wünsdorf ve Zossen’de bulunmaktaydılar. Bu durum, 15.000 Müslüman savaş esirinin Osmanlı safında savaşmaları için propaganda uygulanmasını doğurmuştur. Dolayısıyla, Alman topraklarında ilk cami de Wünsdorf’da inşa edilmiştir. Kubbesi tahtadan olan caminin minaresi 25 metre uzunluğundaydı. Virane durumda olan cami 1930 yılında yıkılmıştır.⁷⁸

Birinci Dünya Savaşı’ndan sonra ise Almanya’da, ya sürgün edilmiş ya da üniversite öğrencisi 90 Müslüman Alman toplumunda yer edinmişler ve 1922’de Berlin İslam Topluluğu olan *Islamische Gemeinde zu Berlin*’i kurmuşlardır. 1930’da isim değişikliğine giden topluluk, Alman-Müslüman Topluluğu adını *Deutsch-Moslemische Gesellschaft* olarak değiştirmiştir. 1.800 üyeye sahip olan topluluğun üyeleri farklı etnik gruplardan oluşmaktaydı. Üyeleri öğrenciler, akademisyenler, entelektüeller ve İslam dinini seçmiş olan Almanlardan oluşmaktaydı. Alman-Müslüman Topluluğu 1924 yılında Berlin-Wilmersdorf’da bir cami inşa etmişlerdir.⁷⁹ Bu gelişmelere paralel olarak “Almanya’da Yaşayan

⁷⁶ Abdullah, Muhammad Salim (1981), *Geschichte des Islams in Deutschland*. Graz, 13.

⁷⁷ Şen, Faruk/ Aydın, Hayrettin (2002), *Islam in Deutschland*. München, s. 11.

⁷⁸ Kiefer, Michael (2005), *Islamkunde in deutscher Sprache in Nordrhein-Westfalen*. Kontext, Geschichte, Verlauf und Akzeptanz eines Schulversuchs. Münster, 36.

⁷⁹ Spuler-Stegemann, Ursula (2002), *Muslimen in Deutschland*. Informationen und Klärungen. Freiburg, s. 21.

Müslümanların Yardım Kuruluşu”⁸⁰ (Alm. Hilfsverein in Deutschland lebender Mohammedaner) gibi irili ufaklı bazı Müslüman cemiyetler kurulmuştur. 1927 senesinde “Berlin İslam Enstitüsü” (Alm. Islam-Institut zu Berlin), 1939’da “Berlin Ma’had el-İslam Enstitüsü” (Alm. Islam Institut zu Berlin e. V.) ve 1941’de “Berlin İslam Merkez Enstitüsü” (Alm. Islamische Zentral-Institut zu Berlin e. V.) kurulmuştur. Son olarak ise Saarbrücken’de 1962 yılında “Almanya İslam Arşivi Merkez Enstitüsü” (Alm. Zentralinstitut Islam-Archiv Deutschland) tekrardan açılmıştır. Enstitü 1971 yılında Soest şehrine taşınmıştır.⁸¹ İki Dünya Savaşı sırasında Hint-Pakistan kökenli Ahmediye Cemaati (Alm. Ahmadiya Gemeinde) Almanya’daki İslam’ı şekillendirmiştir.⁸²

Üçüncü Reich’da (Alm. *Das Dritte Reich*), Nasyonal Sosyalistler’in hükümete geçmeleri, Arap dünyasında sevinçle karşılanmasına rağmen, Müslümanların yaşamlarında zor bir dönem olarak bilinmektedir. Ayrıca İkinci Dünya Savaşı esnasında Almanlar tarafından esir alınan Türkistan’dan, Kafkasya’dan ve Kırım-Volga Tatarlarından oluşan 150.000 Müslüman, doğu cephesinde Almanlar için savaşmıştır.⁸³

Savaş sonrasında İslami cemaatler Avrupa’nın farklı ülkelerine dağılmışlardır. Almanya’da kalan Müslümanlar ise Wilmersdorf Camisi’nde toplanmışlardır.⁸⁴ Savaş sonrasında Berlin artık Müslümanlar için bir yer teşkil etmemeye başlamıştır. İslam’ın yeniden canlanmasında ise İngiltere’den gelen Ahmediler ve Kadiyaniler etkili olmuşlardır. Bu grup 1955 yılında Hamburg’da “Almanya’da Ahmedi Hareketi”ni (Ahmadiyya Bewegung in der Bundesrepublik Deutschland e.v.) kurmuşlar ve diğer şehirlerde de şubelerini açmışlardır.⁸⁵ 1958 yılındaysa Münih’te eski Müslüman askerler için “Almanya Müslüman Mülteciler için Dini Yönetim” (Geistliche Verwaltung der

⁸⁰ A.g.e. s. 21.

⁸¹ Enstitüler hakkında bkz. Heimbach, 48-57 ve Lemmen, 16.

⁸² Spuler-Stegemanns (2002), *Muslimen in Deutschland. Informationen und Klärungen*. Freiburg, s. 21.

⁸³ “A mosque for ex-Nazis became center of radical Islam”- <http://old.post-gazette.com/pg/05193/536684.stm>, Erişim Tarihi: 22.02.2018.

⁸⁴ A.g.e. Lemmen, 16.

⁸⁵ Ausführlich zur Ahmadiya: Heimbach: 35-43.

Muslimflüchtlinge in der Bundesrepublik Deutschland e.V.) derneği kurulmuştur.⁸⁶

Günümüz Müslüman toplumunun Almanya'daki varlığı, 1960'lı ve 1970'li yıllarda yaşanan işçi göçüne dayanmaktadır. II. Dünya Savaşı sonrasında ise batı Avrupa ülkelerinin hızlı ekonomik gelişmeleri ile bu ülkelerin emek piyasalarında duyulan işgücü gereksiniminin karşılanabilmesi için İspanya, İtalya, Türkiye, Portekiz, Yugoslavya ve Kuzey Afrika ülkelerinden çok sayıda göçmen işçi, çalıştırılmak amacıyla Almanya'ya kabul etmiştir.⁸⁷ Uluslararası göç artınca, neredeyse bütün Kuzey ve Batı Avrupa emek göçünün ve sonrasında göçmen yerleşiminin sahası olmuştur.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra yeniden ayağa kalkmaya çalışan Avrupa ülkeleri, işgücü oluşturmak için az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere iş göçü anlaşmalarıyla davet etmeye başlamışlardır. Savaşın ana aktörü olan ve Avrupa ülkelerinin başında gelen Almanya, 1954–1970 yılları arasında Yunanistan, İspanya ve Türkiye gibi ülkelere insan gücü alımı gerçekleştirmiştir.

Yunanistan, İtalya, İspanya ve Portekiz uluslararası göç açısından diğer AB devletlerinden ayrı bir alt grubu oluştururlar.⁸⁸ Bu ülkeler 1973'e kadar göç veren ülkeler olarak görülürlerken, sonrasında farklı zamanlarda ve değişik aşamalarda hem göç veren hem de göç alan önemli ülkeler haline geldiler.

Bazı Avrupa ülkeleri 1970'li yılların sonlarına doğru göçü kontrol altına almaya yönelik önlemleri uygulamaya başladılar. Fransa, İsveç, Hollanda, İngiltere ve başka Avrupa ülkelerinde yasal ve yasal olmayan yollardan kaynaklanan göçü kontrol etmeye ve kısıtlamaya yönelik tedbirler alınmıştır. Dokuz Avrupa ülkesinde 1960-1970 yılları arasında bulunan yabancı işçilerin sayısı 2.5 milyondan 5.4 milyona çıkarken, 1973'te 6.3 milyona çıkmış ve 1987'ye gelinceye kadar ise 5.8 milyona gerilemiştir.⁸⁹ 1960'lı yıllarda misafir işçi olarak

⁸⁶ "Geschichte der Muslime in Deutschland"- <http://www.deutsche-islam-konferenz.de/DIK/DE/Magazin/Lebenswelten/GeschichteIslam/geschichteislam-node.html>, Erişim Tarihi: 22.02.2018

⁸⁷ Gençler, Ayhan (2004), Avrupa Birliği'nin Göç Politikası, Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, Prof.Dr. Turan Yazgan'a Armağan Özel Sayısı 49. Kitap İstanbul Üniversitesi Yayın No:4566, İktisat Fakültesi Yayın No:582, s.175.

⁸⁸ Castles, Stephen ve Mark J. Miller (2008), Göçler Çağı – Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri, (Çev: Bülent Uğur Bal ve İbrahim Akbulut), İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, s.114.

⁸⁹ Gençler, Ayhan (2004), Avrupa Birliği'nin Göç Politikası, Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, Prof.Dr. Turan Yazgan'a Armağan Özel Sayısı 49. Kitap İstanbul Üniversitesi Yayın No:4566, İktisat Fakültesi Yayın No:582, s.177.

gelen Müslümanlar; 70'li ve 80'li yıllarda ise aile birleşimiyle, 1990'lı yıllarda ise göç ve mültecilik yollarıyla Avrupa'ya yerleşmişlerdir. Elbette Avrupa ülkelerinin geçmişte sahip oldukları sömürgeleri de Müslüman nüfusun kıtada çoğalmasına neden olmuştur. Fransa'daki göçmenlerin çoğu, eskiden hüküm sürdükleri Cezayir, Tunus ve Fas gibi sömürge altındaki ülkelere gelmektedirler. Hollanda'daki Müslüman göçmenleri ise Endonezya'daki sömürgelerden gelenler oluşturmaktadır. İngiltere'deki Müslümanların birçoğunu da hem Pakistan hem de Bangladeş'teki Müslüman insanlar oluşturmaktadır.⁹⁰

Avrupa'nın ucuz ve vasıfsız işgücüne ihtiyaç duymasından dolayı birçok insan kıtadaki ülkelere göç etmişlerdir. Yabancı bir ülkeye gelen göçmenler özellikle ülkenin başkenti veya çevresine ya da sanayinin gelişmiş olduğu şehirlere yerleşmişlerdir. Almanya'ya gelen Müslümanların, özellikle Berlin, Kuzey-Ren Vesfalya, Hamburg, Bavyera ve Frankfurt; Hollanda'da ise Amsterdam, Rotterdam ve Utrecht'te yerleştikleri bilinmektedir. Bu durum, Müslümanların, ülkelerdeki belli yerlere yerleşmesine ve oradaki dini birlikteliklere eklenmesine neden olmaktadır.⁹¹

1970'li yılların ortasında yaşanan ekonomik kriz, Avrupa ülkelerinde işçi alımlarının azaltılmasına ve daha sonrasındaysa durdurulmasına neden olmuştur. Bu yıllara kadar gelen işçilerin birçoğunun genç erkeklerden oluşması daha sonraki yıllarda ailelerini de yaşadıkları ülkelere aldirmalarıyla beraber farklı bir sosyal yapının da olmasına neden olmuştur. Oluşan bu sosyal yapıyla beraber Müslüman toplumunun hem sosyal hem de siyasal dinamiklerinde olumlu değişikliklere yol açılmıştır.⁹²

1980'li yıllarda Avrupa'ya gelen Müslümanların çoğunluğunu özellikle Afganistan, İran, Irak ve Lübnan'dan mülteciler oluşturmaktaydı. 1990'lı yılların başındaysa Mülteciler, Yugoslavya ve Somali'den gelmekteydiler. Bu göçmen ve mültecilerin birçoğu kalifiye insanlardan oluşmaktaydı. Ayrıca Avrupa ülkelerine üniversite eğitimi için Müslüman öğrenciler de gelmekteydiler. Eğitim

⁹⁰ Agentur der Europäischen Union für Grundrechte (2006) Musime In Der Europäischen Union, S. 26.

⁹¹ A.g.e. s. 26

⁹² A.g.e S. 27

için gelenlerin sayısı işçi olarak gelenlere nazaran daha az olsa da, eğitilmiş olmalarından dolayı özellikle dil gibi konularda büyük rol oynamaktaydılar.⁹³

1990'lı yıllarda Avrupa ülkelerine gelen Müslümanların çoğunluğunu savaş ve iç savaştan kaçan insanlar oluşturmaktadır. Güney Avrupa'da ise Afrika'dan kaçak gelen Müslümanların geliş nedenleri arasında rahat yaşam, savaşlar ve ülkelerinde gördükleri baskılar gösterilmektedir.⁹⁴

Türkiye (1961), Fas (1963), Tunus (1965) ve Yugoslavya (1968) gibi Müslümanların yaşadığı ülkelerle yapılan İşçi Alımı Anlaşması (Anwerbeabkommen), birçok Müslümanın Almanya'ya gelmesini sağlamıştır. Gelen işçilerin rotasyon uygulaması ile bir zaman sonra geldikleri ülkelere geri gönderilmeleri konusu planlanmış, fakat işçi alımlarının 1973 yılında durdurulmasıyla bu karardan vazgeçilmiştir. 1970'lerde yaşanan petrol krizi ile Almanya'ya gelen işçiler, geldikleri ülkelerde de krizin olmasından dolayı Almanya'da kalmayı seçmişlerdir. Ardından memleketlerindeki Aile Birleşimi (Familienzusammenführung) ile ailelerin de Almanya'ya gelmelerini sağlamışlardır. Değişen perspektiften dolayı geçici dini ve kültürel hususların organize edilmesi gereksinimi doğmuştur. Değişen durumla birlikte İslami dernekler ve cemaatler kurulmaya başlanmıştır. İlk başta cami derneklerinin kurulması ile namaz ve diğer dini vecibelerin yerine getirilmesi için evler, camilere dönüştürülmüştür. Camilerin ve cemaatlerin oluşumlarında dil, mezhep ve ideolojik farklılıklardan dolayı aynı milletten veya etnisiteden gelenler birleşerek kendi camilerini yapmışlardır. Böylelikle Türk cami dernekleriyle beraber Fas, Tunus, Afgan, Arnavut, Boşnak, Pakistan ve İran cami dernekleri de kurulmuştur.⁹⁵

1980'li yıllardan itibaren Türk dernekleri kendilerinden daha büyük olan dernekler altında toplanmaya başladılar. Bu durum, hem Alman bürokrasisinin üstesinden gelebilmeleri hem de Türkiye'deki siyasetten faydalanabilmeleri açısından avantaj sağlamıştır. Türkiye kökenli gruplar önce Almanya'da dernekleşmişlerdir. Bunlar arasında 1973 yılında kurulan İslam Kültür Merkezi Birliği (Verband der Islamischen Kulturzentren) ve 1975 yılında kurulan İslami

⁹³ A.g.e S. 27

⁹⁴ A.g.e. S. 27

⁹⁵ "Geschichte der Muslime in Deutschland"- <http://www.deutsche-islam-konferenz.de/DIK/DE/Magazin/Lebenswelten/GeschichteIslam/geschichteislam-node.html>, Erişim Tarihi: 22.02.2018.

Görüş Milli Gençlik (Islamische Gemeinschaft Milli Görüş) gösterilmektedir. 05.07.1984 tarihinde ise Türk Diyanet İşlerine bağlı Diyanet İşleri Türk İslam Birliği (DİTİB) kurulmuştur. Kuruluşunda 135 derneğe sahip olan DİTİB, günümüzde 960'ın üzerinde cami, sosyal ve kültür merkezini bünyesinde barındırmaktadır.⁹⁶ Almanya genelinde dernekleşen iki İslami dernek daha bulunmaktadır. Bunlardan biri Almanya'daki Müslüman Merkez Konseyi (Zentralrat der Muslime in Deutschland), diğeri ise Almanya İslam Konseyi'dir (Islamrat für die Bundesrepublik Deutschland). VIKZ, DİTİB, ZMD ve İRD 2007 yılında Almanya'daki Müslüman Koordinasyon Konseyi (Koordinationsrat der Muslime in Deutschland) adı altında toplanmışlardır. Bu konseyi Almanya'daki Sünni ve Şii Müslümanların çoğu, Alman devletine karşı bir muhatap olarak görmektedir. Almanya'da yaşayan 4,4-4,7⁹⁷ milyon Müslüman, farklı kültürlere ve dillere sahip olmalarından dolayı tek bir temsilcinin seçilemeyeşine bir açıklık getirmektedir. Müslümanlar içerisinde en büyük grubu 3 milyon kişiyle Türklerin oluşturmasına rağmen, bu grup içerisinde sayıları 300 ile 500 bin⁹⁸ arasında olan Aleviler ve üç büyük (DİTİB, VIKZ, IGMG) cemaatte organize olmuş Türkler, tek bir çatı altında toplanmayı güçleştirmektedir.

2.1.2 Almanya'daki Müslümanlarla İlgili İstatiksel Veriler

Almanya'daki Müslümanların sayısı 1960'lı yılların başında başlayan işçi anlaşmaları öncesinde 30.000 ile 50.000⁹⁹ arasında değişmekteydi. Türkiye'nin ardından sırasıyla Fas (1963), Tunus (1965) ve Yugoslavya (1968) ile yapılan anlaşmalarla birlikte Almanya'ya gelen ve Almanya'da yaşayan Müslümanların sayılarında artış gözlemlendi. 1981 yılında ülkede 1,8 milyon Müslümanın yaşadığı tahmin ediliyordu.¹⁰⁰ 1987'deki nüfus sayımında 1,6 milyon¹⁰¹, 1994 yılında Zentrum für Türkeistudien'in (Türkiye Araştırmaları Merkezi) yaptığı

⁹⁶ DİTİB: <http://www.ditib.de/default1.php?id=5&sid=8&lang=de>, Erişim Tarihi: 01.03.2018.

⁹⁷ "Zahl der Muslime in Deutschland"- http://www.deutschlandfunk.de/religionsstatistik-zahl-der-muslime-in-deutschland.886.de.html?dram:article_id=408677, Erişim Tarihi: 06.03.2018.

⁹⁸ "Stichwort: Aleviten"- <https://www.swr.de/swraktuell/rp/sieben-fragen-sieben-antworten-stichwort-aleviten/-/id=1682/did=16485386/nid=1682/1cs9pxg/index.html>, Erişim Tarihi: 06.03.2018.

⁹⁹ Sen, Faruk/Aydin, Hayrettin (2002): Islam in Deutschland. München, Beck, s.60.

¹⁰⁰ Sekretariat der Deutschen Bischofskonferenz (1982): Muslime in Deutschland, Arbeitsheft Nr. 26, s. 11.

¹⁰¹ Statistisches Bundesamt (1997): Statistisches Jahrbuch. Wiesbaden, s.63.

araştırmada 2,2 milyon¹⁰² ve 1996 yılında Islam Archiv'inin (İslam Arşivi) verilerinde ise 2,7 milyon Müslümanın Almanya'da yaşadığını belirtmektedir.¹⁰³

İşçi anlaşmalarıyla birlikte Almanya'ya gelen işçiler arasında Türk vatandaşları, Müslümanlar arasında sayıca ön plana çıkmaktadır. 1967 yılında Almanya'da yaklaşık yüzyetmişbin Türk vatandaşı varken, 1996 yılında bu sayı iki milyona kadar yükselmiştir. Elbette bu rakamlar ışığında Türkiye'den gelen bu grupların homojen bir yapıya sahip olmadıkları bilinmelidir. 1996 yılında Almanya'da yaşayan iki milyon Türk vatandaşı arasında 300.000 Alevi, 70.000 Süryani ve Rum Ortodoks'unun yanı sıra 300.000 ila 500.000 arasında Kürt kökenli Türk vatandaşı bulunmaktadır. Kürt kökenlilerin de büyük bir kısmı Şafii mezhebine mensuptur. Geriye kalan Türk vatandaşlarıysa ağırlıklı olarak Hanefi mezhebine mensupturlar.¹⁰⁴ Bu rakamlar ışığında Almanya'da yaşayan Müslümanların %76'sını Türk vatandaşlarının oluşturduğu tahmin edilmektedir.

1996 yılında Almanya'daki diğer Müslüman toplumların sayısal dağılımı ise şu şekildedir: 83.000 Faslı, 26.000 Tunuslu, 111.000 İranlı, 27.000 Iraklı, 63.000 Afgan, 57.000 Pakistanlı, 17.000 Cezayirli ve 13.500 Mısırlı. Bunların dışında ayrıca 250.000 Boşnak Müslümanın yaşadığı da tahmin edilmektedir.¹⁰⁵

Günümüzde İslam toplumu, Almanya'da Hristiyanlıktan sonra en büyük ikinci dini topluluktur. Günümüzde Federal Almanya Cumhuriyeti'ndeki Müslümanların sayısı yaklaşık beş milyon olarak tahmin edilmektedir ve bu sayı Almanya nüfusunun % 4'üne tekabül etmektedir. Almanya'da yaşayan Müslümanların yaklaşık %30'u Alman vatandaşlığına sahiptir. Almanya'da yaşayan Müslümanların % 72'sini Türkiye'den gelenler oluşturmaktadır. Almanya'da yaşayan Müslümanların yaklaşık olarak %5,6'sı Bosna-Hersek'ten, %3,8 İran'dan ve geriye kalanlar Arap ve Asya ülkelerinden gelmektedir. Çarpıcı olan, Müslümanlar arasında gençlerin oranının yüksekliğidir. 9-18 yaş grubundaki Türklerin oranı %33, 9 ila 25 yaşındaki Türklerin oranı %48 olarak

¹⁰² Şen, Faruk (1994): Ausländer in der Bundesrepublik Deutschland. Ein Handbuch. Herkunftsländer, Aufenthaltsstatus, Einbürgerung, Alltag. Alltag, Selbständige, Asyl, Bildung, Familien, Selbstorganisation, Kriminalität, Medien, Sport, Rückkehr, Essen, Opladen: Leske und Buderich, s. 92.

¹⁰³ Zentralinstitut Islam-Archiv Deutschland (1996): Dokumentation Nr. 1. Soest,

¹⁰⁴ Heimbach, Marfa (2001): Die Entwicklung der islamischen Gemeinschaft in Deutschland seit 1961. Berlin: Schwarz, s.62.

¹⁰⁵ A.g.e. s.63.

tahmin edilmektedir.¹⁰⁶ Okul çağındaki Müslümanların sayısı 540.000'dir. Bu da Alman olmayan öğrencilerin sayıları arasında %56,5'ine tekabül etmektedir.¹⁰⁷

2.2 İslami Dernekler ve Camiler

Almanya'ya işçi anlaşmalarıyla gelen Müslümanlar 1970'li yılların başlarında, dini vecibelerini yerine getirmek ve “yabancı” bir ülkede bir arada olmak adına küçük ölçekli mescitler kurmuşlardır. Daha sonra bu işçilerin, ülkelerinden getirdikleri aileleriyle birlikte sayılarının artmasıyla birlikte küçük çaplı mescitler büyüyerek cami derneklerine dönüşmüşlerdir. Ayrıca dini eğitim konusunda camilerde çocuklara ve gençlere verilen eğitim çalışmalarına ağırlık verilmesiyle birlikte camilere ilgi artmıştır. Zaman içerisinde göçmen Müslüman işçilerin Almanya'ya yerleşmeleri ve ülkelerine geri dönme gibi düşüncelerinin ortadan kalkmasında ve hem dini hem de milli kimliklerinin yabancı bir ülkede oluşmasında camilerin önemli bir rolü vardır. 1973 yılına kadar hiçbir şekilde aralarında fikirsel ayrışma olmadan kurulan mescit ve camilerde Müslümanlar ibadetlerini sürdürmüşlerdir. Fakat ilk kuruluş yıllarına göre 1970'li yılların ikinci yarısından itibaren Müslüman cemaatler arasında zamanın siyasi atmosferine paralel olarak fikir ayrılıkları yaşanmış ve çok sayıda cami derneği ortaya çıkmıştır.

Almanya genelinde bulunan 2.750'ye yakın cami ve dernek bulunmaktadır ve her 1.600 Müslümana bir cami düşmektedir.¹⁰⁸ Almanya'daki camiler bu ülkedeki Müslümanlar için sadece ibadet edilen yerler olarak görülmemelidir. Ülkede yaşayan Müslümanların eğitim aldıkları, sosyal ve kültürel etkinliklerin düzenlendiği birer kültür merkezi konumundadır. İş saatleri dışında ve hafta sonları camilerin lokallerinde bir araya gelerek sohbet, fikir alış veriş, spor müsabakalarının izlenmesi vb. gibi etkinliklerle vakit geçirmektedirler.¹⁰⁹

¹⁰⁶ Sen, Faruk/Aydin, Hayrettin (2002): Islam in Deutschland. München: Beck, s.16.

¹⁰⁷ A.g.e., s.16.

¹⁰⁸ <http://www.iha.com.tr/haber-almanyada-kac-cami-ve-mescit-var-572872/>, Erişim Tarihi:02.2.2019.

¹⁰⁹ Perşembe, Erkan, Almanya'da Türk Kimliği Din ve Entegrasyon, Araştırma Yayınları, Ankara 2005, s.136-137.

Almanya’da yaşayan Müslümanların dini vecibelerini yerine getirmelerine yardımcı olan birçok cami derneği bulunmaktadır. Bu derneklerin Almanya ve Avrupa’daki en büyük bölümünü Sünni-Türk dernekleri oluşturmaktadır:

- DITIB(Diyanet İşleri Türk-İslam Birliği/ Türkisch-Islamische Union der Anstalt für Religion e.V.)
- IGMG (İslami Görüş Milli Gençlik/ Islamische Gemeinschaft Mili Görüs)
- VIKZ (İslami Kültür Merkezleri Birliği/ Verband Islamischer Kulturzentren)
- FTDID (Almanya Demokratik Ülkücü Türk Dernekleri Federasyonu/ Föderation der Türkisch-Deutschen Idealistenvereine in Detschland e.V.)

Yukarıda yer verilen ve bunların dışında sayılmamış olan irili ufaklı birçok cami derneği de bulunmaktadır. Bu derneklerin hepsi “Çatı Oluşum”¹¹⁰ da (Spitzenverband) birleşmişlerdir.¹¹⁰

- 1986 yılında kurulan Müslümanlar Merkez Konseyi (Zentralrat der Muslime) 1994 yılında Taşıyıcı Dernek (Trägerverein) statüsüne geçerek, Müslüman toplumun var olan ve çözüme kavuşturulması gereken sorunlarına çözüm aramak için kurulmuştur. Sorunların başında “helal et” kesimi ve din eğitimi gelmektedir. ZMD, bünyesinde 19 çatı topluluğu ve 100’lerce camiyi barındırmaktadır. Topluluklar arasında her etnik kimliğe ait cami kuruluşları bulunmaktadır. VIKZ ise ZMD bünyesinde 300 cami ve cami derneğine sahip kuruluşlardır.¹¹¹

İslam Konseyi (Islamrat) 1986 yılında Berlin’de kurulmuştur. İslam Konseyi, kendini Dünya İslam Kongresi’nin (Islamischer Weltkongress) devamı olarak görmektedir. Dünya İslam Kongresi Alman İmparatorluğu zamanında imparatorluk sınırları içerisindeki tüm İslami cemaatleri kapsayan çatı oluşumuydu.¹¹² 1990 yılında konseye üye olan İGMG konseyi, Almanya’daki

¹¹⁰ <http://library.fes.de/fulltext/asfo/01003004.htm#E11E1>, Erişim Tarihi: 08.03.2019.

¹¹¹ www.vikz.de, Erişim Tarihi: 30.12.2018.

¹¹² www.islamrat.de/selbst/darstellung.html, Erişim Tarihi: 22.10.2018.

Müslüman cemaatler içerisinde en büyüğü ve en fazla cami ve derneğe sahip Müslüman dernektir.¹¹³

2.3 Devlet Projesi Olarak Alman İslam Konferansı (AİK)

Alman Devleti için İslam Dini Dersinin okullarda okutulması konusu geçmişten buyana önemli bir sorun olmuştur. Bu sorunun nedeni, İslam Dini Dersinden ziyade yukarıda da bahsedildiği gibi Müslüman cemaatlerin tek bir çatı altında olmamalarından kaynaklanıyordu. Sayfa 14’de de belirtildiği gibi cemaatleri oluşturan insanların farklı mezheplere, etnik kökenlere ve siyasi farklılıklara sahip olması, çatı oluşumunun önünde en büyük engel olmaktadır. Bunların yanında dinsel farklılıklar da birlik oluşturmaktaki sorunlar arasında gözlemlenmekteydi.¹¹⁴

27 Eylül 2006 yılında Almanya İç İşleri Bakanı Wolfgang Schäuble’nin önderliğinde Berlin’de bulunan Charlottenburg’da, ilk İslam Konferansı gerçekleştirilmiştir.

Konferans Almanya’daki Müslümanların dini ve toplumsal entegrasyonunu sağlama amacı gütmüştür. Özellikle 11 Eylül Saldırıları sonrasında Almanya’da *Türk Düşmanlığının İslam Düşmanlığına* evrilmesinden sonra böyle bir konferansa ihtiyaç duyulmuştur. Schäuble yaptığı açıklamada, İslam dininin Almanya’nın ve Avrupa’nın bir parçası olduğunu ve İslam’ın, Almanya’nın şimdiki ve gelecekteki parçası olacağını belirtmiştir. Konferansa Alman devletini temsilen 15 yetkili katılmıştır. Ayrıca Alevi cemaatinden, Diyanet İşleri Türk İslam Birliği’nden (DİTİB), İslam Konseyi’nden (Islamrat), Müslümanlar Merkez Konseyi’nden (Zentralrats der Muslime) ve İslam Kültür Merkezi Birliği’nden (Alm. Verbands Islamischer Kulturzentren) birer üye katılmıştır. Ayrıca Müslümanların önde gelenlerinden on kişi de konferansa davet edilmiştir.¹¹⁵

113

https://www.verfassungsschutz.niedersachsen.de/extremismus/islamismusundsonstigerextremismus/islamistische_organisationen_und_bestrebungen/islamische_gemeinschaft_milli_goerues_ev_igmg/islamische-gemeinschaft-milli-goerues-ev-igmg-129066.html, Erişim Tarihi: 17.08.2018.

¹¹⁴ Langenfeld, Christine (2001): *Integration und kulturelle Identität zugewanderter Minderheiten. Eine Untersuchung am Beispiel des allgemeinbildenden Schulwesens in der Bundesrepublik Deutschland.* Tübingen: Mohr Siebeck, S. 511.

¹¹⁵https://www.focus.de/politik/deutschland/islam-zehn-jahre-deutsche-islamkonferenz-ein-rueckblick_id_5968497.html, Erişim Tarihi: 02.01.2019.

İslam Dini Eğitiminin yürürlüğe girmesi konusunda, o günün eğitim politikası da sorunların çözümü açısından önemli rol oynamaktadır. Almanya İçişleri Bakanı Dr. Wolfgang Schäuble öncülüğünde bir Alman İslam Konferansı'nın düzenlenmesi, din eğitiminin kurumsallaşması açısından önemli bir gelişme olmuştur. İslam dini ile alakalı konuların ve okullarda verilen din dersinin, Eğitim ya da Uyum Bakanlıkları yerine İçişleri Bakanlığınca yürütülüyor olması, meselenin eğitim veya göçmen bağlamından ziyade “güvenlik” bağlamında ele alındığının bir göstergesidir. Buna karşılık, Müslümanlar için önem arz eden "din eğitimi" konusu pedagojik bir meseledir.

2.3.1 Alman İslam Konferansı'nın (AİK) Kuruluş Nedenleri

Alman İslam Konferansı'nın (AİK) hedefinin ve amacının “*geleceği birlikte şekillendirmek*”¹¹⁶ olduğunu belirten Almanya İçişleri Bakanı W. Schäuble, “Müslümanlarla başlatılan bu diyalog sayesinde herkesin, Almanya'nın kapısının Müslümanlara açık olduğunu anlamasını ümit ederim.[...] Bu konferans çalışmaları toplumumuzun, Müslümanların artık Alman toplumunun bir parçası olduğunu anlamasını sağlamalıdır. [...]Ümit ederim ki, Alman İslam Konferansı sayesinde sadece günü birlik çözümler yaratmakla kalmayıp, aynı zamanda daha fazla anlayış, sempati, barışçıl yaklaşım, tolerans ve özellikle daha fazla iletişim ve çeşitlilik ortamı yaratarak, ülkemizin zenginleşmesini sağlayabiliriz. [...]”¹¹⁷ açıklamasıyla, konferansın önemine vurgu yapmıştır. AİK'nın kuruluş nedenleri arasında a) Diyalog b) İslam c) Anlayış d)Tolerans e) Çeşitlilik konuları da bulunmaktadır.¹¹⁸

2.3.2 Alman İslam Konferansı'nın (AİK) Hedefleri

Kendi ifadelerinden yola çıkılarak Alman İçişleri Bakanlığı'nın, Alman devleti ile Almanya'da yaşayan Müslümanlar arasındaki ilişkiyi sağlam bir zemine oturtma ve Müslümanları dini politika ve sosyo-politik açıdan daha iyi entegre

¹¹⁶ <http://www.deutsche-islam-konferenz.de/DIK/TR/DIK/UeberDIK/Hintergrund/hintergrund-node.html>, Erişim Tarihi: 18.11.2018.

¹¹⁷ <http://www.deutsche-islam-konferenz.de/DIK/TR/DIK/UeberDIK/Hintergrund/hintergrund-node.html>, Erişim Tarihi: 18.11.2018.

¹¹⁸ <http://www.deutsche-islam-konferenz.de/DIK/TR/DIK/UeberDIK/Hintergrund/hintergrund-node.html>, Erişim Tarihi: 18.11.2018.

etmeyi hedeflediği görülmektedir. İslam ve Hristiyanlık arasındaki dinsel ilişkiden ziyade, devletle din arasındaki toplumsal ilişki ön plandadır.

2.3.3 Alman İslam Konferansı'nın (AİK) Çalışma Programı

Alman İslam Konferansı'nın 17 Mayıs 2010 tarihindeki toplantısında, Müslümanların temel sorunlarının hukuki bir çerçeveye oturtulması konusunda çalışmaların devamı etmesi kararı alınmıştır. Ayrıca AİK'nın toplum içerisindeki ağırlığının artırılarak kök salması amaçlanırken, diğer yandan da üç ana konu grubuna ayrılıp daha yoğun bir şekilde çalışması hedeflenmiştir. AİK'nın üç konu grubu şunlardan oluşmaktadır:

- a) Devlet ve Müslüman toplum arasındaki ilişkinin kurumsallaşmasındaki işbirliğini sağlam zemine oturtmak: Bu çalışma grubunun görevi Devlet ve Müslümanlara paralel olarak, İslami Organizasyon ve dernekler arasındaki işbirliklerinin belli bir kurumsallaşma zeminine oturtularak, işleyişlerini sağlamlaştırmaya yoğunlaşmaktadır. Kurumsallaşmanın ana omurgasını, üniversitelerdeki ilahiyat bölümlerinin kurulması ve var olan model denemelerinin geliştirilmesinin yanı sıra, din görevlilerinin yetiştirilmesi ve cemaatlerdeki görevlilerin meslek içi eğitimlerinin verilmesi oluşturmaktadır. AİK Bunlara ilave olarak, okullarda pilot proje olarak okutulan İslam Dini Dersinin Almanya genelinde yaygınlaşması için bilgi ve deneyim alışverişine katkı sağlamayı amaçlamaktadır.
- b) Cinsiyet eşitliğini ortak değer olarak algılamak ve yaşatmak: AİK, özellikle Müslüman kadınların iş dünyasına erişimi ve buna bağlı diğer sorunlara dair bir analiz çalışması yapmayı amaçlamaktadır.
- c) Ayrımcılığa, aşırıcılığa ve köktencilığe engel olmak: AİK, toplum içerisinde birlikte daha iyi yaşayabilmenin sağlanması ve Müslümanlara yönelik düşmanlık içeren davranışlara karşı konulması konusunda çalışmayı amaçlamaktadır. AİK, var olan önyargı ve düşmanlığı önleyebilmek ya da bu algıları yıkmak adına, çocuk ve aile çalışmalarında aktif rol oynamayı hedeflemektedir.¹¹⁹

¹¹⁹ <http://www.deutsche-islam-konferenz.de/DIK/TR/DIK/UeberDIK/Arbeitsprogramm/arbeitsprogramm-node.html>, Erişim Tarihi: 18.11.2018.

2.3.4 Almanya İslam Konferansı'nın (AİK) Yapısı

Alman İçişleri Bakanlığı öncülüğünde gerçekleşen Alman İslam Konferansı'nın genel kurul toplantısı her yıl Berlin'de yapılmaktadır. Genel kurul toplantıları yaklaşık 30 kişinin katılımıyla gerçekleşmektedir. Toplantıya Alman devletini temsilen 16 kişi katılırken, Müslüman toplumunu temsilen çatı organizasyonları ve davetli olan özel kişilerle birlikte, 14 kişi katılmaktadır. 2010 yılında gerçekleşen toplantıya aşağıdaki kurumlar ve kişiler katılmıştır:

a) Alman Devletini Temsilen Katılan Kurumlar:

- Federal İçişleri Bakanlığı
- Federal Başbakanlık
- Federal Uyum Sorumlusu
- Dışişleri Bakanlığı
- Aile, Yaşlılar, Kadınlar ve Gençlikten Sorumlu Federal Bakanlık
- Federal Eğitim ve Araştırma Bakanlığı

b) Eyalet Temsilcileri:

- İçişleri Bakanları Konferansı başkanları (Hamburg, Berlin ve Hessen)
- Kültür Bakanları (Bavyera, Berlin)
- Uyum Bakanları Konferans Başkanı (Kuzey Ren Vesfalya)

c) Belediyelerin Temsilcileri:

- Duisburg Belediyesi
- Nürnberg Belediyesi
- Göttingen Belediyesi
- Konstanz Belediyesi
- Bergkamen Belediyesi

d) Çatı Organizasyonlar:

- Diyanet İşleri Türk İslam Birliği Genel Merkezi (DİTİB)
- İslam Kültür Merkezleri Birliği (VIKZ)
- Almanya Alevi Birlikleri Konfederasyonu (AABF)
- Almanya'daki Boşnaklar İslami Birliği Derneği (IGBD)
- Faslılar Merkez Konseyi Tescilli Derneği (ZMaD)

e) Resmi Sıfatı Olmayan Müslüman Kişiler:

- Hamed Abdel-Samad (Siyaset Bilimci ve Yazar)
- Bernd Ridwan Bauknecht (Din Öğretmeni)
- Sineb El Masrar (Yayımcı ve Yazı İşleri Müdürü)
- Gönül Halat-Mec (Avukat)
- Abdelmalik Hibaoui (İmam)
- Hamideh Mohagheghi (İlahiyatçı)
- Prof. Bülent Uçar (İslam Dini Pedagojisi Profesörü)
- Turgut Yüksel (Sosyolog)
- Tuba Işık (Doktora Öğrencisi)

2.3.5 Yıllara Göre Almanya İslam Konferansı (AİK)

Almanya İslam Konferansı'nın 2006 yılında yapılan ilk Genel Kurulu'nda devlet ve din arasındaki temel konular ele alınmıştır. “Alman sosyal düzen ve değer ortaklığı” konusundaysa aile ve sekülerizm konuları tartışılmıştır.

Aynı zamanda kilise ve devletin ayrılığı, dini semboller, camilerin yapımı ve Almanca olarak verilen İslam dini eğitimi bu yıllarda ön plana çıkmaktadır. Bu konuların dışında eğitim, iş imkânları ve medya gibi konular da toplantılarda ele alınmıştır. Ayrıca oluşturulan bir yuvarlak masada “Güvenlik ve Aşırı Dincilik” konuları da ele alınmıştır.¹²⁰

AİK, cami inşaatı ve İslam din eğitimi de dahil olmak üzere bir dizi tavsiyelerde bulunmuştur. 2010 yılında alınan tavsiye kararları doğrultusunda ilk kez üniversitelerde İslam İlahiyatı bölümleri ve merkezleri kurulmuştur.

AİK'in talimatıyla Federal Göç ve Mülteciler Dairesi (Bamf) 49 ülkeden Almanya'ya gelen Müslüman göçmenlere yönelik “Almanya'da yaşam” adlı bir araştırma yapmaktadır.

2009 yılında gerçekleşen *Yeni Federal Parlamento* seçimi sonrasında W. Schäuble'nin yerine İçişleri Bakanlığı'na Thomas de Maiziere'nin getirilmesiyle, ikinci İslam Konferansı'nın açılışını, Thomas de Maiziere yapmıştır. Yeni bakan var olan sorunların çözümünde pratik yollar izleyeceğini ifade ederek, dört proje grubunun oluşturulacağını açıklamıştır. Bu gruplarda, gençlerin aşırı uçlara

¹²⁰https://www.focus.de/politik/deutschland/islam-zehn-jahre-deutsche-islamkonferenz-ein-rueckblick_id_5968497.html, Erişim Tarihi: 19.06.2018.

yönelmelerini engelleyici çalışmalar, dini personelin eğitilmesi, Müslümanların ağırlıkta olduğu çevrelerde rol model çalışmaları yapılması ve iş piyasasına Müslümanların daha iyi entegre olmalarının sağlanması konularının ele alınması hedeflemektedir.

2010 yılındaki toplantıda AİK ayrıca, cami imamlarının eğitimi için bir rehber yayınlamış ve İslam dini eğitiminin yanı sıra ilahiyat bölümlerinin de üniversitelerde açılmasını teşvik etmiştir.

Yeni İç İşleri Bakanı olarak göreve getirilen Hans-Peter Friedrich ile beraber AİK içerisinde bir kriz meydana gelmiştir. Kriz dönemin Cumhurbaşkanı olan Christian Wulff'un, "İslam da Almanya'ya aittir" açıklamasına katılmadığını belirten yeni bakan, İslami dernek ve cemaatleri güvenlik sorununun temelini oluşturduğunu ve terörizmi ön plana çıkardıkları belirttiği için meydana gelmiştir.¹²¹

Friedrich ile yaşanan sorunlar üzerine genel seçimlerin ardından de Maiziere tekrar İç İşleri Bakanlığına getirilerek, 24 Mart 2014 tarihinde AİK'in üçüncü aşamasına geçilmiş oldu. Bu aşamayla beraber güvenlik ve aşırılık konuları gündemden çıkarılmıştır. Bunun yerine Müslümanların sosyal, kültürel ve ekonomik olarak Alman toplumuna katılımları hakkında sorunlar tartışılmaya başlanmıştır.

Üçüncü konferansla birlikte, şimdiye kadar yürütücü konumunda olan büyük genel kurulun yerine, federal, eyalet ve yerel yönetimden oluşan dokuz kişi ve bunun yanında Müslüman derneklerin temsilcilerinden de dokuz kişi olmak üzere toplam 18 kişiden oluşan yönlendirme komitesi görevlendirilmiştir.

2015 yılında yapılan Konferansta ağırlıklı olarak mültecilerin refahına ek olarak askeriye, hastane ve hapisane gibi kamu kurumlarındaki Müslümanlar için dini destekler (Alm. Seelsorge) yer almaktadır. Bunun için de Kasım 2015 tarihinde bir toplantı düzenlenmiştir.¹²²

¹²¹https://www.focus.de/politik/deutschland/islamkonferenz-friedrich-veraergert-muslime_aid_613286.html, Erişim Tarihi: 19.06.2018.

¹²²https://www.focus.de/politik/deutschland/islam-zehn-jahre-deutsche-islamkonferenz-ein-rueckblick_id_5968497.html, Erişim Tarihi: 19.06.2018.

2.4 Müslümanların Kültür Ve Eğitim Politikalarından Beklentileri

İslami kuruluşların din eğitiminin genel kabulüne dair fikirleri Müslümanlar tarafından tartışılmamıştır. Federal Göç ve Mülteciler Dairesi'nin (Alm. Bundesamt für Migration und Flüchtlinge) 25.06.2009 yılında yaptırdığı “Muslimisches Leben in Deutschland” araştırması sonucunda Almanya'daki Müslümanların İslam dini eğitimi arzusunun yıllardan beri mevcut ve yaygın olduğu ortaya çıkmıştır. Araştırmaya katılan Müslümanların yüzde 76'sı kamu okullarında İslam din dersinin konulmasından yana fikir beyan etmiştir.¹²³ Güncel İslami Öğretim Modelleri mevcut olmakla birlikte bu modeller, derse dair kesin çözümler sunmamakla beraber, İslam dini dersine geçişte geçici birer çözüm olarak görülmektedir.¹²⁴ Buna göre Müslüman ebeveynlerin istekleri, Almanya'daki okullarda İslam dini eğitiminin verilmesi yönündedir. Her dört veliden üçünün din dersi istemesi, o dersin verilmesine veya gerekliliğine dair çok önemli bir işarettir.

Almanya'daki Müslümanlar okullarda verilmesi gereken İslam din eğitimini “çocuklarda kişilik ve kimlik gelişimine önemli katkı sağlamasından [...] ve çocukların entegrasyonu için” talep etmektedirler.¹²⁵

2.5 Alman Üniversitelerinde İslam Dini Dersi Öğretmenliği Bölümleri

Alman üniversiteleri, uzun bir geçmişe ve köklü bir yapıya sahiptir. Bu köklü geçmiş özellikle sosyal bilimler için geçerli olmakla birlikte, fen bilimleri için de geçerlidir. Alman üniversitelerinin bu uzun geçmişine rağmen, İslam bilimlerindeki geçmişi çok eskilere dayanmaz. Almanya'da Oryantalizm, Türkoloji, Arapça ve Farsça bölümleri, İslam bilimlerinden daha eski bir geçmişe sahiptirler. Bunların yanında İslam Bilimleri (Alm. Islamwissenschaften) bölümleri de mevcuttur, fakat bu bölümler sınırlı sayıdaki üniversitelerde bulunmaktadır. Son yıllardaysa kurulan İlahiyat ve İslam Pedagojisi bölümleriyle birlikte, İslami bölümlerde bir ivme yaşanmıştır. İlk İslam Din Dersi Öğretmenliği programı 2001 yılında Münster Üniversitesi'nde kurulmuştur.

¹²³ Bundesministerium des Innern (2009): „Muslimisches Leben in Deutschland“ – Vollversion der Studie. Online: URL: http://www.bmi.bund.de/SharedDocs/Downloads/DE/Themen/Politik_Gesellschaft/DIK/vollversion_studie_muslim_leben_deutschland_.html?nn=109628, Erişim Tarihi: 26.11.2018.

¹²⁴ Mildenerger, Michael (1990): Kirchengemeinden und ihre muslimischen Nachbarn. Frankfurt: Lembeck, S. 31.

¹²⁵ <https://www.fes.de/fulltext/asfo/00803009.htm>, Erişim Tarih: 09.03.2019.

Fakat 2006 yılında gerçekleşen İslam Konferansı'yla birlikte, devlet tarafından ilgili bölümlere olan maddi desteklerin arttırılması ve böylelikle üniversitelere teşviklerin de sağlanmasıyla birlikte artış göstermiştir.

2.5.1 Almanya'daki İslam Pedagojisi Bölümleri

İslam ve İslam Dini Eğitimi bölümlerinin kurulması isteği, Almanya'da 1980'li yıllardan itibaren gündemdedir. Bu isteğin ana nedeni Almanya'da İslam Dini Derslerinin okullarda okutulması ve öğretmenlerin Almanya'da yetiştirilmesidir. Almanya'da İslam Dini Eğitimi konusundaki tartışmalar başlangıcında Din Dersi öğretmenleriyle sınırlı kalmış olmakla birlikte, son on yılda tartışma sınırları genişledi. Tartışmalar din dersi öğretmenleriyle birlikte imam yetiştirme konularını da kapsar hale geldi. Camilerin imam ihtiyaçları ya camilerin kendileri tarafından veya caminin menşei olan ülkelerden gelen imamlarla karşılanması, Almanya'da problem olarak görülmeye başlanmıştır. Almanya'da eğitim görmüş ve Almanca bilen öğretmenler ve imamlar talebi, hem siyasiler hem de Müslümanlar tarafından dile getirilmeye başlandı. Konunun siyasilerin ilgi odağına girmesiyle birlikte 2010 yılında Bilim Konseyi'nin tavsiyeleriyle, 2010 ve 2012 yılları arasında dört üniversitede İslami Bilimler Merkezleri kuruldu.¹²⁶ İslam pedagojisi bölümlerinin kurulmasının henüz yeni olmasına rağmen, farklı eyaletlerde bulunan üniversitelerde pedagoji bölümlerinin kurulmasıyla ilgili girişimler başlamıştır. Şimdiye kadar, dört üniversitede İslam dinine yönelik çalışma kursları düzenlenmiş, hatta öğretmenler de eğitilmiş, ya da meslek içi eğitim verilmiştir. İslam Pedagojisi bölümü hali hazırda Münster, Erlangen-Nürnberg, Osnabrück ve Frankfurt üniversitelerinde kurulmuş ve eğitim vermeye başlamıştır. Bun ilave olarak, Baden-Württemberg'de Karlsruhe Üniversitesi, Ludwigsburg ve Weingarten'de ilgili lisansüstü dersler hazırlanmıştır.¹²⁷

2.5.2 Münster Üniversitesinde İslam Pedagojisi Eğitimi

Münster Üniversitesinde Din Bilimleri Merkezi'nde, İslam Din Bilimleri Bölümü 2001 yılında kuruldu ve Muhammed Sven Kalisch bölüm başkanlığına getirildi. Münster Üniversitesi bu alanda en fazla ilerleme kaydeden üniversite olmuştur. 2004/2005 kış döneminden itibaren öğrenci alımına ve eğitim-öğretime başlamıştır. Bölümün kurulması sırasındaki danışmanlıklar Alman İslam

¹²⁶ <https://www.bmbf.de/de/islamische-theologie-367.html>, Erişim tarihi: 26.12.2018.

¹²⁷ Bodenstein, Mark, Islamisierung von Muslimen? Doktora Tezi, Erlangen 2008, s. 85.

Merkezi Konseyi (Zentralrat der Muslime in Deutschland) ve İslam Merkezi Hamburg'un seçmiş olduğu kurul tarafından gerçekleştirilmiştir. Anayasal olarak danışma kuruluna sınırlı bir zaman için izin verilmiştir. Çünkü bu danışma kurulu, tam anlamıyla bir cemaat veya dini topluluk statüsünde değildir.

Münster Üniversitesi'nde kurulan İslam Pedagojisi bölümünün henüz kabul edilmiş bir müfredatı olmamasına rağmen, ilk öğrenci kayıtları 2004/05 güz döneminde mümkün hale geldi. 2006 yılının bahar döneminde yaklaşık 20 öğrencinin bölüme kaydı ile bölüm ilk öğrencilerini almaya başladı.

2.5.3 Erlangen-Nürnberg Üniversitesinde İslam Pedagojisi Eğitimi

1999 yılından sonra Erlangen İslam Dini Cemaat Derneği, Alman Anayasası'nın 7. Maddesi uyarınca İslam Dini Dersiyle ilgili bir deneme ve pilot projesi için başvuruda bulundu. İlk ve ortaokullar için bir müfredat sunuldu ve daha sonra Erlangen-Nürnberg Üniversitesi Rektörü, İslam Din Dersi öğretmenleri yetiştirme adına üniversite profesörlerinden Bobzin, Lähnemann ve Rohe öncülüğünde, "Disiplinlerarası İslam Dini Araştırmaları Merkezi" (IZIR) (Alm. Interdisziplinäres Zentrum für Islamische Religionslehre) kuruldu.

IZIR, programın işleyişi bakımından tam bağımsız ve kendi kendine yeterliliğe ulaşınca kadar, İslam Dini Öğretmenleri yetiştirilmesi ve onlara öğretmenlik yapabilmeleri için sertifika verilmeyle yetkiliydi. Bu da İslam Bilimlerinde okuyan öğrencilerin ek bir eğitimle İslam Din Öğretmenliği yapabilmelerine olanak sağlamaktadır. Bavyera Eyaleti Eğitim ve Kültür Bakanlığı, verilen sertifikaların tanınmasında ve öğretmenlerin eğitime başlamaları konusunda hazır olduklarını açıkladı. Sertifika kursunun ilkine, sekiz katılımcıyla başlanmıştır. Bu rakam 2008 yılında 30 katılımcıya kadar yükselmiştir. Katılımcıların hepsi Alman üniversitelerinden lisans mezunu olmakla birlikte, farklı eyaletlerden katılım sağlamışlardır. Sertifika programı ilk mezunlarını 2006 yılında vermiştir.¹²⁸

2.5.4 Osnabrück Üniversitesinde İslam Pedagojisi Eğitimi

Aşağı Saksonya'da, 2003/2004 öğretim yılı başından itibaren bazı okullarda İslami eğitim verilmeye başlanmıştır. Bununla birlikte eğitim projesi, iyi eğitimli Müslüman öğretmenlerden yoksun olduğundan, yüksek lisanstaki 15 öğrenci ve

¹²⁸ A.g.e., s. 91-93.

İslam inancına sahip öğretmenler için bir başka eğitim programı, Osnabrück Üniversitesi tarafından desteklenmiştir.¹²⁹ Daha önceleri İslam din dersleri anadil derslerinin içerisinde konsolosluk öğretmenleri denilen ve kaynak ülkelerden (Türkiye, Tunus v.s.) gelen konsolosluk öğretmenleri tarafından verilmekteydi. 2007/2008 güz dönemiyle birlikte Osnabrück Üniversitesi ilk kez, "Kültürlerarası İslam Araştırmaları Merkezi" (ZIIS) tarafından denetlenen yüksek lisans programında, "İslam Dini Eğitim" lisans programını açmıştır. Osnabrück Üniversitesi, 2012/2013 güz döneminden itibaren hem ilahiyat hem de İslam din eğitimi bölümlerinin lisans programlarıyla birlikte eğitim vermeye başlamıştır. Bu gelişmenin yaşanması, Aşağı Saksonya eyaletinin Alman Anayasasına uygun bir İslam din dersi uygulamasıyla ilk 2012/2013 eğitim yılında mümkün olmuştur. Üniversitede açılan bu iki bölüm, Schura Aşağı Saksonya ve DİTİB Aşağı Saksonya'nın danışmanlığında yürütülmüştür. Böylece Osnabrück Üniversitesi, eğitim fakültelerinde eğitim görecek olan öğrencilere İslam din eğitimi öğretmenliği bölümünde eğitim görme ve daha sonrasında öğretmen olma fırsatını vermiştir.¹³⁰

¹²⁹ Aslan, Ednan (2012), Situation und Strömungen der islamischen Religionspädagogik im deutschsprachigen Raum, Zeitschrift für Religionspädagogik, s.13-14.

¹³⁰ A.g.m., s. 14.

BÖLÜM 3: ALMANYA'DAKİ İSLAM DİN PEDAGOJİSİ VE İLAHİYAT BÖLÜMLERİNDE EĞİTİM GÖREN ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİYLE MÜLAKATLAR

Yapılan araştırmanın bu bölümünde, Almanya'nın Osnabrück Üniversitesi'nde İslam teolojisi ve İslam din eğitiminde öğrenim gören öğrenciler üzerine yapılan araştırmaya yer verilmiştir. Mevcut araştırmalardan farklı olarak Almanya'da İslam din eğitimini verecek olan öğretmen adayları seçilmiştir. Bu seçimin diğer bir özelliği ise şimdiye kadar ana dilde verilen “*İslam din eğitiminin değişimini*” ve “*farklı bir yöne evrilmesini*” incelemiş olmasıdır. Bu grubun seçilmesinin en önemli nedeni Osnabrück Üniversitesi'nin hem İslam teolojisinde hem de İslam din eğitimi konusunda Almanya'da öncü üniversite olmasıdır.

Bu tür bir araştırmanın yapılmasında Almanya'nın örnek ülke olarak alınmasının nedenleri arasında ; Avrupa Birliği ülkeleri arasında Türklerin ve Müslümanların en fazla yaşadığı ülkeler arasında Almanya ön plana çıkmasıdır. Ayrıca İslam din eğitiminin devlet okullarında verilmesi ve devlet tarafından üniversitelerin desteklenmesi gibi meselelerin ön plana çıkışı, araştırmanın yürütülmesi konusunda Almanya'da karar kılınmıştır.

3.1 Araştırma Modeli

İslam Dini Eğitimiyle ilgili Almanya için yapılan araştırmada nitel araştırma modeli kullanılmıştır. Bu model, görüşmelerin doğal ortamında gerçekleşmesi ve aynı zamanda sürecin izlenebilmesine¹³¹ fırsat vermesi bakımından uygulanmıştır.

3.2 Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu, Osnabrück şehrindeki Osnabrück Üniversitesi'nde İlahiyat ve İslam Dini Öğretmenliği bölümlerinde eğitim gören lisans ve yüksek lisans öğrencileridir. Osnabrück Üniversitesinin seçilme nedeni Almanya'daki İslam dini öğretmenliği konusunda öncü üniversite olmasıdır. Mülakata Katılanların gizliliğinin sağlanması adına katılımcıların isimleri yerine kadın katılımcılar “K” (K1, K2, K3...) erkek katılımcılar “E” (E1, E2, E3...) olarak belirtilmiştir.

¹³¹ Yıldırım, Ali/ Şimşek, Hasan (2008): Nitel araştırma yöntemleri. Seçkin Yayıncılık Ankara, s. 39.

3.3 Veri Toplama Aracı

Yapılan araştırmada elde edilen veriler birebir görüşme tekniği ile elde edilmiştir. Bu tekniğin seçilme nedeni birebir görüşmelerde bireylerin tutum, görüş, deneyim, duygu ve inançlarına dair bilgilerin elde edinimi konusunda etkili bir yöntem olmasındandır.¹³² Yapılan araştırma öncesinde yurt içi ve yurt dışında din eğitimleri hakkındaki çalışmalar hem Türkçe hem de Almanca olmak üzere taranarak araştırılmış ve incelenmiştir. Araştırmaya dahil olan her katılımcıya nitel sonuç elde edebilmek için araştırmacı tarafından aynı sorular sorulmuştur. Katılımcılar için yarı yapılandırılmış ve açık uçlu soruların olduğu formlar hazırlanmıştır. Her katılımcıya belirli bir stil ve sıra düzeninde sorular yöneltilerek katılımcının etkisi ve n yargıları en aza indirilmeye çalışılmıştır.¹³³

3.4 Verilerin Toplanması

Yüz yüze mülakat yönteminin kullanılmasındaki amaç, yapılan mülakatlar esnasında katılımcıların duygu ve düşünceleri hakkındaki verilerin toplanarak katılımcıların, perspektif, duygu ve tecrübelerinin konuşma yöntemiyle ortaya çıkarılmaya çalışmasıdır. Yapılan görüşmelerin ana nedeni varsayımların (hipotez) lmnden ziyade, kişilerin deneyimleri ve elde etmiş oldukları bu deneyimlerine ne şekilde anlam kazandırdıklarını ortaya çıkarmaktır.¹³⁴ Osnabrück niversitesinde İlahiyat bölümünde 106 lisans öğrencisinin yanında 89 yüksek lisans ğrencisi eğitim almaktadır.¹³⁵ İslam din ğretmenliği blmndeysen 108 ğrenci lisans eğitimi alırken yüksek lisans eğitiminde 45 ğrenci eğitim almaktadır.¹³⁶ çalışmada toplam 20 katılımcının, mülakat tekniği uygulanarak görüşleri alınmış ve ğrencilerin Almanya'da İslam dini eğitiminin dil ve geleceği konusunda fikirleri değerlendirilmiştir. Görüşmeler 20 Ekim-20 Kasım 2018 tarihleri arasında, farklı günlerde katılımcı öğrencilerle Skype üzerinden gerçekleştirilmiştir. Verilerin toplanması konusundaki soruların içeriği

¹³² A.g.e., s. 119.

¹³³ A.g.e., s. 123.

¹³⁴ Türnüklü, Abbas (2000): *Eğitim bilim araştırmalarında etkin olarak kullanılabilir nitel bir araştırma tekniği: Görüşme*. Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi. Sayı: 24, s. 544.

¹³⁵ [https://www.uni-](https://www.uni-osnabrueck.de/fileadmin/documents/public/1_universitaet/1.2_zahlen_daten_fakten/studierendenstatistiken/gesamtzahl_stud_geschlecht/Stud-gesamt-geschlecht_2018.pdf)

[osnabrueck.de/fileadmin/documents/public/1_universitaet/1.2_zahlen_daten_fakten/studierendenstatistiken/gesamtzahl_stud_geschlecht/Stud-gesamt-geschlecht_2018.pdf](https://www.uni-osnabrueck.de/fileadmin/documents/public/1_universitaet/1.2_zahlen_daten_fakten/studierendenstatistiken/gesamtzahl_stud_geschlecht/Stud-gesamt-geschlecht_2018.pdf), (Erişim Tarihi: 10.05.2019)

¹³⁶ [https://www.uni-](https://www.uni-osnabrueck.de/fileadmin/documents/public/1_universitaet/1.2_zahlen_daten_fakten/studierendenstatistiken/magister_grund_haupt_real/GHR-LBS_2019.pdf)

[osnabrueck.de/fileadmin/documents/public/1_universitaet/1.2_zahlen_daten_fakten/studierendenstatistiken/magister_grund_haupt_real/GHR-LBS_2019.pdf](https://www.uni-osnabrueck.de/fileadmin/documents/public/1_universitaet/1.2_zahlen_daten_fakten/studierendenstatistiken/magister_grund_haupt_real/GHR-LBS_2019.pdf), (Erişim Tarihi: 10.05.2019)

Sakarya Üniversitesi Etik Kurulu'na onaylanmıştır. Kartopu modeliyle Osnabrück Üniversitesi'nde eğitim gören birkaç öğrencinin yardımıyla öğrencilerin e-posta adresleri alınmış ve onlara, yapılacak mülakat ile ilgili bilgiler verilmiştir. Mülakata katılma isteklerinin olup olmadığı sorulmuştur. Müsait oldukları saat ve tarihlerin sorulmasından sonra bir mülakat planı çıkarılarak, anlaşılan gün ve saatte mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Mülakat saat ve tarihlerinde katılımcılar tarafından hiçbir sorun yaşanmamış, randevu tarihlerinde bir değişikliğe gidilmemiştir. İlk mülakat 20 Ekim 2018 tarihinde yapılmıştır. Görüşmeler, her gün bir katılımcıyla gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların milliyetleri farklılık göstermesine rağmen, ortak olarak kullanılan Almanca'nın yanında, mülakata katılan Türk öğrencilerle hem Türkçe ve hem de Almanca konuşulmuştur.

3.5 Katılımcıların Genel Özellikleri

Tablo 1: Bölümlere Göre Dağılım

Bölüm	Sayı	Yüzde
İslam Din Öğretmenliği	12	65
İlahiyat	7	35

Araştırmaya katılan kişilerin okudukları bölümler şu şekildedir: İslam Din Öğretmenliği %65 ve İlahiyat %35.

Tablo 2: Cinsiyete Göre Dağılım

Cinsiyet	Sayı	Yüzde
Kadın	11	55
Erkek	8	45
Toplam	19	100

Mülakata katılanların cinsiyet dağılımına bakıldığında kadın (10) ve erkek (9) öğrencilerin sayıları ve yüzdeleri eşittir.

Tablo 3: Yaşlara ve Cinsiyete Göre Dağılım

Yaş	Sayı	Kadın	Erkek	Yüzde
21-23	4	2	2	25
24-26	13	7	6	65
27-28	2	2	0	10
Toplam	19	11	8	100

3.6 Mülakatlar

3.6.1 Lisans Eğitimi Gören Öğrencilerle Mülakat

“K1” (27) ile Mülakat

Atilla Kurnaz: İyi günler. Kendinizi tanıtır mısınız?

K1: : Merhaba. Ben 27 yaşındayım ve Osnabrück Üniversitesinde İlahiyat bölümünde üçüncü sınıf öğrencisiyim.

A.K.: Nerede büyüdüünüz?

K1: Denizli’de dünyaya geldim ve on yaşında Almanya’nın Bremen kentine geldim. 17 yıldır Almanya’da yaşamaktayım

A.K.: Arkadaşlarınızın uyrukları nedir?

K1: Hem Bremen’de hem de Osnabürck’te birçok arkadaşım var ve arkadaş çevrem karışık olmakla birlikte çoğunluğu Türklerden oluşmaktadır.

A.K.: Hangi şehir ve okullarda eğitim gördünüz?

K1: İlkokul eğitimimi Denizli’de gördüm. Daha sonra Bremen’de Hauptschule’ye devam ettim ve oradan sırasıyla Realschule ve Gymnasium okullarında eğitim gördüm. Üniversiteye başlamadan önce devlet lisesinde pedagojik eğitim gördüm ve anasınıfı öğretmenliği mesleğini öğrendim.

A.K.: Günlük hayatınızda hangi dili daha sıklıkla kullanıyorsunuz? Neden?

K1: Genelde Almancayı konuşuyoruz. Çevremde ve arkadaşlarımla olduğum zamanda sürekli Almanca konuşulduğundan dolayı hem okulda hem de günlük hayatta bu dille konuşmayı tercih ediyorum.

A.K.: Okuduğunuz okullarda din ve/veya ana dil dersleri var mıydı?

K1: Din dersi yoktu. Türkçe dersine katıldım. Türkçe dersine katıldım ana dilimi sevdiğim ve daha iyi öğrenmek istediğim için. Din dersi olsa güzel olurdu çünkü

hem kendi hem diğler dinler hakkında bir şeyler öğrenmek güzel olurdu diye düşünüyorum.

A.K.: *Okulda gördüğünüz din dersi hangi dilde verilmekteydi?*

K1: Okulda verilen din eğitimi derslerini Almanca olarak görüyorduk.

A.K.: *Camilerde dini eğitim gördünüz mü? Evetse: Hangi dilde din eğitimi gördünüz? Hayırsa: Hangi dilde din eğitimi görmek isterdiniz?*

K1: Türkçe din eğitimi gördüm camide. Almanca da olsa güzel olurdu aslında. Çünkü bu sefer sanki Türkçe Almanca farklı bir dinden bahsediliyor gibi algıladım ve kendimi Almanca da dinim hakkında ifade ederken zorlandım.

A.K.: *Bulduğunuz şehirdeki camilerde hutbeler ve vaazlar hangi dilde veriliyor? Siz bu hutbelerin hangi dilde verilmesini isterdiniz? Neden?*

K1: Camilerde verilen vaazlar hem Almanca hem de Türkçe olması lazım. Türkçe dilimizi unutmamak için ve Almanca da diğler Müslüman kardeşlerimizle ortak dilimiz olduğu için. Birçok Müslüman Almanca hutbe ve vaaz verildiği için Arap camilerine gidiyor.

A.K.: *Camilerdeki din görevlileri cemaatle iletişimini hangi dille sağlıyor? Sizce hangi dille iletişimde olmasını isterdiniz? Neden?*

K1: Camilerdeki din görevlileri genellikle Türkçeyi kullanmaktalar. Bence Almanya'da görev yapan bir din görevlisinin minimum A2 seviyesinde Almanca bilgisine sahip olması lazım. Çünkü Almanya'da yaşayan üçüncü ve dördüncü nesil gençlere ve çocuklara dini konuların ulaştırılmasında Türkçeden daha fazla Almanca ön plana çıkmasında fayda görüyorum.

A.K.: *Okuduğunuz bölümü neden seçtiniz?*

K1: Camilerdeki din eğitimi yeterli bulmadım. Kendi dinim hakkında daha çok şey öğrenmek istediğimden ve farklı bakış açılarını da merak ettiğimden dolayı okuduğum bölümü tercih ettim. Ayrıca kafam maalesef birçok konuda karıştığı için (dinimi) düzgün bir şekilde öğrenmem gerektiğini düşünmem de okuduğum bölümü seçmemde etkili olmuştur.

A.K.: *Neden Almanya'daki bir üniversitede eğitim görmek istediniz?*

K1: Almanya da yaşadığım ve aileme yakın olmak için burada eğitim görmeyi istedim. Fakat Almanya'daki ilahiyat bölümüyle Türkiye'de ki ilahiyat bölümünü karşılaştırdınca Almanya'daki bölüm çok yetersiz yüzeysel kalıyor. Bitirince iş imkânı yok çünkü fazla akademik bir düzeyde kalıyor ve camilerde

ki cemaatin bilgi düzeyi daha farklı düzeyde. Ortak bir yol görmüyorum onlara ulaşmak için.

A.K.: *Farklı ülkedeki bir üniversitede din eğitimi almak ister miydiniz? Neden?*

K1: Almanya'dan farklı olarak öncelikle ilahiyat bölümünde eğitim almak istesem Türkiye'de eğitim almak isterdim. Türkiye dışında Bosna-Hersek, Mısır, Katar veya Suudi Arabistan'da ilahiyat eğitimi görmek isterdim. Bunun nedeni olarak oradaki ilahiyat eğitimlerinin daha derinlemesine işlenmesi. Buradaki gibi yüzeysel olmaması.

A.K.: *İlahiyat ve İslam Din öğretmenliği bölümlerinde sizden Almanca dışında bilmeniz gereken farklı bir dil istendi mi? İstendiyse: Sizce neden başka bir dil daha bilmeniz istendi? İstenmediyse: Sizce Almanca dışında hangi dil veya dillerin bilinmesi bölümünüz açısından gereklidir?*

K1: Almanca bilmenin dışında iyi derecede İngilizce bilmemiz gerekiyor. Arapçayı da zaten derslerde öğreniyoruz. Bunların dışında zaten din ve din eğitimi bölümlerinde farklı bir dil beklenmemelidir.

A.K.: *Okuduğunuz bölümden beklentileriniz nelerdir? Beklentileriniz karşılandı mı?*

K1: Böyle bir bölümün Almanya'da olması Müslümanlar açısından bir başarı olarak görüyorum. Fakat bölümün yeni olmasından dolayı bazı eksiklikleri de mevcut durumda. Mesela en büyük eksiklik olarak mezuniyet sonrası iş bulma sorunu olarak görüyorum. Aynı zamanda bölümün ders içeriğinde de eksiklikler mevcut olduğunu düşünüyorum.

A.K.: *Mezuniyetten sonra ne yapmayı düşünüyorsunuz?*

K1: Mezuniyet sonrasında anaokulu öğretmenliği belgem var ve bu alanda çalışmayı düşünüyorum. Ayrıca ilahiyat bölümünden sonra İslam din öğretmenliği bölümünde yüksek lisans eğitimi alarak öğretmenlik şansımın olup olmadığını araştıracağım. Eğer öğretmenlik gibi bir şansım olursa elbette öğretmen olmak isterim.

A.K.: *Almanya'daki okullarda din eğitimi hakkında ne düşünüyorsunuz?*

K1: Almanya'da İslam din eğitimi henüz yeni denilecek kadar bir geçmişe sahip. Elbette Müslüman öğrenciler ve aileleri için çok önemli ve güzel bir olay. Fakat gelişmeye açık bir ders olarak görüyorum. Mesela Almanya'nın her eyaletinde bu derslerden öğrenciler faydalanamıyorlar. Örneğin ailemin yaşadığı ve benim

de eğitim hayatımın uzun bir zamanının geçtiği Bremen’de İslam din dersi geçmişte de yoktu şimdi de yok.

A.K.: Okullarda verilen din eğitiminin hangi dilde verilmesi gerektiğini düşünüyorsunuz? Neden?

K1: Camilerde vaaz sorusuyla aynı cevabı vermek istiyorum. Almanya’da bulunan üçüncü ve dördüncü neslin günlük hayatlarında kullanmış oldukları dil anne-babalarının kullandıkları dil değil. Bugünkü Müslüman gençler ve çocuklar ana dillerinden ziyade hem eğitim hem de günlük hayatlarında Almancayı kullanmaktalar. Bundan ötürü okullarda verilen din eğitiminin Almancada olması kadar doğal bir şey yok.

A.K.: Okullarda İslam din dersi veren bir öğretmen Almanca dışında farklı bir dil bilmesi sizce gerekli midir? Neden?

K1: Açıkçası Almancanın yanı sıra Türkçe ve Arapçayı bilmelerinden fayda görüyorum. Çünkü İslam dinindeki terminolojilerin çoğu Arapça. Bu terimlerin kullanımında ve hatta açıklamalarında öğrencilere hem Arapçasını hem Almancasını hem de Türkçesini açıklama konusunda öğrencilere farklılık sağlamış olur. Bu bakımdan öğrenciler sırf Almanca terminolojisinin yanı sıra kendine yakın bulduğu bir dili ders esnasında duyması İslam din dersinde kendinden bir şeyler de bulacağından daha meraklı olacaktır.

A.K.: Göreve başladığınızda hangi dili kullanmak isterdiniz? Neden?

K1: İslam din dersi öğretmenliği yapacak olsam önceliğim Arapçayı kullanmak olurdu. Arapça İslam dininin temeli olarak görüyorum ve din eğitiminde de kullanılması gereken dil olarak görmekteyim.

A.K.: Üniversitelerdeki İslam Din Öğretmenliği hakkında ne düşünüyorsunuz? Neden?

K1: Din öğretmenliği konusu hakkında fazla bir bilgim yok maalesef. İlahiyat bölümünde okuyor olmam beni öncelikle pedagojiden ziyade İslam ilmi ilgilendirdiğinden eğitim hakkındaki bilgilerin pek fazla yok.

A.K.: Hamburg ve Bremen Eyaletlerinin Müslüman cemaatlerle yaptıkları anlaşmalar hakkında ne düşünüyorsunuz? Bu anlaşma ile birlikte Müslümanlar açısından olumlu/olumsuz ne gibi gelişmeler yaşandı?

K1: Anlaşmalar ve içeriği hakkında maalesef bir bilgim yok. Kusura bakmayın.

A.K.: *Müslüman cemaatler tarafından verilen icazetler hakkında ne düşünüyorsunuz? Sizce icazet öğretmenlik yapabilmek için gerekli mi? Neden? İcazetin eksikleri/fazlalıkları nelerdir?*

K1: Bu konuda da maalesef bir bilgim yok. Bildiğim kadarıyla diğer (Katolik, Protestan v.s.) dini eğitim veren öğretmenlerden de icazet tarzı istenmekte. Bundan dolayı İslam din öğretmenliği yapacak olan kişilerin dinleri hakkındaki bilgilerin ölçülmesi konusunda bir belge almalarını mantıklı buluyorum.

A.K.: *Alman İslam Konferansı hakkında ne düşünüyorsunuz? Böyle bir konferans gerekli miydi? Konferans ile Müslümanlar adına ne gibi değişiklikler meydana geldi?*

K1: Alman İslam Konferansı tarzında bir konferans mantıklı ve gerekliydi. Fakat katılımcılar ve konu çok mantıksızdı. Mesela kendilerine “liberal” diyen kişiler vardı ve bu kişiler açıkçası İslam dinine karşı açık bir şekilde karşılar. Değişiklik olarak elle tutulur bir şey yok bence. Üniversitelerde İslam bölümlerinin açılmasından başka.

A.K.: *Okuduğunuz bölüm hakkında aile, arkadaşlarınız ve içerisinde yaşadığınız toplum ne düşünümektedir?*

K1: Çevremde olan az kişi ilahiyat bölümünde eğitim görmem konusunda olumlu tepki verdiler. Almanya’daki Müslüman öğrencilerinin çoğunun ilahiyat bölümü ile ilgili maalesef bilgileri yok. Bundan dolayı da önyargılı bakıyorlar. Mesela ben birçok kez “Bu bölümü okuyup ne yapacaksın?”, “Boşuna okuyorsun.” ve “Mezun olduktan sonra iş imkânları kısıtlı.” Gibi tepkilerle karşılaşıyorum.

A.K.: *Okuduğunuz bölümü çevrenize ve tanıdıklarınıza tavsiye eder misiniz? Neden?*

K1: Muhakkak tavsiye ederim çünkü Almanya’da gerekli olduğunu düşünüyorum (İlahiyat bölümü). Camide ki eğitim yetersiz ve yenilenmiyor. Gençlere ve çocuklara yönelik yenilikçi düşüncede değil. Yani zamanı yakalayamadı Almanya’daki camiler. Yani bir çaba var fakat pedagojik açıdan yetersiz. Toplam 3 sene sürüyor çok bir süre değil ve insana farklı bir bakış açısı kazandırıyor o yüzden gerekli olduğunu düşünüyorum. Ben şahsen okuduğum bölümü meslek sahibi olmak için değil kendimi geliştirmek için okumaya karar verdim.

“E1” (23) ile Mülakat

Atilla Kurnaz: *İyi günler. Kendinizi tanıtır mısınız?*

E1: Merhaba. Ben 23 yaşındayım ve Osnabrück Üniversitesinde İngilizce, Spor ve İslam din dersi öğretmenliği bölümünde 2014 yılından beri okuyorum ve yedinci dönemimdeyim.

A.K.: *Nerede büyüdüünüz?*

E1: Almanya'da doğup büyüdüüm. Yani Bielefeld'de doğdum ve büyüdüüm. 2014'ten beri Osnabrück'te yaşıyorum. Okul için.

A.K.: *Arkadaşlarınızın uyrukları nedir?*

E1: Köken olarak arkadaşlarıımın hepsi Türk kökenli, fakat Alman vatandaşları.

A.K.: *Hangi şehir ve okullarda eğitim gördünüz?*

E1: Abi'mi (Türk. Lise diploması, Alm. Abitur) Köln şehrinde yaptım. Köln Gymnasiumda.

A.K.: *Günlük hayatınızda hangi dili daha sıklıkla kullanıyorsunuz? Neden?*

E1: Annemlerle beraber olduğumda Türkçe konuşuyoruz. Ama genellikle Almanca. Yani arkadaşlarla veya okulda ve sporda.

A.K.: *Okuduğunuz okullarda din ve/veya ana dil dersleri var mıydı?*

E1: Okuduğum okullarda din veya ana dil dersleri yoktu. Türkçe dersi olmasını çok isterdim. Fakat koca okulda sadece 8-10 Türk vardı. Hiç Türk öğretmeni yoktu.

A.K.: *Okulda gördüğünüz din dersi hangi dilde verilmekteydi?*

E1: Hayır. Hiçbir okulumda din dersi görmedim.

A.K.: *Camilerde dini eğitim gördünüz mü? Evetse: Hangi dilde din eğitimi gördünüz? Hayırsa: Hangi dilde din eğitimi görmek isterdiniz?*

E1: Evet camilerde din dersimiz vardı. Hani hafta sonları hocaya gittiğimiz din dersleri. Hoca dersleri Türkçe yapıyordu. Yani derslerimiz Türkçeydi.

A.K.: *Bulduğunuz şehirdeki camilerde hutbeler ve vaazlar hangi dilde veriliyor? Siz bu hutbelerin hangi dilde verilmesini isterdiniz? Neden?*

E1: Türk camilerinde vaazlar, dualar ve hutbeler hep Türkçe oluyor. Bazen Türkçe hutbeden sonra özet bir şekilde Almanca okunuyor. Eğer hoca biraz Almanca biliyorsa veya yazılı bir kâğıttan okuyor.

A.K.: *Camilerdeki din görevlileri cemaatle iletişimini hangi dille sağlıyor? Sizce hangi dille iletişimde olmasını isterdiniz? Neden?*

E1: Gittiğim camilerin hepsi Türk camileri. Ee cemaat de Türk olunca hocalar hep Türkçe konuşuyor. Benim için fark etmiyor. Türkçe olur Almanca da olur. İkisi de olur bence.

A.K.: *Okuduğunuz bölümü neden seçtiniz?*

E1: Almanya'da öğretmen olmak için, özellikle Türk kökenli, Almancayı iyi bilen lise öğretmeni olmak için, çünkü benim zamanımda (okula giderken) kendim öyle bir öğretmenden çok faydalanabilirdim diye düşünüyorum. Maalesef öyle bir öğretmeni hiç göremedim ve okuldan şüphelendim, ondan dolayı Türk öğrencilere örnek olmak istiyorum.

A.K.: *Neden Almanya'daki bir üniversitede eğitim görmek istediniz?*

E1: Ben burada (Almanya'da) doğdum ve büyüdüm. Hem burada (Almanya'da) öğretmen olmak istiyorum. Ondan başka bir yerde üniversiteye gitmek istemezdim.

A.K.: *Farklı ülkedeki bir üniversitede din eğitimi almak ister miydiniz? Neden?*

E1: Hayır istemezdim. Gittiğim ülkede dil bir engel olabilir ve başarısız olabilirdim okulda. Bunu istemezdim.

A.K.: *İlahiyat ve İslam Din öğretmenliği bölümlerinde sizden Almanca dışında bilmeniz gereken farklı bir dil istendi mi? İstendiyse: Sizce neden başka bir dil daha bilmeniz istendi? İstenmediyse: Sizce Almanca dışında hangi dil veya dillerin bilinmesi bölümünüz açısından gereklidir?*

E1: Türkçeyi bilmek çok büyük bir fayda, az da olsa. İslami konularda daha fazla Türkçe kitap var. İngilizce de çok büyük fayda, Almanca kitap çok az ilahiyatta. Şimdiye kadar ama farklı bir dil istenmedi, ancak Arapçanın temel bilgileri istendi.

A.K.: *Okuduğunuz bölümden beklentileriniz nelerdir? Beklentileriniz karşılandı mı?*

E1: Bilimi öğrencilere devam verecek kadar öğretiyorlar. Bölümlerin kendileri maalesef yeteri kadar öğretmiyorlar. Ondan dolayı mecbur evde veya camilerdeki cemaatle özel ders görmek lazım.

A.K.: *Mezuniyetten sonra ne yapmayı düşünüyorsunuz?*

E1: Bölümümünden mezun olduktan sonra biran önce okullarda öğretmenliğe başlamak istiyorum. Tek hedefim bu.

A.K.: *Almanya'daki okullarda din eğitimi hakkında ne düşünüyorsunuz?*

E1: Karasızım. İnşallah iyi olur. En azından dinimizin temeli dahi olsa yeni nesillere en iyi bir şekilde aktarılmasını isterim.

A.K.: *Okullarda verilen din eğitiminin hangi dilde verilmesi gerektiğini düşünüyorsunuz? Neden?*

E1: Almanya'da yaşıyoruz. Burada Türkçe din dersinin verilmesine zaten izin verilmez. Hem verilse bile şimdiki gençler ve çocuklar Türkçeyi Almanca kadar anlamazlar veya zorlanırlar. Anlamsız olur bence. Ondan Almanca verilmesi gerektiği düşünüyorum.

A.K.: *Okullarda İslam din dersi veren bir öğretmen Almanca dışında farklı bir dil bilmesi sizce gerekli midir? Neden?*

E1: Bir İslam öğretmenin bilmesi gereken öncelikle Almancadır. Daha sonra Arapça olabilir. Yani Arapça bilmesi iyi fakat sorunluluk değil.

A.K.: *Göreve başladığınızda hangi dili kullanmak isterdiniz? Neden?*

E1: Alman okulunda öğretmenlik yapabilmek için Almanca zorunlu. Ben de Almanca kullanmak isterim. Hem bildiğim bir dil hem de öğrencilerle anlaşmamda bana çok faydası olur.

A.K.: *Üniversitelerdeki İslam Din Öğretmenliği hakkında ne düşünüyorsunuz? Neden?*

E1: Çok az öğreniyoruz ve çok kolay geliyor. Bazen öğretmenlerin (Öğretim üyelerinin) umurunda değilmişiz gibi, bizim yeni nesillere ne ileteceğimiz konusunda bazen hiçbir fikrim olmuyor. Herkes kendi başına.

A.K.: *Hamburg ve Bremen Eyaletlerinin Müslüman cemaatlerle yaptıkları anlaşmalar hakkında ne düşünüyorsunuz? Bu anlaşma ile birlikte Müslümanlar açısından olumlu/olumsuz ne gibi gelişmeler yaşandı?*

E1: Hiç fikrim yok.

A.K.: *Müslüman cemaatler tarafından verilen icazetler hakkında ne düşünüyorsunuz? Sizce icazet öğretmenlik yapabilmek için gerekli mi? Neden? İcazetin eksikleri/fazlalıkları nelerdir?*

E1: Bence icazet gerekiyor. Öğretmenin imanlı bir Müslüman olup olmadığını görmek lazım: Kim bilir sonra öğrencilere yanlış dini propaganda yapmasın. Bence çok önemli.

A.K.: *Alman İslam Konferansı hakkında ne düşünüyorsunuz? Böyle bir konferans gerekli miydi? Konferans ile Müslümanlar adına ne gibi değişiklikler meydana geldi?*

E1: Bunda da hiçbir fikrim yok. Alman İslam Konferansını bilmiyorum. Kim ne yapmış.

A.K.: *Okuduğunuz bölüm hakkında aile, arkadaşlarınız ve içerisinde yaşadığınız toplum ne düşünmektedir?*

E1: Okuduğum bölümün çok önemli olduğunu düşünüyorum. Pek çoğu bu bölümü pek önemsemiyor ve farklı bölümlere yöneliyorlar. Öncelik para geliyor tabii. Ama bazı şeyler paradan önde gelir.

A.K.: *Okuduğunuz bölümü çevrenize ve tanıdıklarınıza tavsiye eder misiniz? Neden?*

E1: Öğretmenlik mesleğini öncelikle tavsiye ederim. Almanya’da din eğitiminin geleceği neye benzeyeceği (evirileceği) belirsiz. Şu anda birçok ırkçı hareket var Almanya’da. Buna karşı çıkmak istiyoruz. İşte bu yüzden İslam’ı iyi temsil etmemiz önemlidir. Bunu da Almanca dilinde yapmamız şart. Almanlar, Alman medya tarafından manipüle ediliyor. Doğru ve barışçı İslam’ı tanımıyorlar. İnsanlar İslam üzeri eğitilmiyorsa, kim bilir, yeni neslin de İslam’a bakışı negatif olur. Biz bunu önlemek istiyoruz ve bunu Almanca olarak yapmalıyız. Başka yolu yok.

“E2” (24) ile Mülakat

Atilla Kurnaz: *İyi günler. Kendinizi tanıtır mısınız?*

E2: İyi günler. Adım ve 24 yaşındayım. Almanya’nın Hannover kentinde doğdum. Osnabrück Üniversitesinde İlahiyat. İslam Din Öğretmenliği ve Tarih Öğretmenliğinde okuyorum. İlahiyatta beşinci dönemim. Öğretmenlik bölümlerinde üçüncü dönemimi okuyorum.

A.K.: *Nerede büyüdüünüz?*

E.2: Hannover’de dünyaya geldim ve orada büyüdüük. Tüm hayatım Hannover’de geçtiğini söyleyebilirim.

A.K.: *Arkadaşlarınızın uyrukları nedir?*

E2: Arkadaşlarımdın hepsi ya Türk ya da Alman.

A.K.: *Hangi şehir ve okullarda eğitim gördünüz?*

E2: Hannover’de Abitur’umu yaptım.

A.K.: *Günlük hayatınızda hangi dili daha sıklıkla kullanıyorsunuz? Neden?*

E2: Aslında yere ve kişilere göre değişiyor. Mesela Türk arkadaşlarla oturduğumuzda hem Türkçe hem Almanca konuşuyoruz. Alman arkadaşlarla olduğumda veya aramızda bir Alman olduğunda elbette Almanca konuşuyorum.

A.K.: *Okuduğunuz okullarda din ve/veya ana dil dersleri var mıydı?*

E2: Okuduğum okulda din dersi yoktu. Olmasını çok isterdim, çünkü bizim gördüğümüz din dersini sadece hafta sonunda cami de görüyorduk. Kanaatimce yetmiyor bu kadar saat din dersi için. Hafta içi de din dersi şart bence. Türkçe dersi vardı. Hatta her yıl katıldım derslere, fakat işime fazla yaradığını söyleyemem. Öğretmenler işini ciddiye almadı.

A.K.: *Okulda gördüğünüz din dersi hangi dilde verilmekteydi?*

E2: Hiçbir okulda din dersi görmedim. Ama İslam dersi görseydim eğer Almanca olmasını isterdim. Almanca şart. Burada yaşayanların çoğu burada kalacak. Sadece Müslümanlara değil aynı zamanda Almanlara da İslam'ı anlatmak gerek. Okullardaki din dersleri kesinlikle Almanca olması gerekiyor. Başka bir seçenek yok.

A.K.: *Camilerde dini eğitim gördünüz mü? Evetse: Hangi dilde din eğitimi gördünüz? Hayırsa: Hangi dilde din eğitimi görmek isterdiniz?*

E2: Birçoğumuz gibi ben de hafta sonları camide din dersleri gördüm. Elbette belki Almanca görmek isterdim fakat gittiğim cami bir Türk camisiydi doğal olarak Türkçe ve Arapça din eğitimi veriliyordu. Benim için önemli olan dinim hakkındaki bilgilerdi. Hangi dilde verilmesi beni etkilemiyordu.

A.K.: *Bulduğunuz şehirdeki camilerde hutbeler ve vaazlar hangi dilde veriliyor? Siz bu hutbelerin hangi dilde verilmesini isterdiniz? Neden?*

E2: Farklı camilerin farklı hutbeleri vardı. Yani kullandıkları dil bakımından. Bazıları sadece Türkçe hutbe okurken bir diğeri iki dilli hutbeler okuyordu. Katılan cemaate göre değişiyordu. Ben tek dille değil Hem Almanca hem Türkçe verilmesini isterdim. Sonuçta camilere farklı milletlerden cemaat geliyor ve Almanca artık Almanya'daki Müslümanların ortak dili olmuş oluyor.

A.K.: *Camilerdeki din görevlileri cemaatle iletişimini hangi dille sağlıyor? Sizce hangi dille iletişimde olmasını isterdiniz? Neden?*

E2: Hocalar Türkiye’den geldiği için sadece Türk diline hâkimler maalesef. Bunu büyük bir zaafımız olarak görüyorum. Kesinlikle değişmesi lazım. Çünkü buradaki gençlerle konuşurken Almanca daha etkili oluyor.

A.K.: *Okuduğunuz bölümü neden seçtiniz?*

E2: İlahiyatı dinimi daha iyi öğrenmek için seçtim. Lakin ilahiyatçı olarak Almanya’da bir şey yapamazsın. Eve ekmek getirmek biraz zor. O yüzden öğretmenlik yolunu seçtim, hem öğrendiklerimi anlatmaya ve öğretmeye, hem de geçinecek kadar para kazanmaya bir fırsat olduğunu düşündüm. Rızık tabii Allah’tan, onda şüphe yok. Rabbim hayırlısını versin.

A.K.: *Neden Almanya’daki bir üniversitede eğitim görmek istediniz?*

E2: Almanya’da doğup, büyüdüğüm ve eğitimimin hepsini burada gördüm. Açıkçası Almanya’da kendimi çok iyi ve evimde hissediyorum. Hem ailemin hepsi burada yaşıyor.

A.K.: *Farklı ülkedeki bir üniversitede din eğitimi almak ister miydiniz? Neden?*

E2: Evet isterdim. Özellikle İstanbul’da. Marmara İlahiyat bölümünde bir dönem eğitim görmek isterdim mesela. Benim için farklı bir deneyim olurdu. Karşılaştırma açısından.

A.K.: *İlahiyat ve İslam Din öğretmenliği bölümlerinde sizden Almanca dışında bilmeniz gereken farklı bir dil istendi mi? İstendiyse: Sizce neden başka bir dil daha bilmeniz istendi? İstenmediyse: Sizce Almanca dışında hangi dil veya dillerin bilinmesi bölümünüz açısından gereklidir?*

E2: İstenilmedi. Gereksiz zaten. Almanya’da sadece Türk yok. Din dersine katılan öğrenciler farklı farklı ülkelerden geliyorlar. Arabı var, Pakistanlısı var, Almanı var Türkü var vs. Başka bir dil öğrenilmesini isteselerdi, mesela Türkçe, diğer öğrencilere haksızlık olurdu.

A.K.: *Okuduğunuz bölümden beklentileriniz nelerdir? Beklentileriniz karşılandı mı?*

E2: Bölümden beklentim sadece dini bilgi. Gerisi bana kalmış. Başka bir şey beklemiyorum üniversiteden.

A.K.: *Mezuniyetten sonra ne yapmayı düşünüyorsunuz?*

E2: Tek hedefim bölümümü hayırlısıyla bitirirsem biran önce öğretmenliğe başlamak.

A.K.: *Almanya’daki okullarda din eğitimi hakkında ne düşünüyorsunuz?*

E2: Önemli olduğunu düşünüyorum. Çoğu öğrenci hafta sonunda bile camide eğitimi göremediği veya göremediği için okullarda bu fırsatın verilmesi büyük bir nimet.

A.K.: *Okullarda verilen din eğitiminin hangi dilde verilmesi gerektiğini düşünüyorsunuz? Neden?*

E2: Almancadan başka ihtimal yok. Türkçe verilse Türk olmayan öğrenciler bir şey anlamayacak. Hepsinin anladığı dil ile olması lazım din dersinin. Almanya'da Almanca, İngiltere'de İngilizce vs.. Yoksa din dersi mantıksız olur, haksızlık olur.

A.K.: *Okullarda İslam din dersi veren bir öğretmen Almanca dışında farklı bir dil bilmesi sizce gerekli midir? Neden?*

E2: Elbette ufak bir avantajı olabilir öğretmenlerin farklı bir dil bilmeleri. Fakat gerekliliği hakkında söyleyecek olursam gerek duyulmadığını söyleyebilirim.

A.K.: *Göreve başladığınızda hangi dili kullanmak isterdiniz? Neden?*

E2: Almanca. Çünkü başka imkânım yok. Herkesin anladığı dil Almanca. Yani ortak dil. Başka bir alternatif düşünemiyorum.

A.K.: *Üniversitelerdeki İslam Din Öğretmenliği hakkında ne düşünüyorsunuz? Neden?*

E2: Yeni başladığı için biraz eksiklikler var tabi ki. Ama çoğu öğrencinin suçu olarak görüyorum ben. Bilgiler aktarılıyor, öğrenci kendisi öğrenip okuyup çalışması lazım. Yani her şeyde olduğu gibi insan bir bilgiyi alır fakat geliştirmesini kendisi yapar.

A.K.: *Hamburg ve Bremen Eyaletlerinin Müslüman cemaatlerle yaptıkları anlaşmalar hakkında ne düşünüyorsunuz? Bu anlaşma ile birlikte Müslümanlar açısından olumlu/olumsuz ne gibi gelişmeler yaşandı?*

E2: Bilmiyorum. Daha önce nasıldı bilmiyorum.

A.K.: *Müslüman cemaatler tarafından verilen icazetler hakkında ne düşünüyorsunuz? Sizce icazet öğretmenlik yapabilmek için gerekli mi? Neden? İcazetin eksikleri/fazlalıkları nelerdir?*

E2: Gerekli, çünkü ters ve yanlış zihniyetli çok insan var maalesef. Lakin öğretmen eksikliği olduğundan dolayı çoğu alınıyor. Fazla dikkat edilmiyor. Allah yardımcımız olsun.

A.K.: *Alman İslam Konferansı hakkında ne düşünüyorsunuz? Böyle bir konferans gerekli miydi? Konferans ile Müslümanlar adına ne gibi değişiklikler meydana geldi?*

E2: Bilmiyorum. Bir bilgim yok.

A.K.: *Okuduğunuz bölüm hakkında aile, arkadaşlarınız ve içerisinde yaşadığınız toplum ne düşünmektedir?*

E2: Vallahi hocaymışım gibi davranıyorlar bazıları. İlahiyat okuyorum diye bazıları insan olduğumuzu unutuyorlar. Hatalar kesinlikle acayip bir şekilde göze batıyor. Hayırlısı inşallah. Tabii ki bu bazı arkadaşlar ve tanıdıklar için geçerli, diğerleri gurur duyuyor ve seviniyor.

A.K.: *Okuduğunuz bölümü çevrenize ve tanıdıklarınıza tavsiye eder misiniz? Neden?*

E2: Çocuklar ve gençler ile iyi geçinebilen her kişiye tavsiye ederim. Büyük bir eksiklik var. Kendine güvenen, bu büyük sorumluluğu üzerine almak isteyen yapsın. Ama sadece parası iyi diye okuyan, işini ciddiye almayan okumasın. İşin gerçekten hakkını vermek isteyenler okusun.

“E3” (23) ile Mülakat

Atilla Kurnaz: *İyi günler. Kendinizi tanıtır mısınız?*

E3: İyi günler. Adım, 23 yaşındayım ve Hamm’da doğdum. Osnabrück Üniversitesinde İslam din ve Tarih öğretmenliği bölümlerinde lisans eğitimi görüyorum. Beşinci dönemdeyim.

A.K.: *Nerede büyüdüünüz?*

E3: Üniversiteye başlayana kadar Hamm’da büyüdüm.

A.K.: *Arkadaşlarınızın uyrukları nedir?*

E3: Çok farklı ve geniş bir arkadaş çevrem var. Bunların arasında Türkler, Almanlar, Hintliler ve Kürtler var. Herkesle arkadaş olabilirim.

A.K.: *Hangi şehir ve okullarda eğitim gördünüz?*

E3: Ahlen’de Lise (Abitur ile birlikte) yıllarımı tamamladım, Fritz-Winter-Gesamtschule Ahlen’de Üniversiteye gitme hakkını (Abitur) kazandım. Osnabrück’te Üniversiteye başladım ve hala orada bulunuyorum.

A.K.: *Günlük hayatınızda hangi dili daha sıklıkla kullanıyorsunuz? Neden?*

E3: Sıkça değişen bir meseleden bahsediyoruz desem yerindedir kesinlikle. Çünkü ortama göre değişiyor. Mesela aile içinde genel olarak Türkçe

konuşuyorum ama arkadaş çevresinde ve günlük üniversite hayatımda Almanca konuşuyorum. Fakat Üniversitem ailemin olduğu şehirde olmadığı için dönem içerisinde daha çok Almanca konuştuğumu söyleyebilirim.

A.K.: *Okuduğunuz okullarda din ve/veya ana dil dersleri var mıydı?*

E3: Din dersi yoktu, olmuş olmasını isterdim çünkü okulda her öğrencinin kendi dinine ait din dersi görebilmesi benim açımdan çok önemli. Bu maalesef sadece Hristiyanlara özel oluyordu hukuken her dine özgürlük tanındığı halde. Ana dil dersi sadece bir yıl görebildim, daha fazla görmek isterdim çünkü bir insan için fazla dil bilmesi sadece faydalı olabilir.

A.K.: *Okulda gördüğünüz din dersi hangi dilde verilmekteydi?*

E3: Her ülkenin kendi dilinde din dersi vermesini isterdim çünkü sonuçta orada yaşanılıyor ve ilk sırada kendisini orada ifade etmesi gerekecektir. Yani bence okulda din dersi almış olsaydım bu dersin kesinlikle Almanca olmasını isterdim.

A.K.: *Camilerde dini eğitim gördünüz mü? Evetse: Hangi dilde din eğitimi gördünüz? Hayırsa: Hangi dilde din eğitimi görmek isterdiniz?*

E3: Hayır görmedim. Ama görmüş olsam bunun Almanca olmasını isterdim. Almancayı daha iyi anladığım için bunu isterdim.

A.K.: *Bulduğunuz şehirdeki camilerde hutbeler ve vaazlar hangi dilde veriliyor? Siz bu hutbelerin hangi dilde verilmesini isterdiniz? Neden?*

E3: Hutbeler ve vaazlar herkesin anlayabileceği bir dilde olursa o ülkede yaşayan ve namazlara giden Müslüman cemaati için hoş olur. Genel olarak cami hangi cemaate bağlı ise o dilde konuşuluyor. Arap ise Arapça, Boşnak ise Boşnakça vs. ve cemaatin büyük bir kısmı hutbe ve vaazları anlamıyor.

A.K.: *Camilerdeki din görevlileri cemaatle iletişimini hangi dille sağlıyor? Sizce hangi dille iletişimde olmasını isterdiniz? Neden?*

E3: Dediğim gibi sadece cemaate bağlı olan dilde. Ortak bir dil (o ülkeye ait dil) kullanılırsa herkesi kucaklamış olurlar ve iletişimler daha sağlıklı ve daha kolay olur.

A.K.: *Okuduğunuz bölümü neden seçtiniz?*

E3: Çünkü bana verilmeyen imkânı ben gelecek nesiller için sağlamak istiyorum.

A.K.: *Neden Almanya'daki bir üniversitede eğitim görmek istediniz?*

E3: Ben burada doğup büyüdüm. Yani burada eğitim görmem kadar doğal bir şey yok.

A.K.: *Farklı ülkedeki bir üniversitede din eğitimi almak ister miydiniz? Neden?*

E3: Üniversite’de eğitim süresi içinde başka ülkeye gidip bir veya iki dönemlik eğitim görmek mümkün ve bunu gayet yeterli buluyorum. Diğer türlü belki şahsım adına biraz ters olurdu, çünkü doğup büyüdüğüm ülkede eğitim vermek isterim ve sadece yurtdışında eğitim görseydim kendimi ifade etmekte zorlanırdım.

A.K.: *İlahiyat ve İslam Din öğretmenliği bölümlerinde sizden Almanca dışında bilmeniz gereken farklı bir dil istendi mi? İstendiyse: Sizce neden başka bir dil daha bilmeniz istendi? İstenmediyse: Sizce Almanca dışında hangi dil veya dillerin bilinmesi bölümünüz açısından gereklidir?*

E3: Bölümümde ek olarak belirli seviyede Arapça bilmemiz isteniyor ve bu anlaşılır bir şey. Böylece öğrettiğim dinin kaynağından bire bir bazı şeyleri açıklayarak aktarabilirim.

A.K.: *Okuduğunuz bölümden beklentileriniz nelerdir? Beklentileriniz karşılandı mı?*

E3: Beklentilerim Almanca dilinde din hakkında bilgi edinmek ve bu beklentilerim yüzde yüz de olmasa karşılanıyor.

A.K.: *Mezuniyetten sonra ne yapmayı düşünüyorsunuz?*

E3: Eğitimini aldığım mesleği yapmak. Hem İslam hem de Tarih öğretmeni olarak buradaki (Almanya) okullarda görev almak istiyorum.

A.K.: *Almanya’daki okullarda din eğitimi hakkında ne düşünüyorsunuz?*

E3: Bunu daha önceki soruda belirtmiştim. Çok önemli buluyorum din özgürlüğü açısından. Bu bir özgürlüktür. Her öğrencinin din dersi hakkı vardır ve o hakkı kullanması gerekmektedir.

A.K.: *Okullarda verilen din eğitiminin hangi dilde verilmesi gerektiğini düşünüyorsunuz? Neden?*

E3: Ülkede (Almanya) konuşulan dilde, çünkü okullarda çeşitli uyruklardan Müslüman öğrenciler oluyor ve herkesin ortak kullandığı dilde olması gerektiğinin kanaatindeyim.

A.K.: *Okullarda İslam din dersi veren bir öğretmen Almanca dışında farklı bir dil bilmesi sizce gerekli midir? Neden?*

E3: Arapça, bire bir kaynaktan bazı şeyleri açıklaması açısından. Bence Almancadan sonra bu ders için en önemli dil olarak görüyorum.

A.K.: *Göreve başladığınızda hangi dili kullanmak isterdiniz? Neden?*

E3: Elbette Almanca. Önceki sorularda da belirttiğim gibi bu yaşamış olduğumuz toplumun dili Almanca. Bizler için de Almanca önemli bir rol oynuyor günlük hayatta.

A.K.: *Üniversitelerdeki İslam Din Öğretmenliği hakkında ne düşünüyorsunuz? Neden?*

E3: Böyle bir bölümün kurulmasında çok geç kalındığını düşünüyorum. Beş milyona yaklaşan bir Müslüman nüfus var Almanya'da. Elbette onların din eğitimi ile ilgili hakları var. Çok isabetli ama geç kurulmuş bir bölüm.

A.K.: *Hamburg ve Bremen Eyaletlerinin Müslüman cemaatlerle yaptıkları anlaşmalar hakkında ne düşünüyorsunuz? Bu anlaşma ile birlikte Müslümanlar açısından olumlu/olumsuz ne gibi gelişmeler yaşandı?*

E3: Bu konu hakkında bilgim olmadığı için cevap veremeyeceğim.

A.K.: *Müslüman cemaatler tarafından verilen icazetler hakkında ne düşünüyorsunuz? Sizce icazet öğretmenlik yapabilmek için gerekli mi? Neden? İcazetin eksikleri/fazlalıkları nelerdir?*

E3: Bence gerekli ama icazeti sadece cemaatlerden ibaret görülmemeli. Çünkü cemaatler icazeti kendi isteklerine ve düşüncelerine göre kısıtlayabilir ve bu her zaman sağlıklı bir yaklaşım olmayabilir. Yani tanıdıkların veya kendilerine yakın olanların icazet almaları ama diğerlerinin alamamaları gibi durumlar ortaya çıkması beni rahatsız edebilir.

A.K.: *Alman İslam Konferansı hakkında ne düşünüyorsunuz? Böyle bir konferans gerekli miydi? Konferans ile Müslümanlar adına ne gibi değişiklikler meydana geldi?*

E3: Tamamı sadece Alman hükümetinin lehine çalışan bir Konferans. Biraz da Müslümanların arzularına göre hareket etmeleri gerekir. Daha fazla bu konu hakkında konuşmak doğru olmaz sanırım.

A.K.: *Okuduğunuz bölüm hakkında aile, arkadaşlarınız ve içerisinde yaşadığınız toplum ne düşünümektedir?*

E3: hemen hemen benimle aynı fikirleri paylaşıyorlar, bazıları sadece hükümetin Müslümanların kontrol altında tutmak için bu bölümü sunduklarını söylüyor.

A.K.: *Okuduğunuz bölümü çevrenize ve tanıdıklarınıza tavsiye eder misiniz? Neden?*

E3: Kesinlikle tavsiye ederim, bu bölüm gelişme sürecinde ve çokça öğretmene ihtiyaç var.

“K2” (24) ile Mülakat

Atilla Kurnaz: *İyi günler. Kendinizi tanıtır mısınız?*

K2: Adım 24 yaşındayım. Bayreuth'da doğdum. Wiesbaden'de oturuyorum. Osnabrück Üniversitesinde İlahiyat bölümünde okuyorum.

A.K.: *Nerede büyüdüünüz?*

K2: Almanya'nın Hessen eyaletinde.

A.K.: *Arkadaşlarınızın uyrukları nedir?*

K2: Arkadaşlarımın arasında Alman, Türk, Boşnak ve Araplar var. Çoğunluğu elbette Türkler oluşturuyor.

A.K.: *Hangi şehir ve okullarda eğitim gördünüz?*

K2: İlkokulu Hof'ta ve Treuchtlingen'de okudum. Gymnasiumu (lise) Offenbach'ta okudum ve bitirdim. Üniversiteyi ise Osnabrück'te okuyorum.

A.K.: *Günlük hayatınızda hangi dili daha sıklıkla kullanıyorsunuz? Neden?*

K2: Ana dilim olduğu için en sık Türkçe konuşuyorum. Fakat günlük hayatımda Almancayı da çok kullanıyorum.

A.K.: *Okuduğunuz okullarda din ve/veya ana dil dersleri var mıydı?*

K2: İlk okulda Türkçe dersimiz vardı. Severek katılırdım ve kendimi diğer derslere kıyasla daha rahat hissedirdim. Muhtemelen hocamızın Türkçe konuştuğundan kaynaklanıyordu bu rahatlığım. Kendimden gibi hissediyordum. Din dersi yoktu okuduğum okullardan. Ondan dolayı bir şey diyemeyeceğim.

A.K.: *Okulda gördüğünüz din dersi hangi dilde verilmekteydi?*

K2: Gittiğim okullarda hiçbirinde din dersi yoktu. Bu soruyu maalesef cevaplayamayacağım.

A.K.: *Camilerde dini eğitim gördünüz mü? Evetse: Hangi dilde din eğitimi gördünüz? Hayırsa: Hangi dilde din eğitimi görmek isterdiniz?*

K2: Elbette ben de camilerde din dersine katıldım. Türk camisine gidiyordum tüm kardeşlerim ve arkadaşlarımla birlikte. Din derslerimiz Türkçe oluyordum. Ben açıkçası Almanca olmasını isterdim aldığım din derslerini.

A.K.: *Bulduğunuz şehirdeki camilerde hutbeler ve vaazlar hangi dilde veriliyor? Siz bu hutbelerin hangi dilde verilmesini isterdiniz? Neden?*

K2: Şimdiye kadar hep Türkçe veya Arapça verildiğine şahit oldum fakat Almanca yapan camiler de varmış. Bence öncelikli olarak içerisinde bulunduğumuz ülkenin resmi dilinde verilmesi entegrasyon ve tebliğ açısından daha uygun olur. Aksi takdirde paralel bir toplum rolünden çıkmak mümkün olmaz. Bu durum sadece popülistlerin işine yarar.

A.K.: *Camilerdeki din görevlileri cemaatle iletişimini hangi dille sağlıyor? Sizce hangi dille iletişimde olmasını isterdiniz? Neden?*

K2: Karşı tarafın anlayacağı bir dil olması gerekir tabii. Alman'a Almanca, Türk'e de Türkçe hitap etmeli. Bu doğrultuda din görevlilerin birden fazla dil bilmeleri çok önemlidir.

A.K.: *Okuduğunuz bölümü neden seçtiniz?*

K2: Doğal olarak herkes kendi okuduğu bölümü önemli bulur. Dolayısıyla en önemli alanın İlahiyat olduğunu ve bu alanda daha yapılacak çok işin olduğunu düşünüyorum. İleride araştırma ve öğretim üyesi olup devamlı bilimsel çalışmalarda görev almak, mevcut kaynakların Avrupa dillerine tercüme edilmesinde katkı sağlamak istiyorum.

A.K.: *Neden Almanya'daki bir üniversitede eğitim görmek istediniz?*

K2: İçerisinde yaşadığım toplumun ihtiyaçlarına göre eğitileceğime ve ona göre hizmet edebileceğime inanıyorum.

A.K.: *Farklı ülkedeki bir üniversitede din eğitimi almak ister miydiniz? Neden?*

K2: Mısır'ın el-Ezher üniversitesinde eğitim almayı çok isterdim hem dilinden, kadim ilmî geleneğinden ve oradaki atmosferi merak ettiğimden.

A.K.: *İlahiyat ve İslam Din öğretmenliği bölümlerinde sizden Almanca dışında bilmeniz gereken farklı bir dil istendi mi? İstendiyse: Sizce neden başka bir dil daha bilmeniz istendi? İstenmediyse: Sizce Almanca dışında hangi dil veya dillerin bilinmesi bölümünüz açısından gereklidir?*

K2: Bölümü okuyabilmek için ders ve kaynakları anlamak adına Almanca ve İngilizce şartı var elbette. Onun haricinde Arapça öğretiliyor zaten. İlahiyat okumak için şüphesiz Türkçe bilmek çok avantajlı.

A.K.: *Okuduğunuz bölümden beklentileriniz nelerdir? Beklentileriniz karşılandı mı?*

K2: Akademik usule ağırlık verileceğini tahmin etmiştim ve öyle de oldu. Ona rağmen çok feyiz aldığımız maneviyat dolu profesörlerimiz de var çok şükür.

A.K.: *Mezuniyetten sonra ne yapmayı düşünüyorsunuz?*

K2: İlmi akademik çalışmalarda aktif görev almak istediğim için mezuniyetten sonra yüksek lisans, ardından doktora çalışmalarına geçmek istiyorum inşallah. Sömestr aralarında ise Arapçamı pekiştirmek için yurt dışında dil ve seyahat gruplarına katılmayı düşünüyorum.

A.K.: *Almanya'daki okullarda din eğitimi hakkında ne düşünüyorsunuz?*

K2: Gerekli kadar önemsenmediğini düşünüyorum. Ama son yıllarda öğretmenlik okuyan arkadaşlarımızın artmasından dolayı gayet ümitliyim. Sistem daha tam oturmamış gibi fakat ilerleyen yıllarda çok güzel sonuçlar elde edileceğine inanıyorum.

A.K.: *Okullarda verilen din eğitiminin hangi dilde verilmesi gerektiğini düşünüyorsunuz? Neden?*

K2: Kesinlikle içerisinde bulunduğumuz ülkenin resmi dilinde. Yani Almanca dışında başka bir alternatif göremiyorum ve bir çerçeveye oturtamıyorum.

A.K.: *Okullarda İslam din dersi veren bir öğretmen Almanca dışında farklı bir dil bilmesi sizce gerekli midir? Neden?*

K2: Ana kaynaklardan dolayı faydalı ve gereklidir. Bu dil ise Arapça olmasından yanayım eğer öğretmen Almanca dışında başka bir dil öğrenmek isterse.

A.K.: *Göreve başladığınızda hangi dili kullanmak isterdiniz? Neden?*

K2: Almanca başta olmak üzere muhatabıma göre değişir. Herkese anlayacağı dilde hitap etmek isterim fakat Almanca her zaman öncelikli olur.

A.K.: *Üniversitelerdeki İslam Din Öğretmenliği hakkında ne düşünüyorsunuz? Neden?*

K2: Çok güzel bir fırsat olarak değerlendiriyorum böyle bir bölümün olmasını. Çoğu Avrupa ülkesinde olmayan bir bölüm. Rabbim sayılarını artırsın, bereketli kılsın.

A.K.: *Hamburg ve Bremen Eyaletlerinin Müslüman cemaatlerle yaptıkları anlaşmalar hakkında ne düşünüyorsunuz? Bu anlaşma ile birlikte Müslümanlar açısından olumlu/olumsuz ne gibi gelişmeler yaşandı?*

K2: Bu anlaşmalar hakkında herhangi bir bilgim yok maalesef.

A.K.: *Müslüman cemaatler tarafından verilen icazetler hakkında ne düşünüyorsunuz? Sizce icazet öğretmenlik yapabilmek için gerekli mi? Neden? İcazetin eksikleri/fazlalıkları nelerdir?*

K2: Kadim geleneği canlı tutma adına icazetlerin çok önemli olduğunu düşünüyorum. Fakat suistimale karşı resmi daire veya dernekler tarafından kontrol edilmeli.

A.K.: *Alman İslam Konferansı hakkında ne düşünüyorsunuz? Böyle bir konferans gerekli miydi? Konferans ile Müslümanlar adına ne gibi değişiklikler meydana geldi?*

K2: Elbette gereklidir. Hatta bununla yetinilmemeli. Müslümanlar bu toplumun bir parçasıdır ve her alanda düşüncelerini duyurmalıdırlar.

A.K.: *Okuduğunuz bölüm hakkında aile, arkadaşlarınız ve içerisinde yaşadığınız toplum ne düşünmektedir?*

K2: Takdir edenler de var, eleştirenler de. Benim için önemli olan yaptığım işin doğruluğundan ve gerekliliğinden kendimin emin olmasıdır.

A.K.: *Okuduğunuz bölümü çevrenize ve tanıdıklarınıza tavsiye eder misiniz? Neden?*

K2: Bu alanda hizmet etmek, çalışmalar yapmak isteyenlere tavsiye ederim. Sırf okumuş olmak için veya notu düşük olduğundan başka bölüme yazılamayanlara kesinlikle tavsiye etmem. Bunu hem İslami İlimlere bir saygısızlık, hem de bize bu ilmî mirası bırakan büyük âlimlerimize bir hakaret olarak görüyorum. İlahiyat okuyan ve okuyacak olanların bu alana gönülden bağlı olmaları gerektiğini düşünüyorum.

“E4” (22) ile Mülakat

Atilla Kurnaz: *İyi günler. Kendinizi tanıtır mısınız?*

E4: Merhaba. Ben..... . 22 yaşındayım. Bremen’de doğdum. Şuanda Osnabrück’te yaşıyorum ve İslam din öğretmenliği ve Tarih bölümlerinde lisans okuyorum. Üçüncü dönemdeyim.

A.K.: *Nerede büyüdüünüz?*

E4: Hayatımın çoğunu Almanya’da geçirdim. Fakat üç yıl İstanbul’da yaşadım.

A.K.: *Arkadaşlarınızın uyrukları nedir?*

E4: Arkadaşlarımdan çoğu Türk. Fakat diğer milletlerden olan arkadaşlarımda var.

A.K.: *Hangi şehir ve okullarda eğitim gördünüz?*

E4: Okul eğitimimin birçok kısmını Bremen’de gördüm. Fakat üç yıl liseyi okumak için Türkiye’ye gittim ve orada eğitim gördüm.

A.K.: *Günlük hayatınızda hangi dili daha sıklıkla kullanıyorsunuz? Neden?*

E4: İkisini de aynı şekilde kullanıyorum. Hem Türkçeyi hem Almancayı. İkisinde de kendimi rahat hissediyorum. Sadece hangisini kullanacağım bulunduğum ortama bağlı oluyor.

A.K.: *Okuduğunuz okullarda din ve/veya ana dil dersleri var mıydı?*

E4: Benim okulumda din dersi vardı ve katıldım. Fakat genel giriş mahiyetindeydi dersler. Çok kayda değer bilgiler içermiyordu. Birazda girmiş olmak için girdim derslere.

A.K.: *Okulda gördüğünüz din dersi hangi dilde verilmekteydi?*

E4: Dersler Almancaydı. Bence en doğrusu da öyle olması.

A.K.: *Camilerde dini eğitim gördünüz mü? Evetse: Hangi dilde din eğitimi gördünüz? Hayırsa: Hangi dilde din eğitimi görmek isterdiniz?*

E4: Küçükken camilerdeki derslere katıldım. Her hafta sonu katılıyordum derslere. Derslerimiz Türkçeydi. Hocamız Türkçeden başka bir dil bilmiyordum. Yani biraz Almanca biliyordu sadece.

A.K.: *Bulduğunuz şehirdeki camilerde hutbeler ve vaazlar hangi dilde veriliyor? Siz bu hutbelerin hangi dilde verilmesini isterdiniz? Neden?*

E4: Vaazlar ve hutbeler genellikle Türkçe veriliyor. Bazen de Almanca oluyordu ama pek sık değil. Bunun olması doğal çünkü gittiğimiz cami Türk camisi.

A.K.: *Camilerdeki din görevlileri cemaatle iletişimini hangi dille sağlıyor? Sizce hangi dille iletişimde olmasını isterdiniz? Neden?*

E4: Gittiğim tüm Türk camilerindeki hocalar Türkçe konuşuyorlar. Büyük ihtimalle başka bir dil bilmediklerinden. Ben Türkçe kullanmalarından yanayım. Çünkü hocalar Almanya'ya geliyorlar ama Türk camisine geliyorlar.

A.K.: *Okuduğunuz bölümü neden seçtiniz?*

E4: Okuduğum iki bölümde benim ilgi alanım. Hem tarih hem de İslam.

A.K.: *Neden Almanya'daki bir üniversitede eğitim görmek isterdiniz?*

E4: Almanya'da okuyorum çünkü burada doğdum ve büyüdüm. Herkes burada yaşıyor. Tüm ailem ve arkadaşlarım.

A.K.: *Farklı ülkedeki bir üniversitede din eğitimi almak ister miydiniz? Neden?*

E4: Aslında olabilir. Belki ileride yüksek lisans veya doktora için kısıtlı bir zaman okumayı düşünebilirim. Sadece Almanya'yla arasındaki farkı görmek ve gittiğim ülkeyi tanımak için isterim.

A.K.: *İlahiyat ve İslam Din öğretmenliği bölümlerinde sizden Almanca dışında bilmeniz gereken farklı bir dil istendi mi? İstendiyse: Sizce neden başka bir dil daha bilmeniz istendi? İstenmediyse: Sizce Almanca dışında hangi dil veya dillerin bilinmesi bölümünüz açısından gereklidir?*

E4: Yani ilk bölüme girdiğimizde Almanca dışında başka bir dil bilmemiz istenmedi. Bence belki Arapça bilmemiz bizim avantajımıza olabilir. Sonuçta İslam dininin bir parçası Arapça.

A.K.: *Okuduğunuz bölümden beklentileriniz nelerdir? Beklentileriniz karşılandı mı?*

E4: Açık söylemem gerekirse tüm beklentilerimin karşılandığını söyleyemem. Pedagojik kısmı kısmen karşılandığını söyleyebilirim. Fakat din eğitimi ve din konusu eksik kaldı bence. Ben ikisinin de daha ağırlıklı olmasını ve icabında daha detaya inilerek yapılmasını beklemiştim. Fakat olmadı.

A.K.: *Mezuniyetten sonra ne yapmayı düşünüyorsunuz?*

E4: Öncelikle bölümümü bitirmek istiyorum. Mezun olursam inşallah daha sonra yüksek lisansa devam edip akademisyen olmak istiyorum. Eğer bunları başaramazsam öğretmenlik yaparım.

A.K.: *Almanya'daki okullarda din eğitimi hakkında ne düşünüyorsunuz?*

E4: Çok bir bilgiye sahip değilim. Bildiğim her eyaletin kendine göre eğitim programı var. Bunun içerisinde de din eğitimi de var ama bu din eğitimi her yere göre değişiklik gösteriyor. Mesela Niedersachsen'da (Aşağı Saksonya'da) başlı başına bir ders olarak dört yıldır görülüyor.

A.K.: *Okullarda verilen din eğitiminin hangi dilde verilmesi gerektiğini düşünüyorsunuz? Neden?*

E4: Elbette Almanca olmasından yanayım. Sonuçta Almanya'da yaşıyoruz ve bunun olması kadar doğal yok. Ama sınıf bir mutabakata varırsa onu bilemem. O zaman belki farklı bir dilde de yapılabilir.

A.K.: *Okullarda İslam din dersi veren bir öğretmen Almanca dışında farklı bir dil bilmesi sizce gerekli midir? Neden?*

E4: Neden olmasın? Mesela Arapça olabilir. Kaynakların doğrudan temel dilden aktarılması açısından Arapçanın bilinmesinde bir zarar görmüyorum. Bilakis faydası olduğunu düşünüyorum.

A.K.: *Göreve başladığınızda hangi dili kullanmak isterdiniz? Neden?*

E4: Almanca. Başka bir dil kullanılmasını daha önce de belirttiğim gibi sadece öğrencilerin onayı ve isteği doğrultusunda olabilir.

A.K.: *Üniversitelerdeki İslam Din Öğretmenliği hakkında ne düşünüyorsunuz? Neden?*

E4: Yeni bir bölüm. Daha doğrusu bir proje olarak görüyorum. Sonu görülmeyen bir bölüm gibi geliyor bana. İnşallah işleyişine devam eder. Bu beni mutlu eder. Bekleyip göreceğiz.

A.K.: *Hamburg ve Bremen Eyaletlerinin Müslüman cemaatlerle yaptıkları anlaşmalar hakkında ne düşünüyorsunuz? Bu anlaşma ile birlikte Müslümanlar açısından olumlu/olumsuz ne gibi gelişmeler yaşandı?*

E4: Ben Bremen'liyim. Bu anlaşmalar yapıldığında ufaktım. Anlaşmalar yapıldığı esnasında okula devam ediyordum ve dini bayramlar resmi tatil olmuştu Müslüman öğrenciler için. Bu bakımdan olumlu bir gelişme olarak değerlendirebilirim. Başka ne gibi faydaları olduğu konusunda maalesef fazla bir bilgim yok.

A.K.: *Müslüman cemaatler tarafından verilen icazetler hakkında ne düşünüyorsunuz? Sizce icazet öğretmenlik yapabilmek için gerekli mi? Neden? İcazetin eksikleri/fazlalıkları nelerdir?*

E4: Elbette denetim iyidir ve olması gerekiyor. Mesela Almanların bir sözü vardır “ Vertrauen ist gut. Kontrollieren ist besser.” (Türk. Güvenmek iyidir. Kontrol etmek daha iyidir.) diye. Ben de açıkçası öyle düşünüyorum. Mahiyeti konusunda bir fikrim yok.

A.K.: *Alman İslam Konferansı hakkında ne düşünüyorsunuz? Böyle bir konferans gerekli miydi? Konferans ile Müslümanlar adına ne gibi değişiklikler meydana geldi?*

E4: Kesinlikle siyasi bir proje olarak görüyorum. Yani alınan kararlar veya gündemdeki konuların çoğu Almanya'daki Müslümanların istek ve arzularını karşılamamakta.

A.K.: *Okuduğunuz bölüm hakkında aile, arkadaşlarınız ve içerisinde yaşadığınız toplum ne düşünümektedir?*

E4: Ailem gurur duyuyor böyle bir bölümde okuduğumdan dolayı. Çevrem de destekliyor ve saygı duyuyorlar.

A.K.: *Okuduğunuz bölümü çevrenize ve tanıdıklarınıza tavsiye eder misiniz? Neden?*

E4: Tavsiye konusu biraz sıkıntılı açıkçası. Kime tavsiye edip etmeyeceğimle alakalı. Soran kişinin hedeflerine göre tavsiyede bulunabilirim.

“E5” (24) ile Mülakat

Atila Kurnaz: *İyi günler. Kendinizi tanıtır mısınız?*

E5: 24 yaşındayım. Erzurum’da doğdum. İki yaşından beri Almanya’nın Duisburg şehrinde yaşıyorum. Osnabrück Üniversitesinde İslam öğretmenliği bölümünde lisans okuyorum. Daha doğrusu lisans eğitimim bitmek üzere ve Staatsexamen’e (Devlet tarafından memur adayları için yapılan sınav) hazırlanıyorum.

A.K.: *Nerede büyüdüünüz?*

E5: Küçük yaşta Almanya’ya geldim ailemle birlikte ve hep Duisburg’ta yaşadım ve büyüdüm.

A.K.: *Arkadaşlarınızın uyrukları nedir?*

E5: Arkadaşlarımın hepsi Türk. Kendimi daha yakın hissettiğim için olabilir.

A.K.: *Hangi şehir ve okullarda eğitim gördünüz?*

E5: Elly- heuss-knapp Gymnasium Duisburg da eğitim gördüm ve mezun oldum.

A.K.: *Günlük hayatınızda hangi dili daha sıklıkla kullanıyorsunuz? Neden?*

E5: Günlük hayatımın çoğunda Türkçeyi kullanıyorum. Ana dilim olması hasebiyle ve kendimi daha rahat ifade edebildiğimi düşünüyorum. Tabii ki Almanlarla konuştuğumda Almancayı kullanıyorum.

A.K.: *Okuduğunuz okullarda din ve/veya ana dil dersleri var mıydı?*

E5: Okuduğum ilk ve ortaokulda Türkçe dersleri vardı ve ben de katılmışım. Katılmamın sebebi ana dilime olan ilgi ve merakımdı. Hem ailemde istiyordu Türkçe derslerine katılmamı. Sonuçta Türkçe ana dilimiz ve unutmamız gerektiğini düşünüyorum.

A.K.: *Okulda gördüğünüz din dersi hangi dilde verilmekteydi?*

E5: Okulda din dersimiz yoktu. Ama az önce de söylediğim gibi okulumda Türkçe dersleri vardı. Bu dersler sadece Türkçe değil yarı Türkçe yarı Almanca işleniyordu.

A.K.: *Camilerde dini eğitim gördünüz mü? Evetse: Hangi dilde din eğitimi gördünüz? Hayırsa: Hangi dilde din eğitimi görmek isterdiniz?*

E5: Ben de birçoğumuz gibi camilerde din dersine katıldım. Gittiğimiz camiler hep Türk camileriydi ve doğal olarak derslerde Türkçe işleniyordu, tabii Kur'an dersleri hariç. O Arapça işleniyordu. Açıkçası ben Türkçe işlenmesinden rahatsız değildim. Tam aksi Türkçe olması benim açımdan çok güzeldi. Zaten camiye gelen tüm çocuklar Türk'tü.

A.K.: *Bulduğunuz şehirdeki camilerde hutbeler ve vaazlar hangi dilde veriliyor? Siz bu hutbelerin hangi dilde verilmesini isterdiniz? Neden?*

E5: Duisburg şehri çok büyük şehir ve orada birçok Türk yaşıyor. Hatta DİTİB'in (Diyanet İşleri Türk İslam Birliği) minareli bir camisi de var. Kısacası bu şehirde bu kadar Türk yaşarken elbette camilerde de vaazlar olsun hutbeler olsun hep Türkçe. Elbette bence çift dilli olsa daha iyi. Cami cemaatin çoğu Türk olsa da birçok Türk olmayan Müslümanlar da camilere geliyorlar.

A.K.: *Camilerdeki din görevlileri cemaatle iletişimini hangi dille sağlıyor? Sizce hangi dille iletişimde olmasını isterdiniz? Neden?*

E5: Camide görev yapmakta olan görevliler çoğunlukla görev aldığı camiler Türk camileri ve ayrıca bu görevlilerin neredeyse hepsi Türkiye'den geliyorlar. Doğal olarak hizmetlerini Türkçe olarak yapıyorlar. Bu doğal olabilir fakat diğerlerini de düşünmek lazım. Mesela bir yabancı gelse ve bilgi almak istese görevliden maalesef bilgi alamayacak.

A.K.: *Okuduğunuz bölümü neden seçtiniz?*

E5: Benim tek hedefim hizmet. Yanlış anlaşılmasın hizmet derken İslam dinine hizmet etmeyi ifade ediyorum. Bundan dolayı okuduğum bölümü seçtim ve eğitim görüyorum. Başka bir nedenim yok.

A.K.: *Neden Almanya'daki bir üniversitede eğitim görmek istediniz?*

E5: Almanya'da okuyor olmamın tek nedeni burada büyümem ve ailemin burada olması.

A.K.: *Farklı ülkedeki bir üniversitede din eğitimi almak ister miydiniz? Neden?*

E5: Şartlarım farklı olmuş olsa Türkiye'de din eğitimi görmek isterdim. Yani ne bileyim Türkiye'de daha derinlemesine bir din eğitimi verildiğini düşünüyorum. Buraya göre daha kaliteli geliyor bana Türkiye'deki eğitim.

A.K.: *İlahiyat ve İslam Din öğretmenliği bölümlerinde sizden Almanca dışında bilmeniz gereken farklı bir dil istendi mi? İstendiyse: Sizce neden başka bir dil*

daha bilmeniz istendi? İstenmediyse: Sizce Almanca dışında hangi dil veya dillerin bilinmesi bölümünüz açısından gereklidir?

E5: Bölümümde Arapça öğreniyoruz bölüm müfredatı gereği . Bunun yanında başka bir modern dil bilmemiz istendi istendi. Ben zaten Türkçe bildiğim için bu beklentiyi de doğal olarak karşılamış oldum.

A.K.: Okuduğunuz bölümden beklentileriniz nelerdir? Beklentileriniz karşılandı mı?

E5: Nasıl desem bilemiyorum fakat okuduğum bölümde arzu ettiğim çoğu şey karşılanmadı. Kötülemek veya sırf eksilerini bulmak adına değil eleştirim. Benim beklentim İslamiyet'i daha derinlemesine öğrenmekti fakat bu bölümde ve koşullar altında bu mümkün olmuyor ve olmadı. İleride ne olur bilmiyorum ama benim beklentilerimi okuduğum bölüm karşılamadı.

A.K.: Mezuniyetten sonra ne yapmayı düşünüyorsunuz?

E5: Hayırlısıyla sınavımı geçeyim biran önce öğretmenliğe başlamak istiyorum. Başka bir alternatif benim için söz konusu değil.

A.K.: Almanya'daki okullarda din eğitimi hakkında ne düşünüyorsunuz?

E5: Çok gerekli ve faydalı olduğundan şüphem yok. Olması Almanya'daki Müslümanlar adına hem büyük bir başarı hem de çok faydalı olduğunu düşünüyorum. Lakin ders içeriğinde ve öğretmen seçimlerinde Müslüman kuruluşların daha fazla söz sahibi olmalarından yanayım. Sonuçta bu bir din dersi ve cemaatlerin bu konular hakkında söyleyecek sözleri muhakkak ki vardır ve olmalıdır da.

A.K.: Okullarda verilen din eğitiminin hangi dilde verilmesi gerektiğini düşünüyorsunuz? Neden?

E5: Ülkenin dilinde verilmesi en uygunu olur. Ama öğrencilerin geldikleri yerlerin dillerini yani ana dillerini de unutmaması gerekiyor. Bunun için de ana dil derslerinin çoğalması ve erişim olanağının sağlanması gerekiyor.

A.K.: Okullarda İslam din dersi veren bir öğretmen Almanca dışında farklı bir dil bilmesi sizce gerekli midir? Neden?

E5: Arapça bilmesi şarttır. Türkçe ve Farsça biliyorsa daha iyi olur. Kur'an ve hadislerin orijinal dili Arapça. Meallerden bir konuyu anlatmak yanlış anlaşılmalara sebebiyet verebilir mesela. Bunun önüne geçmek için bu dilleri de bilmekte fayda var.

A.K.: *Göreve başladığınızda hangi dili kullanmak isterdiniz? Neden?*

E5: Fazla düşünmeye gerek yok elbette Almanca. Ülkenin ortak dili sonuçta. Hem dördüncü jenerasyon yabancı öğrenciler ana dillerinden ziyade günlük hayatlarında birbirleriyle dahi Almanca konuşarak anlaşıyorlar. Ben de Almancayı kullanacağım. Başka bir seçenek yok.

A.K.: *Üniversitelerdeki İslam Din Öğretmenliği hakkında ne düşünüyorsunuz? Neden?*

E5: Pekiyi bir eğitim verilmiyor. Fakülteler daha çok yeni, bu yüzden mezun olan öğrenciler de haliyle kendilerini geliştirmediler ise birçok konuda sadece az bir malumat sahibi oluyorlar. Bu da tabii iyi öğretmenlerin yetişmesine engel oluyor.

A.K.: *Hamburg ve Bremen Eyaletlerinin Müslüman cemaatlerle yaptıkları anlaşmalar hakkında ne düşünüyorsunuz? Bu anlaşma ile birlikte Müslümanlar açısından olumlu/olumsuz ne gibi gelişmeler yaşandı?*

E5: Hiçbir fikrim yok. Ne anlaşmalar konusunda ne de getirdikleri konusunda.

A.K.: *Müslüman cemaatler tarafından verilen icazetler hakkında ne düşünüyorsunuz? Sizce icazet öğretmenlik yapabilmek için gerekli mi? Neden? İcazetin eksikleri/fazlalıkları nelerdir?*

E5: İcazet gerekli. Müslümanların din dersi öğretmenlerini seçme hakları çok doğaldır ve normaldir. Fakat bunun icma halinde yapılması çok daha iyi olur. Din dersi bana göre önemli bir ders olduğu için bu dersi ehil olmayanın eline vermemek gerekir.

A.K.: *Alman İslam Konferansı hakkında ne düşünüyorsunuz? Böyle bir konferans gerekli miydi? Konferans ile Müslümanlar adına ne gibi değişiklikler meydana geldi?*

E5: Konferans tamamen Müslümanların problemlerini göz ardı ederek ve hiçbir şekilde büyük Müslüman cemaatler ile bir araya gelinmeksizin yapılmaktadır. Devletin bu yaklaşımına su-i zan ile bakmamak mümkün değil.

A.K.: *Okuduğunuz bölüm hakkında aile, arkadaşlarınız ve içerisinde yaşadığınız toplum ne düşünümektedir?*

E5: Ailem okuduğum bölümü desteklemektedir. Birçok kişi de Almanya'da İslamiyet'in iyi bir şekilde anlatılabilmesi için burada yetişip büyüyenlerin bu konuda çaba sarf etmeleri gerektiğini düşünüyorlar.

A.K.: *Okuduğunuz bölümü çevrenize ve tanıdıklarınıza tavsiye eder misiniz? Neden?*

E5: İlahiyat okuyacaklar ise Türkiye’de okumalarını tavsiye ederim. Bitirdikten sonra da, ülkenin dilini bildikleri için geri dönüp burada hizmet vermelerini tavsiye ederim.

“K3” (24) ile Mülakat

Atilla Kurnaz: *İyi günler. Kendinizi tanıtır mısınız?*

K3: İyi günler. Ben 24 yaşındayım Bietigheim-Bissingen’de doğdum. Salzgitter’de yaşıyorum ve Osnabrück Üniversitesinde ilahiyat bölümünün üçüncü sınıfında eğitim görüyorum.

A.K.: *Nerede büyüdüünüz?*

K3: Stuttgart şehrinin yakınlarında bulunan Bietigheim-Bissingen’de doğdum ve ana okuluna orada gittim, sonra Salzgitter şehrine yerleştik ve çocukluğumu orda geçirdim. Simide kadarda hep orada bulunduk. Sadece Üniversite okumak için üç sene Osnabrück şehrinde kaldım.

A.K.: *Arkadaşlarınızın uyrukları nedir?*

K3: Arkadaşlarım Türklerden ve Almanlardan oluşuyor.

A.K.: *Hangi şehir ve okullarda eğitim gördünüz?*

K3: Ana okuluna Stuttgart yakınlarında gittim. İlkokula, Realschule’ye (beşinci sınıftan onuncu sınıfa kadar süren orta dereceli lise) ve meslek okuluna Salzgitter şehrinde gittim. Realschuleden sonra meslek okulunda Abiturumu yaptım. Sonra bir dönem Braunschweig şehrinde Teknik Üniversitesinde kimya bölümünü okudum. Bir dönem sonra bu bölümü bırakıp Osnabrück şehrinde ilahiyat bölümüne başladım ve şimdiye kadar orada okumaktayım.

A.K.: *Günlük hayatınızda hangi dili daha sıklıkla kullanıyorsunuz? Neden?*

K3: Ortamdan ortama değişiyor. Evde çoğunlukla Türkçe konuşuyorum. Annemin Almanca bilmemesinden dolayı. Arkadaş ortamlarında eğer ki bir yabancı arkadaş varsa sadece Almanca konuşuyorum. Türk arkadaşlarla yarı Türkçe yarı Almanca.

A.K.: *Okuduğunuz okullarda din ve/veya ana dil dersleri var mıydı?*

K3: Ana okulda İslam din dersi yoktu ama ana dil dersi yani Türkçe dersi vardı ve bu derste İslam din dersini işliyorduk. Bu derse katıldım. Katılmamım sebebi anaokulunda din derslerine katılmak mecburiydi. Müslüman çocuklarına

alternatif olarak ana dil dersi vardı ve o şekilde ana dil dersine katıldık. Realschulede din dersleri yerine Wert und Normen dersi vardı. Bu derse katılım mecburiydi ve alternatif olarak başka ders bulunmamaktaydı. Ama ana dil dersi yine de mevcuttu. İsteyen derse katılabiliyordu. Ben katılmadım çünkü okuldan yani derslerden sonra gerçekleşiyordu. Bu da geç saatlere kadar okulda olmam demektir

A.K.: Okulda gördüğünüz din dersi hangi dilde verilmekteydi?

K3: Ana dil dersi Türkçe verilmekteydi. Diğer din dersleri (Evangelisch/katholisch) Almanca gerçekleşiyordu.

A.K.: Camilerde dini eğitim gördünüz mü? Evetse: Hangi dilde din eğitimi gördünüz? Hayırsa: Hangi dilde din eğitimi görmek isterdiniz?

K3: Evet camilerde din dersi eğitimi gördüm. Ve Türkçe gerçekleşiyordu dersler. Ama şimdi hafta sonları kendim camilerde eğitim veriyorum ve dersleri çoğunlukla Almanca gerçekleştiriyoruz. Bunun sebebi ise yarı Alman olan çocukların bulunması.

A.K.: Bulduğunuz şehirdeki camilerde hutbeler ve vaazlar hangi dilde veriliyor? Siz bu hutbelerin hangi dilde verilmesini isterdiniz? Neden?

K3: Hutbeler ve Vaazlar Türkçe dilinde veriliyor. Bunların Türkçe kalmasını istiyorum çünkü Türkçede maneviyatı daha çok hissedebiliyorum. Ama diğer taraftan Alman Müslüman kardeşlerimizi düşündükçe Almanca olması daha faydalı diye düşünüyorum.

A.K.: Camilerdeki din görevlileri cemaatle iletişimini hangi dille sağlıyor? Sizce hangi dille iletişimde olmasını isterdiniz? Neden?

K3: Türkçe dilinde gerçekleşiyor iletişimler. Bence cemaatin durumuna bağlı olması gerekir. Yan eğer ki farklı kökenli kardeşlerimiz varsa onları dışlamadan aramıza alarak ortak bir dilde iletişime geçilmesi gerekir. Bu dil Almanca olur.

A.K.: Okuduğunuz bölümü neden seçtiniz?

K3: Aslında benim niyetim Osnabrück'te İslam din dersi öğretmenliğini ve matematik öğretmenliği okumaktı. Fakat matematik bölümüne alınmadım. Alınmadığım için ilahiyat bölümünü seçtim. Sonra din dersi bölümüne alındıktan sonra geçirim diye. Ama hala ilahiyat bölümünde okuyorum.

A.K.: Neden Almanya'daki bir üniversitede eğitim görmek isterdiniz?

K3: Benim için daha kolay olduğunu düşündüğüm için. Türkçe dilinde zorlandığımı bildiğim için Türkiye’de okumak istemedim.

A.K.: *Farklı ülkedeki bir üniversitede din eğitimi almak ister miydiniz? Neden?*

K3: İsterdim. Çünkü farklı yerler, farklı gelenekler görmeyi seviyorum. Yeni farklı farklı tecrübeler kazanmayı da severim. Ayrıca din eğitimin nasıl verildiği hangi metotlar kullanıldığı da ilgimi çekerdi.

A.K.: *İlahiyat ve İslam Din öğretmenliği bölümlerinde sizden Almanca dışında bilmeniz gereken farklı bir dil istendi mi? İstendiyse: Sizce neden başka bir dil daha bilmeniz istendi? İstenmediyse: Sizce Almanca dışında hangi dil veya dillerin bilinmesi bölümünüz açısından gereklidir?*

K3: İngilizce dili bilmemiz istenildi. Çünkü asıl eserler Arapçadan olduğu için ve bizlerde daha Arapçaya hâkim olamadığımız için çevrilen dillerde bu eserleri okuyoruz. Türkçe eserler çok bulunmakta ama hocalarımızın hepsi Türk olmadığı için İngilizce kitaplar da kullanmamız gerekiyor. Ve yurt dışından gelen seminerciler (konuşmacılar) de bulunmakta ve bu seminerler İngilizce gerçekleşmektedir.

A.K.: *Okuduğunuz bölümden beklentileriniz nelerdir? Beklentileriniz karşılandı mı?*

K3: Beklentilerim daha fazlaydı. Mesela Arapça derslerinin daha sıklıkla gerçekleşmesini isterdim. Daha çok Arapça metin okumalarının olmasını isterdim. Ama unutmamamız gerekir ki üç senelik bir ilahiyat eğitimi hem de Almanya’da. Bunu göz önünde bulundurarak yine de eğitim iyi diyorum. Güzel birbirinden değerli hocalarımız var. Onlardan faydalanabilme fırsatımız mevcut.

A.K.: *Mezuniyetten sonra ne yapmayı düşünüyorsunuz?*

K3: Lisans dan sonra sosyal bölümde lisans yapmak istiyorum. Çünkü ileride Jugendamt’da (Gençlik Dairesi) çalışmak istiyorum.

A.K.: *Almanya’daki okullarda din eğitimi hakkında ne düşünüyorsunuz?*

K3: İyi düşünüyorum. İslam’ı güzel anlatabilmek için iyi bir fırsat. Biliyoruz ki medyalarda İslam hep yanlış aktarılmakta ve bunu önlemek için okullarda İslam din dersinin olması çok önemli. Çocukları küçük yasta İslam ile tanıştırmak fırsatına sahip olunuyor.

A.K.: *Okullarda verilen din eğitiminin hangi dilde verilmesi gerektiğini düşünüyorsunuz? Neden?*

K3: Okullarda din eğitiminin Almanca gerçekleşmesi gerektiğini düşünüyorum. Sonuçta Alman okullarında ve diğer çocukların yani farklı kökenli çocukları dışlamamak için. Ayrıyeten artık Alman olan Müslümanların sayısı da arttı. Hem bu yüzden hem de diğer çocukların da İslam ile karşılaşmaları için Almanca dili en uygun olan dildir.

A.K.: *Okullarda İslam din dersi veren bir öğretmen Almanca dışında farklı bir dil bilmesi sizce gerekli midir? Neden?*

K3: Bence bilmesi gerekir. Sonuçta Müslüman kimliğini taşıyor ve farklı dillerin bilinmesi onun eğitim seviyesinin yüksek olduğunu gösteriyor.

A.K.: *Göreve başladığınızda hangi dili kullanmak isterdiniz? Neden?*

K3: Almanca kullanmak isterim. Toplumda kimseyi dışlamak istemem.

A.K.: *Üniversitelerdeki İslam Din Öğretmenliği hakkında ne düşünüyorsunuz? Neden?*

K3: Güzel ve önemli bir adım olduğunu düşünüyorum. Kaliteli. Kaliteden maksat Almanca bilen öğretmenlerin yetişmesi. Yani Almancaya hâkim olan öğretmenlerin yetişmesi İslam'ı dışarıya anlatabilmek için çok önemli.

A.K.: *Hamburg ve Bremen Eyaletlerinin Müslüman cemaatlerle yaptıkları anlaşmalar hakkında ne düşünüyorsunuz? Bu anlaşma ile birlikte Müslümanlar açısından olumlu/olumsuz ne gibi gelişmeler yaşandı?*

K3: Bu konuda bir fikrim yok.

A.K.: *Müslüman cemaatler tarafından verilen icazetler hakkında ne düşünüyorsunuz? Sizce icazet öğretmenlik yapabilmek için gerekli mi? Neden? İcazetin eksikleri/fazlalıkları nelerdir?*

K3: Maalesef bölüm dışı bir konu olduğu için bir bilgim yok.

A.K.: *Alman İslam Konferansı hakkında ne düşünüyorsunuz? Böyle bir konferans gerekli miydi? Konferans ile Müslümanlar adına ne gibi değişiklikler meydana geldi?*

K3: Bence Müslümanlar için iyi bir platform. Alman kurumlar ile Müslümanların diyalog halinde olması. Buradaki Müslümanlar için çok önemli. Bu toplumda Müslümanların da yeri olduğu için Müslümanların problemlerini dile getirilmesi gerekir. Bu konferanslarda bunların dile getirilmesi bu yüzden faydalı. Mesela üniversitelerde ilahiyat ve İslam din dersi öğretmenliği bölümü açıldı bu ve bunun gibi istişarelerde sonra.

A.K.: *Okuduğunuz bölüm hakkında aile, arkadaşlarınız ve içerisinde yaşadığınız toplum ne düşünmektedir?*

K3: Çoğu boşa zaman kaybı olduğunu düşünüyor. Çünkü ileride çalışabileceğim yerler mevcut değil. Aynı zamanda ilahiyat okuduğum için çok bilgiye sahip olduğumu düşünenlerde mevcut. Hem olumlu hem de olumsuz düşünenler var.

A.K.: *Okuduğunuz bölümü çevrenize ve tanıdıklarınıza tavsiye eder misiniz? Neden?*

K3: Okuduğum bölüm sadece tek ilahiyat Almanya’da okuyacaksa yani yanına başka bir dal almadan tavsiye etmem. Dediğim gibi ileride çalışma yerleri mevcut değil. Ve Türkiye’deki ilahiyat ile kıyaslarsak Türkiye’de daha verimli geçtiğini söyleyebilirim. Tavsiye edeceğim İslam din dersi öğretmenliğidir. Bu zamanda İslam din dersi öğretmenlerine ihtiyaç duyuluyor.

“E6” (25) ile Mülakat

Atila Kurnaz: *İyi günler. Kendinizi tanıtır mısınız?*

E6: Ben Osnabrück Üniversitesinde İslam din dersi ve Biyoloji öğretmenliği bölümlerinde okuyorum. 25 yaşındayım ve Osnabrück’te yaşıyorum.

A.K.: *Nerede büyüdüünüz?*

E6: Burada (Osnabrück) doğdum ve büyüdüm.

A.K.: *Arkadaşlarınızın uyrukları nedir?*

E6: Arkadaşlarım Türklerden ve Almanlardan oluşuyor.

A.K.: *Hangi şehir ve okullarda eğitim gördünüz?*

E6: Tüm eğitim hayatımı Osnabrück’te geçirdim. Şimdi de üniversiteyi burada okuyorum.

A.K.: *Günlük hayatınızda hangi dili daha sıklıkla kullanıyorsunuz? Neden?*

E6: Genellikle ikisini de kullanıyorum. Sadece kullandığım yerler değişiyor. Mesela evdeyken daha fazla Türkçe konuşurken dışarıda daha fazla Almanca konuşuyorum. O an kiminle konuştuğuma balı geliyor konuştuğum dil.

A.K.: *Okuduğunuz okullarda din ve/veya ana dil dersleri var mıydı?*

E6: Okulumda İslam din dersi yoktu. Hristiyan din dersi vardı. Ben katılmadım o derse ama ders dilinin Almanca olduğunu biliyorum. Bizim okulumuzda Türkçe dersleri vardı. O derslere de katılmadım. Katılmak isterdim fakat öğretmen “Kemalist”ti. Ondan dolayı o derslere de katılmadık.

A.K.: *Okulda gördüğünüz din dersi hangi dilde verilmekteydi?*

E6: Dediğim gibi İslam din dersi yoktu. Olan din dersleri de Almanca işleniyordu. İslam din dersi olmuş olsa elbette Almanca olmasını isterdim.

A.K.: *Camilerde dini eğitim gördünüz mü? Evetse: Hangi dilde din eğitimi gördünüz? Hayırsa: Hangi dilde din eğitimi görmek isterdiniz?*

E6: Hafta sonu camilerde din dersi gördüm. Osnabrück'te birçok Türk camileri var onlara gidiyordum ben de diğer arkadaşlarım gibi. Din hocamız Türkiye'den geliyordu ve biz de dersleri Türkçe olarak görüyorduk.

A.K.: *Bulduğunuz şehirdeki camilerde hutbeler ve vaazlar hangi dilde veriliyor? Siz bu hutbelerin hangi dilde verilmesini isterdiniz? Neden?*

E6: Hutbeler, çoğu zaman Türkçe veriliyordu. Ama bazen Almanca ve Arapça da yapılıyordu. Hatiplere bağlı. Kimi hatip Almanca biliyordu ve konuşmasını önce Türkçe daha sonra Almanca yapıyordu.

A.K.: *Camilerdeki din görevlileri cemaatle iletişimini hangi dille sağlıyor? Sizce hangi dille iletişimde olmasını isterdiniz? Neden?*

E6: Genellikle Türkçe konuşuyorlar. Son yıllarda Arapça da konuşmaya başladılar. Bu Suriye savaşından dolayı gelen Araplar için. Ben bunların ikisini de doğru buluyorum ama Almanca da bilmeleri gerektiğini düşünüyorum.

A.K.: *Okuduğunuz bölümü neden seçtiniz?*

E6: Öğretmenlik mesleğinde Almanya'da iyi ücretler veriliyor. Benim bu bölümü seçmemde en önemli neden maddi anlamda iyi gelirin olması.

A.K.: *Neden Almanya'daki bir üniversitede eğitim görmek istediniz?*

E6: Almanya'da okuyorum çünkü ailem burada yaşıyor. Hem ben de burada doğup büyüdüm.

A.K.: *Farklı ülkedeki bir üniversitede din eğitimi almak ister miydiniz? Neden?*

E6: İsterdim elbette. Mesela İstanbul'da medrese eğitimi almak isterdim.

A.K.: *İlahiyat ve İslam Din öğretmenliği bölümlerinde sizden Almanca dışında bilmeniz gereken farklı bir dil istendi mi? İstendiyse: Sizce neden başka bir dil daha bilmeniz istendi? İstenmediyse: Sizce Almanca dışında hangi dil veya dillerin bilinmesi bölümünüz açısından gereklidir?*

E6: Bizden herhangi farklı bir dil bilmemiz istenmedi. Eğer ileride istenecek olursa Arapça ve İngilizce istense bence çok iyi olur. Arapça İslam'ın dili olduğu için. İngilizceyse günümüzde en çok yazı yazılan dil olduğu için istenilebilir.

A.K.: *Okuduğunuz bölümden beklentileriniz nelerdir? Beklentileriniz karşılandı mı?*

E6: Maalesef karşılanmadı. Her konuda karşılanmadı. Mesela eğitim ve pedagojik kısım eksik kaldı. Bunlar ilerde tamamlanır mı bilmiyorum. Yalnız benim için en büyük eksiklikler bunlar.

A.K.: *Mezuniyetten sonra ne yapmayı düşünüyorsunuz?*

E6: Üniversiteyi biran önce bitirip mesleğimi yapmak istiyorum.

A.K.: *Almanya'daki okullarda din eğitimi hakkında ne düşünüyorsunuz?*

E6: Sartlar zor. Ama muhakkak İslam din dersi verilmesi lazım. Sağlam güvenilir hocalar olması lazım ki çocuklarımıza yanlış bilgiler öğretilmesin.

A.K.: *Okullarda verilen din eğitiminin hangi dilde verilmesi gerektiğini düşünüyorsunuz? Neden?*

E6: Bulduğumuz ülkenin dilinde verilmesi gerekiyor ki bunu orda yaşayan millete onların dilinde gerektiğinde anlatabilelim.

A.K.: *Okullarda İslam din dersi veren bir öğretmen Almanca dışında farklı bir dil bilmesi sizce gerekli midir? Neden?*

E6: Evet bence gerekli. Önceki sorularda da belirttiğim gibi İslam din dersi öğretmenliği yapan bir öğretmenin öncelikle bilmesi gereken dil Almanca. Fakat bunun yanında Arapça, Türkçe ve farklı Müslüman toplumlarına ait bir dil daha bilmesi gerektiğine inanıyorum. Almanca bilmeyen ailelerle iletişimde bundan yararlanabilir. Ayrıca derste de kullandığında öğrencilerin motivasyonunu sağlayabilir.

A.K.: *Göreve başladığınızda hangi dili kullanmak isterdiniz? Neden?*

E6: Almanca. Bulduğum toplumdaki dil neyse o dilde öğretmek isterdim ki o dilde benim anlatmak istediklerim anlaşılın.

A.K.: *Üniversitelerdeki İslam Din Öğretmenliği hakkında ne düşünüyorsunuz? Neden?*

E6: Üniversitelerde böyle derslerin sunulmasının çok önemli ve büyüklerimizin büyük bir başarısı olarak görüyorum. Derslerin içeriğinin sadece devletten değil, aynı zamanda İslami teşkilatlarında kontrolünde olması gerekiyor. Bu sadece devlete bırakılmaması lazım.

A.K.: *Hamburg ve Bremen Eyaletlerinin Müslüman cemaatlerle yaptıkları anlaşmalar hakkında ne düşünüyorsunuz? Bu anlaşma ile birlikte Müslümanlar açısından olumlu/olumsuz ne gibi gelişmeler yaşandı?*

E6: Bu anlaşmaların çok önemli olduğunu düşünüyorum. Başka eyaletlerde bu tür anlaşmalar için uğraşıyorlar ama karsılarına engeller çıkartılıyor. Mesela en son örnek Niedersachsen (Aşağı Saksonya). Yapacaklarını söyleyip daha sonra çeşitli bahanelerle anlaşma yapmadılar.

A.K.: *Müslüman cemaatler tarafından verilen icazetler hakkında ne düşünüyorsunuz? Sizce icazet öğretmenlik yapabilmek için gerekli mi? Neden? İcazetin eksikleri/fazlalıkları nelerdir?*

E6: Bu konuda fikrimin olmasına rağmen bir fikirde bulunmak istemiyorum.

A.K.: *Alman İslam Konferansı hakkında ne düşünüyorsunuz? Böyle bir konferans gerekli miydi? Konferans ile Müslümanlar adına ne gibi değişiklikler meydana geldi?*

E6: Siyasi bir konferans. Müslümanlar adına herhangi bir olumlu getirdiğini veya getireceğini zannetmiyorum.

A.K.: *Okuduğunuz bölüm hakkında aile, arkadaşlarınız ve içerisinde yaşadığınız toplum ne düşünmektedir?*

E6: Okuduğum bölüm hakkında gerek ailem gerekse arkadaş ve tanıdık çevrem hep olumlu görüşler söylüyorlar.

A.K.: *Okuduğunuz bölümü çevrenize ve tanıdıklarınıza tavsiye eder misiniz? Neden?*

E6: Bu işi gerçekten yapmak isteyen kişilerin yapması. Sadece para için yapacak kişilerin öğretmenliği yapmalarını tavsiye ederim.

“E7” (25) ile Mülakat

Atila Kurnaz: *İyi günler. Kendinizi tanıtır mısınız?*

E7: Merhaba. Ben 25 yaşındayım. Duisburg'ta doğdum. Üniversitede İslam din öğretmenliği bölümünde beşinci dönemimde okuyorum.

A.K.: *Nerede büyüdüünüz?*

E7: Üniversite için Osnabrück'e gelesiyeye kadarki hayatım Duisburg'ta geçti.

A.K.: *Arkadaşlarınızın uyrukları nedir?*

E7: Arkadaşlarımın çoğu Türk ve Almanlardan oluşuyor.

A.K.: *Hangi şehir ve okullarda eğitim gördünüz?*

E7: İlkokuldan liseye kadar hep Duisburg'taydım.

A.K.: *Günlük hayatınızda hangi dili daha sıklıkla kullanıyorsunuz? Neden?*

E7: Özel hayatımda yani evde ve arkadaşlarımla olduğumda Türkçe konuşuyorum. Elbette dışarıda olduğumda mesela alışverişte veya Alman arkadaşlarımla olduğumda Almanca. Bir de üniversitede olduğumda hepimiz Almanca konuşuyoruz.

A.K.: *Okuduğunuz okullarda din ve/veya ana dil dersleri var mıydı?*

E7: Okuduğum okulda ana dil dersleri vardı. Katılımı zorunlu tutuyorlardı ve ben de katıldım hep derslere.

A.K.: *Okulda gördüğünüz din dersi hangi dilde verilmekteydi?*

E7: Hristiyanlarınkı gibi bir din dersimiz yoktu. Ama Türkçe derslerinin içerisinde İslam'la alakalı dersler yapıyorduk. Mesela üç saat Türkçe dersimiz varsa bir saatinde İslam dersi görüyorduk.

A.K.: *Camilerde dini eğitim gördünüz mü? Evetse: Hangi dilde din eğitimi gördünüz? Hayırsa: Hangi dilde din eğitimi görmek isterdiniz?*

E7: Camideki din derslerine de katılıyordum liseye başlayana kadar. Sonra liseye başlayınca zaten birçok şeyi öğrenmiştim. Dersler ağır olunca bıraktım. Camide aldığım din dersleri hep Türkçeydi. Ben Türkçe olmasından yanayım. Çünkü zaten gittiğimiz cami Türk camisi ve gelen öğrenciler hep Türk ailelerin çocukları.

A.K.: *Bulduğunuz şehirdeki camilerde hutbeler ve vaazlar hangi dilde veriliyor? Siz bu hutbelerin hangi dilde verilmesini isterdiniz? Neden?*

E7: Benim gittiğim her camide Türkçe veriliyor. Zaten hep Türk camilerine gidiyorum. Bu şekilde olması benim için iyi. Böyle devam etmeli. Bir değişikliğe gerek yok.

A.K.: *Camilerdeki din görevlileri cemaatle iletişimini hangi dille sağlıyor? Sizce hangi dille iletişimde olmasını isterdiniz? Neden?*

E7: Türk halkıyla Türkçe konuşulur. Din görevlileri de Türk cemaatte Türk. Başka bir dile gerek yok.

A.K.: *Okuduğunuz bölümü neden seçtiniz?*

E7: Öğretmenlik mesleği kutsal bir meslek. Benim de bu mesleği seçme nedenlerim arasında bu kutsallık var.

A.K.: *Neden Almanya'daki bir üniversitede eğitim görmek isterdiniz?*

E7: Almanya’da üniversite eğitimi dünyaca biliniyor. Ayrıca dünyanın her yerinde de geçerliliği var. Ben de bu yüzden seçtim Almanya’da eğitimi.

A.K.: *Farklı ülkedeki bir üniversitede din eğitimi almak ister miydiniz? Neden?*

E7: İlla yurt dışında bir yerde eğitim almayı düşünseydim bu Türkiye’de olurdu. Özellikle İFAM Medresesinde (İlmi ve Fikri Araştırma Merkezi) eğitim görmek isterdim. Daha derin İslami bilgiler edinmek adına.

A.K.: *İlahiyat ve İslam Din öğretmenliği bölümlerinde sizden Almanca dışında bilmeniz gereken farklı bir dil istendi mi? İstendiyse: Sizce neden başka bir dil daha bilmeniz istendi? İstenmediyse: Sizce Almanca dışında hangi dil veya dillerin bilinmesi bölümünüz açısından gereklidir?*

E7: Arapça dilini öğrenmek zorunluluğu vardı. Zaten Almancanın yanında Arapça ve Türkçenin yeterli olduğunu düşünüyorum. Başka dillere gerek yok.

A.K.: *Okuduğunuz bölümden beklentileriniz nelerdir? Beklentileriniz karşılandı mı?*

E7: Bu bölümü okumamdaki tek beklenti memur olmak ve hayatımı garanti altına almak. İnşallah mezuniyetten sonra bu beklentim gerçekleşecek.

A.K.: *Mezuniyetten sonra ne yapmayı düşünüyorsunuz?*

E7: Elbette okulda öğretmen olmayı.

A.K.: *Almanya’daki okullarda din eğitimi hakkında ne düşünüyorsunuz?*

E7: Almanya gibi gayri Müslim bir ülkede İslam din dersi verilmesi bizi mutlu ediyor. Kolay bir şey değil sonuçta. Bu hakkı tanınmasalar tanımayabilirlerdi.

A.K.: *Okullarda verilen din eğitiminin hangi dilde verilmesi gerektiğini düşünüyorsunuz? Neden?*

E7: Dersler kesinlikle Almanca verilmesi gerektiğini düşünüyorum. Almanya’da yaşamı farklı bir dilde İslam din dersi verilmesi biraz abes olur.

A.K.: *Okullarda İslam din dersi veren bir öğretmen Almanca dışında farklı bir dil bilmesi sizce gerekli midir? Neden?*

E7: Kutsal kitabımız Kur’an-ı Kerim Arapça olarak yazılmış. Bundan dolayı da Arapça da yer alması gerekir. Elbette Arapçanın yanında İngilizce de bilmekte faydalı olduğunu düşünüyorum.

A.K.: *Göreve başladığınızda hangi dili kullanmak isterdiniz? Neden?*

E7: İnşallah mezun olup öğretmenlik mesleğine başladığımda Almanca işlemek isterim derslerimi. Elbette Arapça veya Türkçeden yararlanabilirim fakat bu çok kısıtlı olmak şartıyla yaparım.

A.K.: *Üniversitelerdeki İslam Din Öğretmenliği hakkında ne düşünüyorsunuz? Neden?*

E7: Hak dini olan İslam'ın her yere daha fazla ulaşması konusunda üniversitelerdeki bu ve bunun gibi bölümlerin olması beni ancak mutlu eder.

A.K.: *Hamburg ve Bremen Eyaletlerinin Müslüman cemaatlerle yaptıkları anlaşmalar hakkında ne düşünüyorsunuz? Bu anlaşma ile birlikte Müslümanlar açısından olumlu/olumsuz ne gibi gelişmeler yaşandı?*

E7: Hiçbir fikrim yok.

A.K.: *Müslüman cemaatler tarafından verilen icazetler hakkında ne düşünüyorsunuz? Sizce icazet öğretmenlik yapabilmek için gerekli mi? Neden? İcazetin eksikleri/fazlalıkları nelerdir?*

E7: İcazeti veren kurumlar sigorta görevi görüyorlar bence. Ehli Sünnete uygunluğu bakımından öğretmen adaylarını denetlemesi ve icazet veriyor olması çok önemli. İcazet önemli ve gerekli bir şey.

A.K.: *Alman İslam Konferansı hakkında ne düşünüyorsunuz? Böyle bir konferans gerekli miydi? Konferans ile Müslümanlar adına ne gibi değişiklikler meydana geldi?*

E7: İslam konferansı kesinlikle çok önemli bir konu. Fakat Almanya'daki Müslüman cemaatler bunun kıymetini pek bilmiyorlar.

A.K.: *Okuduğunuz bölüm hakkında aile, arkadaşlarınız ve içerisinde yaşadığınız toplum ne düşünümektedir?*

E7: Çevrem okuduğum bölümü önemli ve kutsal bir görev olarak görüyorlar. Bu bölümü okumamda çok büyük bir destekte var. Bundan dolayı ne kadar doğru bir tercih yapmış olduğumun farkındayım.

A.K.: *Okuduğunuz bölümü çevrenize ve tanıdıklarınıza tavsiye eder misiniz? Neden?*

E7: Kesinlikle herkese tavsiye ederim. Ben şunu bilir şunu söylerim: "Sizin en hayırlınız Kur'an-ı öğrenen ve öğretenidir." diye buyuruyor Resulü Kibriya Efendimiz s.a.v..

“K4” (21) ile Mülakat

Atilla Kurnaz: *İyi günler. Kendinizi tanıtır mısınız?*

K4: Ben 21 yaşındayım. Osnabrück Üniversitesinde İslam din dersi ve el becerileri öğretmenliği bölümünde lisans okuyorum.

A.K.: *Nerede büyüdüünüz?*

K4: Ben burada (Osnabrück) doğup büyüdüm ve hala burada yaşıyorum.

A.K.: *Arkadaşlarınızın uyrukları nedir?*

K4: Arkadaşlarımın çoğu Alman.

A.K.: *Hangi şehir ve okullarda eğitim gördünüz?*

K4: Tüm eğitim hayatım Osnabrück'te geçti. Osnabrück'te Gymnasiumda Abitur yaptıktan sonra direkt Üniversiteye başladım. Hala okuyorum.

A.K.: *Günlük hayatınızda hangi dili daha sıklıkla kullanıyorsunuz? Neden?*

K4: İki dili de aynı şekilde kullanıyorum. Belki Türkçe biraz daha fazla ağır basıyordur. Çünkü evdeyken ailemle sadece Türkçe konuşuyorum. Türk arkadaşlarımla yarı Türkçe yarı Almanca konuşuyorum.

A.K.: *Okuduğunuz okullarda din ve/veya ana dil dersleri var mıydı?*

K4: Okuduğum ilkokulda hem din dersi hem de Türkçe dil dersi vardı. Gymnasiumda yoktu ama okul dışı Türkçe dil kursuna katılma imkânımız vardı. Din dersinin olmasını isterdim.

A.K.: *Okulda gördüğünüz din dersi hangi dilde verilmekteydi?*

K4: Din dersi Türkçeydi. Türkçe hocamız din dersi veriyordu. Sınıfta sadece birkaç kişi olduğundan ve bu kişilerin Türk olmasından dolayı Türkçe veriliyordu.

A.K.: *Camilerde dini eğitim gördünüz mü? Evetse: Hangi dilde din eğitimi gördünüz? Hayırsa: Hangi dilde din eğitimi görmek isterdiniz?*

K4: Evet 5 yaşından itibaren hafta sonları camide dini eğitimlere katıldım. Dersler sadece Türkçeydi çünkü yabancı ana dili olan kimse yoktu (öğrencilerden).

A.K.: *Bulduğunuz şehirdeki camilerde hutbeler ve vaazlar hangi dilde veriliyor? Siz bu hutbelerin hangi dilde verilmesini isterdiniz? Neden?*

K4: Diğer şehirlerde nasıl bilmiyorum ama Osnabrück'te hutbeler olsun vaazlar olsun üç dilde yapılıyor. Türkçe, Arapça ve Almanca. Bence olması gereken bu. Böylesi hem anlaşılmaya hem de entegrasyona katkı sağladığını düşünüyorum.

A.K.: *Camilerdeki din görevlileri cemaatle iletişimini hangi dille sağlıyor? Sizce hangi dille iletişimde olmasını isterdiniz? Neden?*

K4: Görevliler genel olarak Türkçe ile iletişim kuruyorlar. Yabancı ziyaretçiler geldiğinde ise Almancadan anlaşıyorlar.

A.K.: *Okuduğunuz bölümü neden seçtiniz?*

K4: Okuduğum bölümlerle ilgilendiğimden ve din hakkındaki bilgilerimi Almancadan da öğrenmek istediğimden seçtim.

A.K.: *Neden Almanya'daki bir üniversitede eğitim görmek istediniz?*

K4: İmkânım ve bilgim olsaydı Türkiye'de okumak isterdim. Burada yaşadığımdan dolayı başka bir şansım yoktu.

A.K.: *Farklı ülkedeki bir üniversitede din eğitimi almak ister miydiniz? Neden?*

K4: Türkiye'de din eğitimi almak isterdim. Almanya'da yeterince kapsamlı olmadığından, Türkiye'de dini bilgimi geliştirip kendim Almancaya çevirmek (yönelmek) isterim.

A.K.: *İlahiyat ve İslam Din öğretmenliği bölümlerinde sizden Almanca dışında bilmeniz gereken farklı bir dil istendi mi? İstendiyse: Sizce neden başka bir dil daha bilmeniz istendi? İstenmediyse: Sizce Almanca dışında hangi dil veya dillerin bilinmesi bölümünüz açısından gereklidir?*

K4: Almancadan farklı bir dil istenmedi. Üniversitede Arapçayı dört dönem öğrendik. İngilizcenin zaten var olduğu ön görüldü. Bunlar dışında başka bir dil istenmedi.

A.K.: *Okuduğunuz bölümden beklentileriniz nelerdir? Beklentileriniz karşılandı mı?*

K4: Okuduğum din dersi bölümünde Arapçanın daha kapsamlı olmasını isterdim. Mesela öğrencilere daha fazla Arap ülkelerinde exkursion (Türk. Araştırma gezisi) Genel olarak derslerin daha dini yönde olmasını ve bilimsel olmamasını isterdim.

A.K.: *Mezuniyetten sonra ne yapmayı düşünüyorsunuz?*

K4: Mezun olduktan sonra bir an önce okullarda öğretmenlik yapmayı istiyorum.

A.K.: *Almanya'daki okullarda din eğitimi hakkında ne düşünüyorsunuz?*

K4: İlkokul dışında devam eden okullarda da din dersinin olmasını isterim. Mesela Haupt- ve Realschulelerde. İlla başvuru yapılmadan da din dersi olması gerekir.

A.K.: *Okullarda verilen din eğitiminin hangi dilde verilmesi gerektiğini düşünüyorsunuz? Neden?*

K4: Yaşanan ülkenin dilinde olması gerekir. Ev dışında insanlarla iletişime girerken yaşanan ülkenin dili kullanıldık için bilgilerin Almanca dilinde verilmesi gerekir.

A.K.: *Okullarda İslam din dersi veren bir öğretmen Almanca dışında farklı bir dil bilmesi sizce gerekli midir? Neden?*

K4: Dedığınız gibi Almanca dışında bence kesinlikle Arapçayı da bilinmesi gerekiyor. İslam Arapçayla birleşmiş bir din. Elbette insanlar kendi ana dillerinde İslam'ı öğrenebilirler fakat okullarda Almancanın yanında Arapçanın da bilinmesinde fayda görüyorum.

A.K.: *Göreve başladığınızda hangi dili kullanmak isterdiniz? Neden?*

K4: Almancayı. Çünkü artık çok fazla farklı milliyetten çocuklar din dersine katılıyor ve hepsinin aynı dilde aynı zorlukla dinini öğrenmesini isterim.

A.K.: *Üniversitelerdeki İslam Din Öğretmenliği hakkında ne düşünüyorsunuz? Neden?*

K4: Yetersiz dersler. Mesela normal bir ilahiyat bölümü kadar dersin olmasını isterim. Öğretmenlikte lazım olmasa bile, dinini kapsamlı bir şekilde öğrenmek daha verimli olur.

A.K.: *Hamburg ve Bremen Eyaletlerinin Müslüman cemaatlerle yaptıkları anlaşmalar hakkında ne düşünüyorsunuz? Bu anlaşma ile birlikte Müslümanlar açısından olumlu/olumsuz ne gibi gelişmeler yaşandı?*

K4: Bilmiyorum.

A.K.: *Müslüman cemaatler tarafından verilen icazetler hakkında ne düşünüyorsunuz? Sizce icazet öğretmenlik yapabilmek için gerekli mi? Neden? İcazetin eksikleri/fazlalıkları nelerdir?*

K4: İlla icazet gereklimi bilemiyorum açıkçası. Yani bir öğretmen icazet almadan da öğretmenliğini yapabilir. Çünkü bir öğretmenin görevleri bellidir. Onun başına bir denetimci koymak biraz güvensizliğin göstergesi olarak görüyorum.

A.K.: *Alman İslam Konferansı hakkında ne düşünüyorsunuz? Böyle bir konferans gerekli miydi? Konferans ile Müslümanlar adına ne gibi değişiklikler meydana geldi?*

K4: Müslümanlar adına bir faydasının olduğunu düşünmüyorum. Çok siyasi bir konferans.

A.K.: *Okuduğunuz bölüm hakkında aile, arkadaşlarınız ve içerisinde yaşadığınız toplum ne düşünmektedir?*

K4: Okuduğum bölümden kendim başta olmak üzere herkes memnun. Fakat içerik olarak bölümümü yetersiz buluyorum. Önceden de bahsettiğim gibi dini yönü eksik gibi. Belki ilerde bu eksiklik giderilir.

A.K.: *Okuduğunuz bölümü çevrenize ve tanıdıklarınıza tavsiye eder misiniz? Neden?*

K4: Ben üniversitede edindiğim bilgilerin yüzde 90'ını zaten camide gördüğüm 13 yıllık eğitimde edindim. Bilgileri tekrardan Almancadan yeniledim ve bilimsel yönde öğrendim. Hiç dini eğitim almayan kişiler için iyi bir bölüm ama daha detaylı bir eğitim yapılabilir.

“E8” (26) ile Mülakat

Atilla Kurnaz: *İyi günler. Kendinizi tanıtır mısınız?*

E8: Merhaba ben 26 yaşındayım. Duisburg'ta doğdum. İslam din öğretmenliği bölümünde okuyorum.

A.K.: *Nerede büyüdüünüz?*

E8: Almanya'da doğup büyüdüm.

A.K.: *Arkadaşlarınızın uyrukları nedir?*

E8: Çoğunluğu Türk olmakla beraber Alman arkadaşlarımda çok.

A.K.: *Hangi şehir ve okullarda eğitim gördünüz?*

E8: Hep Alman okullarına gittim. En son Duisburg'ta bir Gymnasiumdan mezun oldum.

A.K.: *Günlük hayatınızda hangi dili daha sıklıkla kullanıyorsunuz? Neden?*

E8: Genellikle Türkçeyi kullanıyorum. Elbette Almancayı da kullanıyorum ama çoğunlukla Türkçe.

A.K.: *Okuduğunuz okullarda din ve/veya ana dil dersleri var mıydı?*

E8: İlkokulda Türkçe derslerimiz vardı okulda. Ben de dört yıl boyunca o derslere katıldım. İlkokuldan sonraki okullarda Türkçe dersleri yoktu. Eğer olsaydı katılırdım.

A.K.: *Okulda gördüğünüz din dersi hangi dilde verilmekteydi?*

E8: Din derslerimiz yoktu. Keşke olsaydı. Almanca olurdu hem.

A.K.: *Camilerde dini eğitim gördünüz mü? Evetse: Hangi dilde din eğitimi gördünüz? Hayırsa: Hangi dilde din eğitimi görmek isterdiniz?*

E8: Evet. Camilerdeki din derslerine katıldım. Dersler hep Türkçeydi. Bunun öyle olması hocadan dolayı. Hocamız Türkçeden başka bir dil bilmiyordu. Benim için Türkçe olması gayet iyiydi.

A.K.: *Bulduğunuz şehirdeki camilerde hutbeler ve vaazlar hangi dilde veriliyor? Siz bu hutbelerin hangi dilde verilmesini isterdiniz? Neden?*

E8: Gittiğim camilerde genellikle iki dilli hutbeler ve vaazlar oluyordu. Bunun böyle olması gayet iyi. Camilerdeki din derslerine genellikle Türk çocuklar katılıyor ama namazlara farklı farklı milletlerden Müslümanlar geliyor. Bundan dolayı Almancanın da olması gayet doğal ve iyi.

A.K.: *Camilerdeki din görevlileri cemaatle iletişimini hangi dille sağlıyor? Sizce hangi dille iletişimde olmasını isterdiniz? Neden?*

E8: Görevlilerin hepsi Türkiye'den geliyorlardı. Cemaatte Türk olduğu için genellikle iletişimleri Türkçe oluyordu.

A.K.: *Okuduğunuz bölümü neden seçtiniz?*

E8: Seçmemin temel nedeni hem öğrenmeyi hem de öğretmeyi sevmem.

A.K.: *Neden Almanya'daki bir üniversitede eğitim görmek istediniz?*

E8: Almanya'da doğup büyüdüğüm için Almanya'da okumak istedim.

A.K.: *Farklı ülkedeki bir üniversitede din eğitimi almak ister miydiniz? Neden?*

E8: Fırsatım olsaydı Türkiye'de eğitim almak isterdim. Türkiye'deki din eğitiminde Almanya'dan daha fazla tecrübeye ve geçmişe sahip olduğundan dolayı.

A.K.: *İlahiyat ve İslam Din öğretmenliği bölümlerinde sizden Almanca dışında bilmeniz gereken farklı bir dil istendi mi? İstendiyse: Sizce neden başka bir dil daha bilmeniz istendi? İstenmediyse: Sizce Almanca dışında hangi dil veya dillerin bilinmesi bölümünüz açısından gereklidir?*

E8: Almanca ve Arapçadan başka bir dil istenilmedi. Arapça giriş seviyesinde bilmemiz yeterliydi. Hem üç buçuk yılda Arapça derslerimiz var. Hatırladığım kadarıyla 4 dönem Arapça dersler görüyoruz.

A.K.: *Okuduğunuz bölümden beklentileriniz nelerdir? Beklentileriniz karşılandı mı?*

E8: İslam dinini ve Alman tarihini öğrenip, öğrencilerime aktarma. Bunlar yeterince olmadı. Üniversitelerde öğrencilerin ve bilgi aktarımının üstüne fazla durulmuyor. Biraz arafta bırakıyoruz.

A.K.: *Mezuniyetten sonra ne yapmayı düşünüyorsunuz?*

E8: İnşallah öğretmenlik yapmayı düşünüyorum.

A.K.: *Almanya'daki okullarda din eğitimi hakkında ne düşünüyorsunuz?*

E8: Yani bir bölüm. Eksilikleri çok ama gelişime de açık bir ders. Bu da zamanla olacak bir şey.

A.K.: *Okullarda verilen din eğitiminin hangi dilde verilmesi gerektiğini düşünüyorsunuz? Neden?*

E8: Tabii ki Almanca. Öğrenciler farklı milliyetlerden olmalarından dolayı ortak dildir Almanca. Bundan başka bir dilin kullanılması olanaksız olarak görüyorum.

A.K.: *Okullarda İslam din dersi veren bir öğretmen Almanca dışında farklı bir dil bilmesi sizce gerekli midir? Neden?*

E8: Arapça bilseler iyi olur diye düşünüyorum. Ama illa ki bilmeleri gerekmez. Önemli olan Almancalarının çok iyi olması. Bundan başka dil sadece artı getirir.

A.K.: *Göreve başladığınızda hangi dili kullanmak isterdiniz? Neden?*

E8: Almanya'daki okullarda görev alacağım için elbette kullanacağım dil de Almanca olacak. Hem benim açımdan iyi hem de öğrencilerin anladıkları ortak dil Almanca.

A.K.: *Üniversitelerdeki İslam Din Öğretmenliği hakkında ne düşünüyorsunuz? Neden?*

E8: Bölümün geliştirilmesi gerekiyor. Bu gelişimin içerisinde hem bilgili hem de daha tecrübeli hocaların üniversiteye getirilerek başlanabilir. Hem öğretmenlik bölümü hem de ilahiyat bölümü çekici bir bölüm olmasını ancak böyle sağlanabilir.

A.K.: *Hamburg ve Bremen Eyaletlerinin Müslüman cemaatlerle yaptıkları anlaşmalar hakkında ne düşünüyorsunuz? Bu anlaşma ile birlikte Müslümanlar açısından olumlu/olumsuz ne gibi gelişmeler yaşandı?*

E8: Hiçbir bilgim yok.

A.K.: *Müslüman cemaatler tarafından verilen icazetler hakkında ne düşünüyorsunuz? Sizce icazet öğretmenlik yapabilmek için gerekli mi? Neden? İcazetin eksikleri/fazlalıkları nelerdir?*

E8: Evet kesinlikle gerekli. Yoksa her önüne gelen ders verirse Türkiye'deki gibi hadis inkârcıları türer. Bu da sadece derslere değil Müslümanlara ve İslam'a da zarar verir. Bunun olmasını istemem.

A.K.: *Alman İslam Konferansı hakkında ne düşünüyorsunuz? Böyle bir konferans gerekli miydi? Konferans ile Müslümanlar adına ne gibi değişiklikler meydana geldi?*

E8: Almanya'daki Müslüman cemaatlerin özeleştiriyi yapmasına vesile olan bir konferans. Elbette onun da (konferansın) artı ve eksileri var ama olması bence bir başlangıç.

A.K.: *Okuduğunuz bölüm hakkında aile, arkadaşlarınız ve içerisinde yaşadığınız toplum ne düşünülmektedir?*

E8: Tanıdığım herkes seviniyor. Almanya'da İslam din dersi verilmesi konusunda zaten sevinçliler. Bu dersi benim vereceğimden dolayı daha da sevinçliler.

A.K.: *Okuduğunuz bölümü çevrenize ve tanıdıklarınıza tavsiye eder misiniz? Neden?*

E8: Ederim. Çünkü Almanya'da milyonlarca Müslüman öğrenci var ama maalesef yeterince İslam din dersi verebilecek öğretmen yok. Bunun çözümü daha fazla Müslümanın İslam din öğretmenliği okuması.

3.6.2 Yüksek Lisans Eğitimi Gören Öğrencilerle Mülakat

“E9” (24) ile Mülakat

Atilla Kurnaz: *İyi günler. Kendinizi tanıtır mısınız?*

E9: Merhaba. 24 yaşındayım ve Osnabrück Üniversitesinde İslam din öğretmenliği bölümünde yüksek lisans yapmaktayım. Daha birinci dönemdeyim.

A.K.: *Nerede büyüdüünüz?*

E9: Hayatımın büyük bir bölümünü Almanya'da geçirdim. Üniversite eğitimim için dört yılığına İstanbul'da yaşadım ve eğitimim bittikten sonra tekrar Almanya'ya geri geldim

A.K.: *Arkadaşlarınızın uyrukları nedir?*

E9: Arkadaşlarıımın hepsi Türk kökenli. Alman vatandaşlığı olan Türklerden.

A.K.: *Hangi şehir ve okullarda eğitim gördünüz?*

E9: Lisans eğitimimi 29 Mayıs Üniversitesinde tamamladım ve yüksek lisans eğitimimi Osnabrück Üniversitesinde devam ettirmekteyim.

A.K.: *Günlük hayatınızda hangi dili daha sıklıkla kullanıyorsunuz? Neden?*

E9: Açıkçası günlük hayatta kullanmış olduğum dil Türkçe. Kullanma nedenim Türkçenin ana dilim olması. Valla açık söylemem gerekirse her konuda kendimi Türkçede daha iyi ifade ettiğimi düşünüyorum. Kendimi daha güvende hissediyorum Türkçede.

A.K.: *Okuduğunuz okullarda din ve/veya ana dil dersleri var mıydı?*

E9: Almanya'da okuduğum ilk ve ortaokulda din eğitimi vardı. Daha doğrusu bu din eğitimi bugünkü şekliyle değil. Konsolosluk tarafından Türkiye'de getirilen ana dil dersleri kapsamında din derslerimiz vardı.

A.K.: *Okulda gördüğünüz din dersi hangi dilde verilmekteydi?*

E9: Almanca. Öyle kalmasını isterim, çünkü İslam din dersine katılan çocukların çoğu Türk kökenli değil ve ortak dilleri Almanca olduğu için, dersin o dilde verilmesi daha faydalıdır diye zannediyorum.

A.K.: *Camilerde dini eğitim gördünüz mü? Evetse: Hangi dilde din eğitimi gördünüz? Hayırsa: Hangi dilde din eğitimi görmek isterdiniz?*

E9: Elbette ben de Almanya'daki camilerde din dersine katıldım. Az önce belirttiğim gibi okullarda Türkçe dersleri vardı ve bu dersleri veren öğretmenler Türkiye'den geliyorlardı. Aynı şekilde Almanya'daki camilerde hocalar da Türkiye'den gelmeler ve Almancayı bilmemelerinden dolayı dersleri Türkçe gördük.

A.K.: *Bulduğunuz şehirdeki camilerde hutbeler ve vaazlar hangi dilde veriliyor? Siz bu hutbelerin hangi dilde verilmesini isterdiniz? Neden?*

E9: Hutbeler Türkçe ve Almanca. Ayrıca bazı camilerimizde Arapça dilinde verilmektedir. Aynı şekil olmasını isterim. Hutbeyi tüm Müslüman kardeşlerimizin anlayabilmesi için bu üç dil şart diye düşünüyorum.

A.K.: *Camilerdeki din görevlileri cemaatle iletişimini hangi dille sağlıyor? Sizce hangi dille iletişimde olmasını isterdiniz? Neden?*

E9: Benim gittiğim camilerde genellikle hocalar cemaatle Türkçe konuşuyorlar. Zamanımızda veya bulunduğumuz mekânda sadece Türk kökenli Müslümanlar mevcut olmadığı için, muhataba göre (dil) değişmeli diye düşünüyorum.

A.K.: *Okuduğunuz bölümü neden seçtiniz?*

E9: Açıkça söylemem gerekirse okuduğum öğretmenlik bölümüne girme nedenim bir misyona dayalı. Amacım okullarda eğitim gören ufak yaştaki Müslüman çocuklara hem imanı hem de Allah ve peygamber sevgisini aşlamak.

A.K.: *Neden Almanya'daki bir üniversitede eğitim görmek istediniz?*

E9: Almanya'da okumamın nedeni benim burada doğup büyümem. Ailelerimiz yıllar önce gelmişler ve bizler burada doğduk ve büyüdük. Her şeyimiz burada. Bundan dolayı Almanya'da okuyorum.

A.K.: *Farklı ülkedeki bir üniversitede din eğitimi almak ister miydiniz? Neden?*

E9: Komple bir eğitim hayatı için farklı bir ülkede din eğitimi almak istemem açıkçası. Belki bir veya iki dönem eğitimdeki farklılığı görmek için eğitim almak isterim.

A.K.: *İlahiyat ve İslam Din öğretmenliği bölümlerinde sizden Almanca dışında bilmeniz gereken farklı bir dil istendi mi? İstendiyse: Sizce neden başka bir dil daha bilmeniz istendi? İstenmediyse: Sizce Almanca dışında hangi dil veya dillerin bilinmesi bölümünüz açısından gereklidir?*

E9: Başka bir dil istenmedi. Ama Arapça dilini öğrenmemiz gerektiğini düşünüyorum. Son zamanda bu topraklarda muhacir kardeşlerimizin (Suriyeliler) sayıları çoğaldı. Hem onlara daha faydalı olabilmek için hem de yüce kitabımızı daha iyi anlayabilmek, daha iyi yaşayabilmek için Arapçayı öğrenmemiz şart olsa gerek.

A.K.: *Okuduğunuz bölümden beklentileriniz nelerdir? Beklentileriniz karşılandı mı?*

E9: Okuduğum bölüm tümüyle istek ve beklentilerimi karşıladığını söyleyemem fakat Almanya'da İslam din öğretmenliğinin olması bile bir başarı olarak görüyorum. Ayrıca uzun bir geçmişe sahip olmamasına rağmen beklentilerim de paralel olarak düşüktü.

A.K.: *Mezuniyetten sonra ne yapmayı düşünüyorsunuz?*

E9: Mezun olduktan sonraki hedefim Üniversitede öğretim görevlisi olarak devam etmeyi ve bunun yanında ise Grunschulede (Tür. İlkokul) İslam din derslerine girmeyi planlıyorum.

A.K.: *Almanya'daki okullarda din eğitimi hakkında ne düşünüyorsunuz?*

E9: Din eğitimi için yeterli olmadığını düşünüyorum, buna ilaveten çocukların hafta sonlarında camilere de gidip oradaki eğitime katılmaları şart. Yoksa tek başına okullarda verilen İslam din eğitimiyle çocukların fazla bir şey öğreneceklerini düşünmüyorum.

A.K.: *Okullarda verilen din eğitiminin hangi dilde verilmesi gerektiğini düşünüyorsunuz? Neden?*

E9: Daha önce de bahsettiğim üzere dersler kesinlikle Almanca olması gerekiyor. Sokakta, okulda, işte nasıl diyeyim her yerde Almanca konuşuyoruz. Bu elbette Almanya'da yaşadığımızla alakalı. Burada doğup büyüyen Müslüman çocuklar artık evde öğrenmiş oldukları ana dilden ziyade Almanca konuşuyorlar. Hem İslam din dersine giren çocukların ortak dili Almanca çünkü öğrenciler tek bir millettendir.

A.K.: *Okullarda İslam din dersi veren bir öğretmen Almanca dışında farklı bir dil bilmesi sizce gerekli midir? Neden?*

E9: Almanca dışında Almanya'da yaşayan farklı milletlerden olan insanlar var. Mesela ebeveynler ile daha iyi anlaşabilmesi için Türkçe ile Arapça dillerini hatta Boşnakça veya daha başka diller öğrenmesi daha faydalı olabileceğini düşünmekteyim.

A.K.: *Göreve başladığınızda hangi dili kullanmak isterdiniz? Neden?*

E9: Elbette Almanca kullanmak isterim. Gerçi duruma göre Arapça ve Türkçe. Hatta Farsça dilini de kullanırım. Çünkü hem Almanya'da yaşadığımızdan dolayı hem de İslam dünyasının elbette önemli dili Arapçadır fakat mesela Farsça kelimeler de vardır. Bundan dolayı önceliğim Almanca. Diğerleri yardımcı diller olabilirler.

A.K.: *Üniversitelerdeki İslam Din Öğretmenliği hakkında ne düşünüyorsunuz? Neden?*

E9: Herhangi bir fikrim yok.

A.K.: *Hamburg ve Bremen Eyaletlerinin Müslüman cemaatlerle yaptıkları anlaşmalar hakkında ne düşünüyorsunuz? Bu anlaşma ile birlikte Müslümanlar açısından olumlu/olumsuz ne gibi gelişmeler yaşandı?*

E9: Maalesef yapılmış olan anlaşmalar hakkında bir bilgiye sahip değilim. Ne zaman ve kimler arasında yapıldığına dahi bir fikrim yok. Bilmiyorum.

A.K.: *Müslüman cemaatler tarafından verilen icazetler hakkında ne düşünüyorsunuz? Sizce icazet öğretmenlik yapabilmek için gerekli mi? Neden? İcazetin eksikleri/fazlalıkları nelerdir?*

E9: Gerekli olduğunu düşünüyorum. Sonuçta bu öğretmen çocuklarımıza dinimizi öğretecek. Her kişi bu işin ehli olmasa gerek. Böylelikle bozuk zihniyetli

olan veya yanlış kaynaklardan eğitimini alan kişiler o süzgeçten geçecek, icazet verilmeyecek. Daha sıkı bir denetimle beraber din bilgisinin derinliği daha fazla ölçülmesini arzu ederim icazet verilmesinde.

A.K.: *Alman İslam Konferansı hakkında ne düşünüyorsunuz? Böyle bir konferans gerekli miydi? Konferans ile Müslümanlar adına ne gibi değişiklikler meydana geldi?*

E9: Özür dilerim ama Alman İslam Konferansı ile ilgili bir bilgiye sahip değilim. Ondan dolayı bu soruya cevap veremiyorum.

A.K.: *Okuduğunuz bölüm hakkında aile, arkadaşlarınız ve içerisinde yaşadığınız toplum ne düşünülmektedir?*

E9: Çevremdeki herkes bu işin önemli ve gerekli olduğunun farkında. Hatta bazıları “Senin gibi birinin bu işi yapacak olması çok önemli.” Gibi ifadeler kullanıyorlar. Özellikle ailem bu konuda bana çok destek oluyor.

A.K.: *Okuduğunuz bölümü çevrenize ve tanıdıklarınıza tavsiye eder misiniz? Neden?*

E9: Elbette tavsiye ederim. Fakat benim şöyle bir düşüncem var hep. Bir Müslüman her konuda ve alanda iyi olmalı. Yani sadece öğretmenlik değil Müslümanlar diğer alanlara da yoğunlaşmaları gerekir.

“K5” (26) ile Mülakat

Atilla Kurnaz: *İyi günler. Kendinizi tanıtır mısınız?*

K5: Merhaba ben 26 yaşındayım ve Osnabrück Üniversitesinde İlahiyat bölümünden 2015 yılında mezun oldum. Şuanda İslam din öğretmenliği Bölümünde yüksek lisans yapmaktayım ve tez dönemindeyim.

A.K.: *Nerede büyüdünüz?*

K5: Almanya’da doğup büyüdüm ve üniversiteye gidesiye kadar Moers şehrinde yaşadım.

A.K.: *Arkadaşlarınızın uyrukları nedir?*

K5: Arkadaşlarımdan hepsi Alman ve Türklerden oluşuyor. Çok farklı arkadaş çevreye sahip değilim. Mesela Arap ve başka uyruğa sahip arkadaşlarım yok.

A.K.: *Hangi şehir ve okullarda eğitim gördünüz?*

K5: Liseyi Moers’ta tamamladıktan sonra Üniversite okumak için Osnabrück şehrine yerleştim

A.K.: *Günlük hayatınızda hangi dili daha sıklıkla kullanıyorsunuz? Neden?*

K5: Daha sıklıkla kullandığım dil Almanca. Çünkü devamlı Üniversite ortamındayım ve çoğu zaman ilk anda Türkçe kelimeler aklımıza gelmediği için arkadaşlar içerisinde (arasında) de Almanca kullanılmaktadır. Fakat aile içerisinde, bazı bireylerin daha az Almanca bilmesinden dolayı Türkçe kullanılıyor (konuşuyoruz).

A.K.: *Okuduğunuz okullarda din ve/veya ana dil dersleri var mıydı?*

K5: Okuduğum okullarda din veya ana dil dersleri yoktu. Din dersini 15 yaşına kadar hafta sonları camiye giderek tamamladım. Ana dil (Türkçe) dersleri ise hafta bir kere başka bir okulda öğleden sonra verilmekteydi. 16 yaşına kadar da onlara katıldım. Hem din hem de dil (Türkçe) dersinin verilmesini istedim, din dersinin özellikle Almanca olarak verilmesini talep ederdim, çünkü Türkçede kullandığımız dini terimlerin Almanca karşıtını bilmediğimizden zorluk çektik. Mesela, geçen karşılaştığım bir olayda, kendim öğrencilere ders verirken, Almanca „Wir gehen in eine Moschee“ (Türk. Camiye gideceğiz.) dediğimde Türk çocukları camiye gidene kadar, camiye gideceğimizi anlamamışlardır, çünkü caminin Almanca kelimesi „Moschee“ olduğunu anlamadıklarından dolayı. Dil dersine de aynı önem verilmesini istedim, çünkü ana dilini bilmeyen, başka dili öğrenmekte zorluk çekiyor ve git gide nesillerde ana dilleri olan Türkçe tamamen kayboluyor. Zorunlu bir ders olmasını bu açıdan istedim.

A.K.: *Okulda gördüğünüz din dersi hangi dilde verilmekteydi?*

K5: Okulda din dersi görmedim, dediğim gibi Almandada görmek istedim, çünkü Türkçe dini terimlerin karşıtını Almanca olarak bilmiyoruz ve çocuklar baya zorluk çekiyorlar

A.K.: *Camilerde dini eğitim gördünüz mü? Evetse: Hangi dilde din eğitimi gördünüz? Hayırsa: Hangi dilde din eğitimi görmek isterdiniz?*

K5: Evet camilerde hafta sonları din eğitimi aldım. Türkçe olarak verildi ve Türkçe verilmesini doğru buluyorum. Benim istediğim ise Almanya da okullarda din eğitimi verilseydi bu tabii ki de Almanca olurdu, fakat camilerde ana dilinin önemi sebebiyle Türkçe verilmesini uygun buluyorum.

A.K.: *Bulduğunuz şehirdeki camilerde hutbeler ve vaazlar hangi dilde veriliyor? Siz bu hutbelerin hangi dilde verilmesini isterdiniz? Neden?*

K5: Camilerde yabancıların gittiği camiye göre o dilde veriliyor vaazlar vs. Yani Arap camisinde Arapça, Türk camisinde Türkçe. Fakat her yerde Arap camisi

bulunmuyor mesela. Ve o Arap kesim (cemaat) cuma namazı için Türk camisine geliyor, fakat dili anlamıyor. Bu yüzden belki de Almanca dilini bilen bir hoca namaz sırasında başka bir odada tercüme edebilir.

A.K.: Camilerdeki din görevlileri cemaatle iletişimini hangi dille sağlıyor? Sizce hangi dille iletişimde olmasını isterdiniz? Neden?

K5: Herkes kendi cemaatine bağlı olan dilde konuşuyor. Fakat Almanca konuşulsa kimse dışlanmamış olur diye düşünüyorum. Bir taraftan Türkçe dili kullanılmasa kendi ana dilimizi git gide unutmaya başlayacağız, o yüzden hangi dili kullanmak daha doğru olur, bilemedim açıkçası.

A.K.: Okuduğunuz bölümü neden seçtiniz?

K5: Bu bölümü seçmemin sebebi benden sonra gelecek nesillere, bana verilemeyen imkânı sağlamak.

A.K.: Neden Almanya'daki bir üniversitede eğitim görmek istediniz?

K5: Burada (Almanya'da) doğup büyüdüğüm için, buranın sistemine yabancı olmadığım için Almanya'yı tercih ettim. Fakat Türkiye sistemini (eğitimini) de merak ettiğim için iki kez Erasmus programıyla Türkiye'de okudum (Eğitim gördüm).

A.K.: Farklı ülkedeki bir üniversitede din eğitimi almak ister miydiniz? Neden?

K5: Asıl eğitimimi Almanya'da almak istedim ve bundan da memnunum ama diğer ülkelerdeki eğitimi merak ettiğim için Erasmus programıyla Marmara Üniversitesine gittim ve Burs ile Ürdün Üniversitesinin eğitimini de görme şansım oldu ve görülmesini de tavsiye ederim.

A.K.: İlahiyat ve İslam Din öğretmenliği bölümlerinde sizden Almanca dışında bilmeniz gereken farklı bir dil istendi mi? İstendiyse: Sizce neden başka bir dil daha bilmeniz istendi? İstenmediyse: Sizce Almanca dışında hangi dil veya dillerin bilinmesi bölümünüz açısından gereklidir?

K5: Arapça dersimiz vardı. Tabii ki bu dili iyi anlamamız beklenildi, çünkü Kur'an da bu dilde olduğu için. Yani Almanca ve Arapçanın haricinde farklı bir dil istenmedi bizden.

A.K.: Okuduğunuz bölümden beklentileriniz nelerdir? Beklentileriniz karşılandı mı?

K5: Maneviyat dolu bir bölüm olacağını düşünmüştüm fakat baya bir maneviyat eksikliği oldu. Daha çok bilimsel açıdan araştırmalar yaptık.

A.K.: *Mezuniyetten sonra ne yapmayı düşünüyorsunuz?*

K5: Yüksek lisans eğitimimi bitirip mezun olduktan sonra aynı bölümde doktoramı yapmayı düşünüyorum ve şartlar el verirse üniversitede görevli olmak istiyorum.

A.K.: *Almanya'daki okullarda din eğitimi hakkında ne düşünüyorsunuz?*

K5: Okullardaki din eğitimine önem verilmesi gerektiğini düşünüyorum. Mesela Hristiyanlar kendi dinlerini öğrenirken diğer dinlere mensup öğrenciler kendi dinlerini öğrenebilecekleri derslere giremiyorlardı. Onun yerine etik derslerine veya Hristiyan öğrencilerle beraber onların derslerine girmeleri gerekiyordu. Herkes kendi din dersine girmesi gerekiyor çünkü herkes özgürce dinini öğrenme hakkına sahip olmalı bence.

A.K.: *Okullarda verilen din eğitiminin hangi dilde verilmesi gerektiğini düşünüyorsunuz? Neden?*

K5: Almanca verilmesi gerektiği kanaatindeyim, çünkü farklı uyruklarda Müslümanlar da var yani öğrenciler homojen değil. Okullarda eğitim gören farklı milletlere ait öğrenciler var. O yüzden o (Almanya'nın) ülkenin dilinde olması gerekir.

A.K.: *Okullarda İslam din dersi veren bir öğretmen Almanca dışında farklı bir dil bilmesi sizce gerekli midir? Neden?*

K5: Belki Arapça bilmesi gerekir, bazı ayetleri bire bir açıklaması sebebiyle, fakat okullarda din dersinin o kadar da derini indiğini düşünmüyorum. Tabi ki Arapça bilmek büyük bir avantaj olur ama çokta büyük bir eksiklik olduğunu düşünmüyorum.

A.K.: *Göreve başladığınızda hangi dili kullanmak isterdiniz? Neden?*

K5: Eğer okulda din dersi öğretmenliği yapacaksam yaşadığım ülkenin dilini kullanmak isterim, fakat hafta sonları camilerde veya derneklerde sadece belli uyruklu bir kesime ise (mesela sadece Türklerden oluşan bir sınıf) o zaman ana dile de önem verdiğim için ve unutulmaması gerektiğini düşündüğüm için Türkçe vermek isterim.

A.K.: *Üniversitelerdeki İslam Din Öğretmenliği hakkında ne düşünüyorsunuz? Neden?*

K5: Önceki cevaplarımda da belirttiğim üzere önem verilmesi gereken bir konu, çünkü herkesin özgürce kendi dinini öğrenmeye hakkı olmalı. Çok geç karar alınmış bir konu.

A.K.: *Hamburg ve Bremen Eyaletlerinin Müslüman cemaatlerle yaptıkları anlaşmalar hakkında ne düşünüyorsunuz? Bu anlaşma ile birlikte Müslümanlar açısından olumlu/olumsuz ne gibi gelişmeler yaşandı?*

K5: Bu konu hakkında çok detaylı bir bilgiye sahip değilim.

A.K.: *Müslüman cemaatler tarafından verilen icazetler hakkında ne düşünüyorsunuz? Sizce icazet öğretmenlik yapabilmek için gerekli mi? Neden? İcazetin eksikleri/fazlalıkları nelerdir?*

K5: Verilen İcazetleri çok ta sağlıklı bulmuyorum açıkçası. Cemaatler kendi isteklerine göre ve kendi çizdikleri tabloya göre kararlar veriyorlar. Ayrıca icazet verileceği zaman sorulan bir kaç soruya bağlı olarak karar vermeyi yanlış buluyorum. Yani çok sınırlı bir alanda din dersini verecek öğretmeni tanımaya çalışıyorlar. Kısacası icazet güzel fakat uygulama bakımından eksikliklerin olduğunu düşünüyorum.

A.K.: *Alman İslam Konferansı hakkında ne düşünüyorsunuz? Böyle bir konferans gerekli miydi? Konferans ile Müslümanlar adına ne gibi değişiklikler meydana geldi?*

K5: Hedef olarak Almanya’da yaşayan Müslümanların topluma uyumu ve katılımı sağlanmasıydı fakat ilk baslarda Milli Görüş cemaatinin „aşırı örgüt“ olarak tanımlanmasıyla sorunlar çıktı. İslam Konferansının kurulmasıyla ne kadar hedeflenen konulara ulaşıldığı hakkında bir bilgim yok ama çokta kurulması gereken bir konferans olarak görmüyorum.

A.K.: *Okuduğunuz bölüm hakkında aile, arkadaşlarınız ve içerisinde yaşadığınız toplum ne düşünümektedir?*

K5: Hepsi böyle bir bölümün gerekli olduğu kanaatinde, fakat düşüncelerinde Alman hükümetinin bunu sırf Müslümanları kontrol altında tuttuklarını ya da tutmak istedikleri için ve onların belirlediği bir müfredat çizelgesinde bunu sunduklarını düşünüyorlar. Yani kabul etmekten başka siyasi nedenlerden dolayı İslam ile ilgili bölümlerin açıldığı düşüncesindeyim.

A.K.: *Okuduğunuz bölümü çevrenize ve tanıdıklarınıza tavsiye eder misiniz? Neden?*

K5: Okuduğum bölümü öğretmenlik olarak tavsiye ederim, çünkü çok açık bir din öğretmenliği sorunu var (Almanya’da İslam din öğretmenliği açığı var). Yeterince Müslüman öğrenci var fakat öğretmenler azınlıkta (az sayıda). Bundan dolayı daha fazla Müslüman öğrencinin bu ve buna benzer eğitim almalarını ve okullarda İslam din dersinin sürdürülmesine katkı sağlamaları açısından okumalarını tavsiye ederim.

“K6” (26) ile Mülakat

Atila Kurnaz: *İyi günler. Kendinizi tanıtır mısınız?*

K6: Merhaba. Ben 24 yaşındayım ve Osnabrück Üniversitesinde Tarih ve İslam din dersi öğretmenliği bölümünde yüksek lisans yapıyorum. Burgwedel şehrinde dünyaya geldi ve şuanda Hannover’de oturmaktayım.

A.K.: *Nerede büyüdüünüz?*

K6: Almanya’da doğup büyüdüm. Ailem ve kardeşlerimin hepsi burada.

A.K.: *Arkadaşlarınızın uyrukları nedir?*

K6: Arkadaşlarımın yüzde sekseni Türk. Diğer kalan yüzde yirmi Alman, Arap ve Boşnaklardan oluşuyor.

A.K.: *Hangi şehir ve okullarda eğitim gördünüz?*

K6: Hannover Luther Gymnasium’da Abitur’umu yaptım ve Osnabrück Üniversitesinde lisans eğitimimi tamamladım.

A.K.: *Günlük hayatınızda hangi dili daha sıklıkla kullanıyorsunuz? Neden?*

K6: Günlük hayatta iki dili de eşit şekilde kullanıyorum. Ailemle genellikle Türkçe konuşuyorum. Türk arkadaşlarımla Almanca ve günlük hayatımda okul olsun veya dışardayken de Almanca konuşuyorum. Yani yüzde elli yüzde elli diyebilirim.

A.K.: *Okuduğunuz okullarda din ve/veya ana dil dersleri var mıydı?*

K6: İlkokulda Türkçe derslerine katıldım. Ailem istedi katılmamı. Türkçeyi unutmuyayım diye. Ama din dersimiz yoktu. Yani İslam din dersimiz yoktu. Olmasını isterdim elbette. Hem İslam hem Almanca çok iyi olurdu benim açımdan. Şimdi siz sorunca gerçekten bir eksiklik olmuş din dersinin olmayışı.

A.K.: *Okulda gördüğünüz din dersi hangi dilde verilmekteydi?*

K6: İlk okulda Türkçe dersinde din dersi gördüm. Sonra etik ve değerler eğitimi(Alm. Werte und Norm) dersi aldım. İslam din dersi olmadığı için onlara katıldım ama olsaydı Almanca olmasını dilerdim.

A.K.: *Camilerde dini eğitim gördünüz mü? Evetse: Hangi dilde din eğitimi gördünüz? Hayırsa: Hangi dilde din eğitimi görmek isterdiniz?*

K6: Camilerde din dersi gördüm. Şansıma hem Türkçe hem de Almanca olarak dinimi öğrenme fırsatım oldu. Bildiğim kadarıyla her camide iki dilli din eğitimi yapmıyorlar. Kendimi şanslı hissediyorum.

A.K.: *Bulduğunuz şehirdeki camilerde hutbeler ve vaazlar hangi dilde veriliyor? Siz bu hutbelerin hangi dilde verilmesini isterdiniz? Neden?*

K6: Camilerde hutbeler hep Türkçe veriliyor. Açıkçası ben bunu destekliyorum. Çünkü camiler Türk camisi ve bu şekilde buradaki Türkler birazda olsa dillerini unutmamış oluyorlar. Cemaat Türk asıllı insanlardan oluştuğu için böyle devam edebilir.

A.K.: *Camilerdeki din görevlileri cemaatle iletişimini hangi dille sağlıyor? Sizce hangi dille iletişimde olmasını isterdiniz? Neden?*

K6: Camilerde görevliler genellikle Türkiye'den geldikleri için Türkçe dışında başka bir dil bilmiyorlar. Elbette geldikleri camiler Türk camileri. Türkçe bilmeleri gayet normal ve mantıklı. Fakat Almanca da bilseler bence yani çift dilli bir hizmet sunsalar hem daha kaliteli hem de daha rekabetçi ortamı arttırmış olurlar. Mesela Cuma namazlarına farklı milletlerden gelenler arta bilir veya Alman toplumundan bir soru sormak için veya İslam'a ilgi duyan kişilere bilgi vermek amaçlı. Bence bu çok iyi olur.

A.K.: *Okuduğunuz bölümü neden seçtiniz?*

K6: Öncelikli olarak ufak yaşlardan beri öğretmen olmak istemişimdir. Yani okuldayken öğretmenlerim benim için ulaşılmaz gibi gelirdi. Bununla beraber İslam din dersi öğretmenliği içimdeki isteği iki katına çıkardı. Hem dinim adına bir faydamın olacağı hem de Müslüman öğrencilere daha fazla katkı sağlayabilme düşüncesi beni bu bölümde okumaya itti.

A.K.: *Neden Almanya'daki bir üniversitede eğitim görmek isterdiniz?*

K6: Almanya benim ikinci bir vatanım. Ailemin tümü burada. Ben de burada doğdum büyüdüm, okula gittim ve arkadaş edindim. Ayrıca geleceğimi Almanya'da şekillendirme isteğinden dolayı Almanya'daki bir üniversitede eğitim görmek kadar doğal bir şey yok.

A.K.: *Farklı ülkedeki bir üniversitede din eğitimi almak ister miydiniz? Neden?*

K6: Başka bir ülkede eğitim görmek istemezdim.

A.K.: *İlahiyat ve İslam Din öğretmenliği bölümlerinde sizden Almanca dışında bilmeniz gereken farklı bir dil istendi mi? İstendiyse: Sizce neden başka bir dil daha bilmeniz istendi? İstenmediyse: Sizce Almanca dışında hangi dil veya dillerin bilinmesi bölümünüz açısından gereklidir?*

K6: Arapça yazı ve bir kaç Kur'an'da geçen kelimeleri bilmek ve anlamamız talep edildi. Daha yüksek seviyede bir Arapça dil bilgisi beklenilebilir aslında. Bence hadis ve Kur'an'daki ayetleri okuyup anlama ve onlarla sağlıklı bir münasebet kurabilmek için gerekli olduğunu düşünüyorum. Ayrıyeten sınıfta bulunabilecek Arap kökenli öğrencilerle de daha kuvvetli bir bağ kurmaya ve etkili iletişimde bulunmaya faydalı olabilir. Nasıl ki Türk öğrencilerle anlamadıkları herhangi bir şey olduğunda Türkçe konuşabilme kabiliyetine sahibiz. Bu anlamda Türkçe dil bilgisi de avantaj sağlıyor bizlere.

A.K.: *Okuduğunuz bölümden beklentileriniz nelerdir? Beklentileriniz karşılandı mı?*

K6: Pedagojik ve ders bölümlerinde ihtisas almayı amaçladım fakat bu beklentilerim kısmen karşılık görmüş oldu. Yani elbette dünyayı yeniden keşfetmeyi beklemedim yalnız bazı şeyleri eksik buluyorum. Mesela Pedagojinin yani dersin çocuklara nasıl aktarılması gerektiğine dair bilgilerin eksik olduğunu düşünüyorum.

A.K.: *Mezuniyetten sonra ne yapmayı düşünüyorsunuz?*

K6: Allah izin verirse öğretmenlik yapmayı düşünüyorum. Hem Müslüman öğrencilerin bizlere hem de bizlerin onlara ihtiyaçları var.

A.K.: *Almanya'daki okullarda din eğitimi hakkında ne düşünüyorsunuz?*

K6: Almanya'da İslam din dersinin olması hem güzel hem de Müslümanların adına büyük bir başarı olarak değerlendiriyorum. Fakat her şeyde olduğu gibi başlangıçlar genellikle eksik olur. Bu dersin hem kapsamı hem de yeni bir ders dalı olmasından dolayı eksiklikleri var. Elbette geçmişi on yıla dayanıyor. İleride ki bir zamanda daha iyi olacağını düşünüyorum. Emeklemeden yürünmez.

A.K.: *Okullarda verilen din eğitiminin hangi dilde verilmesi gerektiğini düşünüyorsunuz? Neden?*

K6: Bu soruya verilebilecek tek cevap var o da Almanca. Hem Almanya'da yaşadığımızdan hem de artık göçmen çocuklar kendi ana dillerinden ziyade her

iletişimlerini Almancada sağlıyorlar. Din dersinde farklı bir dil kullanmak işleri kolaylaştırmaktan öte zorlaştıracaktır.

A.K.: *Okullarda İslam din dersi veren bir öğretmen Almanca dışında farklı bir dil bilmesi sizce gerekli midir? Neden?*

K6: Almanca bence her şey için yeterli. Elbette Almancanın dışında Arapça veya Türkçe bilmek hem öğrencilerle hem de velilerle olan diyaloglarda artı bir kazanç olabilir fakat zorunlu değildir.

A.K.: *Göreve başladığınızda hangi dili kullanmak isterdiniz? Neden?*

K6: Toplumun kullanmış olduğu ve eğitim dilinin de Almanca olduğunu düşünürsek kullanacağım dil elbette Almanca olacaktır. Fakat ders esnasında İslam dilinin Arapça olduğunu da unutmamak gerekir. Elbette ihtiyaç duyduğumda Arapçayı da dersimde kullanmak isterim.

A.K.: *Üniversitelerdeki İslam Din Öğretmenliği hakkında ne düşünüyorsunuz? Neden?*

K6: Din dersi verilmesi Almanya’da açık bir şekilde anayasada da belirtildiği gibi bir hak. Fakat İslam din dersinde bazı zorluklarla karşılandı. Bu zorluklar çok şükür aşıldı ve dersin verilmesine başlandı. Elbette eksiklikler var ama bunlar aşılmayacak derecede olduğunu düşünmüyorum. Birçok üniversitede öğretmenlik bölümünün olmasını çok önemli ve gerekli bulduğumu belirtmeliyim.

A.K.: *Hamburg ve Bremen Eyaletlerinin Müslüman cemaatlerle yaptıkları anlaşmalar hakkında ne düşünüyorsunuz? Bu anlaşma ile birlikte Müslümanlar açısından olumlu/olumsuz ne gibi gelişmeler yaşandı?*

K6: Yapılan anlaşmalar ile ilgili pek bir bilgim yok.

A.K.: *Müslüman cemaatler tarafından verilen icazetler hakkında ne düşünüyorsunuz? Sizce icazet öğretmenlik yapabilmek için gerekli mi? Neden? İcazetin eksikleri/fazlalıkları nelerdir?*

K6: Kesinlikle gerekli buluyorum. Diğer dinlerde de eğitim verecek öğretmen adayları benzer şekilde sınava tabi oluyorlar. Bu gibi önemli derslerde ehli olmayan kişilerin seçilmeleri ve din eğitimi vermeleri durumunda bir risk olma durumunun olduğunu düşünüyorum. Bunlar içerisinde yalan yanlış bilgilere sahip insanların genç zihinlere doğruluktan uzak bilgiler vermesi olabilir.

A.K.: *Alman İslam Konferansı hakkında ne düşünüyorsunuz? Böyle bir konferans gerekli miydi? Konferans ile Müslümanlar adına ne gibi değişiklikler meydana geldi?*

K6: Alman İslam Konferansı siyasi yönünün ağır olmasından dolayı pek doğru bulmadığım bir oluşum. Mesela kimin gözetimi altında yapılıyor bu konferans? İç İşleri Bakanlığı. Peki, İç İşlerinin bu konuyla ne alakası var. Onların yerine entegrasyon bakanlığı veya aile ve sosyal politikalar bakanlığı yapsa olmaz mıydı? Bu konferansın yapılmasının tek amacının İslam ile güvenliği bir araya getirmek. Bu sebeplerden dolayı faydasız ve gereksiz buluyorum.

A.K.: *Okuduğunuz bölüm hakkında aile, arkadaşlarınız ve içerisinde yaşadığınız toplum ne düşünmektedir?*

K6: Okuduğum bölümle alakalı çevremde bilen kişi sayısı gerçekten çok az. Bilenlerin bir kısmı bölümün gereksiz olduğuna dair söylemlerde bulunuyorlar.

A.K.: *Okuduğunuz bölümü çevrenize ve tanıdıklarınıza tavsiye eder misiniz? Neden?*

K6: Bu bölümü elbette her lise mezunu okuyabilir. Fakat ne için okuduğu benim için önemli olan. İtikadı sağlam ve sosyal becerileri kuvvetli olan bir lise mezunu öğrencinin bu bölümü okumasını tavsiye ederim. Fakat ön planda maddiyat ve sadece memurlu düşüncesinde olan birine bu bölümü okuması konusunda tavsiye vermem açıkçası.

“K7 (24)” ile Mülakat

Atilla Kurnaz: *İyi günler. Kendinizi tanıtır mısınız?*

K7: İyi günler. 24 yaşındayım. Hamburg’da doğdum. Şuanda Osnabrück’te yaşıyorum. Osnabrück Üniversitesinde İlahiyat bölümünde yüksek lisans eğitimi görmekteyim.

A.K.: *Nerede büyüdüünüz?*

K7: Almanya’nın Hamburg kentinde doğdum ve büyüdüm. Okul için Osnabrück şehrine geldim.

A.K.: *Arkadaşlarınızın uyrukları nedir?*

K7: Arkadaşlarımın çoğu Türklere oluşuyor. Elbette Alman arkadaşlarım var.

A.K.: *Hangi şehir ve okullarda eğitim gördünüz?*

K7: Hamburg’da Gymnasiuma (Lise) gittim. Gymnasiumdan mezun olup Abitur’umu (Lise diploması) aldım.

A.K.: *Günlük hayatınızda hangi dili daha sıklıkla kullanıyorsunuz? Neden?*

K7: Günlük hayatımda hem Almanca hem de Türkçeyi eşit oranda kullanıyorum. Ailemle genellikle Türkçe, eşim ile hem Almanca hem Türkçe konuşuyorum. Arkadaşlarım ile Türkçe ve Almanca karışık bir dil konuşuyoruz.

A.K.: *Okuduğunuz okullarda din ve/veya ana dil dersleri var mıydı?*

K7: Okuduğum ana-sınıfında Türkçe dersimiz vardı. Ondan sonra ise genel açıdan bir din dersi vardı (Werte und Norm). Bütün dinler konuşuluyordu. Ben her iki derse de katılım sağladım. Anaokulunda neden katıldım bilmiyorum ailem öyle istediği içindir. Ama diğer din dersine ise yakınlık duyduğum ve din dersinden hoşlandığım için katılım sağladım.

A.K.: *Okulda gördüğünüz din dersi hangi dilde verilmekteydi?*

K7: Katıldığım din dersindeki dersler Almanca işleniyordu. Bu derse Hristiyan din dersine katılmayan birçok milletten öğrenci katıldığı için Almanca işleniyordu dersler.

A.K.: *Camilerde dini eğitim gördünüz mü? Evetse: Hangi dilde din eğitimi gördünüz? Hayırsa: Hangi dilde din eğitimi görmek isterdiniz?*

K7: Camilerde din eğitimi gördüm. Türkçe olarak gördüm. Görmek istediğim dile gelince Almanca olmasını çok isterdim, çünkü Almanya'da yaşayan Müslümanlar olarak dinimizi hem Türkçe hem de Almanca olarak öğrenmemiz çok önemli olduğunu düşünüyorum. Bu Almanca eğitimini camilerde göremediğim için Almanca ilahiyat okumaya karar verdim. Bir nevi vesile olmuş oldu. Gayri Müslim bir ülkede kendini ifade edebilmek için Almancadan terimleri öğrenmek şart.

A.K.: *Bulduğunuz şehirdeki camilerde hutbeler ve vaazlar hangi dilde veriliyor? Siz bu hutbelerin hangi dilde verilmesini isterdiniz? Neden?*

K7: Hepsinde Türkçe olarak veriliyordu. Hutbelerin oradaki insanlara yönelik hitap edilmesini isterim. Sadece Türk var ise Türkçe olur ama aralarında Türk olmayan var ise bu hutbelerin Almanca dilinde olmasını ön görürdüm (dilerdim).

A.K.: *Camilerdeki din görevlileri cemaatle iletişimini hangi dille sağlıyor? Sizce hangi dille iletişimde olmasını isterdiniz? Neden?*

K7: Genellikle Türkçe. Burada da yine karşıdaki muhataba bağlı. Eğer Almanca anlıyorsa Almanca Türkçe anlıyorsa Türkçe. Fakat bunların ikisinde anlamıyorsa İngilizce de bilmesini çok isterim.

A.K.: *Okuduğunuz bölümü neden seçtiniz?*

K7: Daha önce de belirttiğim gibi. Kendimi gayri Müslimlerin sorunlarına yönelik daha iyi ifade edebilmek için. Dini terimleri Almanca olarak da öğrenmek için. Oryantalistlerin dillerinden birisi ayrıca Almanca olduğu için seçimimde etki etti.

A.K.: *Neden Almanya'daki bir üniversitede eğitim görmek istediniz?*

K7: Dinimi başka dilde öğrenmek için. Özellikle Almanya'da doğup büyüdüğüm için. Almanya'da tüm hayatım geçti. Hem ailem burada, arkadaşlarım burada. Başka bir yerde okumak gibi bir düşünceye hiç sahip olmadım.

A.K.: *Farklı ülkedeki bir üniversitede din eğitimi almak ister miydiniz? Neden?*

K7: Sınırlı bir vakit için olursa başka bir ülkede din eğitimi adına başka bir ülkede eğitim görmeyi düşünebilirim. Ama bu da sınırlı bir zaman için olabilir.

A.K.: *İlahiyat ve İslam Din öğretmenliği bölümlerinde sizden Almanca dışında bilmeniz gereken farklı bir dil istendi mi? İstendiyse: Sizce neden başka bir dil daha bilmeniz istendi? İstenmediyse: Sizce Almanca dışında hangi dil veya dillerin bilinmesi bölümünüz açısından gereklidir?*

K7: İstenilen dillerden birisi İngilizce idi. Yüksek lisansta oryantalistlerin makalelerini anlayabilmek için. Neden istendiği hususu çok basit: Oryantalistlerin kaleme aldıkları yazıların orijinalini okuyabilmek için. Malum bir de İngilizce dünya dili. Çoğu akademik yazılar İngilizcede daha fazla yazılıyor dünya genelinde.

A.K.: *Okuduğunuz bölümden beklentileriniz nelerdir? Beklentileriniz karşılandı mı?*

K7: Maalesef tam olarak karşılanmadı ama çok ufkumu açtı diyebilirim. Olaylara daha başka bakıyorum. Dünyada konuşulan tartışmalara, konulara daha vakıfım. Ama şunu belirtmeden geçemeyeceğim, Arapça dersi çok yetersizdi.

A.K.: *Mezuniyetten sonra ne yapmayı düşünüyorsunuz?*

K7: Açık söylemem gerekirse bilmiyorum. Üniversiteye başladığımda şu işte çalışırım diye bir düşünceyle başlamadım. Önceliğim dinimi akademik bir şekilde daha fazla iletmemektir.

A.K.: *Almanya'daki okullarda din eğitimi hakkında ne düşünüyorsunuz?*

K7: Çok yetersiz olarak düşünüyorum. Yanlış kişilerin ders vermesinden hoşlanmıyorum. Din eğitimimiz var diye övünen devletin uygulamada pek başarılı olduğunu düşünmüyorum.

A.K.: *Okullarda verilen din eğitiminin hangi dilde verilmesi gerektiğini düşünüyorsunuz? Neden?*

K7: Elbette Almanca verilmesi gerekiyor. Başka dillerde zaten camilerde veriliyor. Okullardaki İslam din dersinin verilme sebeplerinden birisi de o zaten. Müslüman öğrenciler kendi dinlerini okullarda Almanca olarak görebilsinler diye.

A.K.: *Okullarda İslam din dersi veren bir öğretmen Almanca dışında farklı bir dil bilmesi sizce gerekli midir? Neden?*

K7: Bence kesinlikle bir dil daha bilmeleri gerekiyor. O dil de Arapça olması lazım. Çünkü Arapça demek İslam demek. Arapçasız bir din eğitimi düşünemiyorum

A.K.: *Göreve başladığınızda hangi dili kullanmak isterdiniz? Neden?*

K7: Almanca. Almanya'da yaşadığımız için. Türkçeyi zaten camiler öğretiyor. Bence bu hususta camiler ve okullarda görev alan hocaların diyalogda kalmaları gerekir. Kooperatif bir çalışma gerektiren bir konu zaten İslam din eğitimi. Camiler ve okullar birlikte çalışmalarını gerekiyor bazı konularda.

A.K.: *Üniversitelerdeki İslam Din Öğretmenliği hakkında ne düşünüyorsunuz? Neden?*

K7: Bilmiyorum maalesef. Kendim ilahiyat okuduğum için İslam din eğitimi öğretmenliği hakkında maalesef bir bilgim yok.

A.K.: *Hamburg ve Bremen Eyaletlerinin Müslüman cemaatlerle yaptıkları anlaşmalar hakkında ne düşünüyorsunuz? Bu anlaşma ile birlikte Müslümanlar açısından olumlu/olumsuz ne gibi gelişmeler yaşandı?*

K7: Elbette olumlu gelişmeler olmuştur. Bayramların resmi tatil kabul edilmesi gibi, fakat çokta bir değişiklik olduğunu söyleyemem.

A.K.: *Müslüman cemaatler tarafından verilen icazetler hakkında ne düşünüyorsunuz? Sizce icazet öğretmenlik yapabilmek için gerekli mi? Neden? İcazetin eksikleri/fazlalıkları nelerdir?*

K7: İcazet elbette önemlidir. Fakat okullardakilerin (öğretmenlerin) illaki bir üniversiteden geçmesi (eğitim görmeleri) gerektiğini düşünüyorum.

A.K.: *Alman İslam Konferansı hakkında ne düşünüyorsunuz? Böyle bir konferans gerekli miydi? Konferans ile Müslümanlar adına ne gibi değişiklikler meydana geldi?*

K7: Diyaloglardan pek bir şey beklemiyorum. Fikirler ve kararlar sabittir, değişmesi zordur. İllaki konuşma olması gerekir, Müslümanlar kendilerini açmaları, göstermeleri gerekir ama dava düşüncesiyle olmaması gerekir.

A.K.: *Okuduğunuz bölüm hakkında aile, arkadaşlarınız ve içerisinde yaşadığınız toplum ne düşünümektedir?*

K7: Herkes gurur duyuyor fakat üniversiteden sonra iş imkânlarını hep sormaktalar. Bu hususta çok endişeliler. Ben bunu önemsemiyorum. Rızık sonuçta veren Allah. Ben elimden geleni yapmakla mükellefim.

A.K.: *Okuduğunuz bölümü çevrenize ve tanıdıklarınıza tavsiye eder misiniz? Neden?*

K7: Tavsiye ederim, çünkü cami eğitiminden çok fazlası veriliyor Osnabrück ilahiyatta. Ufuklar açılıyor. Fakat ileride ne yapmak isteyip istemediğinizi iyice düşünmesini söylerim.

“K8” (23) ile Mülakat

Atilla Kurnaz: *İyi günler. Kendinizi tanıtır mısınız?*

K8: 23 yaşındayım. Hamburg’da doğdum. Osnabrück Üniversitesinde ilahiyat bölümünde yüksek lisans yapıyorum.

A.K.: *Nerede büyüdünüz?*

K8: Hamburg’da büyüdüm. Tüm hayatım orada geçti diyebilirim. Üniversite için Osnabrück’e taşındım ve burada yaşıyorum.

A.K.: *Arkadaşlarınızın uyrukları nedir?*

K8: Arkadaşlarımdan çoğu Türk.

A.K.: *Hangi şehir ve okullarda eğitim gördünüz?*

K8: Anaokulundan liseye kadar Hamburg’da okudum. Daha sonra Osnabrück Üniversitesinde İlahiyat bölümüne başladım.

A.K.: *Günlük hayatınızda hangi dili daha sıklıkla kullanıyorsunuz? Neden?*

K8: Almanca. Çünkü günlük hayatta, okulda vs. gerekli. Başka türlü olmaz. Aile içinde ve arkadaş çevresindeyse genellikle Türkçeyi kullanıyorum. Sonuçta ana dilimiz.

A.K.: *Okuduğunuz okullarda din ve/veya ana dil dersleri var mıydı?*

K8: İlkokulda Türkçe dersi vardı ve katılım zorunluymdu. Şuan geri dönüp baktığımda bana birçok faydalarının olduğunu söyleyebilirim Türkçe dersinin. İlkokuldan sonra Türkçe dersi verilmedi. Yeni başladığım okulun sunduğu öyle bir imkân yoktu.

A.K.: *Okulda gördüğünüz din dersi hangi dilde verilmekteydi?*

K8: Okuldaki din dersi (Protestan) yerel dilde idi, yani Almanca. Konular çok farklı olduğu için ve Müslüman öğrencilere ayrı bir din dersi imkânı sunulmadı. Almanca olması, yani yerel dilde olması önemli bir husus.

A.K.: *Camilerde dini eğitim gördünüz mü? Evetse: Hangi dilde din eğitimi gördünüz? Hayırsa: Hangi dilde din eğitimi görmek isterdiniz?*

K8: Evet. Eğitim Türkçeden yapıldı. Bunun da tabii ki kelime hazinesi geliştirme hususunda ve bilgi edinme noktasında faydalarının olduğunu düşünüyorum. Türkçe olması gayet iyiydi. Türkçe dışında farklı bir dil seçecek olsam o Almanca olurdu.

A.K.: *Bulduğunuz şehirdeki camilerde hutbeler ve vaazlar hangi dilde veriliyor? Siz bu hutbelerin hangi dilde verilmesini isterdiniz? Neden?*

K8: Bulduğum şehir büyük olduğu için kesin bir şey söyleyemem. Bazı camilerde yerel dilde de vaazlar/hutbeler veriliyor. İkamet ettiğim bölgede sadece Türkçe dilinde yapılıyor. Bunun nedeni cemaatin Türk uyruklu olması.

A.K.: *Camilerdeki din görevlileri cemaatle iletişimini hangi dille sağlıyor? Sizce hangi dille iletişimde olmasını isterdiniz? Neden?*

K8: İletişim Türkçeden sağlanıyor. Fakat gençlere ve yeni yetişen öğrencilere yönelik yerel dilde eğitimin sağlanmasının önemli olduğunu düşünüyorum. Ana dili Türkçe olanlarda din eğitiminin de Türkçe olması gerekir. Zira bu dil ile olan bağın kopmaması ve korunması açısından önemli olduğunu düşünüyorum.

A.K.: *Okuduğunuz bölümü neden seçtiniz?*

K8: Din ile alakalı meseleler her zaman ilgimi çekmiştir. Bu bilim dalının Osnabrück'te sunulması güzel bir imkân. İslam dinindeki ilim geleneğini göz önünde bulundurarak Almanya'da bu alandaki ihtiyaca binaen bu imkândan faydalanmak istedim.

A.K.: *Neden Almanya'daki bir üniversitede eğitim görmek isterdiniz?*

K8: Almancadan eğitimin olması zor olsa da, mesela kaynak kitaplar mevcut değil veya az, gerekli ve önemli. İslam dini ile alakalı meseleler devamlı gündem maddesi oluyor.

A.K.: *Farklı ülkedeki bir üniversitede din eğitimi almak ister miydiniz? Neden?*

K8: Evet, dil geliştirme, farklı kültürleri görme açısından vs. isterdim. Şimdilik Almanya'da kalmayı tercih ediyorum.

A.K.: *İlahiyat ve İslam Din öğretmenliği bölümlerinde sizden Almanca dışında bilmeniz gereken farklı bir dil istendi mi? İstendiyse: Sizce neden başka bir dil daha bilmeniz istendi? İstenmediyse: Sizce Almanca dışında hangi dil veya dillerin bilinmesi bölümünüz açısından gereklidir?*

K8: İngilizce ve Arapça gerekli olan dillerdi. Özellikle bu dillerde olan kaynakların çokluğu göz önünde bulunuyordu.

A.K.: *Okuduğunuz bölümden beklentileriniz nelerdir? Beklentileriniz karşılandı mı?*

K8: Açıkçası beklentilerimin karşılandığını söyleyemem. Daha disiplinli ve bilimsel çalışmaların olmasını beklerdim. İlk dönemlerde başladığım için planlama konusunda sıkıntılara maruz kaldık. Gelişmeye açık bir bölüm olarak tarif edebilirim bölümümü.

A.K.: *Mezuniyetten sonra ne yapmayı düşünüyorsunuz?*

K8: Mezuniyetimden sonra din eğitimi veren bir kurumda eğitimci olarak çalışmayı düşünüyorum. Hayırlısı olsun.

A.K.: *Almanya'daki okullarda din eğitimi hakkında ne düşünüyorsunuz?*

K8: Eyaletler arasında ciddi farkların olduğunu söyleyebiliriz. Bazı eyaletlerde verimli çalışmalar mevcut. Hatta din dersinde öğrenciler kendi dinlerine göre eğitim alıyorlar. Bazı eyaletlerde ise din dersi karışık oluyor ve genel olarak dinler hakkında genel bilgiler sunuluyor.

A.K.: *Okullarda verilen din eğitiminin hangi dilde verilmesi gerektiğini düşünüyorsunuz? Neden?*

K8: Almanca. Öğrencilerin yerel dilde din eğitimi görmesinin onlar için anlama ve kavrama konusunda faydalı olacağını düşünüyorum.

A.K.: *Okullarda İslam din dersi veren bir öğretmen Almanca dışında farklı bir dil bilmesi sizce gerekli midir? Neden?*

K8: Bence gereklidir. Ona (derse) konu ile alakalı daha geniş bir bakış açısı

ve zenginlik katacağına eminim. Yani farklılık ve zenginlik olarak bakıyorum.

A.K.: *Göreve başladığınızda hangi dili kullanmak isterdiniz? Neden?*

K8: Çoğunlukla Almanca. Böylelikle daha fazla insana ulaşabileceğimi düşünüyorum. Sadece Müslüman-Türk gençlere değil, aynı zamanda diğer Müslüman gençlere hatta gayri Müslim gençlere de ulaşmama vesile olur Almanca. Ondan dolayı mesleğimi icra ederken Almancayı kullanmayı isterim.

A.K.: *Üniversitelerdeki İslam Din Öğretmenliği hakkında ne düşünüyorsunuz? Neden?*

K8: İslam'ın Almayadaki konumu açısından çok önemli olduğunu düşünüyorum. Öğrencilerin okulda İslam dinini tanımaları onlara gelecekte özgün bir bakış açısı sunacaktır.

A.K.: *Hamburg ve Bremen Eyaletlerinin Müslüman cemaatlerle yaptıkları anlaşmalar hakkında ne düşünüyorsunuz? Bu anlaşma ile birlikte Müslümanlar açısından olumlu/olumsuz ne gibi gelişmeler yaşandı?*

K8: Bu alanda yapılması gereken birçok çalışma var. Kesinlikle eksik olan hususlar mevcut. Fakat bunu ilk adım olarak değerlendirirsek, önemli bir yapı taşı olduğunu söylemek mümkün. İleride daha fazla eyaletin buna benzer anlaşmalar yapacağına inanıyorum. Elbette bu yakın bir zamanda olmayabilir fakat bir gün olacağına inancım tam.

A.K.: *Müslüman cemaatler tarafından verilen icazetler hakkında ne düşünüyorsunuz? Sizce icazet öğretmenlik yapabilmek için gerekli mi? Neden? İcazetin eksikleri/fazlalıkları nelerdir?*

K8: Müslüman cemaatlerin rolü çok önemli. Dolayısıyla onlarla da bir anlaşmanın olması gerekli. Bütün cemaatleri kapsayan genel bir icazetin olması önemlidir. Sadece başıboşluk ve dağınıklık olmaması lazım.

A.K.: *Alman İslam Konferansı hakkında ne düşünüyorsunuz? Böyle bir konferans gerekli miydi? Konferans ile Müslümanlar adına ne gibi değişiklikler meydana geldi?*

K8: İslam Konferansının siyasi bir boyutu olduğunu söylemek gerekir. Bu meselede İslam konusunda cemaatleri tanımak, irtibat için gerekli kişiler ile görüşmek sağlıklı bir iletişim ve anlayış için gereklidir. Fakat burada önemli olan nokta, cemaatler arasında ayırım yapmadan her birini oraya davet etmektir. Ayırım yapıldığı an bunun objektifliği kalmaz.

A.K.: *Okuduğunuz bölüm hakkında aile, arkadaşlarınız ve içerisinde yaşadığınız toplum ne düşünmektedir?*

K8: Eleştiren ve destekleyen kişilerin olduğunu söyleyebilirim. Bu bölümü tanımadığı ve önemini kavramadığı için kariyer sahibi olmanın mümkün olmadığını düşünenler de az değil maalesef. Fakat bu alanın gerekliliğini savunanlar ve ileriye yönelik önemli olduğunu düşünenler de var elbette. Ben de onlar gibi düşünüyorum.

A.K.: *Okuduğunuz bölümü çevrenize ve tanıdıklarınıza tavsiye eder misiniz? Neden?*

K8: İlgisi olan öğrencilere mutlaka tavsiye ediyoruz. Fakat hafife alınmaması gereken ve sürekli bir araştırma gerektiren bölüm olduğunu da vurguluyoruz.

“K9” (28) ile Mülakat

Atilla Kurnaz: *İyi günler. Kendinizi tanıtır mısınız?*

K9: 28 yaşındayım. Essen’de doğdum ve yaşıyorum. Osnabrück Üniversitesinde İslam din öğretmenliği bölümünde yüksek lisans yapıyorum.

A.K.: *Nerede büyüdünüz?*

K9: Almanya’da doğup büyüdüm.

A.K.: *Arkadaşlarınızın uyrukları nedir?*

K9: Çoğu Alman ve Türk. Aralarında Arap kökenli, Afgan ve farklı Avrupa ülkelerinden olan da var.

A.K.: *Hangi şehir ve okullarda eğitim gördünüz?*

K9: Essen de ilkokul ve liseyi okudum. Bochum ve Osnabrück şehirlerinde üniversite okudum.

A.K.: *Günlük hayatınızda hangi dili daha sıklıkla kullanıyorsunuz? Neden?*

K9: Günlük hayatımda ortama göre dil kullanımı da değiştir. Aile ortamında daha çok Türkçe tercih ediyorum. Kardeşler arasında ve burada büyüyen aile fertleriyle Almanca da karışabiliyor. Üniversite ortamında Almanca konuşuluyor daha fazla.

A.K.: *Okuduğunuz okullarda din ve/veya ana dil dersleri var mıydı?*

K9: Okuduğum okullarda din veya ana dil dersi yoktu. Din dersinden daha çok ana dil dersi olmasını istedim, çünkü o şekil Türkçe zeminim (temelim) daha kuvvetli olurdu. Daha çok Almanca konuşunca zaman zaman sarsılıyor (unutuluyor).

A.K.: *Okulda gördüğünüz din dersi hangi dilde verilmekteydi?*

K9: Hristiyan din dersleri Almanca veriliyordu. Ama İslam din dersi yoktu okuduğum okullarda.

A.K.: *Camilerde dini eğitim gördünüz mü? Evetse: Hangi dilde din eğitimi gördünüz? Hayırsa: Hangi dilde din eğitimi görmek isterdiniz?*

K9: Evet gördüm. Çoğu Türkçe dilinde gördüm. Nadir Almanca din dersi de veriliyordu. Ama çok nadir.

A.K.: *Bulduğunuz şehirdeki camilerde hutbeler ve vaazlar hangi dilde veriliyor? Siz bu hutbelerin hangi dilde verilmesini isterdiniz? Neden?*

K9: Genellikle Türkçe veriliyordu. Fakat son zamanlarda Almanca bilen hocaların çoğalmasıyla beraber Almanca vaazlar ve hutbelere artış oldu.

A.K.: *Camilerdeki din görevlileri cemaatle iletişimini hangi dille sağlıyor? Sizce hangi dille iletişimde olmasını isterdiniz? Neden?*

K9: Çoğunlukla Türkçe. Almanca da çoğalmasını isterdim.

A.K.: *Okuduğunuz bölümü neden seçtiniz?*

K9: Din dersinin Almanca gelişimde katkı sağlayabilmek için. Burada doğup büyüyen Müslüman öğrencilerin kendilerini ifade etmekte zorlandığını fark ediyorum. Çok büyük bir kayıp olmasından ziyade, gençlerin gelişimi zorlaştırıyor.

A.K.: *Neden Almanya'daki bir üniversitede eğitim görmek istediniz?*

K9: Buranın yerlisi olduğum için, buradaki toplumda Müslüman gençlere faydalı olabilmek için.

A.K.: *Farklı ülkedeki bir üniversitede din eğitimi almak ister miydiniz? Neden?*

K9: Almak isterdim, İslami ilimler en verimli ve has bir şekilde edinebilmek için. Almanca dilinde aynisini ifade etmediğini düşünüyorum, hem kavramların farklı kullanımından dolayı hem de kültür ve gelenek açısından İslam dinine yabancı olduğundan dolayı.

A.K.: *İlahiyat ve İslam Din öğretmenliği bölümlerinde sizden Almanca dışında bilmeniz gereken farklı bir dil istendi mi? İstendiyse: Sizce neden başka bir dil daha bilmeniz istendi? İstenmediyse: Sizce Almanca dışında hangi dil veya dillerin bilinmesi bölümünüz açısından gereklidir?*

K9: Evet Arapça dili istendi. Bence doğru ve gerekli, İslam dinin asıl köküne, Arapça kaynaklarına erişim sağlayabilme açısından.

A.K.: *Okuduğunuz bölümünden beklentileriniz nelerdir? Beklentileriniz karşılandı mı?*

K9: Beklentim Almanya'da İslam din dersi öğretmeni olarak başka bölümlere denk bir eğitim görmek. Öğretmenlik dalı daha çok yeni olduğu için, çok fazla noksanları görerek kendimi hakkıyla eğitilmiş hissetmiyorum.

A.K.: *Mezuniyetten sonra ne yapmayı düşünüyorsunuz?*

K9: Mezuniyetten sonra Eğitimin devam sürmesini ve okulda eğitimci olarak çalışmak istiyorum.

A.K.: *Almanya'daki okullarda din eğitimi hakkında ne düşünüyorsunuz?*

K9: Önemli ve gerekli olduğunu düşünüyorum, burada doğup büyüyen gençlerin kendisi daha iyi ifade edebilmeleri için. Çok fazla ırkçılık ve İslam düşmanlığıyla karşı karşıya kaldıklarında haksızlığa maruz kalıyorlar. Bunu değiştirebilmenin en uygun yolu kendini ve dinini ifade edebilmek.

A.K.: *Okullarda verilen din eğitiminin hangi dilde verilmesi gerektiğini düşünüyorsunuz? Neden?*

K9: Daha önce sayılan nedenlerden dolayı Almanca dilinde verilmesi gerektiğini düşünüyorum.

A.K.: *Okullarda İslam din dersi veren bir öğretmen Almanca dışında farklı bir dil bilmesi sizce gerekli midir? Neden?*

K9: Göçmen toplumların konuştuğu dillerden en az bir tanesini bilmesi faydalı olur. Öğrenciler kendini böylelikle anlamış hissedebiliyor, kendisi de göçmen olan bir öğretmenden ders aldıkları için.

A.K.: *Göreve başladığınızda hangi dili kullanmak isterdiniz? Neden?*

K9: Yine Almanca dilini kullanmak isterdim. Almanya da yaşayan gençler için en verimli öyle olur diye düşünüyorum.

A.K.: *Üniversitelerdeki İslam Din Öğretmenliği hakkında ne düşünüyorsunuz? Neden?*

K9: Şu anki haliyle yetersiz olduğunu düşünüyorum. Çok fazla Hristiyan dini örnek alarak çalışma yapılıyor, haliyle İslam din öğretmenlik için farklı sürtüşmeler ortaya çıkabiliyor.

A.K.: *Hamburg ve Bremen Eyaletlerinin Müslüman cemaatlerle yaptıkları anlaşmalar hakkında ne düşünüyorsunuz? Bu anlaşma ile birlikte Müslümanlar açısından olumlu/olumsuz ne gibi gelişmeler yaşandı?*

K9: Anlaşmaların olması gayet olumlu bir şey. Fakat gözle görülür bir değişimin olduğunu söyleyemem.

A.K.: *Müslüman cemaatler tarafından verilen icazetler hakkında ne düşünüyorsunuz? Sizce icazet öğretmenlik yapabilmek için gerekli mi? Neden? İcazetin eksikleri/fazlalıkları nelerdir?*

K9: Önemli olduğunu düşünüyorum ve öğretmenlik yapmak için gerekli olduğunu düşünüyorum. Öbür din dersleri için aynı şekilde uygulanıyor, aynı zamanda İslam din dersi verecek olan kişiler gözden geçirilmiş oluyor.

A.K.: *Alman İslam Konferansı hakkında ne düşünüyorsunuz? Böyle bir konferans gerekli miydi? Konferans ile Müslümanlar adına ne gibi değişiklikler meydana geldi?*

K9: Almanya da yaşayan Müslümanlar için çok faydalı olduğunu düşünmüyorum. Asıl fikri güzel bir proje ama uygulaması pek başarılı olmadı.

A.K.: *Okuduğunuz bölüm hakkında aile, arkadaşlarınız ve içerisinde yaşadığınız toplum ne düşünmektedir?*

K9: Okuduğum bölüm hakkında düşünülenler çok farklı. Bir kısım gurur duyuyor ve bir ihtiyaç olarak algılıyor. Öbür kısım dini yabancılaştırıyorsunuz diye yargılıyor ve yadırgıyor.

A.K.: *Okuduğunuz bölümü çevrenize ve tanıdıklarınıza tavsiye eder misiniz? Neden?*

K9: Nerde okunduğuna da bağlı. Osnabrück'te ilahiyat bölümünü tavsiye ederim. Öğretmenlik bölümün daha çok açığı olduğundan dolayı sadece elimde meslek olsun diye okunmasını tavsiye etmem, çünkü birçok zorluğu da beraberinde getiriyor. Gerçekten içten öğretmen olmak isteyenler okusun derim.

“K10” (26) ile Mülakat

Atilla Kurnaz: *İyi günler. Kendinizi tanıtır mısınız?*

K10: Ben 26 yaşındayım. Lünen'de doğdum. Şuanda hem Osnabrück'te oturuyorum hem de Osnabrück Üniversitesinde İslam teoloji bölümünde master yapıyorum.

A.K.: *Nerede büyüdüünüz?*

K10: Almanya'nın Dortmund şehrinde büyüdüm.

A.K.: *Arkadaşlarınızın uyrukları nedir?*

K10: Arkadaş çevrem çok karışık kişilerden oluşuyor. İçerisinde Türk, Alman, Arap ve Boşnak var. Rengârenk diyebilirim arkadaş çevremim.

A.K.: *Hangi şehir ve okullarda eğitim gördünüz?*

K10: Dortmund'da ortaokul ve liseyi tamamladım. Realschule, Hauptschule ve Gesamtschule'de eğitim gördüm.

A.K.: *Günlük hayatınızda hangi dili daha sıklıkla kullanıyorsunuz? Neden?*

K10: Günlük hayatımda Türkçe ve Almanca dillerini kullanıyorum. Üniversite dışında bir kaç tane ek gelir işlerim var sosyal faaliyetler yaptığım projeler vs. var. Çevremdeki herkes Türkçe bilmiyor. Türkçe bilmeyen arkadaşlarımla Almanca ve Türkçe bilen arkadaşlarımla da daha çok karışık konuşuyoruz. Ortamına bağlı oluyor.

A.K.: *Okuduğunuz okullarda din ve/veya ana dil dersleri var mıydı?*

K10: Ana dil dersi vardı. Bu derste Türkçe ve din dersi de gördüm. Zorunlu bir dersti, bu sebepten ötürü katıldım.

A.K.: *Okulda gördüğünüz din dersi hangi dilde verilmekteydi?*

K10: Türkçe dilinde verilmekteydi. Bence ana dil dersi olmalı kesinlikle, çünkü insan beyni için çok dille veya iki dille büyümek büyük bir artı. Ayriyeten insanın kendi kültürünü kaybetmemesi içinde önemli. Din dersinin daha çok Almanca olmasından yanayım, çünkü sadece Türk Müslüman çocukları bu derse katılmıyor. Artık çok sonradan Müslüman olan aileler ve onların çocukları var. Onun haricinde zaten Almanya multikültürel (çok kültürlü) bir ülke olduğu için kesinlikle din dersinin Almanca olması gerekiyor.

A.K.: *Camilerde dini eğitim gördünüz mü? Evetse: Hangi dilde din eğitimi gördünüz? Hayırsa: Hangi dilde din eğitimi görmek isterdiniz?*

K10: Türkçe gördüm din eğitimini. Gittiğim tüm camiler zaten Türk camileriydi ve gelen öğrencilerin hepsinin ana diller Türkçeydi.

A.K.: *Bulduğunuz şehirdeki camilerde hutbeler ve vaazlar hangi dilde veriliyor? Siz bu hutbelerin hangi dilde verilmesini isterdiniz? Neden?*

K10: Hutbeler ve vaazlar genel olarak ana dilde oluyor fakat ardından tercüme ediliyor. Tercüme kısmen çok profesyonel olmuyor. Bence iki dilde de olması çok önem arz ediyor, çünkü camiler herkese açık bir ibadet yeri. Yani bazen Cuma namazlarında farklı ırklar bir arada olabiliyor. Ayrıca çoğu gençlerimiz

artık ana dilini anlamakta zorluk çekiyor. Bu sebepten ötürü iki dilde de olması çok önemli.

A.K.: *Camilerdeki din görevlileri cemaatle iletişimini hangi dille sağlıyor? Sizce hangi dille iletişimde olmasını isterdiniz? Neden?*

K10: O şahıstan şahsa değişiyor. Eğer bir UİP (Uluslararası İlahiyat Programı) mezunu bir hoca veya Almanca bilen biri varsa, hem Türkçe hem Almanca oluyor. Almançası olmayan bir hoca olursa, sadece Türkçe oluyor. Bence iki dile de hâkim bir insan olması gerekiyor. Kitleye göre değişir ve gençlerin kendi kültürlerini unutmamaları için, her iki dilde de iletişim kurmak önemli. Bazı yaşlılar ilemiş insanlar maalesef hala Almanca bilmiyorlar. Onlarla mecburi ana dilde iletişim kurmalı.

A.K.: *Okuduğunuz bölümü neden seçtiniz?*

K10: Kendi dinimi Almanca öğrenmek istedim ve bilimsel olarak dinimi araştırmak istedim. Bazı olumsuz olaylarla yüzleşmek zorunda kaldım. Örneğin iş ararken bas örtüsünün problem olması veya sınıfta tek kapalı kız olduğum için ortaokulda okulumu değiştirmek zorunda kalmam. Bu yasadıklarım beni bu yola yönlendirdi diye düşünüyorum. Küçük yasta yaşadığım olaylarda pek kendimi ifade edemediğimi düşünüyorum ve Almandada dinimi daha iyi anlatmak için bu bölümü seçtim.

A.K.: *Neden Almanya'daki bir üniversitede eğitim görmek istediniz?*

K10: Benim başladığım zamanda yeni yeni ilahiyatlar Almanya'da yürürlüğe geçmişti. Yani İslami bir ilahiyat fakültesi. Açıkçası reklamlar iyi yapıldı ve o süre zarfında çok fazla UIP (Uluslararası İlahiyat Programları) okuyan yoktu. Benim Alman pasaportum olmadığı için, kayıt yapamazsın dediler. Böylelikle Frankfurt'ta başladım. Benim başladığım senede Osnabrück'te yoktu.

A.K.: *Farklı ülkedeki bir üniversitede din eğitimi almak ister miydiniz? Neden?*

K10: Arapça çok önemli din eğitimi için. Bu sebepten ötürü Mısır veya Ürdün'ü düşünmüştüm. Arapçamı orada geliştirmek için.

A.K.: *İlahiyat ve İslam Din öğretmenliği bölümlerinde sizden Almanca dışında bilmeniz gereken farklı bir dil istendi mi? İstendiyse: Sizce neden başka bir dil daha bilmeniz istendi? İstenmediyse: Sizce Almanca dışında hangi dil veya dillerin bilinmesi bölümünüz açısından gereklidir?*

K10: Lisans zamanımda istenmedi. Yüksek lisansa yazılırken İngilizce istendi. İngilizce dünya dili ve birçok kaynak mevcut bu dilde. Ondan ötürü diye tahmin ediyorum. Bence Türkiye’de ki gibi ön hazırlık olmalı ve bu dönemde yoğunluk sadece Arapçaya verilmeli.

A.K.: *Okuduğunuz bölümden beklentileriniz nelerdir? Beklentileriniz karşılandı mı?*

K10: Üniversiteye ilk başladığım zamanlar fazla bir beklentim yoktu. Almanya’daki ailemin içinde ilk akademisyen benim. Bundan ötürü üniversite hayati vs. hakkında pek bir bilgim yoktu. Tabi daha önceden de belirttiğim gibi dinimi Almanca öğrenmek istiyordum ve biraz da dinimi daha iyi yaşamak istiyordum. Arkadaş ortamımdan ötürü daha dindar lastiğimi düşünüyorum ama üniversiteler daha çok bilimsel yaklaştığı için, özellikle Almanya’da bu böyle. İnsan daha çok dindarlaşmıyor. Tabii ki sorgulamayı öğrendim bu iyi bir şey ama dikkatli olmak gerektiğini düşünüyorum.

A.K.: *Mezuniyetten sonra ne yapmayı düşünüyorsunuz?*

K10: Ben bölümümün yanı sıra pedagoji ve sosyoloji okuyorum. İnşallah din pedagojisi alanında kendimi geliştirmek hedefim.

A.K.: *Almanya’daki okullarda din eğitimi hakkında ne düşünüyorsunuz?*

K10: Güzel bir uygulama. Kardeşim bu sene din dersine başladı ve biraz içeriğine göz attım, kendisi su an liseye başladı. Hoşuma gitti doğrusu. Gençlerimizin kesinlikle Almanca dini eğitime ihtiyacı var. Sonuçta senelerce Hristiyan dini eğitimi vardı. Artık bu ülkede de İslam dinine mensup birçok insan var. Eşitlik bakımından ve gençlerimizin kimlik oluşumunda olumlu etki sağlayacağını düşünüyorum.

A.K.: *Okullarda verilen din eğitiminin hangi dilde verilmesi gerektiğini düşünüyorsunuz? Neden?*

K10: Kesinlikle Almanca. Sonuçta sadece Türk Müslüman çocukları yok ve Almanca dinini öğrenmeli gençlerimiz. Ayriyeten birçok önyargıyı da yeneceğini düşünüyorum.

A.K.: *Okullarda İslam din dersi veren bir öğretmen Almanca dışında farklı bir dil bilmesi sizce gerekli midir? Neden?*

K10: Okullarda ağır veya derin bir tefsir veya hadis dersi verildiğini görmedim. Mecbur değil ama olursa Arapça veya Türkçe avantajlı olabilir. Öğretmen derse

hazırladığı zaman avantajlı olacak diye düşünüyorum. Farklı kaynakları kullanmak babında. Ayriyeten dini terminolojiler her zaman tam anlamını yansıtmıyor. Tercümede sıkıntılar yaşıyoruz hala. Başka dili bilen bir öğretmen daha iyi kendini ve içerikleri ifade edebileceğini düşünüyorum. Belki örnek şahsiyet olarak gençlerin daha da dikkatini çekebilir.

A.K.: *Göreve başladığınızda hangi dili kullanmak isterdiniz? Neden?*

K10: Daha önceden de belirttiğim gibi Almanca önemli ve herkesin anladığı ortak bir dil olduğu için, Almanca.

A.K.: *Üniversitelerdeki İslam Din Öğretmenliği hakkında ne düşünüyorsunuz? Neden?*

K10: Din öğretmenliği okumadım. Fakat duyduğuma göre daha yeni yeni yürürlüğe geçtiği için ders taslaklarında vs. sorunlar çıkıyormuş. Ama dediğim gibi yeni bir bölüm ve hızlı ilerlemesi güzel. Umarım ileriki zamanlarda daha profesyonelleşirler.

A.K.: *Hamburg ve Bremen Eyaletlerinin Müslüman cemaatlerle yaptıkları anlaşmalar hakkında ne düşünüyorsunuz? Bu anlaşma ile birlikte Müslümanlar açısından olumlu/olumsuz ne gibi gelişmeler yaşandı?*

K10: Tam hangi anlaşmayı kastettiğinizi maalesef anlamadım. Schura'yı kastediyorsanız güzel işler hedefleniyor aldığım duyurulara göre. Ama diğer eyalet anlaşmaları hakkında bir bilgim yok

A.K.: *Müslüman cemaatler tarafından verilen icazetler hakkında ne düşünüyorsunuz? Sizce icazet öğretmenlik yapabilmek için gerekli mi? Neden? İcazetin eksikleri/fazlalıkları nelerdir?*

K10: Okuyan arkadaşlardan ne koşullarda bitirdiklerini veya okuduklarını görüyorum. Çok kolay bir yol değil. O yüzden icazet olması kötü değil ama abartılı koşullar konulmamalı. Ayriyeten profesyonellik önemli. Kimin mülakatta bulunduğu, yani icazet yetkisi verdiğine bakmalı. Torpil vs. de kesinlikle olmamalı.

A.K.: *Alman İslam Konferansı hakkında ne düşünüyorsunuz? Böyle bir konferans gerekli miydi? Konferans ile Müslümanlar adına ne gibi değişiklikler meydana geldi?*

K10: Konferansın içeriği hakkında pek bir bilgim yok.

A.K.: *Okuduğunuz bölüm hakkında aile, arkadaşlarınız ve içerisinde yaşadığınız toplum ne düşünmektedir?*

K10: Ben düz ilahiyat okuduğum için çevremde okulumun bittikten ne olacağım hakkında çok soru geliyor. Akademisyen deyince fazla anlamıyorlar. Benim acımdan biraz zor oluyor anlatmak. Ayriyeten direk vaizlik görevi yüklüyorlar ve bunun için özel eğitim Almanya'da yok. Tabi sunumlar vs. hep oluyor ama direk hoca vasfını almak ağır geliyor şahsen bana. Maalesef köklü bir ilahiyat olmadığı için buradaki ilahiyatlar eksiklerimiz daha çok. Beklentiler biraz yüksek çevremdeki insanların. Bunun altında biraz eziliyorum. Ama genel olarak pozitif düşünülüyor. Özellikle yabancı arkadaşlarım vs. çok ilginç buluyorlar ve güzel bir imkân olduğunu düşünüyorlar.

A.K.: *Okuduğunuz bölümü çevrenize ve tanıdıklarınıza tavsiye eder misiniz? Neden?*

K10: Almanya'da öğretmenlik okunmasını kesinlikle tavsiye ederim ama düz ilahiyat pek tavsiye etmiyorum. İş imkânlarından ötürü ve daha yeni bir bölüm olduğu için dolu dolu bir ilim öğretilmedi açıkçası. Türkiye'de veya başka Müslüman bir ülkede ilahiyat okumak daha mantıklı. Öğretmenlik Müslüman gençler için çok önem arz ediyor. Kişilik gelişiminde örnek şahsiyet olarak Müslüman bir öğretmenin karşılarında durması ve Almanca özellikle dersi anlatması çok önemli.

3.6.3 Mülakatların Değerlendirilmesi

3.6.3.1. İslam Dini Eğitiminin Dil Yetisine Katkısı

Almanca, hiç tartışmasız Almanya'ya göç eden üçüncü kuşak Müslüman toplumunun ortak dilidir. Böylece Almanca, orada doğup büyüyen Müslüman çocukların ana dili haline geldiği söylenebilir. Çünkü çocuklar ve gençler kendi aralarında sadece Almanca konuşarak iletişime geçmeyi ön planda tutmaktadırlar. Almanya'daki yabancı kökenli öğrenciler genellikle çift dil öğrenerek büyüme eğilimindedirler. Çift dilliliğin Almanya'da yaşayan yabancılar için özel bir yeri vardır. Bunun nedeni, dilin kimlikle olan

bağlantısıdır. Fakat iki dilli büyüyen kişiler her iki dilde de kendilerini ifade edemez ve iki dili de yeterince korumazsa “çift yarım” dil ortaya çıkabilir.¹³⁷

Bu sorunun önüne geçilmesi adına yabancı öğrencilerin ana dil eğitimlerini okullarda telafi etme şansları olması gerekmektedir. Fakat anadilin yanında okullarda verilen İslam dini dersi konusunda da öğrenciler dilbilimsel açıdan teşvik edilmeleri gerekmektedir. İslam dini derslerinin okullarda verilmesi veya verilmesi durumunda bu derslerin Almanca olarak yapılması gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Zaten İslam dini dersinin okullarda verilmesi demek, aynı zamanda yabancı kökenli öğrencilerin sadece din bilgisi değil, Almanca öğrenmelerine de dolaylı yönden etki sağlamaktadır. Bunun yanında İslami dernek ve camilerde verilen din eğitiminde kullanılan dil, o dernek ve camilerin hangi Müslüman ülkeyle bağlantılı ve cemaatin hangi milletten olduğuna bağlı olarak şekillenmektedir. Yapılan mülakatlar sonucunda katılımcıların hepsi okullarda verilen İslam dini dersinin Almanca olması konusunda mutabık iken, camilerde verilen din dersleri konusunda aynı fikirleri paylaşmıyorlar. Camilerdeki eğitimin anadilde verilmesi konusunda görüş bildirenlerin yanı sıra Almanca verilmesi konusunda da düşünceler bulunmaktadır.

Derslerde kullanılan veya kullanılacak olan dil konusu, camilerdeki vaazlar ve hutbeler için de geçerlidir. Katılımcıların birçoğu camilerde kullanılan dilin Almanca olmasından yanadır. Bunun gerekçesi olarak, cemaat içerisinde cami görevlilerinin kullandığı anadilden ziyade farklı milletlerdeki kişilerin olması gösterilmektedir. Ayrıca İslam dini hakkında ana dillerinde öğrendikleri terimleri Almanca bilmemeleri halinde kendilerini ifade konusunda kısıtlanmış hissetmelerinden dolayı bunları da bu şekilde öğrendiklerini belirtmekte. Ana dilde vaazların ve hutbelerin olması konusunda görüş bildiren katılımcılar, bu durumun aynı şekilde kalmasından yanadırlar. Bunun nedeni, ana dilin unutulmaması ve o camilere gelen cemaatin belli bir milletten olmalarındandır. Diğer bir fikir ise camilerde kullanılan dilin hem anadilde hem Almanca olması yönündedir. Gerekçe olarak katılımcılar Almanya’da yaşayan yabancı kökenlilerin artık Almancayı daha fazla kullanmalarının yanında camiye farklı milletlerden gelenlerin de ortak dili olduğunu belirtmektedirler.

¹³⁷ Sublew, Ernestina(2001): Muttersprachlicher Unterricht und Integration, Doktora tezi, Gothe Universität Frankfurt, s. 170-183.

Gelecekte, okullarda İslam Dini öğretmenliği yapacak olan katılımcıların, üniversitede okudukları bölümlere dair dil konusundaysa, Almancanın yanı sıra İngilizce ve Arapçanın da yer edinmesi konusunda isteklerinin olduğu görülmektedir. Üniversite eğitimlerinin Almanca olması konusunda hemfikir olan katılımcılar, İngilizcenin de önemine vurgu yapmaktadırlar. Dünya dili olarak değerlendirilen İngilizce ile yazılan İslami kaynakların, akademik çalışmaların, makalelerin v.s. daha sık kullanılmasından dolayı önemsemekte ve olması gerektiğini düşünmektedirler. Onlara göre diğer önemli bir dil ise Arapçadır. Arapçanın, İslam'ın temeli olduğunu vurgulayan bir kısım katılımcı, Arapçanın olmadığı üniversite eğitiminin büyük eksiklikler doğuracağı görüşündedir. Üniversite eğitimi boyunca Arapça derslerinin olduğunu belirten katılımcılar, bu derslerin yetersiz kaldığını da söylemektedirler.

Dil bakımından katılımcıların değindiği noktaysa, İslami terminolojinin Almancada eksik olması. Almanya'da, Almanca konuşan dünya için tek tip bir İslami terminolojinin kurulamaması bir sorun teşkil etmektedir. Terimlerin çeviri denemeleri de tam olarak istenileni vermemektedir. Yaşanılan bu sorunda, yabancı kökenli Müslüman öğretmen adayları, kullandıkları ve kullanmayı düşündükleri İslami terimleri ya anadillerinden ya da Arapçadan aldıklarını veya alacaklarını bildirmektedirler.

3.6.3.2. İslam Dini Eğitiminin Kültürel Yetiye Katkısı

Almanya'da özellikle 1960'lı yıllardan sonra çok kültürlü bir toplumdan bahsedilmektedir. İnsanlar farklı farklı kültürlerle bir arada yaşarlar. Çok kültürlü bir toplumda barışçıl bir yaşam için kültürlerarası yetkinlik büyük önem arz etmektedir.

İslam dini dersleri sadece dini bilgilerden ibaret değildir. Aynı zamanda kültürlerarası konular hakkında da bilgiler vermektedir. Katılımcılar arasında, her şeyden önce Müslümanların çok kültürlü topluma entegre olmalarına yardımcı olması bakımından, İslam din dersinin Almanca olması baskın düşüncedir. Bir diğer önem arz eden husus da farklı dinler arasındaki yetkinlik konusudur.

3.6.3.3. İslam Dini Eğitiminin Müslüman Kimliğine Katkısı

“Kimlik” terimi kısaca “Ben kimim?” sorusunu ele alır. Bu soru, her bireyin kendine özgü bireysellik için varoluşsal özlemini olduğu kadar öz-bilgi ve kendini yaratma arzusunu da kapsamaktadır. Aynı zamanda birey, diğer bireylerle ilişkisinden dışlanamaz ve o anda olduğu zamanla bir bütündür.¹³⁸

1970'lerden bu yana devam eden Almanya'daki göç tartışmalarına gelince, göçmenlik, kimlik krizlerinin bir nedeni olarak gösterildi. Göçmen bir arka plana sahip olan insanlar bu nedenle genellikle kültürel şizofreniye ve kimlik eksikliğine sahipler. Göç, kimlikli bir yeniden yapılanma olmaktan ziyade, hareketliliğin pozitif bir biçimi olarak algılanmaktadır.¹³⁹

İslam din dersi, genç Müslüman gençlerin bireysel sorunlarına çözüm önerileri sunarak kimliğini bulmaya çok katkıda bulunabilir. Öğretmenlere, burada etki edebilmeleri adına büyük bir görev düşmektedir.

3.6.3.4. İslam Dini Eğitimi Bölümü Öğrencilerinin Meslek Seçme Motivasyonu ve Mesleki Perspektifi

Eğitimi alınan İslam Din Dersi Öğretmenliği adlı meslek, üniversitelerde ve okullarda açılmış yeni bir bölümdür. Geçmişini fazla olmayan bu bölüm, Almanya’da yaşayan Müslümanlar için önemli bir adım olarak görülmektedir. Bu bölümlerde okumak, aynı zamanda Alman okullarında öğretmen olarak çalışmakla birlikte, memuriyeti de getirmesi bakımından Müslümanlar gençler için önemli bir meslek konumuna gelmiştir.

Mülakatlara katılan üniversite öğrencilerine mesleğe yönelik sorulara verdikleri cevaplar, çoğunlukla İslam’ı anlatmak ve Müslüman gençliğin kendi dinlerini bilmesi konusunda motive olmalarını sağlamak üzerinedir.

Meslek seçiminde bir diğer etken de, İslam’ı Almanca anlatmalarından yola çıkarak, sadece bir milletten öğrencilere değil farklı milletlere mensup öğrencilere de aynı şekilde İslam’ı anlatmak istemeleridir.

Bunun yanında bir katılımcı, öğretmenlik mesleğinin maddi anlamda getirisinin ve geleceğinin bir nevi garanti altında olacağından dolayı bu bölümde okumayı seçtiğini belirtmektedir.

¹³⁸ Mertens, Gerhard (1999):”Identität”, Pädagogik-Lexikon, Münih, s. 268-270.

¹³⁹ Yıldız, Erol (2012): Kulturelle Identität, Lexikon Erziehungswissenschaft-Gruppenpuzzle-Pflegewissenschaft, Bad Heilbrunn, s. 107.

Katılımcıların verdiği cevaplar ışığında, İslam pedagojisi okuma istekleri, İslam dininin aktarılmasına verdikleri önemle birlikte ön plandadır.

İslam teolojisi mezunları için mevcut iş olanakları, ilk bakışta beklenebileceği kadar olumlu görünmüyor. Kapsamlı ve düzenli İslam dini eğitimi sunulması durumunda, 1000'den fazla öğretmene ihtiyaç duyulacaktır. Bu ülke çapında ne zaman olacağı şu anda görünmemektedir. Çoğu cami topluluklarındaki imam maaşları bağışlarla ödendiğinden maaşları oldukça düşüktür. Bu durum, imamlık mesleğinin yapılması açısından pek çekici olmayabilir. Kurumları, dini cemaat statüsüne uymayan bir dine yönelik devlet destekli teolojik eğitimin dengeleyici eylemi, burada özellikle problemliler olarak belirgindir. Önümüzdeki yıllar, ilahiyat eğitiminin üniversitelerde hâkim olup olmayacağını gösterecektir.

3.6.3.5. Üniversitelerde İslam Dini Öğretmenliği Eğitimi

Almanya'da bulunan toplam altı üniversitede İslam Din Dersi Öğretmenliği programı bulunmaktadır. Bu programlarda iki bine yakın öğrenci eğitim görmektedir.¹⁴⁰ Bu eğitimler sırasında farklı farklı dersler gören öğrenciler, yeni kurulan bu bölümlerdeki eksikliklerden bahsetmektedirler.

Osnabrück Üniversitesi'nde eğitim gören katılımcılara, verilen eğitim hakkındaki görüşleri sorulduğunda bölümlerinden pek memnun olmadıkları anlaşılmaktadır.

Bir kısmı, eğitimin çok yüzeysel işlendiğinden bahsederken bir diğer kısmı ise pedagojik tarafın eksik kaldığını ifade etmektedir. Üniversite eğitiminde bir diğer eksikliğin dil konusunda yaşandığını belirten katılımcılar, İslam dili olarak tabir ettikleri Arapçanın yeteri düzeyde verilmediği düşüncesindedirler. Bir diğer husus ise pedagojinin yanında mesleki eğitimlerin verilmesinde yetersi kalınması. Mezun olduklarında kendilerini yeteri kadar öğretmen olarak hissetmeyeceklerinden bahseden katılımcılar ilk defa sınıfa gireceklerinde nasıl bir yol izleyecekleri hususunda eksik olduklarını belirtmektedirler.

¹⁴⁰ <https://www.sueddeutsche.de/karriere/neue-islamische-fakultaeten-deutsche-unis-setzen-auf-den-islam-1.1139166>, Erişim tarihi: 25.12.2018.

SONUÇ

Son yüzyılın yarısında çeşitli nedenlerle Müslüman ülkelerden Avrupa ülkelerine artarak devam eden göç hareketleri, gün geçtikçe bu ülkeleri yerleşim sahalarına dönüştürmüştür.

Özellikle ekonomik nedenlere dayandırılan bu göç hareketleri zamanla sosyal, siyasal ve eğitim alanlarına da sirayet etmiş ve yerleşim sahasına dönüşmüş ülke vatandaşlarının sahip oldukları ya da talep ettikleri haklara, göç toplulukları da kendi adlarına talepkâr olmuşlardır. Tam da bu noktada, bu tez çalışmasının temelini oluşturan ‘‘Almanya’da İslam Din Eğitiminde Dil Sorunu’’ meselesi, Müslüman göçmenler adına Almanya’da büyük önem taşıyan ve çokça tartışılan konulardan birisidir.

İkinci Viyana Kuşatmasındaki (1683) esir Osmanlı askerlerinden, Osmanlı-Prusya ilişkilerine (1763) dayanan elçiliklere, oradan Birinci Dünya Savaşı’nda İttifak devletlerince Almanya’da esir tutulan Müslümanlara ve Türkiye dahil tüm dünya ve Müslüman ülkelerinde yaşanan ekonomik krizlerin yol açtığı göç dalgalarıyla Almanya, Avrupa ülkeleri arasında göç alan ve oldukça fazla Müslüman nüfusu barındıran ülkelerin başında gelir.

Almanya’daki Müslümanların sayısı, işçi anlaşmaları ile artış göstermiştir. 60’lı yıllarda 30.000 ile 50.000 arasında değişmekte olan bu sayı, Türkiye’nin de aralarında bulunduğu Fas (1963), Tunus (1965), ve Yugoslavya (1968) gibi yoğun Müslüman nüfusuna sahip ülkelerle yapılan anlaşmalar sonrası 80’li yıllarda 1,8 milyona ulaşmıştır. 1987’deki nüfus sayımında 1,6 milyon, 1994 yılında Zentrum für Türkeistudien’in (Türkiye Araştırmaları Merkezi) yaptığı araştırmada 2,2 milyon ve 1996 yılında Islam Archiv (İslam Arşivi) verilerinde ise Almanya’da 2,7 milyon Müslümanın yaşadığı belirtilmektedir.

İslam, günümüz Almanya’sında, Hristiyan Katolik ve Protestan gruplardan sonra en büyük üçüncü dini topluluğu oluşturmaktadır. Alman Uyum ve Göç Bakanlığı kaynaklarına göre Almanya’da beş milyona yakın Müslüman yaşamaktadır. Bu sayı, 82,2 milyon nüfusu olan bir ülkenin %5,4 ile %5,7’lik kısmının İslam dinini benimsemiş olduğunu gösterir. Bu grafik, Almanya’da yaşayan her 100 kişiden 5/6 kişinin Müslüman olması demektir. Yine resmi rakamlara göre Almanya’daki

Müslüman genç nüfusun 850.000 olduğu tahmin edilmektedir. Bunların 650.000'inin okul çağında olduğu bilinmektedir ve bu sayı okula giden öğrencilerin %7'sine denktir. Veriler ışığında Müslüman sayılarının çoğunluğunu en başta Türkiye'den gelenler oluşturmaktadır. Türkiye'yi %5,6 ile Bosna-Hersek, %3,8 ile İran, geriye kalanlarını ise Arap ve Asya ülkeleri takip etmektedir. Ayrıca, grafikte yer alan Müslümanların en büyük oranını genç nüfus oluşturur. Araştırmalara göre 9-18 yaş grubundaki Türklerin oranı %33,9; 9-25 yaş aralığındaki Türkler ise %48 olarak tahmin edilmektedir.

Sayısal verilerle ortaya konulan Almanya'daki Müslüman nüfus azımsanmayacak kadar fazladır. Dolayısıyla bu grubun özellikle eğitim alanındaki yönlendirici etkisi kaçınılmazdır. Çünkü Almanca, artık, bir Müslüman kuşağın ana dili haline gelmiştir.

Böylelikle, Alman siyasetinde çokça tartışılabilen ana dilde eğitim sorununa, başlangıçta Müslümanların kendi aralarında çözüm araması ve ilk etapta camilerde başlayan çözüme yönelik uygulamalar, zamanla camileri Müslümanlar açısından çok etkin rol oynaması bağlamında, eğitim ve din dışında birer kültür yuvasına dönüştürmüşse de bunlar yeterli olmamıştır. Fakat camilerde uygulanan ana dilde eğitim programları, Müslümanlar adına kurumsallaşmaya ilk adım sayılabilir. Bu uygulamalar zamanla kurum ve kuruluşlar (DİTİB, İGMG, VİKZ) ve bunlara bağlı çeşitli dernekler, toplantılar, konferanslar (AİK) aracılığıyla Müslümanların kendilerine kurumsal alan yaratacak düzeye ulaşmalarını sağlamış ve Müslüman gençlerin Almanca eğitim haklarını, devlet nezdinde kabul gördürmesiyle neticelenmiştir. Bu durumda kurumsallaşmanın gereği anlaşılmış ve Müslümanların eğitime yönelik taleplerinde haklı olduklarını göstermektedir.

İslam Din Öğretmenliği ve İlahiyat bölümlerinde lisans ve yüksek lisans eğitimi gören 21-28 yaş aralıklarında 11'i kadın 8'i erkek olmak üzere toplam 19 kişi ile nitel araştırma yönteminin mülakat yöntemi kullanılarak İslam din eğitiminde halihazırdaki durum ve sorunları hakkında çıkarımlar yapıldı. Ortaya çıkan sonuçlara göre önerilerimiz şu şekildedir:

- 1- Birçok öğrenci ‘‘çift dilli’’ dahi olsa, bir yanda kendi ana dilleriyle de telafi eğitimi almaları gerektiğine dikkat çekmiştir.
- 2- Öğrencilere, okullarda ana dilleriyle verilen İslam din dersi konusunda dilbilimsel çalışmalar yapılmalı ve özellikle terminolojik karışıklığı önlemek adına kullanılan dilin de Almanca olması lazımdır.
- 3- Okullarda verilen İslam din derslerinin dili Almanca olmalıdır.
- 4- İslam din dersinin okullarda verilmesi demek aynı zamanda yabancı kökenli öğrencilerin sadece din bilgisi değil Almanca öğrenmelerine de dolaylı yönden olumlu etkiler sağlayacaktır.
- 5- Dernek ve camilerde verilen din eğitiminde kullanılan dil, o dernek ve camilerin hangi milletten olduğuna bağlı olarak şekillendiğinden ve günümüz kuşağının özellerinde (Evde, derneklerde, camilerde vb.) kullandıkları ana dil (Türkçe, Arapça vb.) anlaşma zorluğu yarattığından camilerde ve derneklerde de ortak dil Almanca olmalıdır.
- 6- Cami cemaatlerinin farklılığı, içerisindeki cami görevlerinin kullandığı dilde de farklılık göstermektedir. Dolayısıyla, cami ve derneklerin bağlı olduğu kurumlarda Almanca kullanılmalıdır. Bunun yanında camilerdeki vaazlar ve hutbeler de Almanca verilmelidir.
- 7- Dil sorunu, Almanya’da İslamofobi ve Müslümanlara karşı ön yargıların önüne geçmek ya da azaltmak adına önemli bir etkidir. Sorunların çözüm bulması, sözkonusu tavırlara karşı çalışmamızın önemini artırmaktadır.
- 8- Almanya’da kurulan İslam Din Öğretmenliği ve İlahiyat bölümlerini öne çıkarmak ve farkındalık yaratmak adına başta Türkiye olmak üzere Müslüman ülkelerden bu üniversitelere gerek öğrenci gerekse akademik personel sağlamak için teşvik çalışmaları yapılmalıdır.
- 9- Bu üniversitelerin tanıtımı ve teşviki için yine başta Türk bürokrat ve siyasilerince ziyaretler gerçekleştirilmeli ve kamuoyuna yönelik gündem konusu oluşturulmalıdır.
- 10- AİK’in Müslümanlar adına gerçekleştirdiği çalışmalar olumlu karşılanmıştır. Fakat son zamanlarda faaliyetlerine dahil olan muhalifler,

Müslüman toplum tarafından olumsuz yönde etki yaratmaya sebep olmuştur. Bu atılımları, büyük oranda Müslümanı küstürmüş, sırt çevirtmiştir. Hatta bu konu, AİK'in hiçbir faydasının olmadığı söylemlerine varan bir noktaya kadar ilerlemiştir. Bunların yanı sıra, AİK'in bir toplantı yemeğinde misafirlerine domuz eti de ikram etmesi çok büyük tepki toplamaya neden olmuştur. Buna göre, AİK'in, Müslümanların leyhine yönelik bir tutum sergilemesi elzemdir.

11- Şimdiye kadar uygulanan müfredat, din öğretmenlerinin sorunları, ders kitaplarının yazımı ve geliştirilmesinin yanı sıra, yapılan bu çalışma ile derslerin içeriğine yeni bakış açısı sunmuştur. Bundan sonra yapılacak çalışmalarda sadece okullarda verilen din eğitimi dersleri değil; cami, dernek vb. kurumların İslam din eğitimi konularında ne gibi yenilikler veya mevcut olana neler katılması gerektiği hususları hakkında çalışmalar yapılmalıdır.

Yapılan bu çalışmanın özelliği din eğitimindeki bir dilin ön plana çıkmasıdır. Almanya'daki İslam din eğitiminde yasal bir zemine oturtulan ve günümüzde birçok eyalet okullarında müfredata giren bu dersin ortak dili Almanca'dır. Dil, yeni bir tartışma konusu değildir. Her ülkenin, hangi din dersi olursa olsun, kendi dili aynı zamanda ders dili olması bakımından önem arz etmektedir. Hristiyanlık tarihine baktığımızda Martin Luther'in Hristiyanlık adına gerçekleştirdiği en önemli olay öğretilerin Almanca yapılmasına dairdir. Bunun nedeni ise yaşanan ve inanılan dinin, o ülke insanların kendi dillerinde olması ve dini içeriğin anlamaya yönelik reform yapılmasıdır. Bu bağlamda Almanya'da yaşayan günümüz Müslüman toplumunun kendi ana dillerinden ziyade "Almanca" ortak dilleri haline gelmiştir. Bu sebeple verilen din dersinin dili Almanca olmalıdır.

Bu veriler ışığında meydana çıkan bu çalışma din eğitiminde dil sorunu bakımından ilktir. Bu konu ilerideki araştırmalara da ışık tutmayı amaçlamıştır. Bu amaçlar arasında din eğitiminde terminoloji çalışmalarına katkı ve destek sağlayacaktır. Aynı zamanda entegrasyon konusunda ilerlemeler sağlayacaktır. Farklı kültür ve dinlerin birbirleriyle aynı dil üzerinden iletişimlerinin olması birbirlerini anlama ve birlikte yaşam konularında da katkı sağlayacaktır. Bunların dışında bu interdisipliner çalışma sonucunda ortaya çıkmıştır. Ki, yabancı ülkede de olursa din eğitimi o ülkedeki konuşulan dili öğrenme konusunda katkılarını ortaya çıkarmıştır.

Şimdiye kadar var olan din eğitiminde dil sorununun çözülmesiyle birlikte din eğitimi almak isteyen erişkinler, bu konuda camilerdeki görevlilerin Almanca bilmelerinin avantajıyla bu kesime de eğitim vermeleri hususu meydana gelecektir.

Farklı din eğitimi alan öğrenciler birbirlerini tanımak, kaynaşmak adına yine birbirlerinin derslerine gireceklerdir. Ve hatta gün geçtikçe farklı dinlerin mensupları, ortak dil gibi derslerde birbirleriyle konuşacak, tartışacak ve tanıyacaklardır.

İslam dininin sadece eğitim değil aynı zamanda kendini anlatma gibi bir sorunu kalmayacaktır. Çünkü insanlar yabancı bir şeyden çekinir. Fakat şahsi dertler, problemler veya herhangi bir şey o ülkenin kendi diliyle anlatıldığı takdirde oradaki yerli halkla muhatap olabilmenin yanısıra anlamak, anlaşılmaq ve tanışmaq adına olumlu katkılar sağlanacaktır. Böylelikle birlik ve beraberlik duygusu farklı kültür, din ve ırklara mensup olursa dahi ortaya çıkmış olacaktır.

Ve önemlisi Almanya'daki Müslüman toplumunun kendini anlatamama konusu bu şekilde aşılmış olacaktır.

KAYNAKÇA

- ABDULLAH, Muhammad Salim (1981): Geschichte des Islams in Deutschland. Graz.
- AGENTUR DER EUROPÄISCHEN UNION FÜR GRUNDRECHTE (2006): Musime In Der Europäischen Union.
- ALACACIOĞLU, Hasan (1999): Ausserschulischer Religionsunterricht für muslimische Kinder und Jugendliche Türkischer Nationalität in NRW, Münster.
- ALTUN, Dursun (2001) Almanya'da Din Eğitimi. Timaş Yayınları, İstanbul
- ASLAN, Ednan (2012), Situation und Strömungen der islamischen Religionspädagogik im deutschsprachigen Raum, Zeitschrift für Religionspädagogik.
- BAŞKURT, İrfan (1995): Federal Almanya'da Din Eğitimi, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınevi, İstanbul.
- BATTKE, Achim/ FITZNER, Thilo/ ISAK, Reiner/ LOCHMANN, Ulrich (2002): Schulentwicklung- Religion- Religionsunterricht., Herder, Freiburg.
- BELLENBERG, Gabriele,/KLEMM, Klaus (2000): Entstehung, Struktur und Steuerung des deutschen Schulsystems, Universität Duisburg-Essen, Duepublico.
- BELOW, Susanne/ KARAKOYUN, Ercan (2007): Sozialstruktur und Lebenslagen Muslime in Deutschland, Opladen Verlag, Lübeck.
- BODENSTEIN, Mark (2006): ›Islamische Theologie an deutschen Hochschulen: ein Weg zu einem Islam europäischer Prägung?: Religionen in Migration. Grenzüberschreitung als Aufforderung zum Dialog. Peter Graf, Göttingen.
- BODENSTEIN, Mark (2008), Islamisierung von Muslimen?, Doktora Tezi, Erlangen.
- BULUT, Yılmaz (2004): Almanya'da Müslümanlar, Ankara, Kadim Yayınları.
- CASTLES, Stephen ve MILLER, Mark J. (2008), Göçler Çağı – Modern Dünyada Uluslararası, Freiburg.
- CASTLES, Stephen ve MILLER, J. Mark (2008), Göçler Çağı – Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri, (Çev: Bülent Uğur Bal ve İbrahim Akbulut), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- GEBAUER, Klaus (2003); Landesinstitut für Schule, NRW (Hg.): Islamkunde in Nordrhein-Westfalen. Einige Infos, NRW, Soest.
- GENÇLER, Ayhan (2004): Avrupa Birliği'nin Göç Politikası, Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi.
- HAMDAN, Hüseyin(2011): Muslime in Deutschland: Geschichte- Gegenwart- Chancen, Schriften des Zentrums für interkulturelle Kommunikation, Zentrum für interkulturelle Kommunikation e. V. , Heidelberg.
- HEIMBACH, Marfa (2001): Die Entwicklung der islamischen Gemeinschaft in Deutschland seit 1961, Berlin, Schwarz.

- KHORCHIDE, Mohamad (2013): Tagung "Islam in Deutschland", in Münster/Osnabrück Aralık 13 2013, Münster.
- KIEFER, Michael (2005): Islamkunde in deutscher Sprache in Nordrhein-Westfalen. Kontext, Geschichte, Verlauf und Akzeptanz eines Schulversuchs. Münster.
- KÖKTAŞ, Mehmet Emin/ KURT, Hüseyin/ SOYHUN, Mehmet (2014): Islamunterricht in Deutschland, Probleme-Vorschläge, Frankfurt
- KRONHAGEL, Kristian (2004): Religionsunterricht und Reformpädagogik, Münster, Waxmann
- LANGENFELD, Christine (2001): Integration und kulturelle Identität zugewanderter Minderheiten. Eine Untersuchung am Beispiel des allgemeinbildenden Schulwesens in der Bundesrepublik Deutschland. Tübingen, Mohr Siebeck.
- LEMMEN, Thomas (2002): Islamische Vereine und Verbände in Deutschland. Bonn.
- MERTENS, Gerhard (1999): "Identität", Pädagogik-Lexikon, Münih
- MILDENBERGER, Michael (1990): Kirchengemeinden und ihre muslimischen Nachbarn. Frankfurt, Lembeck.
- PFÄFF, Ulrich (2000): Islamische Unterweisung in Nordrhein-Westfalen. In: Die Beauftragte der Bundesregierung für Ausländerfragen: Islamischer Religionsunterricht an staatlichen Schulen in Deutschland. Praxis – Konzepte – Perspektiven. Dokumentation eines Fachgesprächs., Berlin, Lit Verlag ,S. 14.
- SEKRETARIAT DER DEUTSCHEN BİSCHOFSKONFERENZ (1982): Muslime in Deutschland, Arbeitsheft Nr. 26, Bonn.
- SEKRETERİAT DER DEUTSCHEN BİSCHOFSKONFERENZ (1993): Christen und Muslime in Deutschland. Bonn.
- SPULER-STEGEMANN, Ursula: Muslime in Deutschland. Informationen und Klärungen.
- STATISTISCHES BUNDESAMT (1997): Statistisches Jahrbuch, Wiesbaden.
- SUBLEW, Ernestina (2001): Muttersprachlicher Unterricht und Integration, Doktora tezi, Gothe Universität Frankfurt.
- ŞEN, Faruk (1994): Ausländer in der Bundesrepublik Deutschland. Ein Handbuch. Herkunftsländer, Aufenthaltsstatus, Einbürgerung, Alltag. Alltag, Selbständige, Asyl, Bildung, Familien, Selbstorganisation, Kriminalität, Medien, Sport, Rückkehr, Essen, Opladen: Leske und Buderich.
- ŞEN, Faruk/ AYDIN, Hayrettin (2002): Islam in Deutschland., München, Beck.
- TAVUKÇUOĞLU, Mustafa (1996), Belçika'da İslam Din Eğitimi Genel Bir Bakış, Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi Sayı 3, İstanbul.

TÜRNÜKLÜ, Abbas (2000): Eğitim bilim araştırmalarında etkin olarak kullanılabilir nitel bir araştırma tekniği: Görüşme. Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi. Sayı: 24.

USLUCAN, Hacı-Halil (2011): Integration durch islamische Religionsunterricht?, Springer Verlag, Wiesbaden.

WILLEMS, Joachim (2007): Der Beitrag des Religionsunterricht zur allgemeinen Bildung in deutschen Schulen, Sunum, St. Petersburg.

YILDIRIM, Ali/ şİMşEK, Hasan (2008): Nitel araştırma yöntemleri. Seçkin Yayıncılık Ankara.

YILDIZ, Erol (2012): Kulturelle Identität, Lexikon Erziehungswissenschaft-Gruppenpuzzel-Pflegewissenschaft, Bad Heilbrunn.

İNTERNET KAYNAKLARI

<https://www.bamf.de/SharedDocs/Meldungen/DE/2016/20161214-studie-zahl-muslime-deutschland.html>, Erişim Tarihi: 01.06.2018.

<https://www.beirat-iru-n.de/idschaza/>, Erişim Tarihi: 24.04.2018.

<https://www.bmbf.de/de/islamische-theologie-367.html>, Erişim tarihi: 26.12.2018.

http://www.bmi.bund.de/SharedDocs/Downloads/DE/Themen/Politik_Gesellschaft/DIK/vollversion_studie_muslim_leben_deutschland_.html?nn=109628, Erişim Tarihi: 26.11.2018.

https://www.bundestag.de/parlament/aufgaben/rechtsgrundlagen/grundgesetz/gg_01/245122, Erişim Tarihi: 14.02.2019.

<http://db2.nibis.de/1db/cuvo/datei/kc-iru-2010.pdf>, Erişim Tarihi. 08.02.2019.

<http://www.deutsche-islam-konferenz.de/DIK/DE/Magazin/Lebenswelten/GeschichteIslam/geschichteislam-node.html>, Erişim Tarihi: 22.02.2018.

<http://www.deutsche-islam-konferenz.de/DIK/TR/DIK/UeberDIK/Hintergrund/hintergrund-node.html>, Erişim Tarihi: 18.11.2018.

<http://www.deutsche-islam-konferenz.de/DIK/DE/DIK/5ReligionsunterrichtSchule/Schuelerpotenzial/schuelerpotenzial-node.html>, Erişim Tarihi: 08.02.2019.

http://www.deutschlandfunk.de/religionsstatistik-zahl-der-muslime-in-deutschland.886.de.html?dram:article_id=408677, Erişim Tarihi: 06.03.2018.

<http://www.ditib.de/default1.php?id=5&sid=8&lang=de>, Erişim Tarihi: 01.03.2018.

<http://www.evrel.ewf.uni-erlangen.de/studium/vocatio.shtml>, Erişim Tarihi: 24.04.2018.

<https://www.fes.de/fulltext/asfo/00803009.htm>, Erişim Tarih: 09.03.2019.

https://www.focus.de/politik/deutschland/islam-zehn-jahre-deutsche-islamkonferenz-ein-rueckblick_id_5968497.html, Erişim Tarihi: 02.01.2019.

https://www.focus.de/politik/deutschland/islam-zehn-jahre-deutsche-islamkonferenz-ein-rueckblick_id_5968497.html, Erişim Tarihi: 19.06.2018.

https://www.focus.de/politik/deutschland/islamkonferenz-friedrich-veraergert-muslime_aid_613286.html, Erişim Tarihi: 19.06.2018.

<http://www.ihf.com.tr/haber-almanyada-kac-cami-ve-mescit-var-572872/>,
Erişim Tarihi: 02.2.2019.

<https://www.irp.dirs.phil.fau.de/2017/03/27/seit-schuljahr-20162017-mehr-islamunterricht-in-bayern/>, Erişim Tarihi: 01.11.2018.

www.islamrat.de/selbst/darstellung.html, Erişim Tarihi: 22.10.2018.

<http://jungefreiheit-archiv.de/archiv98/478aa15.htm>, Erişim Tarihi: 08.02.2019.

<https://www.justlanded.com/deutsch/Deutschland/Landesfuehrer/Bildung/Das-deutsche-Schulsystem>, Erişim Tarihi: 02.10.2018.

<http://www.katholisch.de/aktuelles/dossiers/berufe-in-der-kirche/beauftragt-um-zu-unterrachten>, Erişim Tarihi: 24.04.2018.

<https://www.kmk.org/kmk/aufgaben/geschichte-der-kmk.html>, Erişim Tarihi: 17.09.2018.

<https://learngerman.dw.com/en/das-deutsche-schulsystem/l-38485158/e-38486700>,
Erişim Tarihi: 07.12.2018.

<http://library.fes.de/fulltext/asfo/01003004.htm#E11E1>, Erişim Tarihi: 08.03.2019.

<https://www.ndr.de/nachrichten/niedersachsen/Kultusminister-will-Islam-Unterricht-ausbauen,religionsunterricht108.html>, Erişim Tarihi: 12.09.2018.

<https://www.nzz.ch/international/die-zahl-der-muslime-in-europa-steigt-ld.1333360>,
Erişim Tarihi: 07.03.2019.

<http://old.post-gazette.com/pg/05193/536684.stm>, Erişim Tarihi: 22.02.2018.

<http://www.perspektif.eu/sayi.php?no=266>, Erişim Tarihi: 12.11.2018.

<https://religion.bildung-rp.de/islamischer-religionsunterricht-erprobung.html>, Erişim Tarihi: 01.11.2018.

https://remid.de/info_zahlen/islam/, Erişim Tarihi: 19.02.2019.

<http://www.spiegel.de/politik/ausland/deutschland-anteil-der-muslime-steigt-laut-pew-studie-auch-ohne-migration-a-1181018.html>, Erişim Tarihi: 10.03.2019.

<https://de.statista.com/statistik/daten/studie/235954/umfrage/allgemeinbildende-schulen-in-deutschland-nach-schulart/>, Erişim Tarihi: 02.10.2018.

<https://de.statista.com/statistik/daten/studie/76744/umfrage/anzahl-der-muslime-in-deutschland-nach-glaubensrichtung/>, 08.02.2019.

<https://www.stuttgarter-zeitung.de/inhalt.islamischer-religionsunterricht-modellprojekt-zu-soll-in-baden-wuerttemberg-weiterlaufen.7eaaa96f-655d-45b7-a529-a7fc62c88aa7.html>, Erişim Tarihi: 01.11.2018.

<https://www.sueddeutsche.de/karriere/neue-islamische-fakultaeten-deutsche-unis-setzen-auf-den-islam-1.1139166>, Erişim tarihi: 25.12.2018.

<https://www.swr.de/swraktuell/rp/sieben-fragen-sieben-antworten-stichwort-aleviten/-/id=1682/did=16485386/nid=1682/1cs9pxg/index.html>, Erişim Tarihi: 06.03.2018.

<https://tunahan.org/hayati/hayati/>, (Erişim Tarihi:20.05.2019)

https://www.uni-osnabrueck.de/fileadmin/documents/public/1_universitaet/1.2_zahlen_daten_fakten/studierendenstatistiken/gesamtzahl_stud_geschlecht/Stud-gesamt-geschlecht_2018.pdf, (Erişim Tarihi: 10.05.2019)

https://www.uni-osnabrueck.de/fileadmin/documents/public/1_universitaet/1.2_zahlen_daten_fakten/studierendenstatistiken/magister_grund_haupt_real/GHR-LBS_2019.pdf, (Erişim Tarihi: 10.05.2019)

https://www.verfassungsschutz.niedersachsen.de/extremismus/islamismusundsonstigere_xtremismus/islamistische_organisationen_und_bestrebungen/islamische_gemeinschaft_milli_goerues_ev_igmg/islamische-gemeinschaft-milli-goerues-ev-igmg-129066.html, Erişim Tarihi: 17.08.2018.

www.vikz.de, Erişim Tarihi: 30.12.2018.

<https://www.welt.de/politik/article163421714/Islam-ist-die-am-staerksten-wachsende-Religion.html>, Erişim Tarihi: 07.03.2019.

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Etik Kurulu

Sayı : 61923333/050.99/
Konu : 04/03 Arş. Gör. Atilla KURNAZ

Sayın Arş. Gör. Atilla KURNAZ

İlgi : Atilla KURNAZ 31/07/2018 tarihli ve 0 sayılı yazı

Üniversitemiz Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu Başkanlığının 05.09.2018 tarihli ve 04 sayılı toplantısında alınan "3" nolu karar örneği ekte sunulmuştur.
Bilgilerinizi rica ederim.

Prof.Dr. Haluk SELVİ
Etik Kurulu Başkanı

3. Arş. Gör. Atilla KURNAZ'ın "Almanya'da İslam Dini Eğitiminde Dil Sorunu" başlıklı çalışması görüşmeye açıldı.

Yapılan görüşmeler sonunda; Arş. Gör. Atilla KURNAZ'ın "Almanya'da İslam Dini Eğitiminde Dil Sorunu" başlıklı çalışmasının Etik açıdan uygun olduğuna oy birliği ile karar verildi.

Evrakı Doğrulamak İçin : <http://193.140.253.232/envision.Sorgula/BelgeDogrulama.aspx?V=BEKV472U5>

Etik Kurulu Esentepe Kampüsü 54187 Serdivan SAKARYA / KEP Adresi:
sakaryauniversitesi@hs01.kep.tr
Tel:0264 295 50 00 Faks:0264 295 50 31
E-Posta :ozelkalem@sakarya.edu.tr Elektronik Ağ :www.sakarya.edu.tr

ÖZGEÇMİŞ

1985 yılında Braunschweig/Almanya’da doğmuştur. İlk ve ortaokulu Almanya’nın Braunschweig şehrinde okudu. Lise eğitimini Antalya Gazi Lisesi’nde tamamladı. 2005 yılında Hacettepe Üniversitesi Almanca Öğretmenliği bölümünü kazandı ve 2009 yılında mezun oldu. 2007 Güz döneminde “Erasmus Programı” çerçevesinde Heidelberg Üniversitesi’nde öğrenim gördü. 2011-2015 yılları arasında Grund- und Hauptschule Gross Ilsede’de İslam Din Dersi ve Ana dil derslerinde öğretmenlik yaptı. 2010 Güz döneminden 2013 Güz dönemine kadar Osnabrück Üniversitesinde İslam Pedagojisi bölümünde Master eğitimi aldı. 2011 Bahar döneminden 2015 Bahar dönemine kadar Fachhochschule Ostfalia/ Wolfenbüttel ve Technische Universität Braunschweig/ Braunschweig üniversitelerinde öğretim görevlisi olarak görev aldı. 2016 yılında Sakarya Üniversitesi Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü’nde yüksek lisans öğrenimine başladı. 2018 Mart ayından itibaren aynı bölümde Araştırma Görevlisi olarak görevini idame ettirmektedir.